

 JoSReSS

Year: 2018

Volume: 4

Issue: 4

Journal of Strategic Research in Social Science

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSReSS)

www.josress.com

ISSN: 2459-0029

Year: 2018

Volume: 4

Issue: 4

ABOUT THE JOURNAL

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSReSS) is a peer-reviewed, quarterly and publicly available online journal. JoSReSS aims to provide a research source for all practitioners, policy makers, professionals and researchers working in the area of social science. The editor in chief of JoSReSS invites all manuscripts that cover theoretical and/or applied researches on topics related to the interest area of the Journal. The publication languages of the Journal are English and Turkish.

Editor-in-Chief

JoSReSS is currently indexed by

Index Copernicus, CrossRef, ResearchBib, Google Scholar, OpenAIRE, Open J-Gate, International Scientific Indexing (ISI), Directory of Research Journals Indexing (DRJI), International Society for Research Activity (ISRA), InfoBaseIndex, Scientific Indexing Services (SIS), TUBITAKDergiPark, International Institute of Organized Research (I2OR), Science Library Index, SOBIAD, ASOS Index, Acarindex,

CALL FOR PAPERS

The next issue of JoSReSS will be published in three months.

JoSReSS welcomes manuscripts via e-mail.

E-mail: sra.academic.publishing@gmail.com

Web: <http://dergipark.gov.tr/josress>

EDITORIAL BOARD

- Dr. Aicher Thomas, University of Cincinnati
Dr. Alexandre Kalache, Oxford University
Dr. Alparslan Murad Kasalak, Akdeniz University
Dr. Apostolopoulou Artemisia, Robert Morris University
Dr. Bülent Cercis Tanrıtanır, Yüzüncü Yıl University
Dr. Choi Han-Woo, Korea University of International Studies
Dr. E. Annamalai, University of Chicago
Dr. Emrah Atay, Mehmet Akif Ersoy University
Dr. Erdal Zorba, Gazi University
Dr. Erkan Çetinkaya, Aydın Adnan Menderes University
Dr. Ersin Teres, İstanbul University
Dr. Esias Meyer, University of Pretoria
Dr. Gloria Gutman, Simon Fraser University
Dr. Gürer Gülsevin, Ege University
Dr. Helen Harton, University of Northern Iowa Cedar Falls
Dr. Horst Unbehaun, Robert Gordon University
Dr. İlhan Genç, Düzce University
Dr. Jürgen Nowak, Uygulamalı Bilimler Alice Salomon University
Dr. Kaplanidou Kyriaki, University of Florida
Dr. Kartakoulis Nicos, University of Nicosia
Dr. Kemal Göral, Muğla Sıtkı Koçman University
Dr. Marcus V. A. Goncalves, Nichols College
Dr. Mehmet Demirbağ, Sheffield University
Dr. Michael H. Eaves, Valdosta State University
Dr. Monika Dohnanská, Teknoloji, Slovakia Dubnica Enstitüt
Dr. Muammer Çetingök Tennessee Knoxville University
Dr. Murat Özbay, Gazi University
Dr. Nadir İlhan, Ahi Evran University
Dr. Nurşen Adak, Akdeniz University
Dr. Özden Tezel, Eskişehir Osmangazi University
Dr. Ronald A. Feldman, Columbia University

Article Type/Makale Türü

Makale Başlığı/Article Title

Author(s)/Yazar(lar)

**Pages/
Sayfalar**

Research Article/Araştırma Makalesi

Yerel Medyada Televizyon Haberciliği ve Sorunları: Antalya Yerel
Televizyonu Kanal V Örneği/Television Journalism and Problems
in Local Media: The Case of Kanal V, Antalya's Local Television

Murad KARADUMAN, Betül SABAHÇI

1-28

Research Article/Araştırma Makalesi

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusunun İaşesi/Boarding of
the Ottoman Army During the First World

Aylin DOĞAN

29-40

Research Article/Araştırma Makalesi

Vergilendirme Yetkisine Egemen Olan Anayasal
İlkeler/Constitutional Principles that Dominate the Authority to
Tax

Mehmet Ezhan DOĞRUSÖZ, Nergis Feride KAPLAN

41-52

Research Article/Araştırma Makalesi

Proje Tabanlı ve Mobil Uygulama Destekli Öğrenmenin
Öğrencilerin Tutum ve Performansına Etkisi/Effects of Mobile-
Supported and Project Based Learning on Attitudes and
Performances of Students

Gülten Şenkul GÜNGÖRMÜŞ, Murat Paşa UYSAL

53-66

Research Article/Araştırma Makalesi

"Eski" Frontex'ten "Yeni" Frontex'e Avrupa Birliği Sınırlarının
Denetimi/ Control of European Union Borders from "Old" Frontex
to "New" Frontex

Mehmet Hanifi BAYRAM

67-82

Research Article/Araştırma Makalesi Erzurum Kenti Görsel Peyzaj Kalitesinin Yükseltilmesinde Yeni Açılımlar/ New Initiatives in Enhancing the Quality of the Visual Landscape of Erzurum City Elif ÖNAL, Serkan ÖZER	83-94
Research Article/Araştırma Makalesi Geleneksel Osmanlı/Türk Musikisinde Oda Müziği/ Chamber Music in Traditional Ottoman/Turkish Music Ayşe Özlem AKDENİZ, Hüseyin Bülent AKDENİZ	95-108
Research Article/Araştırma Makalesi Yaşam Memnuniyeti Sosyal Sermaye ve İletişim/ Life Satisfaction Social Capital and Communication Şerafettin KELEŞ, İbrahim AKKAŞ	109-122
Research Article/Araştırma Makalesi Sosyal Medya Mecrası Twitter'da Kriz Yönetimi: KFC Örneği/ Crisis Management in Social Media Platform, Twitter: The Case Study of KFC Nihal TOROS NTAPIAPIS	123-130
Research Article/Araştırma Makalesi John Calvin'in İman Anlayışı/ John Calvin's Understanding of Faith Osman Murat DENİZ	131-144

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSReSS)

www.josress.com

ISSN: 2459-0029

Year: 2018

Volume: 4

Issue: 4

Television Journalism and Problems in Local Media: The Case of Kanal V, Antalya's Local Television

Murad KARADUMAN¹ & Betül SABAHCİ²

Keywords

Local televisions,
television reporting,
local reporting.

Abstract

Television reporting is one of the most effective news media that draws its strength from picture. Nowadays during which journalism and reporting have experienced transformation with the new media, the effect of television is still undeniable among mass media. Certainly, it is clear that the new media has effects both in television viewing habits and in the context of television reporting. However, Based on the fact that Turkey is one of the countries with the most television viewing in the world, it can be said these effects are somewhat limited at the present moment in our country. Kanal V Television is the only television channel making local and national broadcasts from the center of Antalya. The aim of this study, which is about the main news bulletins of Antalya' s local television Kanal V, is to examine the news production processes of local televisions based on the local television channel Kanal V and to reveal the problems. For this purpose, two different methods were used in the research design of the study. Firstly, the main news bulletins of VTV were recorded for 7 days (9-15 April 2018) and analyzed by the content analysis method. Then, a semi-structured in-depth interview was performed with the news director of Kanal V, and the problems were revealed. Based on the case of Kanal V which is the local television channel of Antalya, the aim of the study is to show how news production process of local televisions is conducted and what the main problems are, and to reveal the situation of television news on local televisions.

Article History

Received
4 Oct, 2018
Accepted
17 Nov, 2018

Yerel Medyada Televizyon Haberciliği ve Sorunları: Antalya Yerel Televizyonu Kanal V Örneği

Anahtar Kelimeler

Yerel televizyonlar,
televizyon
haberciliği, yerel
habercilik.

Özet

Televizyon haberciliği gücünü görüntüden alan, en etkili haber mecralarından birisidir. Özellikle televizyon ana haber bültenlerinin, yeni medyadaki tüm gelişmelere ve hızlı haber akışına rağmen halen çok takip edildiği görülmektedir. Kuşkusuz yeni medyanın televizyon izleme alışkanlıklarında da, televizyon haberciliği bağlamında da etkileri olduğu açıktır. Ancak dünyada en çok televizyon izlenen ülkelerden birisinin Türkiye olduğundan yola çıkarak, şimdilik bu etkilerin ülkemizde bir miktar sınırlı kaldığı söylenebilir. Kanal V Televizyonu, Antalya merkezden yerel ve ulusal yayın yapan tek televizyon kanalıdır. Bu çalışmada, yerel medyada haber üretim yapılanması ve süreçlerini incelemek için, Antalya yerel haber televizyonu olan Kanal V Televizyonu inceleme kapsamına alınmıştır. Araştırmada Kanal V haber televizyonunun haberleri yedi gün boyunca kayıt altına

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0002-6700-8547. Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, mkaraduman@gmail.com

² ORCID: 0000-0003-4178-5353. Arş. Gör. Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, ak_bulut@hotmail.com

Makale Geçmişi

Alınan Tarih

4 Ekim 2018

Kabul Tarihi

17 Kasım 2018

alınarak içerik analizi yöntemiyle haber türleri, süreleri ve içerikleri incelenecektir. Çalışmada ayrıca, Kanal V haber merkezi müdürü ile ilgili derinlemesine görüşme de yapılarak uygulamadaki s ortaya konulacaktır. Çalışmanın amacı, Antalya yerel televizyon kanalı olan Kanal V örneğinden hareketle, yerel televizyonların, haber üretim aşamasının nasıl gerçekleştiğini, başlıca sorunların neler olduğunu ortaya koymak ve televizyon haberciliğinin yerel ölçekteki durumu ve önemine vurgu yapmaktır.

1. Giriş

Gazetecilik ve haberciliğin yeni medyayla dönüşüm yaşadığı günümüzde kitle iletişim araçları içinde halen televizyonun etkisi yadsınamaz. Kuşkusuz yeni medyanın televizyon izleme alışkanlıklarında da, televizyon haberciliği bağlamında da etkileri olduğu açıktır. Ancak dünyada en çok televizyon izlenen ülkelerden birisinin Türkiye olduğundan yola çıkarak, şimdilik bu etkilerin ülkemizde bir miktar sınırlı kaldığı söylenebilir.

Dünyada televizyon yayıncılığı Amerika Birleşik Devletleri'nde başlamıştır. Türkiye'de ise televizyon yayınları ilk kez İstanbul Teknik Üniversitesi tarafından 9 Temmuz 1952 günü başlatıldı. Ancak 1 Mayıs 1964 tarihli TRT Yasası'nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, Türkiye sınırları dâhilinde TRT dışındaki kurumların radyo ve televizyon yayınları yapması yasaklandığından, İTÜ TV, 1970 yılında yayınına son verdi ve vericilerini 1971 yılında TRT'ye devretti. TRT ise ilk televizyon yayını Ankara'daki stüdyosundan 31 Ocak 1968 günü siyah beyaz olarak saat 19.30'da gerçekleşmiştir. (https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_televizyon) Türkiye'nin ilk özel televizyonu olan Star TV ise yine yasal engeller nedeniyle 1990 yılında Almanya üzerinden uydu aracılığıyla yayın hayatına başlamıştır.

Günümüzde Türkiye'de binin üzerinde televizyon ve radyo yayın yapmaktadır. (<https://www.rtuk.gov.tr/medya-hizmet-saglayicilar/3747/1996/karasal-ortamdan-lisans-basvurusu-olan-kuruluslar-listesi-rd-ve-tv-olarak.html>).

Ulusal televizyon kanallarının yanı sıra yerel televizyon kanalları da 1990'lı yıllarda başlayan gelişimini sürdürmektedir. Yerelde öncelikle radyo yayıncılığıyla başlayan süreç, daha sonra televizyon yayıncılığıyla sürmüştür. Ancak ilk dönemlerde yeterli alt yapı ve gerekli formasyon olmadan başlayan yerel televizyon yayıncılığı, o günden bugüne birçok zorlukla devam etmektedir. Bugün ülkemizdeki yerel televizyonlara bakıldığında; ekonomik sorunlar, yasal sorunlar, çalışma ve istihdam problemleri, teknik ve teknolojik sorunlar gibi birçok sıkıntının gölgesinde yayın hayatlarını sürdürmeye çalıştıkları görülmektedir.

Haber bültenleri, yerel televizyonların can damarlarından birisidir. Yerel televizyonlarda yayınlanan haber bültenlerinde, yerel, ulusal ve uluslararası haberlere yer verildiği görülmektedir. Ancak haber bültenlerinde özgünlük günden güne azalmaktadır. Haber merkezi yapılanmaları giderek küçülmekte, ajanslara bağımlılık artmakta, rutin habercilik ön plana çıkmaktadır.

Antalya yerel televizyonu VTV'nin ana haber bültenlerini konu alan bu çalışmanın amacı, VTV yerel televizyon kanalı temelinde, yerel televizyonların haber üretim süreçlerini incelemek ve sorunları ortaya koymaktır. Bu amaçla çalışmanın araştırma tasarımında 2 farklı yöntem kullanılmıştır. Öncelikle VTV ana haber

bülteni 7 gün (9-15 Nisan 2018) boyunca kayıt altına alınarak içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. İçerik analizinden elde edilen bulgular tablo ve grafiklerle gösterilmiştir. Sonrasında VTV haber müdürü ile yarı yapılandırılmış derinlemesine görüşme yapılmış ve sorunsallar ortaya konmuştur.

2. Literatür Taraması

2.1. Televizyon Haberciliği

Televizyon haberciliği, ses ve görüntünün birleşmesiyle inandırıcılığı ve etkisi yüksek olan bir habercilik türüdür. Televizyon haberciliği, gazete haberciliğinden farklı olarak, bir yerde olan olayları anında ekrana getirebilmekte ve stand up sunuş tekniğiyle veya canlı yayınlarla olay, muhabir tarafından anlatılmaktadır. Böylece olaya değişik bir bakış açısı gerilmektedir (Öztürk, 2004: 97). Ayrıca televizyon haberciliğinde görüntü ve sesin birleşmesiyle verilmek istenen mesaj, izleyiciye daha anlaşılır bir şekilde gitmektedir.

Bunun da ötesinde, haberde kullanılan görüntü, bir yandan olayın izleyiciler üzerindeki etkisini, gerçekliğine ve doğruluğuna olan inancı artırırken, diğer yandan da izleyicilerin kendilerini olayın içinde bulmalarını, olayı bizzat yaşamış ya da olaya şahit olmuş gibi hissetmelerini sağlamaktadır. Televizyon haberleri, habere konu olan olayların seçimi, seçilen olayların dramatik bir yapı içerisinde, adeta bir film ya da dizi gibi, yeniden kurgulanması, haberi sunan kişinin sunum tarzı (jest ve mimikleri), haberde kullanılan altyazılar, fonda yer alan müzik vb. tüm unsurlarla bir bütünlük içindedir. Her bir unsur televizyon haberlerinin vazgeçilmez bir parçası ve olmazsa olmazıdır. Birinin eksikliği haberin toplum üzerindeki etkisinin artması ya da azalması noktasında oldukça önemlidir (Yurdigül & Yurdigül, 2014: 126).

Buna göre, televizyon haberciliğinin yapısal özelliklerini şöyle sıralayabiliriz.

- Haberler olaya ve konuya dayalı olarak ikiye ayrılabilir. Olaya dayalı haberler, görüntü sağladığından televizyonda daha çok yer almaktadır. Konuya dayalı haberler, soyut haberler olduğundan bunlara daha az yer verilmektedir. Örneğin televizyonda Hıristiyan olan ünlü bir manken, kilisedeki evlilik töreni gibi görüntülerle günlerce haber yapılabilmektedir. Ancak dini arayışlar konusundaki bir panel haber olarak televizyonda genellikle yer almamaktadır.
- Televizyon haberi izleyiciye çok çabuk ulaşmaktadır. Televizyon az önce gerçekleşen olayları haber olarak ekrana getirmektedir. Hatta canlı yayınlarda olduğu gibi olayları oluş anında verebilen bir araçtır.
- Televizyon haberleri özet haberlerdir. Televizyonların ana haber bültenleri bile, yazılı hale getirildiklerinde bir gazete sayfası kadar tutmaktadır.
- Televizyon haber bültenini izleyen kitlenin, kimi haberleri izlememe şansı yoktur. Kanal değiştirmedeği sürece o bültendeki bütün haberleri izlemek zorundadır (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, Gazetecilik Televizyon Haberciliği, 2011: 14).
- Televizyon haberi kalıcı değildir. Eğer özel bir amaçla kaydedilmiyorsa izlendiği anda yok olur.

- Televizyonun hedef kitlesi teorik olarak tüm toplumdur.
- Televizyon haberi görüntüye dayandığından kimi önemli haberler görüntü bulunmadığı için kullanılmamakta, zaman zaman da sadece iyi görüntü olduğu için gerçekte haber değeri taşımayan olaylar geniş bir şekilde yer - alabilmektedir (Uğurlu & Öztürk, 2006: 55).

Bunların dışında, televizyon haberlerinin anlatım dili, çok önemli bir haber olmadıkça, azami iki ya üç dakikaya sığacak şekilde bütün enformasyonu bir haber metni olarak kurgulamak zorundadır. Bu nedenle de aslında televizyon haberleri, bizi haberlerden yalnızca haberdar eder. Olayların detaylarını öğrenmek, haberdar olunan konularla ilgili bütünlüklü bir kavramaya ulaşmak için mutlaka gazete, dergi, İnternet gibi başka kaynaklara başvurmak gerekebilir. Ancak bütün bu diğer kaynaklara başvuracak zaman son derece kısıtlıdır, çünkü çalışma yaşamı günün çok büyük bir kısmını kaplar, geri kalan zaman ise “sert” ve “ciddi” konularda daha fazla bilgi edinilmeye ayrılamayacak kadar değerli ve kısadır. Böylece “gerçekler” iki dakikalık konu başlıkları olarak toplamda en fazla yarım saate sığdırılan ana haber bültenleri aracılığıyla ve çoğu zaman tek taraflı bir bakış açısıyla kamuya ulaşır (Neruda, 2012: 4). Günlük hayatta zamanın sınırlı olması ise, insanların haberleri çoğunlukla televizyondan takip etmelerine sebep olabilmektedir. Diğer taraftan, televizyon haberleri, gazete gibi okuma-yazma bilme becerisi ya da satın alma işlemi olmadığı için izleyici tarafından daha çok tercih edilmektedir. Yani özel bir uğraş gerektirmemekte, sadece elektrik ücretini ödemek yeterli olabilmektedir.

Televizyon yayıncılığında kâr elde etmenin en önemli koşulu ise, izlenme oranlarını yüksek tutmaktır. Bunun anlamı, yayın saatinde en fazla seyirciye ulaşmaktır. Ne kadar çok seyirciye ulaşırsa TV kuruluşu o kadar çok reklam geliri elde eder ve o kadar çok kar elde eder. Amaç, izleyicinin beğenisini kazanmak ve çok sayıda kişi tarafından izlenilmek olduğundan izleyici beklentileri önem kazanır. Günümüz dünyası kitle kültüründen fazlasıyla etkilenmiş ve eğlence arayışı her şeyin önüne geçmiştir. Bu televizyon yayıncılığı içinde neredeyse bir zorunluluk halini almıştır. Aslında televizyonun eğlenceye yönelik yayınlar yapması özde çok da yanlış olan bir şey değildir. Yanlış olan, televizyon haberleri de dâhil olmak üzere bütün programların eğlence amaçlanarak hazırlanmasıdır. Günümüz dünyasında televizyonun temelde bir eğlence aracı olarak görülmesi televizyon haberlerinin yapısal özelliklerini de bu yönde etkilemiştir (T.C. Milli Eğitim Bakanlığı, TV Haber Yazımı, 2011: 4). Bu noktada haberin yayımlandığı bültenlerde doğruluk, güvenilirlik, tarafsızlık ve nesnellik gibi kavramlar üzerinden sorunlu bir alan ortaya çıkmakta, bu sorunlu alan etrafında haberin gerçeklikle olan ilişkisinde kavramların sunulma biçimi ya da bu kavramlara birer değer olarak sahip çıkma durumu tartışılmaktadır (Yurdigül & Yüksel, 2013: 141).

2.2. Dünya ve Türkiye’de TV Haberciliğinin Gelişimi

Televizyon, bilindiği gibi, radyonun bir uzantısıdır. Bunu ilk televizyon haberlerinde de görmek mümkündür. Televizyon haberlerinin ilk yıllarda radyo haberinden farkı, görüntülerin olmasıydı. İlk akşam haberleri CBS televizyonu tarafından, resmen 15 Ağustos 1948 tarihinde başlatılmıştır. Ancak amaç, etkili bir haber sunmak değil, CBS’nin kamu hizmeti yaptığı izlenimini geliştirmek ve siyasi idareyle ilişkileri iyileştirmektir (Uğurlu & Öztürk, 2006: 48).

Televizyon yayınlarının başladığı ve ilk televizyon kanallarının kurulduğu ülke Amerika Birleşik Devletleri'dir. ABD'deki televizyon kanalları, özel girişim tarafından kurulup işletilmektedir. Türkiye'de ise, 1990 yılında Magic Box (Star 1)'la özel TV yayıncılığına geçilmiştir. Televizyon yayıncılığında 1990'lardan sonra hızla artış gösteren özel televizyon kanalları ile birlikte televizyon yayıncılığı da ticari kaygı taşımaya başlamıştır. Bu ticari kaygının en bariz olarak görüldüğü alanlardan biri televizyon haberleridir. Tüm dünyada olduğu gibi Türkiye'de de ticari televizyon haberciliğinde bültenlerin konu seçimi, kurgulanışı, sunumu, dekoru, müziği, görüntü ve ses efektleri gibi pek çok özelliğin amacı yüksek izlenme oranı elde etmektir (Çiftçi, 2017: 476). Amaç sadece yüksek izlenme oranı olduğu zaman, verilen haberlerin niteliğini ve veriliş şekillerini etkilemektedir. Çünkü bu şekilde oluşturulan haber programları, adeta eğlence içerikli bir magazin programına dönüşmektedir. Ayrıca günümüzde haber bültenlerinde, program bitmeden araya reklam kuşağı getirilmesiyle birlikte haber bültenlerinin daha fazla kar elde edilen program haline getirmiştir.

Haber bültenlerine magazin sızması, ya da başka bir deyişle ciddi haberlerin dahi magazinleştirilerek sunulması özellikle ticari televizyonlar için vazgeçilmez bir yöntemdir. Tüm dünyada ticari televizyonlar haber ile magazini birleştirerek, izleyici açısından daha keyifli bir tüketimi hedeflemektedir. Geçmişe bakıldığında, TRT'nin ciddi ve bürokratik haberciliği, özel televizyonlarla birlikte artık daha canlı renklerin hâkim olduğu bir gösteriye dönüşmüştü. Özellikle Reha Muhtar'lı Show TV'nin önderliğinde haber bültenleri, adeta "şenlik yerine" dönüşmüş ve magazin, haber bültenlerinin ana unsuru olmuştu. Show TV'nin haberciliğine başlangıçta tereddütlerle yaklaşan bazı televizyon kanalları, daha sonra bu eğlenceli birlikteliği taklit ederek, adeta "seyirci böyle istiyor" diyerek, çok seyredilme uğruna habercilik kriterlerini değiştirmişlerdir. Zamanla taşlar yerine oturmuş ve magazin ile haberin arasına olması gereken mesafe yeniden sağlanmıştır. Reha Muhtar haberciliğinin pırıltılı dönemi yoğun olarak 2-3 yıl sürmüş, bu sürecin ardından ticari kanallardaki haber bültenleri normale dönmüştür. Fakat yine de günümüzde de bol magazinli, eğlenceli, şenlikli haber bültenlerini görmek mümkündür (Bal, 2010: 120). Türkiye'de ulusal televizyon kanallarının sayısının fazla olması, haber izleme konusunda izleyiciye çok fazla seçenek sunmasına karşın, içerik olarak televizyonlar birbirinden çok fazla farklılık gösterememektedir. Son yıllarda uydu alıcısı kullanan izleyicilerin sayısının artması ve siyasi hareketliliğin yönü, medyada özellikle ideolojik çeşitliliğin artmasına neden olmuştur. 2000'li yılların başında "Televole Haberciliği" olarak da nitelendirilen magazinsel haber yayıncılığı son dönemde medyadaki kutuplaşmanın da etkisiyle yerini siyasi haberlerin önceliğini artırdığı haber bültenlerine bırakmaya başlamıştır (Akyüz, 2010: 25). Özellikle de seçim zamanlarında bolca yapılan siyasi haberler, kanalların bir anlamda görüşünü de yansıtmaktadır.

Diğer yandan teknolojik gelişmelerin hızlı bir şekilde gelişmesiyle beraber dijital yayıncılık alanında da önemli gelişmeler olmuştur. Bu gelişmelerle beraber bilgiye olan ihtiyaç artmış ve enformasyonun ulusal sınırları aşarak uluslararası dolaşımına olanak sağlayan elektronik gelişmeler zorlanmış ve bu sayede televizyon kanallarının alanlarında uzmanlaşması sonucunda yalnızca haber akışı

sağlayan televizyon kanalları ortaya çıkmıştır. Özellikle CNN televizyonunun körfez savaşı sırasında yaptığı canlı yayınlar, uluslararası televizyon haberciliğinin öneminin pekişmesine neden olmuştur. CNN, BBC World, Reuters gibi haber akışını sağlayan televizyon kanalları bu alanda tekellerini kurmuşsa da son çıkan Irak savaşı sırasında El Cezire isimli haber kanalı da bu yarışta, özellikle Ortadoğu bölgesinde iddialı olduğunu göstermektedir. Her ne kadar bu tür yayın yapan haber kanallarının sayısında artış olsa da bu gelişmeler ülkelerin veya toplumların dışa bağımlı haber kaynakları ihtiyacını gidermede yeterli olmamıştır. Özellikle uluslararası yayın yapan bu haber kanallarının bilginin dağıtımını konusunda bir tür eşik bekliliği yaptıkları, enformasyonu kendi süzgeçlerinden geçirerek sundukları gözlemlenmektedir. Oldukça pahalı bir yatırım olan televizyon yayıncılığı doğal olarak bir anlamda sahibinin sesi olmak durumundadır (Bayraktaroğlu & Uğur, 2011: 16).

ABD'deki televizyon kanalları, ülkedeki ekonomik sistemin gereği olarak özel girişim tarafından kurulup işletilirken, Türkiye'nin de örnek aldığı Avrupa ülkelerinde kamu yayıncılığı benimsenmiş ve sistemdeki bu temel farklılık, haber bültenlerinin yapısına da yansımıştır. ABD'de başlayan ve gelişen televizyonculuk sisteminde, haber bültenlerinin de diğer programlar gibi reklam alması, sponsor bulması amaçlanmış ve bu nedenle bültenlerin yüksek izlenme oranı elde etmesi istenmiştir. Avrupa'daki kamu yayıncılığı anlayışında ise televizyon haberi kamusal bir hizmet olarak tanımlanmıştır. Bu sistemde haberlere, ilerleme ve kalkınma yolunda didaktik bir işlev yüklenmiştir (Şeker, 2007: 37).

2.3. Yerel Medya ve Televizyonculuk

Yerel medya demek, yerel unsurları ve yerel sorunları ortaya çıkaran, yerel sorunlar karşısında bölge halkını bilgilendiren, bilinçlendiren ve kamuoyu oluşturan araçlardır. Yerel medya kuruluşları ulusal medyaya malzeme sağlayan, doğrudan halkla iç içe yaşadığı için bölgesel olaylara önem veren kuruluşlardır. Türkiye'de yerel medya 2000'lerden sonra yönetmeliklerle desteklenmeye başlamıştır. Ancak bu desteklerin biraz daha denetim çerçevesinde olması Türkiye Gazeteciler Federasyonu'nun önemli bir isteği olarak kayda geçmektedir. Yerel medyanın içerik yetersizliği, kalifiye eleman sıkıntısı ve gündem belirleme açısından yaşadığı sorunlar gelişimini zorlaştırırsa da halen ulusal medyayla rekabet içinde olabilmektedir (Arabacı & Uzunoğlu, 2010: 14).

Türkiye'de yerel televizyonculuk ve haber yayıncılığı son yıllarda önemli aşamalar kat ettiği, ancak yine de Avrupa ülkelerinde yerel medyanın yayıncılık anlayışı ve etkinliği göz önüne alındığında istenen seviyenin henüz yakalanamadığı görülmektedir. Medya her zaman gerekli olan sorunları gündeme getiremeyebilir. Bazı konuların diğerlerinden daha önemli olduğuna karar veren televizyon ve basın, toplum adına gündem belirleyici rolünü üstlenmektedir. Bu süreç yerel televizyonlarda da aynı şekilde işlemekte, yerel kamuoyunun oluşması ve gündemin belirlenmesinde konu seçimi yerel yayın araçları tarafından yapılmaktadır. Ancak yerel konuların çok çeşitli olmaması, enformasyon yoğunluğunun düşük olması, yerel televizyonların, zaman zaman haber değeri taşımayan konuları da haberlerine taşımasına neden olmaktadır. Bu durum, yerel medyanın halkın gündeminden uzaklaşması sorunuyla karşı karşıya kalmasını beraberinde getirebilmektedir. Yerel televizyonların haber seçiminde sorun

yaşamadığı konuların başında polis-adliye haberleri gelmektedir. Kaza, yangın, göçük, kavga ve cinayet gibi olaylar, yerel izleyicinin her zaman ilgisini çekmektedir. Bu nedenle editörler ve istihbarat sorumluları bu tür haberleri genel olarak es geçmemektedir. Bu haberler bültenlerde mutlaka yer aldığı için de yerel televizyonlar güvenlik haberlerini ciddiyle takip etmekte ve önemli haber kaynaklarından olan polisle de ilişkilerini güçlendirme zorunluluğu hissetmektedir (Akyüz, 2010: 80).

2.4. Yerel Medyanın Sorunları

Yerel basın sorunlarının başında gazete içeriklerindeki yoksunluk dikkat çekmektedir. Bu durumun ortaya çıkmasında birçok neden rol oynamaktadır. Başta eleman eksikliği ve kalifiye eleman yetersizliği nedeniyle gazetelerde haber çeşitliliği oldukça sınırlıdır. Bu durum, gazetelerdeki inceleme araştırma haberlerinin, özel haberlerin ve köşe yazılarının sayıca azlığına, diğer deyişle gazetelerin içerik bakımından zayıf kalmasına neden olmaktadır (Duman, 2007: 369).

Yerel basındaki sorunlar etik çerçevesinde bakıldığında; yaygın basınla benzer olan; haberlerde doğruluk ve dürüstlük ilkesinin ihlal edilmesi, kişi veya kuruluşları aşağılayan küçük düşüren ifadelerin kullanılması, araştırmaya fazla yer verilmeden tek taraflı haber yapılması, zanlıların suçlu ilan edilmesi ve haber kaynağına ilişkin etik sorunların yanı sıra farklı etik problemlerin de yaşandığı görülmektedir. Yerel basındaki etik sorunlar açısından önemli olanları alt başlıklar halinde şu şekilde sıralamak mümkündür (Yılmaz, 2009: s. 135):

- **Yaygın basının yerel basına karşı tutumu:** İstanbul merkezli gazeteler bölgesel ilaveler hazırlayarak yerel basının güçlenmesini engelleyici ve olumsuz bir tutum içerisine girmektedir. Oysa güçlü bir yerel basın çok sesliliğin güvencesidir fakat yaygın basının bu tavrı, tekelleşmeye yol açarak çok sesliliği büyük ölçüde sınırlamaktadır.
- **Yerel muhabirlerin yaygın basında haber kaynağı olarak kullanılması:** Yerel basında çalışan pek çok gazeteci aynı zamanda yaygın basının da muhabirliğini yapmaktadır. Tabii ki bunda ekonomik kaygılar söz konusudur fakat yerel gazeteciler kendi kısıtlı imkânlarıyla topladıkları önemli yerel haberleri, yaygın basına vermekte ve bu haberler İstanbul merkezli gazetelerin bölge eklerinde yayımlanmaktadır. Burada iki açıdan etik sorun ortaya çıkmaktadır. Öncelikle her ne kadar temel neden, ekonomik olsa da etik açısından bakıldığında haber, para ile alınıp satılan bir meta haline dönüşmektedir. İkincisi etik sorun ise; yerel basının önemi ve etkinliği asgari düzeye inmektedir. Bu durumda da yerel basının güçlenmek için göstermiş olduğu çabalarda sonuca ulaşamamaktadır.
- **Haber hırsızlığı:** Haber hırsızlığı, yerel gazetelerin özel ve büyük çabalarla hazırlayıp yayınladığı bir haberin, gerek yaygın basın gerekse diğer bir yerel basın organı tarafından izinsiz olarak alınıp kaynak belirtmeden yayınlanmasıdır.
- **Naylon kadrolar:** Yerel basındaki en önemli etik problemlerin başında fiilen gazetecilik yapmayan insanların gazetenin kadrosunda gösterilerek

sarı basın kartı almalarının sağlanması ya da gazetede yazı yazmış gibi gösterilerek telif ücreti ödendiğinin beyan edilmesi ve bunun gider hesabına işlenmesi, gelmektedir. Yerel gazetelerin kadrolarında çalışıyormuş gibi gösterilen bu insanlar hem gazeteci kimliğine büyük zarar vermekte hem de sarı basın kartının sağladığı olanaklardan yararlanarak haksız çıkar elde etmektedirler.

- **Yerel basının tehdit ve şantaj unsuru olarak kullanılması:** Tek bir bölgede, il ya da beldede yayın yapan yerel gazetelerin çalıştıkları alan, yaygın basına göre daha küçük olduğundan muhatap oldukları sosyal ve ekonomik çevrelerle daha yakın ilişkiler yaşanmaktadır. Basının kitleler üzerindeki etkisi düşünüldüğünde, bu ilişkilerde basının etik değerleri göz ardı etmeden görevini ifa etmesi büyük önem taşımaktadır.
- **Yerel basının reklâm aracı olarak kullanılması:** Yerel basın, esnaf ve sanatkârların iş alanında tanınma ve rakiplerine karşı savunmada önemli bir araç olma özelliği taşımaktadır. Bu yerel sermaye sahiplerinin, kendi reklâmalarını yapmak amacıyla gazete çıkartmalarına Anadolu'da sık sık rastlanmaktadır. Alım ve satımı çoğunlukla dar bir alanda icra edildiğinden, yerel gazetelerde yayımlanan reklâmlar da dar bir alandaki kitle bakımından önem taşımaktadır.
- **Yerel basının siyaset ve propaganda aracı olarak kullanılması:** Yerel gazeteler yayımlandıkları bölgenin siyasi arenasında önemli yer tutmaktadırlar. Yerel gazetelerin siyaset aracı olarak kullanılmasına en çok seçim dönemlerinde rastlanmaktadır.

Yerel basın günümüzde, Türkiye genelinde yaşamakta olduğu sorunların yanı sıra, ulusal düzeyde yayın yapan kuruluşların taşıdığı sorunların da farklı bir boyutunu yaşamaktadır. Türkiye geliştirmekte olan ve gelişimin sancılarını taşıyan bir ülke konumundadır. Ekonomik, siyasi ve kültürel sorunlar gerek yaygın, gerekse yerel basının genel çerçevesini ortaya koymakta ve genel nitelikleriyle birlikte sorunlarını da belirlemektedir. Bu bağlamda, yaygın basının sorunları olarak kategorize edilen unsurların bir bölümü, yerel basının da sorunları arasında yer almaktadır. Bu sorunlar da şu şekilde sıralanabilir:

- **Yerel okur ilgisizliği ve yaygın basının bölge sayfaları:** Yerel okur ilgisizliği, yaygın basın açısından da var olan bir sorundur. Genel bir değerlendirme ile Türkiye okuma alışkanlığına ve bilincine ulaşamamıştır. 1960'lı yıllardan bu yana Türkiye nüfusu yaklaşık ikiye katlanırken, gazete tirajları 3 ile 6 milyon arasında oynamıştır. Bu dönemde okuma yazma oranı artarken, gazete okurları sayısında kayda değer bir artış görülmemiştir. Sözü edilen durumun nedenleri olarak, gazetelerin kârı incelemesi, kalite konusunu önemsememeleri ve beraberinde halkın yurttaşlık bilincinin az gelişmişliği gösterilebilir.

Yaygın basının bölge sayfaları, özellikle ulaşım olanaklarının, teknolojinin, üretim ve dağıtım olanaklarının gelişmesi ile kabuk değiştirmiştir. Ancak, bu gelişimden yaygın basın kadar fayda sağlayamayan ve izleyici konumunda kalan yerel basın günümüzde, yaygın basın kuruluşlarının değişik bölge ve illerde çıkartmış olduğu bölge ekleri ya da sayfalarından

olumsuz yönde etkilenmiştir. Bir başka deyişle, okurlar hem yaşadığı yerden haber almak hem de ulusal anlamda bilgilenmek istemektedir (Dağtaş & Dağtaş, 2007: s. 16):

- **Eleman yetersizliği:** Ekonomik yönden oldukça kısıtlı imkânlar dâhilinde hayatta kalma mücadelesi veren pek çok yerel medya kuruluşunda, ihtiyacın oldukça altında eleman istihdam edilebilmektedir. Yerel medya kuruluşları çalışanları arasında gerçekleştirilen anket çalışması uyarınca, yerel medya kuruluşlarının yarısından çoğunda (%56,7) yalnızca 1-5 arası fikir işçisi çalıştığı tespit edilmiştir.
- **Kalifiye Eleman Yetersizliği:** Yerel medya kuruluşlarında eleman yetersizliği yaşandığı gibi mevcut elemanların büyük kısmı da düşük ücretle çalıştırılan, kalifiye olmayan elemanlardan oluşmaktadır. Kuruluşların pek çoğu aile şirketi olduğundan, buralarda çalışanlar arasında akraba, eş, dostlar önemli bir yekûn tutmaktadır (Ulusay Nalcıoğlu, 2007: 199).
- **Resmi ilan sorunu ve yaygın basını taklit etme:** Gazetelerin tek resmi gelirleri olan, resmi ilanlar, bu gelirden faydalanmak isteyenlerin sayısı çoğaldıkça ya da partiler adına gazetecilik yapanların artması ile gazetelerinde resmi ilanlardan gelen gelirlerinde o seviyede azalma olmakta ve bu durum da resmi ilan sorununu oluşturmaktadır.

Yaygın basını taklit etme, özünde yerel basının, yaygın basını örnek almak, onunla rekabete girmeye çalışmak gibi bir amacının olmasını ön gerektirmektedir. Yerel basın, özellikleri bakımından yaygın basından ayrılmakta ve bu özellikleri sayesinde önem kazanmaktadır. Dolayısıyla, yaygın basını popüler kültür ve magazinleşme süreçleri bağlamında takip eden, içeriklerini ve söylemlerini bu yönde belirleyen bir yerel basın, yapılanması kendisini gerileterek, alternatif olma özelliğini ortadan kaldıracaktır (Dağtaş & Dağtaş, 2007: s. 16).

3. Yöntem

Araştırmada Kanal V haber televizyonunun haberleri yedi gün boyunca kayıt altına alınmış; içerik analizi yöntemiyle haber türleri, süreleri ve içerikleri incelenmiştir.

Çalışmada ayrıca, Kanal V haber merkezi müdürü ile ilgili derinlemesine görüşme de yapılmıştır. Hazırlanan soru formuyla yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak, Kanal V haber müdürü Ahmet İstek ile yerel haberciliğin aşamaları, sorunları, haber üretim teknikleri konularında bilgi alınmıştır.

4. Bulgular ve Yorum

4.1. İçerik Analizi Bulguları

İçerik analizi sonucunda ortaya çıkan bulgular aşağıda tablolar halinde sıralanmıştır. Haber türleri şu şekilde kategorize edilmiştir: Siyaset –Toplumsal Olaylar – Ekonomi - Kültür Sanat – Magazin - Polis Adliye – Kent, Belediye - Dış Haberler – Doğal Afet - Sağlık - Yaşam – Bilim Teknoloji – Araştırma İnceleme – Eğitim, Spor. Haber türleri ve haber kaynakları ayrıca grafiklerle gösterilmiştir.

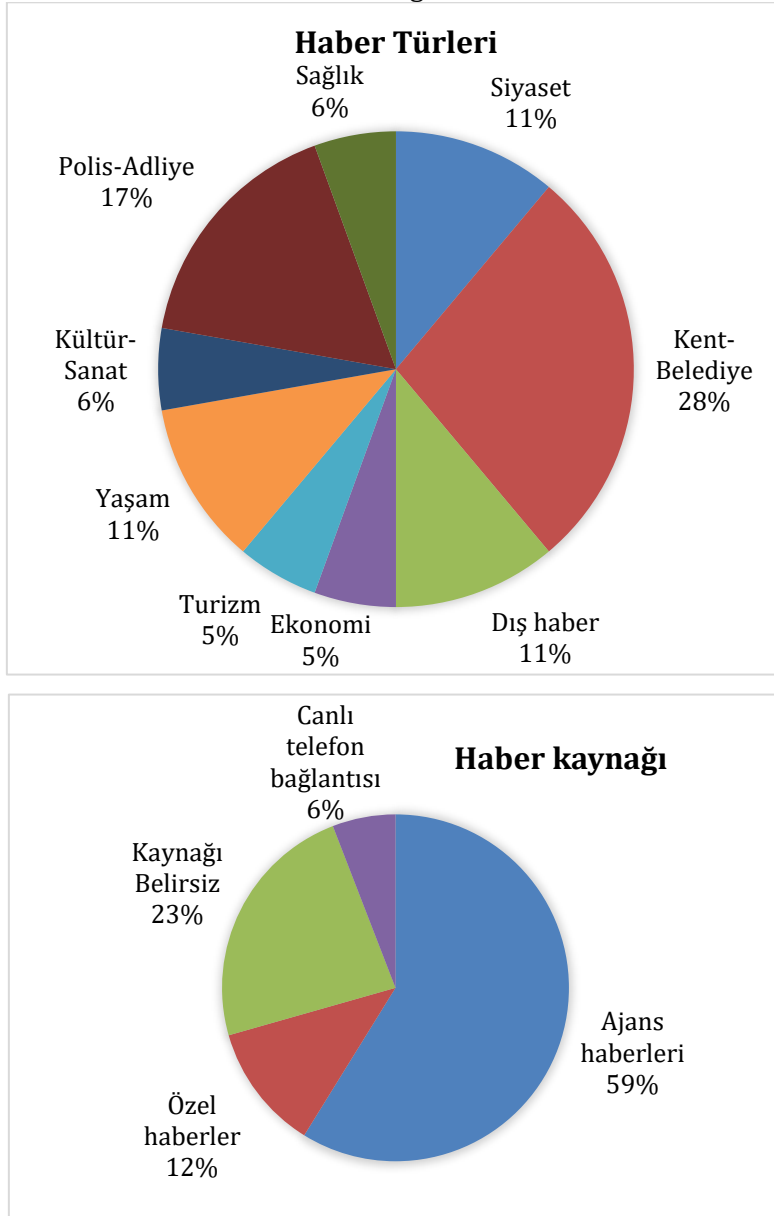
Tablo 1: 9 Nisan 2018 Pazartesi günü Kanal V ana haber bülteni

09.04.2018 Pazartesi			
Haber konuları:	Haber türü	Kaynağı	Süresi
1. Erdoğan'ın teşvik paketi açıklaması, turizmle birlikte ekonomik büyüme	Siyaset	Ajans	3.38 dk.
2. Binali Yıldırım'ın gündeme dair yorumları	Siyaset	Ajans	2.01 dk.
3. Ukrayna Cumhurbaşkanı'nın İstanbul'a gelmesi	Dış haber	Ajans	1.01 dk.
4. Antalya valisi Münir Karaloğlu, 2018 turizm sezonu ile ilgili değerlendirmeler yapması	Turizm	Ajans	4.36dk.
5. Kumluca Ticaret ve Sanayi Odasının organ seçimlerini mevcut başkanın kazanması	Kent, Belediye	Belirsiz	2.27 dk.
6. KUTSO Başkanı ile yapılan canlı telefon bağlantısı	Ekonomi	-	3.32 dk.
7. Antalya Büyükşehir Belediyesinin nisan ayı toplantısı	Kent, Belediye	Belirsiz	3.05 dk.
8. Kepez Belediyesinin düzenlediği Kepez kitap fuarının sona ermesi	Kent, Belediye	Belirsiz	2.18 dk.
9. Antalya Muratpaşa Belediyesi tarafından gerçekleştirilen Ermenek ihalesinin 8. turu	Kent, Belediye	Ajans	3.14 dk.
10. Antalya'da Kemer Belediyesi tarafından zeytin dalı hareketinde görev yapan askerler için hazırlanan hijyen malzemesinin Hatay'a gönderilmesi	Kent, Belediye	Ajans	3.29 dk.
11. Boşanma sayısının artışıyla ilgili sokak röportajı ve uzman görüşü	Yaşam haberleri	Özel haber	3.21 dk.
12. Antalya'da halk eğitim merkezinde halk oyunları eğitimi alan 81 yaşındaki İbrahim dedenin performansı	Yaşam	Özel haber	2.53 dk.
13. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi'nde klasik müzik konseri	Kültür-Sanat	Ajans	1.37 dk.
14. Antalya'nın Kemer'de Gürcistan uyruklu baba ve oğlunun silahlı saldırıya uğraması	Polis-adliye	Ajans	1.34 dk.
15. Burdur'da görme engelli 72 yaşındaki kadının mutfakta pişen yemeğinin yangın çıkarması	Polis-adliye	Ajans	2.29 dk.
16. Antalya'nın Akseki ilçesinde kamyon ve otomobilin çarpışması	Polis-adliye	Ajans	1.09dk.
17. Dünya Sağlık Günü ile ilgili Antalya'da özel bir diş kliniğinde klip çekilmesi	Sağlık	Belirsiz	2.23 dk.
18. Dünya turu	Dış haber	-	2.13 dk.
19. Ali Buldu ile günün yorumu		-	5.29 dk.
Haber sayısı:	17 haber		
Toplam bülten süresi:	48.00 dakika		

9 Nisan Pazartesi günü Kanal V ana haber bülteninde toplamda 17 haber yayınlanmıştır. Genel olarak haber süreleri 1.00 dakika ile 4.00 dakika arasında değişmiştir.

Haber kaynakları ağırlıklı olarak ajanslardan oluşmaktadır. 17 haberin 10'u ajans haberi, sadece 2'si özel haberdir. Bunun dışında kaynağı belirtilmeyen haberler de bulunmaktadır. Toplam bülten süresi ise 48 dakikadır.

Grafik 1: 9 Nisan 2018 Pazartesi günü Kanal V ana haber bülteni

Grafik 1’de pazartesi günü ana haber bülteninde en çok kent- belediye haberlerine (%28) yer verildiği görülmektedir. Bunun yanında polis-adliye, siyaset, dış haberler ve yaşam haberlerine de diğerlerine oranla daha fazla yer verilmiştir. Genel olarak bakıldığında haber türlerinde dengeli bir dağılım olduğu söylenebilir.

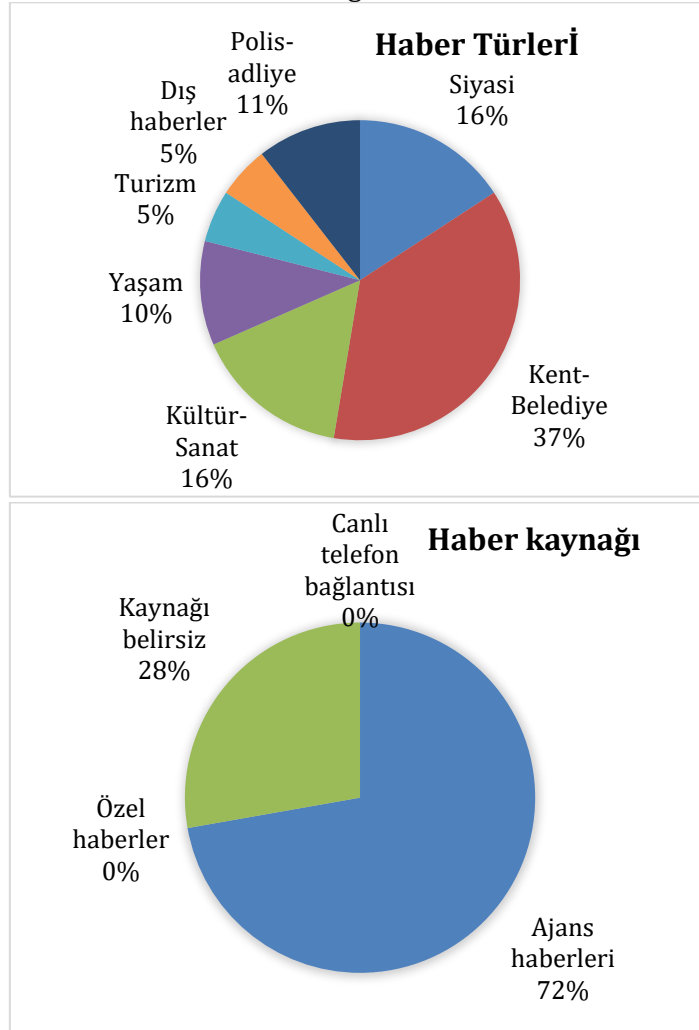
Haber kaynağı ise, ağırlıklı olarak (%59) ajanslardan gelen haberlerden oluşmuştur. Ancak kaynağı belirsiz olan haberler de bültende geniş (%23) yer kaplamaktadır. Kaynağı belirtilmeyen haberlerin fazla olması, izleyicilerde güvensizlik duygusuna neden olabileceği söylenebilir.

Tablo 2: 10 Nisan 2018 Salı günü Kanal V ana haber bülteni

10.04.2018 Salı			
Haber konuları:	Haber türü	Kaynağı	Süresi
1. Cumhurbaşkanı'nın grup toplantısındaki konuşması	Siyasi	Ajans	3.08 dk.
2. MHP genel başkanı Devlet Bahçeli'nin grup toplantısında konuşması	Siyasi	Ajans	3.28 dk.
3. Başbakan yardımcısı Fikri Işık Antalya'nın Serik ilçesinde katıldığı bir toplantıda konuşması	Siyasi	Ajans	2.00 dk.
4. Antalya'da Türk polis teşkilatının kuruluş yıldönümü için tören yapılması	Kent, Belediye	Ajans	2.21 dk.
5. Emniyet Genel Müdürlüğünün eğitim desteği verdiği AZEZ emniyet müdürlüğünün polis teşkilatının kuruluş yıldönümü için klip hazırlaması	Kent, Belediye	Ajans	1.12 dk.
6. Gazeteci Salih Uçar'ın Kalkışma 24 Saat'in kitabının lansmanının Antalya'da gerçekleştirilmesi	Kültür-Sanat	Ajans	3.31 dk.
7. Antalya'da oturan 20 yaşındaki down sendromlu kızın gelinlik giyme hayalinin gerçekleştirildiği düğün	Yaşam	Ajans	2.58 dk.
8. Fare ve güvelerin zarar verdiği asırlık halı ve kilimlerin Antalya'da Güzel Sanatlar Fakültesi öğrencileri tarafından restorasyon edilmesi	Kültür-Sanat	Ajans	2.04 dk.
9. Antalya Büyük Şehir Belediyesinin Sinan mahallesinde mekanik katlı otoparkın hayata geçirilmesi	Kent, Belediye	Belirsiz	1.04 dk.
10. Konyaaltı Belediye Başkanı'nın Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi öğrencileriyle söyleşi	Kent, Belediye	Belirsiz	3.52 dk.
11. Muratpaşa Belediyesi'nin falezlerde başlattığı temizlik çalışmasının kapsamını genişletmesi	Kent, Belediye	Belirsiz	59:00 dk.
12. Gastro Alaturka etkinliklerinin Antalya'da gerçekleştirilmesi	Yaşam	Belirsiz	2.23 dk.
13. Antalya'nın Manavgat ilçesinde rafting yapılması	Turizm	Ajans	2.26 dk.
14. Antalya'nın Manavgat ilçesinde atık ve molozların döküldüğü alanda çevre katliamı yaşanması	Kent, Belediye	Ajans	5.09 dk.
15. Burdur'da yapılan tren garının kullanılamaz hale gelmesi	Kent, Belediye	Ajans	2.03 dk.
16. Antalya Kemer'de baba ve oğula yapılan silahlı saldırının gelişmeleri	Polis-adliye	Ajans	1.33 dk.
17. Antalya'da kurusıkı silahla bir marketten para gasp eden zanlının yakalanması	Polis-adliye	Ajans	2.06 dk.
18. Polis teşkilatının yıl dönümü için hazırlanan klbin yayınlanması	Kültür-Sanat	Belirsiz	1.04 dk.
19. Dünya turu	Dış haber	-	2.18 dk.
20. Ali Buldu ile günün yorumu	-	-	5.12 dk.
Haber sayısı:	18 haber		
Toplam bülten süresi:	46.50 dakika		

Tablo 2'ye bakıldığında 10 Nisan Salı günü Kanal V ana haber bülteninde toplamda 18 haber yayınlanmış olduğu görülmektedir. Bir önceki güne göre daha ajanstan alınan haberler daha fazla yer bulmuştur. Özel haber ve canlı telefon bağlantısı bu haber bülteninde yoktur. Haber süreleri 1 ile 5 dakika arasında değişirken, yine bir önceki güne göre haber süreleri uzun tutulmuştur. Toplam bülten uzunluğu ise 47 dakikadır.

Grafik 2: 10 Nisan 2018 Salı günü Kanal V ana haber bülteni

10 Nisan Salı günü haber türlerine bakıldığında, en fazla haber türlerinin yine kent-belediye ve ardından siyaset ve kültür sanat haberleri olduğu görülmektedir. Diğer taraftan polis-adliye ve yaşam haberlerine de %10-11 oranında yer verilmiştir. Genel olarak grafiğe bakıldığında, haber türlerinde dengeli bir dağılım yapılmadığı görülmektedir.

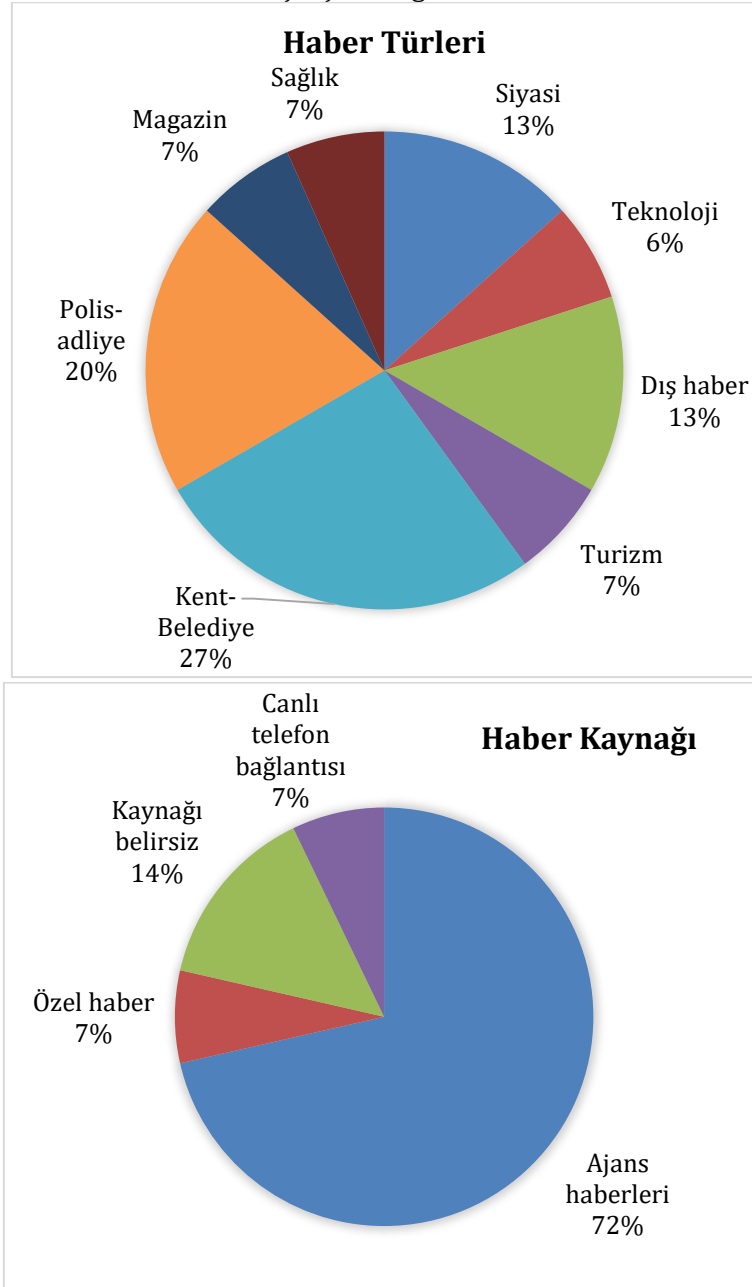
Haber kaynağı bakımından ise, yine fazlasıyla ajanslardan alınan haberlerle bültenin tamamlandığı görülmektedir. Salı gününün ana haber bülteninde özel haberlere ve canlı telefon bağlantısına hiç yer verilmemiştir. Özel haberler bültendeki farklılığı ortaya çıkarması bakımından önemlidir. Bu nedenle diğer haberlerin yanı sıra özel haberlere de yer verilmelidir.

Tablo 3: 11 Nisan 2018 Çarşamba günü Kanal V ana haber bülteni

11.04.2018 Çarşamba		Haber türü	Kaynağı	Süresi
Haber konuları:				
1.	Cumhurbaşkanı'nın külliye'deki Büyük Romanlar Buluşmasında yaptığı konuşma	Siyasi	Ajans	3.35 dk.
2.	Cumhurbaşkanı'nın Deniz Baykal'ı hastanede ziyaret etmesi	Siyasi	Ajans	2.28dk.
3.	Başbakan'ın Gebze'de Sanayi ve Teknoloji Zirvesine katılması	Teknoloji	Ajans	3.19 dk.
4.	Dış İşleri Bakanı'nın Avrupa İslamafobi Raporu 2017 konferansında konuşması	Dış haberler	Ajans	2.34 dk.
5.	Perge Antik Kenti'nin ziyaretçi sayısında artış olması için yapılan çalışmalar	Turizm	Ajans	3.57 dk.
6.	AKTOB Başkanı ile yapılan canlı telefon bağlantısı	Kent, Belediye	-	4.08 dk.
7.	Antalya Aksu'da bir sitenin asansör sorununun çözülmesi	Kent, Belediye	Ajans	3.34 dk.
8.	Migren hastalığının sebepleri ve tedavisi ile ilgili sokak röportajı ve uzman görüşü	Sağlık	Özel haber	3.23 dk.
9.	2017 Faaliyet Raporunun Büyük Şehir Belediye Meclisinde kabul edilmesi	Kent, Belediye	Belirsiz	3.11 dk.
10.	Türk Halk Müziği Sanatçısı Esat Kabaklı'nın Burdur'da geçirdiği trafik kazası sonucu yaralanması	Polis-adliye	Ajans	3.27 dk.
11.	Antalya Finike'de bir kafe önünde polisler sürpriz hazırlanması	Kent, Belediye	Ajans	1.19 dk.
12.	Antalya Kemer'de silahlı saldırı sonucu ölen Rus mafya cenazesinin kaldırılması	Polis-adliye	Ajans	2.25 dk.
13.	Antalya'da camilerde yardım toplanan kutulardan para çalan hırsızın yakalanması	Polis-adliye	Ajans	1.19 dk.
14.	Dünya turu	Dış haberler	-	1.53 dk.
15.	İlginç olayların sosyal medyada yayınlanması	Magazin	Belirsiz	1.59 dk.
16.	Ali Buldu ile günün yorumu		-	5.05 dk.
Haber sayısı:	14 haber			
Toplam bülten süresi:	46.00 dakika			

Tablo 3'te görüldüğü gibi, 11 Nisan Çarşamba günü Kanal V ana haber bülteninde 14 haber yer almıştır ve önceki günlere göre haber sayısının azaldığı görülmektedir. Toplam bülten uzunluğu bir önceki gün ile neredeyse aynıdır. Bu bültende haber sürelerinin daha uzun tutulduğu gözlemlenmektedir. Bir özel haber ve bir canlı telefon bağlantısının olduğu günün bülteninde ağırlıklı olarak ajanstan alınan haberler yer almaktadır.

Grafik 3: 11 Nisan 2018 Çarşamba günü Kanal V ana haber bülteni

Grafik 3'e bakıldığında, haber türlerinden en fazla kent-belediye ve polis-adliye haberlerinin yer aldığı görülmektedir. Buna göre, Çarşamba günü ana haber bülteninde en fazla olay ve kent haberlerine yer verildiği söylenebilir. Bunun dışında siyasi ve dış haberlere de diğerlerine oranla fazla yer verildiği belirlenmiştir. Genel olarak haber türlerinin dengeli şekilde dağılım gösterdiği gözlenmektedir.

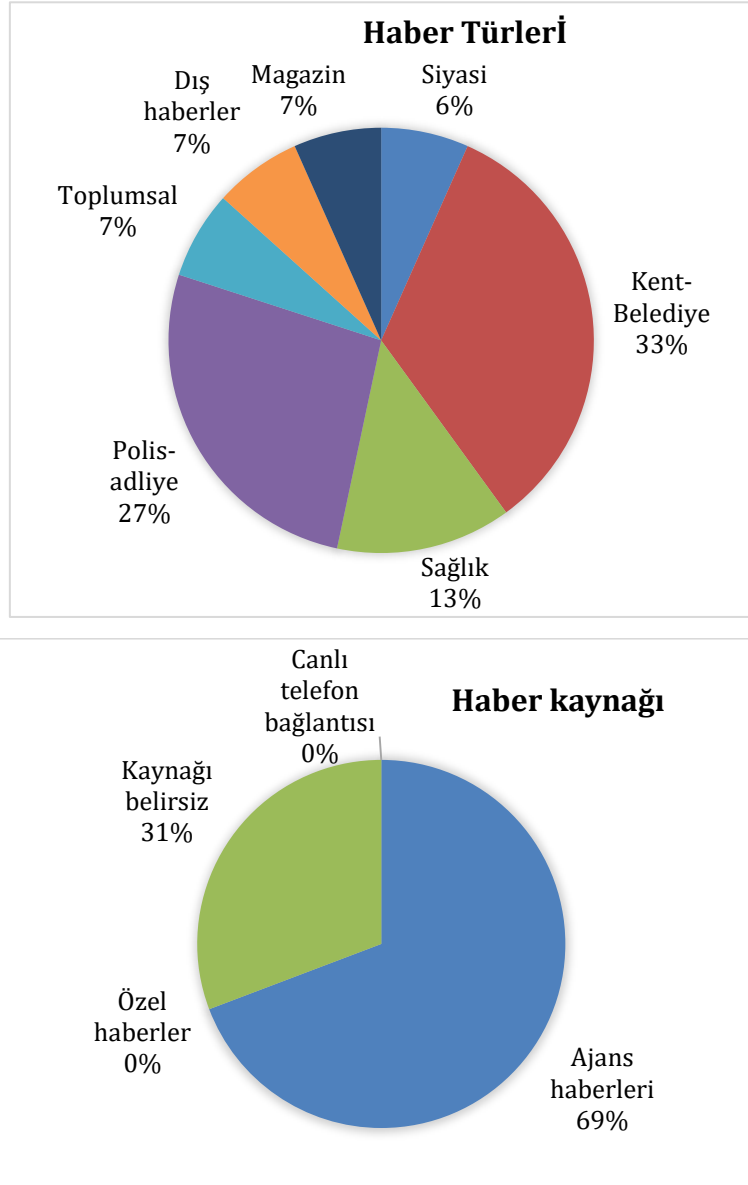
Haber kaynağına göre dağılıma bakıldığında ise, ajans haberlerinin fazlaca yer aldığı belirlenmiştir. Gün içinde ajans haberlerine bu kadar fazla yer verilmesi, haber çeşitliliğine fazla önem verilmediğini göstermektedir.

Tablo 4: 12 Nisan 2018 Perşembe günü Kanal V ana haber bülteni

12.04.2018 Perşembe			
Haber konuları:	Haber türü	Kaynağı	Süresi
1. Cumhurbaşkanı'nın Başkentray'ın açılışına katılması	Siyasi	Ajans	3.32 dk.
2. Antalya Ticaret ve Sanayi Odası'nın organ seçimlerinin yapılması	Kent, Belediye	Belirsiz	3.15 dk.
3. Büyük Şehir Belediye Başkanının ANSİAD üyeleri ile buluşması	Kent, Belediye	Belirsiz	2.10 dk.
4. Konyaaltı Belediyesi ve Isparta Yenişarbademli belediyesi arasında kardeş belediye protokolü imzalanması	Kent, Belediye	Belirsiz	2.06 dk.
5. Antalya Muratpaşa Belediyesi'nde Ermenek Mahallesinde parsel satış ihalesinde gerginlik yaşanması	Kent, Belediye	Ajans	1.15 dk.
6. Antalya Kepez Devlet Hastanesinde değişik yöntemle Tiroit Bezi Ameliyatının yapılması	Sağlık	Ajans	3.17 dk.
7. Antalya Büyükşehir Belediyesinin Parkinson Okulu'nu hayata geçirmesi	Kent, Belediye	Belirsiz	2.41 dk.
8. Antalya Serik'te bir tüp bayi işletmecisinin zeytin dalı harekâtına destek kampanyası başlatması	Toplumsal	Ajans	1.39 dk.
9. Türk Halk Müziği Sanatçısı Esat Kabaklı'nın sağlık gelişmeleri	Sağlık	Ajans	2.24 dk.
10. Antalya Serik'te iki komşu arasında çıkan kavga	Polis-adliye	Ajans	1.40 dk.
11. Antalya Alanya'da dolandırıcıların yakalanma anı	Polis-adliye	Ajans	2.26 dk.
12. Antalya Cumhuriyet Meydanında unutulmuş çantanın bomba sanılması	Polis-adliye	Ajans	0.50 dk.
13. Antalya Manavgat'ta balkondan bir kişinin düşerek hayatını kaybetmesi	Polis-adliye	Ajans	1.02 dk.
14. Dünya turu	Dış haberler	-	2.26 dk.
15. İlginç olayların sosyal medyada yayınlanması	Magazin	Belirsiz	1.00 dk.
16. Ali Buldu ile günün yorumu	-	-	5.18 dk.
Haber sayısı:	14 haber		
Toplam bülten süresi:	41.00 dakika		

12 Nisan günü Kanal V televizyonunun ana haber bültenine bakıldığında önceki günlere göre daha kısa bir haber bülteni yayınlanmış olduğu görülmektedir. Genellikle haber süresi uzunlukları 1.00 dakika ile 3.00 dakika arasında değişiklik göstermiştir ve toplamda 14 habere yer verilmiştir. Haber konuları ise, yine diğer günlere oranla, kısıtlı kalmıştır. Çoğunluğu ajanstan alınmış haberlerde oluşmaktadır. Toplam bülten süresi 41 dakika olarak kaydedilmiştir.

Grafik 4: 12 Nisan 2018 Perşembe günü Kanal V ana haber bülteni

Perşembe günü ana haber bülteni haber türleri içinde en fazla kent-belediye ve polis-adliye haberlerine yer verilmiştir. Bunun dışında sağlık, magazin, dış haberler, toplumsal ve siyasi haberlere de az da olsa yer verildiği belirlenmiştir. Genel olarak bakıldığında haber türlerinin diğer günlere oranla sınırlı kaldığı söylenebilir.

Diğer taraftan, haber kaynağına bakıldığında yine ajans haberlerinin fazlaca yer aldığı görülmektedir. Bunun dışında yine, kaynağı belirsiz olan haberlerin Perşembe gününün haber bülteninde fazlaca yer aldığı belirlenmiştir.

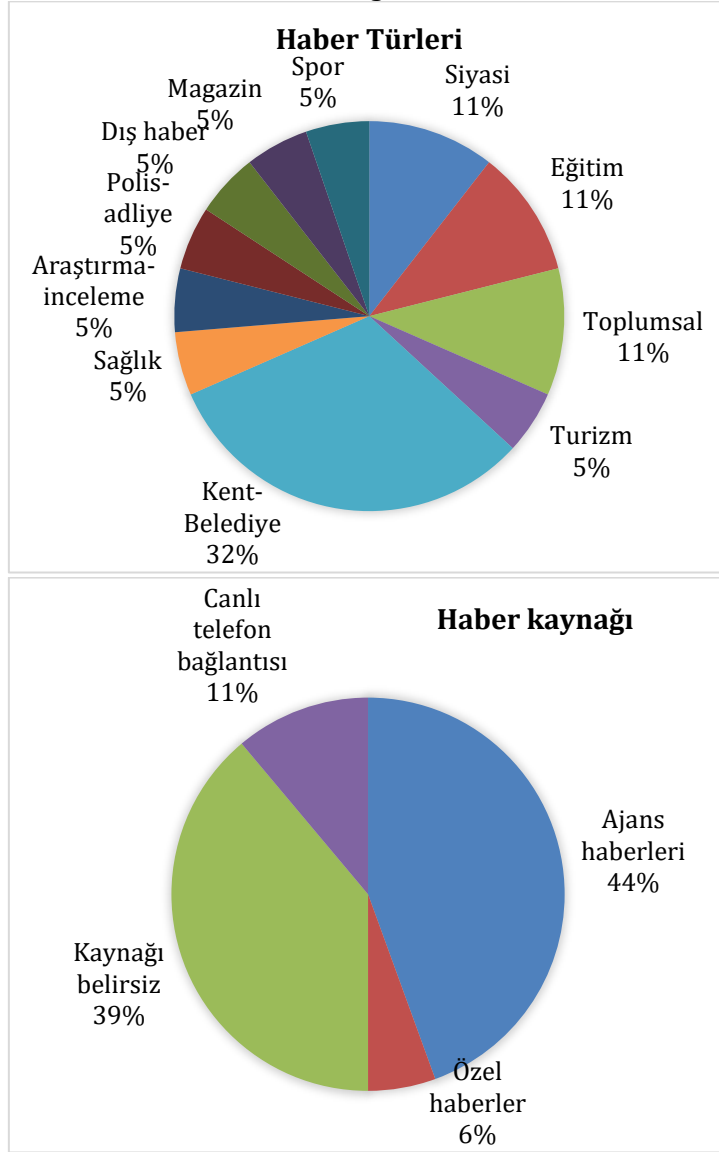
Tablo 5: 13 Nisan 2018 Cuma günü Kanal V ana haber bülteni

13.04.2018 Cuma		Haber türü	Kaynağı	Süresi
Haber konuları:				
1.	Cumhurbaşkanı'nın İstanbul'da Cuma namazı çıkışı gazetecilerin sorularını cevaplaması	Siyasi	Ajans	4.06 dk.
2.	Başbakan Yıldırım'ın Ankara'da Cuma namazı çıkışı gazetecilerin sorularını cevaplaması	Siyasi	Ajans	3.29 dk.
3.	Uluslararası Genç Diplomatlar Eğitim Programı'nın açılışı	Eğitim	Ajans	2.10 dk.
4.	Antalya'da yaşayan Rusların, ABD ve Rusya arasında çıkan gerilimden dolayı tedirgin olması	Toplumsal	Ajans	3.00 dk.
5.	Kültür ve Turizm Bakanlığı Müsteşarı Ömer Arısoy'un bu yılki gelecek turist sayısını değerlendirmesi	Turizm	Ajans	2.59 dk.
6.	Batı Akdeniz İhracatçıları Birliği'nin başkanlık seçimlerinin yapılması	Kent, Belediye	Belirsiz	3.17 dk.
7.	Batı Akdeniz İhracatçıları Birliği'nin başkanlık seçimlerinin sonuçlanması ve yeni başkanla canlı telefon bağlantısı	Kent, Belediye	-	2.02 dk.
8.	Antalyaspor ve Konyaspor'un Pazar günü yapılacak olan maçla ilgili Antalyaspor Başkanı ile yapılan canlı röportaj	Spor	-	6.16 dk.
9.	Antalya Ticaret ve Sanayi Odası meclis başkanlığı seçiminin sonuçlanması	Kent, Belediye	Belirsiz	1.54 dk.
10.	Antalya Ticaret Borsası Başkanı'nın Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Başkanı'nı ziyaret etmesi	Kent, Belediye	Belirsiz	1.30 dk.
11.	Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin bir mahallede uygulayacağı kentsel yenileme projesinin mecliste görüşülmesi	Kent, Belediye	Belirsiz	3.19 dk.
12.	Antalya Büyükşehir Belediyesi'nin bir mahallede uygulayacağı kentsel yenileme projesine Bal-Der Derneği'nden gelen tepki	Kent, Belediye	Belirsiz	2.03 dk.
13.	Konyaaltı Belediyesi Etüt Merkezinde EKPS's'ye hazırlanan adayların son ders gününü tamamlaması	Eğitim	Belirsiz	1.00 dk.
14.	Antalya'da doktorların yaşlı ve engelli bireylerin evlerine giderek tedavi etmesi	Sağlık	Özel haber	2.44 dk.
15.	Afrin'de şehit olan bir erin el yazısıyla yazdığı vasiyetinin ortaya çıkması	Araştırma-İnceleme	Ajans	1.57 dk.
16.	Burdur'da hurdacılık yapan bir kişinin satıcıdan bir soba satın alması ve içinden altın çıkması	Toplumsal	Ajans	2.51 dk.
17.	Antalya Serik'te iki kişinin ölümüyle sonuçlanan kavganın sorumlularının tutuklanması	Polis-adliye	Ajans	0.56 dk.
18.	Dünya turu	Dış haberler	-	2.33 dk.
19.	Alanya'da bir kişinin Mehmetçikler için yazdığı şarkı	Magazin	Belirsiz	1.17 dk.
20.	Ali Buldu ile günün yorumu		-	5.26 dk.
Haber sayısı:		18 haber		
Toplam bülten süresi:		54.50 dakika		

13 Nisan Cuma günü ise, Kanal V ana haber bülteni yaklaşık 1 saat sürmüştür. Bunun sebebi haftanın son iş günü olmasına bağlanabilir. Tablo 5'te görüldüğü üzere bülten boyunca 18 haber yer almaktadır ve önceki günlere göre haber sayısı fazladır. Yine haber süreleri de önceki günlere göre daha uzundur. Bu bültende 1 özel haber, 1 canlı telefon bağlantısı, 1 de canlı röportaj yapıldığı görülmektedir.

Diğer haberler ise ajanslardan alınan haberlerden oluşmaktadır. Bülten süresi 54.5 dakikadır.

Grafik 5: 12 Nisan 2018 Cuma günü Kanal V ana haber bülteni

Cuma günü ana haber bülteninin haber türleri genel olarak dengeli bir şekilde dağılım göstermiştir. Yine de kent-belediye haberlerine diğer haberlere göre fazla yer verildiği görülmektedir. Grafiğe bakıldığında, bülten içinde haber türleri çeşitliliğine önem verildiği söylenebilir.

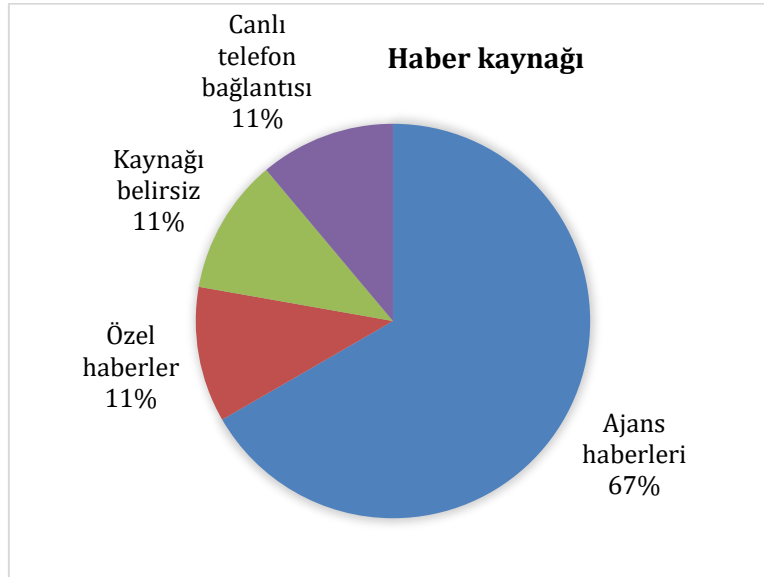
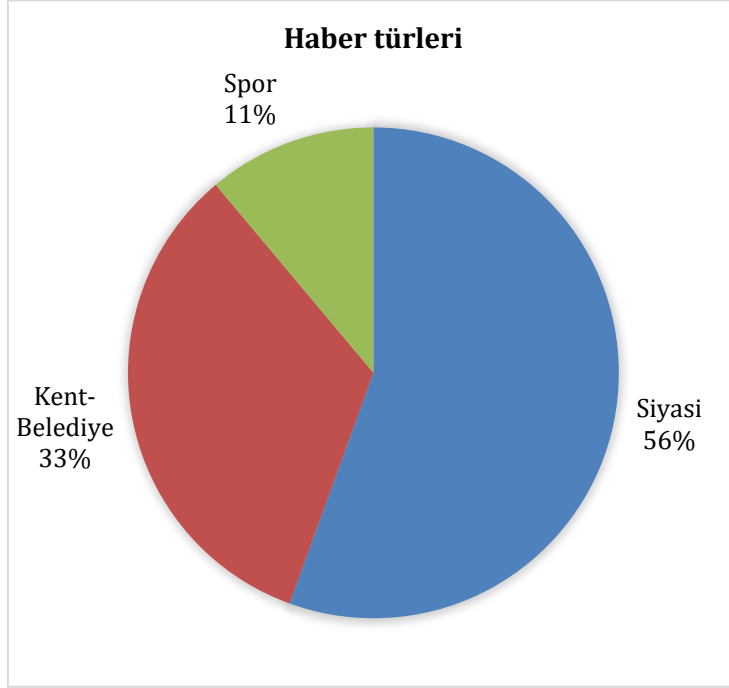
Haber kaynakları bakımından ise, genel olarak ajans ve kaynağı belli olmayan haberler ağırlıklı olsa da, bülten içinde canlı telefon bağlantısı ve özel haberlere de belli oranlarda yer verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 6: 14 Nisan 2018 Cumartesi günü Kanal V ana haber bülteni

14.04.2018 Cumartesi			
Haber konuları:	Haber türü	Kaynağı	Süresi
1. Cumhurbaşkanı'nın gündemle ilgili konuşması	Siyasi	Ajans	3.27 dk.
2. Başbakan Yıldırım'ın Suriye'ye saldırıyı değerlendirmesi	Siyasi	Ajans	3.26 dk.
3. Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu'nun Suriye'ye yapılan saldırıyı değerlendirmesi	Siyasi	Ajans	3.18 dk.
4. Kemal Kılıçdaroğlu'nun Pazar günü Antalya'ya gelmesi	Siyasi	Belirsiz	0.50 dk.
5. Muratpaşa Belediye Başkanı Ümit Uysal'la canlı telefon bağlantısı	Kent, Belediye	-	5.58 dk.
6. Türk Silahlı Kuvvetleri'nin terörle mücadele hakkında açıklaması	Siyasi	Ajans	2.02 dk.
7. Antalya Akseki'de deprem meydana gelmesi	Kent, Belediye	Ajans	3.38 dk.
8. Antalya Kepez'de kentsel dönüşüm projesinin hızla devam etmesi	Kent, Belediye	Özel haber	2.09 dk.
9. Antalyaspor ve Konyaspor'un Pazar günü yapılacak olan maça destek çağrısı	Spor	Ajans	3.20 dk.
Haber sayısı:	9 haber		
Toplam bülten süresi:	28.42 dakika		

Hafta sonu olması sebebi ile Cumartesi günü Kanal V ana haber bülteninde 9 haber yayınlanmıştır. Haber süreleri uzun olmakla birlikte toplam bülten uzunluğu yaklaşık 29 dakika sürmüştür. Bir önceki günle kıyaslandığında neredeyse yarısı kadar bir sürede sonlanmıştır. Bu yarım saatlik bülten süresince bir özel haber ve bir canlı telefon bağlantısı yapılmıştır.

Grafik 6:12 Nisan 2018 Cumartesi günü Kanal V ana haber bülteni

Cumartesi günü ana haber bülteninde haberlerin az olması haber türlerinin de az olmasına sebep olmuştur. Grafik 6'ya göre, siyasi ve kent-belediye haberlerine fazlaca yer verilmiştir. Bunun dışında %11 oranında da spor haberi yapılmıştır.

Haber kaynağı grafiğine bakıldığında ise, haberlerin fazlasıyla ajanslardan alınan haberlerden oluştuğu görülmektedir. Bunun dışında haber sayısı az olmasına rağmen özel haberlere ve canlı telefon bağlantısına da yer verildiği belirlenmiştir.

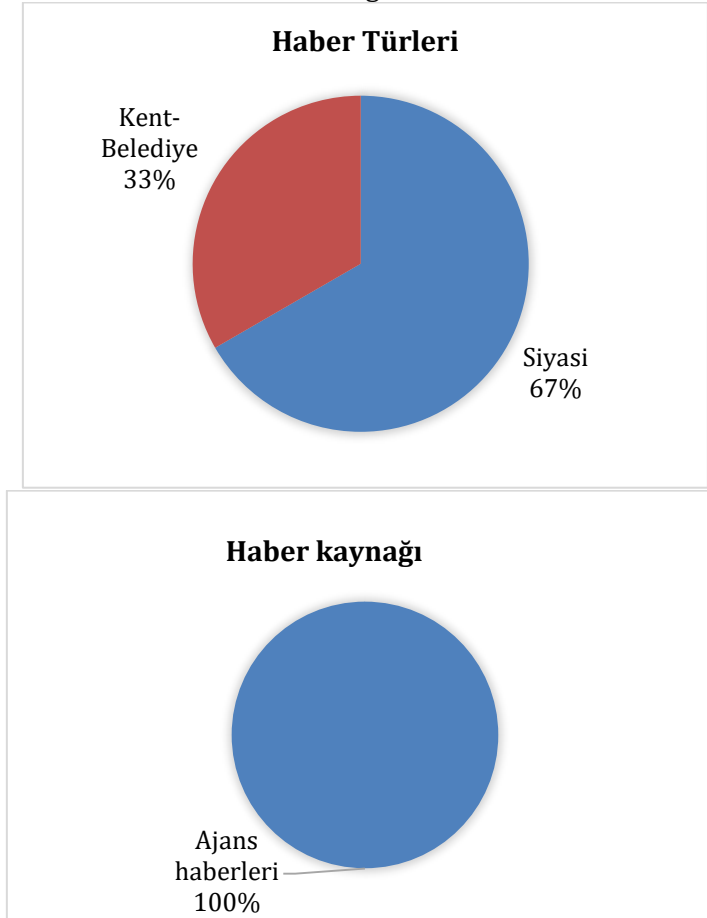
Tablo 7: 15 Nisan 2018 Pazar günü Kanal V ana haber bülteni

15.04.2018 Pazar			
Haber konuları:	Haber türü	Kaynağı	Süresi
1. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Kemal Kılıçdaroğlu'nu eleştirmesi	Siyasi	Ajans	3.09 dk.
2. Başbakan Binali Yıldırım'ın 6. Olağan Kongre'de konuşması	Siyasi	Ajans	3.11 dk.
3. Alanya'da Türkiye Kırmızı Et Üreticileri Merkez Birliği'nin toplantısının yapılması	Kent, Belediye	Ajans	3.26 dk.
Haber sayısı:	3 haber		
Toplam bülten süresi:	10.25 dakika		

Kanal V ana haber bülteni çalışmanın son inceleme gününde, Pazar günü sadece 10 dakika sürmüştür. Ajanslardan alınan toplamda 3 haber ile günlük bülten tamamlanmıştır. Haber sayısı kısa olduğu için haber süreleri uzun tutulmuştur.

Genel olarak hafta sonu Kanal V ana haber bültenlerine bakıldığında dünya turu ve Ali Buldu ile günün yorumu kısmının olmadığı görülür. Yine hafta içi ana haber bülteni sürelerine göre hafta sonu ana haber bülteni süresi daha kısa ve haber sayıları da daha kısıtlıdır.

Grafik 7: 12 Nisan 2018 Pazar günü Kanal V ana haber bülteni

Son olarak grafik 7'ye bakıldığında sadece siyasi ve kent haberlerinden oluşan bir haber türü dağılımı olduğu görülmektedir.

Ayrıca yapılan haberlerin de genel olarak ajanslardan alınmış olduğu belirlenmiştir.

Tablo 8: Toplam 7 gün Kanal V ana haber bülteni

Tarih	Toplam bülten süresi	Haber süreleri	Haber sayısı	Özel Haber	Canlı telefon bağlantısı	Röportajlar
09.04.2018 Pazartesi	48.00 dk.	1.00 dk.- 4.00 dk.	17 haber	Var (2 adet)	Var (1 adet)	Var (1 adet)
10.04.2018 Salı	46.50 dk.	1.00 dk. - 5.00 dk.	18 haber	Yok	Yok	Yok
11.04.2018 Çarşamba	46.00 dk.	1.00 dk.- 4.00 dk.	14 haber	Var (1 adet)	Var (1 adet)	Var (1 adet)
12.04.2018 Perşembe	41.00 dk.	1.00 dk.- 3.40 dk.	14 haber	Yok	Yok	Yok
13.04.2018 Cuma	54.50 dk.	1.00 dk.- 6.00 dk.	18 haber	Var (1 adet)	Var (1 adet)	Var (1 adet)
14.04.2018 Cumartesi	28.42 dk.	2.00 dk.- 6.00 dk.	9 haber	Var (1 adet)	Var (1 adet)	Yok
15.04.2018 Pazar	10.25 dk.	3.00 dk.- 4.00 dk.	3 haber	Yok	Yok	Yok

7 günlük Kanal V ana haber bülteni incelemesine bakıldığında, toplam bülten sürelerinin ve buna bağlı olarak da haber sayılarının değişken olduğu görülmektedir. Hafta sonu haberlerininse çok daha kısa olduğu belirlenmiştir. 7 günlük ana haber bülteninde toplam 5 özel haber, 4 canlı telefon bağlantısı ve 3 adet de röportaj yer almıştır. Genellikle haber sayılarının az olduğu günlerde, haber sürelerinin uzun tutulduğu görülmektedir.

4.2. Derinlemesine Görüşme Bulguları

Araştırma kapsamında, VTV haber müdürü Ahmet İstek ile yapılan derinlemesine görüşme bulguları aşağıda tablolar halinde sıralanmıştır:

Tablo 9: Derinlemesine görüşme 1. sorusu ve cevabı

-VTV Televizyonu kuruluşu, gelişimi ve bugünkü durumu:

Haber müdürü Ahmet İstek, VTV'nin 1992 yılında kurulduğunu ve kuruluşundan bu yana yerel haberler ve programlarla halka hizmet veren yerel bir televizyon kanalı olduğunu söylemiştir. Bunun dışında, İstek, 26 yıllık yerel bir televizyon kanalı olan VTV'nin şimdiye kadar 4 kez el değiştirmiş olduğuna vurgu yapmıştır. Kanalın 4 kes satılmış olması önemli bir vurgudur. Yine de haber müdürü İstek, Kanal V'nin, Türksat uydu yayını aracılığıyla ve web sayfasından verdiği canlı yayınlarla sadece Antalya'ya değil ulusal televizyonlar gibi tüm dünyaya yayın yatığını belirtmiştir. Böylece yerel medya kuruluşlarının, gelişen teknolojiyi kullanarak ulusal televizyonların olanaklarını kullanmaya başladıkları görülmektedir.

Tablo 10: Derinlemesine görüşme 2. sorusu ve cevabı

-VTV'deki haber merkezi yapılanması, teknik olanakları ve haber üretim süreçleri:

Ahmet İstek, haber merkezi biriminde 7 kişi olarak çalıştıklarını ve diğer ulusal kanallar gibi gün boyunca her habere yetişmeye çalıştıklarını söylemiştir. Ancak bütün hepsine yetişmenin mümkün olmadığını günlük yapılan haberlerin 3'te 2'sini ajans aboneliklerinden karşıladıklarını ve bunun dışında bazen Whatsapp'tan da istihbarat geldiğini sözlerine eklemiştir. Buradan hareketle, yerel bir televizyon kanalının gün boyunca yeterince haber sayısına ulaşamadığı, çoğunlukla ajanslardan aldığı haberlerle bülteni tamamlamaya çalıştığı söylenebilir. Bunun nedeni, haber merkezi ekibinin dar bir kadroyla çalışmasına bağlanabilir.

Diğer taraftan, magazin, siyaset, belediye, aktüalite gibi Antalya ve çevre illeri ilgilendiren her türlü haberi vermeye çalıştıklarını söyleyen Ahmet İstek ulusal kanalların gündemi teğet geçtiğini, yerel kanalların ise, daha derinlemesine bir yayın yaptığını söylemiştir.

Haber müdürü İstek Kanal V'nin teknik alt yapı olarak, diğer ulusal kanallar gibi yeterli alt yapısının mevcut olduğunu söylemiştir. Yayınlarının bir cep telefonundan bile izlendiğini dile getirmiştir. Buradan hareketle, yerel televizyonların insandan çok teknolojiye yatırım yaptıkları görülmektedir.

Tablo 11: Derinlemesine görüşme 3.sorusu ve cevabı

-Türkiye'de yerel medyanın ve yerel televizyonların en önemli sorunları:

Ahmet İstek, yerel medyanın en önemli gelir kaynağının reklam gelirleri olduğunu ve reklam kuşağı içerisinde ne kadar reklam gösterilirse o kadar kar elde edilmiş olduğunu söylemektedir. Yerel kanallar reklam gelirleriyle ayakta durmaktadır ve bu da üretim olanaklarını etkilemektedir ancak reklama bağımlılık haber ve yayın içeriklerine de yansımaktadır. İstek, diğer bir sorun olarak da uydu masraflarının çok yüksek olduğunu ve bu masrafın aylık olarak ödenmesinde çok zorluk yaşandığını dile getirmiştir.

Tablo 12: Derinlemesine görüşme 4. sorusu ve cevabı

-Yerel televizyon haberciliğinin ulusal televizyon haberciliğinden farkları:

Kanal V haber müdürü Ahmet İstek, ulusal televizyonlarla yerel televizyonların aynı işi yaptığını, ancak ulusal kanalların 81 ili kapsayan bir yayına sahip olduğunu, yerel televizyonlarınsa öncelikli olarak sadece 1 il ve çevresini kapsama alanına aldığını belirtmiştir. Yine ulusal kanalların daha fazla reklam aldığını ve bu nedenle daha fazla gelir elde ettiklerini ve böylece de haber ve program sayılarının daha fazla ve daha nitelikli olduğunu söylemiştir.

Tablo 13: Derinlemesine görüşme 5. sorusu ve cevabı

-Antalya yerel medyası ve izleyici kitlesiyle ilgili kısa bir değerlendirme:

Ahmet İstek, ulusal kanallar gibi reyting ölçümü yapamadıklarını ve bu nedenle de ne kadar izlendiklerini tam olarak bilmediklerini söylemiştir. Bunun dışında, kötü bir haber yaptıklarında geri dönüş olduğunu ancak iyi bir haberin geri dönüşünün olmadığını sözlerine eklemiştir. Sadece sosyal medya hesaplarından paylaşılan videoların görüntüleme sayılarının belli veriler ortaya koyduğunu ifade etmiştir.

Bunun dışında emeklerinin karşılığını Antalya halkından alamadığını ve kent halkının kanalı yeterince sahiplenmediğini söylemiştir. İstek'e göre; Kanal V elindeki tüm olanakları kullanarak iyi bir yayıncılık ortaya koymaya çalışsa da halkın kanalı yeterince sahiplenmediği görülmektedir. Bu da kanala olumsuz olarak yansımaktadır, motivasyonu azaltmaktadır.

Tablo 14: Derinlemesine görüşme 6. sorusu ve cevabı

-Türkiye’de yerel televizyon haberciliğinin gelişimiyle ilgili öneriler:

Ahmet İstek’e göre yerel televizyon haberciliğinin gelişimiyle ilgili en önemli unsur, halkın yerel kanallarını sahiplenmesi ve büyük kuruluşların, şirketlerin daha fazla desteklemesidir. Bu sayede yerel medyanın da daha fazla gelişeceğini de sözlerine eklemiştir. Burada kent kültürü ve kent bilincinin önemi ortaya çıkmaktadır.

5. Sonuç

Türkiye’de yerel televizyonculuk ve haber yayıncılığı yıllar boyunca önemli aşamalar kat etmiştir, ancak yine de Avrupa ülkelerinde yerel medyanın yayıncılık anlayışı ve etkinliği göz önüne alındığında istenen seviyenin henüz yakalanamadığı bilinen bir gerçektir.

Yerel televizyonlar, alt yapı yetersizliği, yetişmiş eleman eksikliği, teknik imkânların ihtiyaçları karşılayamaması gibi sorunlarla savaşıırken, diğer taraftan yine de günlük programlar hazırlayarak izleyiciyi kendine çekmeye çalışmakta ve ana haber bültenleriyle de uluslararası, ulusal ve yerel haberler sunarak halkı bilgilendirmeye çalışmaktadır.

Çalışmada yerel televizyonların haber üretim aşamalarını incelemek için Kanal V ana haber bülteni örneklem olarak seçilmiş ve 7 gün boyunca izlenmiş ve kayıt altına alınmıştır. Yapılan içerik incelemesinden şu sonuçlar elde edilmiştir:

- Kanal V ana haber bülteni süreleri hafta içi 40-50 dakika sürerken, hafta sonu 10-20 dakika sürmüştür.
- Toplam bülten uzunluklarına bağlı olarak, haber sayıları da değişkenlik göstermektedir. Hafta içinde 14-18 adet haber gösterilirken, Cumartesi 9 haber, Pazar ise sadece 3 adet haber yer almıştır. Bu sonuçlar, hafta sonunda gündemin yoğunluğunun azalmasının yanı sıra, haber merkezi çalışmalarının yetersiz olmasına da bağlanabilir.
- Haber sürelerine bakıldığında ortalama 3 dakika olmakla birlikte, bunun zaman zaman bazı haberlerde 6 dakikaya kadar çıktığı görülmektedir. Haber bültenlerinde haber süresi önemlidir. Burada standart yakalanması gereklidir.
- Haber kaynaklarına bakıldığında ise, genellikle ajanslardan alınan haberler ve kaynağı belli olmayan haberler yoğunluktadır. 7 gün boyunca sadece 5 özel haber gösterilmiştir. Bir yerel televizyon kanalının bir hafta boyunca yapabildiği özel haber sayısı sadece 5’tir. İzleyici ajans haberlerine internet haberlerinden de ulaşabilmektedir. Önemli olan özel haberler ve röportajlarla bülteni çeşitlendirmektir. Böylece izleyicide merak uyandırarak, farklı içerikler sunulabilir.
- Yine izlenen 7 gün boyunca Kanal V ana haber bülteninde 4 canlı telefon bağlantısı ve 3 de röportaj yer almıştır. Bu sayıların da haber bülteninde yer alan haberleri çeşitlendirmek ve farklılaştırmak açısından yetersiz olduğu görülmektedir.
- Hafta içi ve hafta sonu haber bültenlerindeki başka bir fark da, hafta içi yayınlanan dünya turu ve günün yorumu kısımlarının, hafta sonu

yapılmamasıdır. Yani hafta sonunda hem haber süresi kısıtlı tutulmuştur, hem de bültene ek olan kısımlar da çıkarılmıştır.

- Kanal V ana haber bülteninde yayınlanan haberlerin türlerine bakıldığında ise, günlere göre değişkenlik gösterse de bunların kısıtlı olduğu söylenebilir. Yayınlanan haber türleri arasında kent-belediye, siyasi ve polis- adliye haberleri ağırlıktadır

Kanal V haber müdürü Ahmet İstek ile yapılan derinlemesine görüşme sonucunda ise, VTV'nin gelişen teknolojiyi kullanarak yeni medya ortamlarında da var olduğunu vurgulanmıştır. Bu şekilde diğer ulusal kanallarla rekabet halinde oldukları, ancak yine de haber akışının çok güçlü olmadığı ve çoğunlukla ajanslardan alınan haberlerle bültenleri tamamladıkları ve reklam gelirleri dışında bir gelir kaynaklarının olmadığı, bunun da üretim olanaklarını etkilediği söylenebilir. Haber merkezi çalışan sayısının 7 olması ve bir hafta boyunca 5 özel haberin yapılabilmesi birçok şeyi anlatmaktadır.

Yerel televizyonların haber üretiminin nasıl gerçekleştiğini ve yerel medyanın sorunlarını ortaya koymayı amaçlanan bu çalışmada, Kanal V örneğinde yerel bir televizyon kanalının ana haber bülteni incelenmiş ve haber müdürüyle derinlemesine görüşme yapılmıştır. Sonuç olarak yaşanan sorunların haber bültenine etkisi olduğu ortaya çıkmıştır.

Kaynakça

- Akyüz, S. S. (2010), *Yerel Televizyon Haberciliğinde İçerik: Konya Örneği*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Bölümü, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Arabacı, G. & Uzunoğlu, H. (2010), "Yerel Medya sektörü ve Globalleşen Medyaya Göre Konumu", *Ar&Ge Bülten 2010 Eylül Sektörel*, 14-20.
- Bal, E. (2010), "Televizyon Haberciliğinde Magazinleşme Olgusu: TRT, NTV ve Show TV Örneği", *Erciyes İletişim Akademia Dergisi*, 1, (4), 119-138.
- Bayraktaroğlu, A. M. & Uğur, U. (2011), "Televizyon Haberciliğinde Magazinleşme Olgusu", *Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Hakemli Dergisi*, Sayı 7, 2-47.
- Çiftçi, H. (2017), "Televizyon Haberciliğinde Etiksel Bir Sorun Olarak Magazinleşmenin Topluma Etkisi", *The Journal of Academic Social Science Studies*, Sayı: 58, 475-487.
- Dağtaş, E. & Dağtaş, B. (2007), "Eskişehir Kent Basını ve Gazeteciliği Üzerine Bir Profil Denemesi: Gazetecilerin Kent Basınına İlişkin Tutumları", *Galatasaray Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 6, 9-46.
- Duman, K. E. (2007), "Günümüz İstanbul Yerel Basını", içinde, *Türkiye'de Yerel Basın*, Suat Gezgin (Ed.), İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul sayfa: 365-373.

- Neruda, P. (2012), "Televizyon Haberciliği ve Etik: Bildiklerimiz, Bilmediklerimiz ve Bilemediklerimiz Arasında Kaybolmamak İçin Bir Yol Haritası", Pi Dergisi, Ocak-Şubat, p. 1-11.
- Öztürk, Ş. (2004), "Özel Televizyon Kanallarının Türk Haberciliğine Etkisi", Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 3 (2), 97-112.
- RTÜK, Karasal Ortamdan Lisans Başvurusu Olan Kuruluşlar Listesi (RD ve TV olarak), (<https://www.rtuk.gov.tr/medya-hizmet-saglayicilar/3747/1996/karasal-ortamdan-lisans-basvurusu-olan-kuruluslar-listesi-rd-ve-tv-olarak.html>).
- Şeker, M. (2007), "Televizyon Haberciliğinde Küresel Format ve Haberciliğe Etkileri", Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, 4 (4), 36-44.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2011), Gazetecilik Televizyon Haberciliği, Ankara.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı (2011), TV Haber Yazımı, Ankara.
- Uğurlu, F. & Öztürk Ş. (2006), Türkiye’de Televizyon Haberciliği Özel Televizyon Kanallarının Getirdikleri, Tablet Yayınları, Konya.
- Ulusoy Nalbantoğlu, B. (2007), "Türkiye’de Yerel Medya Çalışanları, Yerel Medyanın Sorunları ve Çözüm Önerileri", içinde, Türkiye’de Yerel Basın, Suat Gezgin (Ed.), İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, İstanbul sayfa: 197-210.
- Wikipedia, Türkiye’de Televizyon, https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye%27de_televizyon.
- Yılmaz, N. (2009), "Yerel Basının Etik Sorunları", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, Sayı: 36, 131-143.
- Yurdigül, Y. & Yurdigül, A. (2014), "TV Haberlerinin Anlatı Yapısının Oluşturulması Sürecinde Özel Efekt Teknolojileri: NTV ve CNN Türk Ana Haber Bültenleri Üzerinden Bir İnceleme", İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, Sayı: 46, 123-148.
- Yurdigül, Y. ve Yüksel H. (2013), "TV Haberciliğinde Editoryal Bağımsızlık Sorunu: Türkiye Televizyon Haberciliğinde Editoryal Bağımsızlık Sorununa İlişkin Alan Araştırması", Selçuk Üniversitesi İletişim Dergisi, 7 (4), s. 140-151.

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSRess)

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSReSS)

www.josress.com

ISSN: 2459-0029

Year: 2018

Volume: 4

Issue: 4

Boarding of the Ottoman Army During the First World War

Aylin DOĞAN¹

Keywords

First World War,
Ottoman Empire,
Boarding of the
Ottoman Army,
Tekalif-i Harbiye.

Abstract

The Ottoman Empire joined the First World War, which started in 1914 and ended in 1918, on the side of the Central Powers. The tendency to Economic Liberalism in the prewar era headed towards National Economy Policies when the war broke out. Spreading Autarchy Policies all over the world during combat conditions were now a must for Ottoman Empire as well and that required some economic measures for the government to take for boarding the Ottoman Army in both Istanbul especially and other towns. On one hand, this increased the importance of Anatolia. This study examines what economic measures the Ottoman Empire took, how did they boarded the army and what kind of issues they encountered under the compelling circumstances of the First World War. Methodologically, the study is based on primary sources (Prime Ministry Ottoman Archives) and reviewed over the scanned documents of 1914- 1918. With this study, it is aimed to make a contribution to the current literature, to possible more extensive studies, and new and original data.

Article History

Received
19 Oct, 2018
Accepted
18 Nov, 2018

Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Ordusunun İaşesi

Anahtar Kelimeler

Birinci Dünya Savaşı,
Osmanlı
İmparatorluğu,
Ordunun İaşesi, İane,
Tekalif-i Harbiye.

Özet

1914'de başlayıp, 1918'de biten Birinci Dünya Savaşı'nda, Osmanlı İmparatorluğu İttifak Devletleri yanında yer almıştır. Savaş öncesi dönemde, liberal iktisat politikalarına olan eğilim, savaşla birlikte milli iktisat politikalarına doğru kaymıştır. Savaş koşullarında, tüm dünyada etkisini hissettiren otarşi politikası, Osmanlı İmparatorluğu için de bir zorunluluk olmuştur. Otarşi politikasının bir gereği olarak devlet savaş yıllarında, başta İstanbul olmak üzere, hem diğer kentlerin hem de ordunun iaşesinde bir takım iktisadi tedbirlere başvurmak zorunda kalmıştır. Bu durum bir taraftan, Anadolu'nun önemini de arttırmıştır. Bu çalışmada, Birinci Dünya Savaşı'nın zorlu şartları altında Osmanlı İmparatorluğu'nun ordunun iaşesini sağlama konusunda hangi iktisadi tedbirlere başvurduğu, ordunun iaşesini nasıl sağladığı ve iaşenin sağlanması konusunda hangi sorunlarla karşılaştığı incelenmektedir. Metod olarak birincil kaynaklara (Başbakanlık Osmanlı Arşiv belgeleri) dayanılmış olup, 1914-1918 yılları aralığını kapsayan konuyla ilgili belgeler taranarak, elde edilen bulgular üzerinden bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Ortaya konulan bu çalışma ile mevcut literatüre ve bu konuya yönelik yapılabilecek daha kapsamlı çalışmalara, yeni ve orijinal verilerle bir katkı sağlanabilmesi amaçlanmıştır.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
19 Ekim 2018
Kabul Tarihi
18 Kasım 2018

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0002-2533-6964. Dr. Öğr. Üyesi, Harran Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Tarihi Anabilim Dalı, aylin_do@hotmail.com

1. Giriş

1914 yılına gelindiğinde dünya, Avrupa devletlerinin “İttifak ve İtilaf” devletleri olarak ikiye bölünmesine tanık olmuştur. Bu bölünüşün etkileri hızla diğer ülkelere de yayılmıştır. İttifak ve İtilaf gruplaşması karşısında yalnız kalmak istemeyen Osmanlı İmparatorluğu, Almanya ile olan yakınlaşmanın neticesinde, 1914’de başlayıp 1918’de biten Birinci Dünya Savaşı’nda, İttifak Devletleri yanında yer almıştır.

1914-1918 yılları arasında, savaş koşullarının etkisiyle, devlet ulusal bir ekonomiyi hedef alan tedbirlere hız vermiştir. Savaş öncesi dönemde, liberal iktisat politikalarına olan eğilim, savaşla birlikte milli iktisat politikalarına doğru kaymıştır. Savaş koşullarında, tüm dünyada etkisini hissettiren otarşi politikası, Osmanlı İmparatorluğu için de bir zorunluluk olmuştur. Otarşi politikasının bir gereği olarak devlet savaş yıllarında, başta İstanbul olmak üzere, hem diğer kentlerin hem de ordunun iaşesinde bir takım iktisadi tedbirlere başvurmak zorunda kalmıştır. Bu durum bir taraftan, Anadolu’nun önemini de arttırmıştır.

Savaş koşullarında, tarım, sanayi, ulaşım ve haberleşme ağı açısından savaşın yükünü kaldırabilecek bir konumda bulunmayan devlet, ordunun ve halkın iaşesi meselesini, savaş yılları süresince çeşitli uygulamaları yürürlüğe koyarak çözmeye çalışmıştır. Savaş ekonomisi gereği, ülkenin bütün kaynakları ordunun iaşesinin sağlanması için seferber edilmiştir.

Bu çalışmada, Birinci Dünya Savaşı’nın zorlu şartları altında Osmanlı İmparatorluğu’nun ordunun iaşesini sağlama konusunda hangi iktisadi tedbirlere başvurduğu, ordunun iaşesini nasıl sağladığı ve iaşenin sağlanması konusunda hangi sorunlarla karşılaştığı incelenmektedir. Metod olarak birincil kaynaklara (Başbakanlık Osmanlı Arşiv belgeleri) dayanılmış olup, 1914-1918 yılları aralığını kapsayan konuyla ilgili belgeler taranarak, elde edilen bulgular üzerinden bir değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Ortaya konulan bu çalışma ile mevcut literatüre ve bu konuya yönelik yapılabilecek daha kapsamlı çalışmalara, yeni ve orijinal verilerle bir katkı sağlanabilmesi amaçlanmıştır.

1.1. Osmanlı Devleti’nin Savaşa Katılması

1914 yılına gelindiğinde Avrupa, bir yandan dış pazarlar ve dünya egemenliği için İngiliz-Alman yarışı, bir yandan da Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Rusya arasındaki Cermen-Slav ulusçuluk çatışmasına sahne olmuştur. Bu ikiye bölünmüşlük içinde Rusya, Fransa ve İngiltere “Üçlü İtilaf” devletlerini; Almanya, Avusturya-Macarsitan İmparatorluğu ve İtalya ise “Üçlü İttifak” devletlerini oluşturmuşlardır. Savaş başladığında, İtalya önce tarafsız kalmış sonra 1915’te İtilaf Devletleri safına geçmiştir. Savaş süresince Avrupa’nın diğer bazı devletleri, Japonya ve ABD’nin de İtilaf devletlerine katılmasıyla, savaş Avrupa kıtasının dışına taşan bir boyuta ulaşmıştır (Tunçay, 1997: 41).

Osmanlı Devleti, kısa bir süre önce Balkan Savaşları’nda uğradığı başarısızlığa karşın, mevcut toprakları, Boğazların denetimine sahip oluşu, gençleşme süreci içinde olan ordusu, Halife Sultan’ın müslüman dünyadaki manevi saygınlığı gibi etkenlerle, güçler dengesinde önemli bir ağırlığa sahip olmuştur (Mantran,1995: 272-273). İttifak ve İtilaf gruplaşması karşısında yalnız kalmak istemeyen Osmanlı

İmparatorluğu, II. Abdulhamit'in Almanci dış politikasına karşı İngiltere ve Fransa'ya eğilimi olan İttihat ve Terakki'nin İtilaf devletlerinden aynı karşılığı görememesi dolayısıyla, ister istemez Almanya'ya yanaşmıştır (Tunçay, 1997: 41). Almanya ile yakınlaşmanın neticesinde, 1914'de başlayıp 1918'de biten Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu, İttifak Devletleri yanında yer almıştır.

Ağustos'un ilk yarısında kuzey Afrika'daki Fransız üslerini bombardıman ettikten sonra Osmanlı sularına sığınan Alman donanmasının, "Goeben" ve "Breslau" adlı iki zırhlısı, İstanbul Hükümeti tarafından satın alınmış ve "Yavuz Sultan Selim" ve "Midilli" adları verilerek Osmanlı donanmasına katılmıştır. 8 Eylül'de Kapitülasyonların kaldırıldığı duyurulmuştur. Daha da ötesi, ticaret gemilerinin Boğazlardan geçişi yasaklanmış, yabancı postahaneler kapatılmış, Osmanlı olmayan bütün yargı mercilerine son verilmiştir. Almanların Batı cephesi üzerindeki baskıyı azaltmak amacıyla Osmanlı İmparatorluğu'nu fiilen savaşa çekmeye yönelik girişimleri ile, kimi kabine üyelerinin savaşa girmeye karşı olmalarına rağmen, 29 Ekim'de Türk donanması aldığı emirlere uygun olarak Odessa, Sivastopol ve Novorossisk'i topa tutmuştur (Mantran,1995: 274-275). Resmi açıklamalara göre, bazı Rus savaş gemilerinin manevra yapmakta olan Osmanlı donanmasını takip ve taciz etmesi üzerine, onlara karşılık verildiği bildirilmiş ve neticede Osmanlı İmparatorluğu, Rusya ve bağlaşıklarına karşı fiilen savaşa katılmıştır (Tunçay, 1997: 45).

2. Savaşın Osmanlı İktisat Politikalarına Yansımaları

Birinci Dünya Savaşı öncesi Osmanlı ekonomisinde, sadece mamul mallar için değil, İstanbul ve diğer bazı kıyı kentlerinin gıda ihtiyacı için de yüksek miktarlarda ithalata ihtiyaç duyulmuştur (Pamuk, 2014: 165). 1914 yılında Osmanlı İmparatorluğu savaşa girdiğinde de, Birinci Dünya Savaşı gibi modern tekniğe dayalı güçlü bir ordunun geniş alanlarda organize edilebilmesini ve uzun yıllar boyunca ihtiyaçlarının karşılanabilmesini sağlama kapasitesi olmayan bir ülke niteliğinde olmuştur. Osmanlı İmparatorluğu, hem tarım ve sanayi alanındaki üretim yapısı hem de ulaşım ve haberleşme alt yapısı olarak böyle topyekün bir savaşın yükünü karşılayabilmede yetersiz kalmıştır. Savaş öncesi dönemde de ekonomisi sanayi malları bakımından büyük ölçüde dışa bağımlı olan Osmanlı İmparatorluğu'nda bu dışa bağımlılık sanayi malları dışında büyük kentlerin beslenmesinde de söz konusu olmuştur (Tekeli ve İlkin, 2004: 3-4). İstanbul'a Batı'dan ulaşan ticaret yollarının büyük ölçüde tıkanmasıyla iktisat politikaları içerisinde İstanbul'un iasesi, çözümü öncelikli sorunlardan biri olarak ortaya çıkmıştır (Boratav, 2015: 28). Çoğunlukla deniz yoluyla sağlanan mal akımının savaşla birlikte sınırlanması durumu ve ikinci önemli bağlantı olarak demiryollarının da yeterince iyi çalışmaması dışa bağımlılığın olumsuz bir yansıması olarak ülke ekonomisini zora sokmuştur. Bu süreçte, deniz yolu, demir yolları ve kara yolları da dahil sınırlı olan ulaştırma olanakları, öncelikli olarak askeri ihtiyaçlara ayrıldığı için, sivil kesim ihtiyaçlarının karşılanmasında sıkıntılar yaşanmıştır (Tekeli ve İlkin, 2004: 4-5). Mevcut ulaşım imkanlarının sonuna kadar kullanılmasıyla Anadolu'daki tarımsal üretim, büyük boyutlu ulusal piyasa için yapılabilecek hale gelmiştir. Anadolu'dan İstanbul'a hubuat sevkiyatı, savaş yıllarının en kârlı işi haline gelmiş olup, bu durum karaborsaya neden olmuştur. İttihat ve Terakki yönetimi, bir taraftan karaborsayla mücadele eder gibi görünürken, diğer

taraftan da kendilerine yakın grupların nemalanması sonucunda, ilkel bir birikimin gelişmesinde de etkili olmuştur. (Boratav, 2015: 28-29).

Savaşın başlamasıyla birlikte, Osmanlı limanları İngiliz ve Fransız donanmaları tarafından ablukaya alınınca, dış ticaret neredeyse tamamen durmuştur. Özellikle, buğday, un, şeker gibi gıda maddeleri ile çeşitli mamul mallarda, savaşın başlamasından kısa bir süre sonra darlıklar ve kıtlıklar baş göstermiş ve kısa sürede yayılmıştır (Pamuk, 2014: 165). İngilizlerin üs kurduğu Akdeniz yolu savaş boyunca kapalı kalmıştır. 1915 yazından sonra da Karadeniz’de Rus ablukası başlamıştır (Tekeli ve İlkin, 2004: 4). Rusların Karadeniz kıyısındaki Ereğli kömür madenlerinin bombalaması neticesinde kömür üretimi düşmüş ve sanayi üretimi bundan olumsuz etkilenmiştir (Pamuk, 2014: 166). Ancak, savaş boyunca kapalı kalan Akdeniz yolunun aksine Rus ablukasına maruz kalan Karadeniz yolu, hiçbir zaman tamamen kapanmamıştır. 1917 Rus Devrimi’nden sonra ise Karadeniz yolu, tamamen açılmıştır (Tekeli ve İlkin, 2004: 4).

Savaş, yerli sanayi üzerine bir ölçüde ithal ikamesine neden olduğu için, olumlu bir etkide bulunsa da ardından başlayan hammadde darlıkları bu olumlu etkiyi sınırlandırmıştır. Sanayi üretimi açısından bir diğer olumsuzluk ise, savaş nedeniyle çok sayıda erkeğin sivil işgücünden ayrılmaları neticesinde ortaya çıkan işgücü kıtlığı sorunu olmuştur. Çok sayıda kadın işgücü istihdam edilmesi de, bu sorunun savaş sonuna kadar çözülebilmesinde etkili olmamıştır. Mevcut koşullar, sanayi üretimi dışında, tarımsal üretimde de ciddi sorunlara yol açmıştır. Makineleşme sınırlı olduğu için, tarımsal üretim ithal girdilere ya da makinelere bağımlı olmamakla birlikte, ordunun savaş dönemindeki özel ihtiyaçları nedeniyle, üretim olumsuz yönde etkilenmiştir. Barış döneminde bile var olan işgücü darlığı savaş sırasında daha da büyük bir problem olmuştur (Pamuk, 2014: 166). Rakamsal verilere göre; 1915 senesi sonuna kadar askere alınan kişi sayısı 2.523.000’dir. Asker sayısındaki bu artış, hem üretim gücünde bir düşüşe hem de üretime katkısı olmayıp tüketim yapan nüfusta bir artışa yol açmıştır. Savaş sırasında gerçekleşen Ermeni tehciri gibi olgular da işgücü kıtlığında ve üretimdeki düşüşte etkili olmuştur (Tekeli ve İlkin, 2004: 6). Ayrıca, Doğu Anadolu’nun büyük kısmının Rusya tarafından işgali, bu bölgede tarımsal üretimi neredeyse tamamen çökme derecesine getirmiştir. Tarımsal üretimde kullanılan çift hayvanlarına ordunun ihtiyaçları nedeniyle el konulması da ayrıca önemli sorunlara yol açmıştır. Savaş yıllarında, Anadolu tarımının, o dönemin gelişkin ekonomileri kadar esnek olmaması ve savaş döneminin yarattığı ağır sorunlar karşısında daha korunaksız oluşu, özellikle gıda maddeleri arzı ile ilgili ciddi sorunlar ortaya çıkarmıştır. Gıda maddeleri üretimi ve ithalatı azalırken, şehirlerin ve ordunun iâşesinin sağlanması, devlet için siyasal ve askeri anlamda hayati bir sorun haline gelmiştir. Devlet, çıkardığı yasalar ve başlattığı uygulamalarla şehirlerin ve ordunun iâşesini sağlamak amacıyla tarımsal üreticiler üzerindeki baskıyı artırmaya çalışmıştır. Ancak, tarımsal üreticiler, devletin uyguladığı çeşitli baskılar karşısında, vergi ve diğer taleplerden kaçınmayı, ellerindeki önemli bir bölümünü kendi tüketimleri için saklamayı başarmışlardır (Pamuk, 2014: 166-168).

Üretim, ulaşım ve iâşede ortaya çıkan tüm bu olumsuzluklar Osmanlı ekonomisinin modern anlamda bir ulusal ekonomi haline dönüşmesi yönünde önemli etkilerde bulunmuştur (Boratav, 2015: 28). 1914-1918 yılları arasında, savaş koşullarının

etkisiyle, devletin ulusal bir ekonomiyi hedef alan tedbirleri artan bir hızda birbirini izlemiştir (Mantran,1995: 290-291). Savaşın başlamasıyla birlikte, İngiltere, Fransa gibi önde gelen devletlerle ilişkilerin kesilmesi üzerine, İttihat ve Terakki yönetimi, ekonominin dış bağlantılarının niteliğini değiştiren, daha sonra Cumhuriyet dönemi iktisat politikalarını da etkileyecek olan bir dizi karar almıştır. Öncelikle, 1914 yılının sonunda kapitülasyonlar, tek taraflı olarak iptal edilmiştir. Bu durumun iktisadi açıdan en önemli sonucu, artık Osmanlı vatandaşlarının hukuk, yargı ve ticaret konularında yabancı ülke vatandaşları ile eşit konuma gelmeleri olmuştur. Ayrıca, yabancı şirketlerin ayrıcalıklarına son verilerek, bu şirketlerin Osmanlı tüzel kişiliği kazanmaları istenmiştir. İkinci olarak, “ad valorem” denilen, yani, tüm mallara aynı oranda uygulanan ve esas olarak mali gelir amaçlayan gümrük tarifeleri yerine, 1915 yılında düzeyleri iktisat politikasının gereklerine göre zaman içinde değiştirilebilecek yeni bir gümrük tarife yapısı kabul edilmiştir. Böylelikle, Osmanlı Devleti’nin, gümrük tarifelerini istediği gibi düzenleyebilmesi, belirli sektörleri koruyabilmesi amaçlanmıştır. Üçüncü olarak ise, Osmanlı Devleti’nin dış borçları için yapılan tüm ödemeler durdurularak, Duyun-ı Umumiye’nin faaliyetleri askıya alınmıştır (Pamuk, 2014: 164-165). Böylece Osmanlı İmparatorluğu, savaş bitene kadar mali bir rahatlık kazanmıştır (Tunçay, 1997: 46).

Savaş yıllarında, bahsi geçen bu iktisadi tedbirlerin dışında devlet, Ziraat Bankası’nı yeniden örgütlemek; yeni ticaret ve sanayi girişimleri için gerekli sermayeyi sağlamakla yükümlü bir mali örgüt (İtibar-i Milli Bankası) oluşturmak; ulusal çıkarlarla uyuşan ortaklıklara çeşitli ayrıcalıklar tanıyan 1909 tarihli mevcut kanunu esaslı bir şekilde yeniden düzenlemek; bir üretim, tüketim ve kredi kooperatifleri şebekesi kurmak; ülke çapında, temel ihtiyaç maddelerinin (un, şeker, petrol vb.) taşınması ve dağıtımından sorumlu komiteler oluşturmak; ortaklıkların yazışmalarında Türkçe’den başka bir dilin kullanılmasını yasaklayan bir kanun çıkarmak; teknik eğitimde bulunacak okulların sayısını arttırmak şeklinde diğer bazı tedbirlere de başvurmuştur. Tüm bu tedbirler, 1914-1918 yılları arasında devletin, ulusal bir ekonomiyi hedef alan tedbirleri niteliğindedir (Mantran,1995: 290-291).

Birinci Dünya Savaşı öncesinde, esas olarak artan askeri harcamalardan kaynaklı bütçe açıklarının finansmanında dış borçlanmaya başvuran devlet, savaşın başlamasıyla birlikte, tüketiciler ve işletmelerden alınan doğrudan ve dolaylı vergileri arttırmıştır. Ancak tüm çabalara rağmen, vergi gelirlerinde bir artış sağlanamamıştır. Savaşla birlikte, tarım ve sanayi üretiminin ciddi bir şekilde düşmesi, 1915’ten sonra enflasyonun ivme kazanmasıyla, nominal vergi gelirlerinin fiyat artışlarının gerisinde kalışı ve hem şehirlerde hem de kırsal kesimde vergiden kaçınma eğiliminin güçlenmesi, vergilerden beklenen gelir artışına engel olmuştur (Pamuk, 2014: 170-171).

Neticede, savaş koşullarının getirdiği süreç itibarıyla, tüm yıkımına rağmen savaşın bitiminde Anadolu ekonomisinin savaş öncesi durumuna nazaran, biraz daha bütünleşmiş ve ulusal bir nitelik kazanmış olduğu söylenebilir. (Boratav, 2015: 32).

2.1. Savaş Yılları ve Ordunun İaşesi

“İaşe” kelimesi sözlük anlamı itibariyle, “yaşatma, geçindirme, besleme” anlamlarına gelmektedir (Devellioğlu, 1999: 401). Klasik dönem Osmanlı iktisadi zihniyetinin dayandığı temel ilkelerden biri olan provizyonizm, yani iaşecilik ilkesi de en genel ifadeyle, toplumdaki tüm katmanların ihtiyaçlarının karşılanmasını ifade etmektedir (Genç, 2002: 68-69). Bu bağlamda, Osmanlı İmparatorluğu’nda iaşe meselesinin, sadece savaş dönemlerinde değil barış dönemlerinde de önemli olduğu söylenebilir. Birinci Dünya Savaşı’nın başlaması ile birlikte, genel ekonomi açısından savaş yıllarında, iktisadi ve mali olmak üzere bir takım tedbirlere başvuran devlet için, savaş koşullarının yarattığı iaşe sorununun çözümü de ciddi bir mesele olmuştur. Hem ordunun hem de kentlerin iaşesinde sorunlarla karşılaşmıştır.

Savaş sürecindeki gelişmelere bağlı olarak değişen, savaşın ve ekonominin örgütlenmesi ile ilgili yetkilerin dağılımı, yönetimde bulunan İttihad ve Terakki bünyesindeki güç dengelerinin sürekli olarak yeniden belirlenmesinde etkili olmuştur. Bu süreçte, iktidarın çok kutuplu yapısı, sivil ve askeri kesim olmak üzere, iki kutuplu bir yapı haline gelmiş olup, iaşe sorununun çözümü de bu iki kesim arasında en önemli yarışma konusu olmuştur. Savaşın uzamasıyla birlikte ise, başlangıçta ağırlıklı olarak askeri kesim tarafından alınan önlemlerin ekonomi üzerindeki olumsuz etkileri görülmeye başlanmış ve askeri kesimin güçlenmesinin yarattığı kaygılar, sivil kesim ile askeri kesim arasındaki çelişkileri artırmıştır (Tekeli ve İlkin, 2004: 7-9). Böyle bir ortamda, İttihad ve Terakki içinde, Talat Paşa’nın çevresindeki en etkili kişilerden biri olan Kara Kemal, İstanbul’un iaşesini kontrol etmeye başlamıştır. İstanbul’un iaşesinin önemi, sadece bu şehirde yaşayanlardan kaynaklı olarak değil, aynı zamanda İstanbul’un önemli bir ithalat limanı olma işlevi görmesinden kaynaklı olup, bu nedenle tüm ülkenin iaşe sorununun çözümü ile İstanbul’un iaşe sorununun çözümü beraber ele alınmıştır (Tekeli ve İlkin, 2004: 7-12). İstanbul’un iaşesini kontrol etmeye başlayan Kara Kemal yönetiminde oldukça değişik, çoğu zaman da çelişkili ve yetersiz bazı yöntemler denenerek, İstanbul’un iaşe sorunu giderilmeye çalışılmıştır. Bu çabaların, geleneksel Osmanlı yapısındaki devlet müdahaleciliğinin dışına çıkılarak yapılması, modern anlamda bir iktisat politikası uygulanması yönünde atılan ilk ciddi adımlardan biri olarak değerlendirilebilir (Boratav, 2015: 28-29).

Savaş koşullarında, tarım ve sanayi yapısı olsun, ulaşım ve haberleşme ağı olsun savaşın yükünü kaldırabilecek bir konumda bulunmayan devlet, ordunun ve halkın iaşesi meselesini, savaş yılları süresince çeşitli uygulamaları yürürlüğe koyarak çözmeye çalışmıştır (Pamuk, 2014: 168-169). Ordunun iaşesinin sağlanmasında özellikle, kısmen iane ve kısmen el koyma yöntemlerine başvurularak halktan destek alındığı görülmektedir (BOA., DH.İ.U.M.EK., 72-49/24 Eylül 1914). Bunda, İttihat ve Terakki Hükümeti’nin savaşın kısa sürede sona ereceği düşüncesiyle ileriye yönelik önlemlere gerek duymaması etkili olmuştur. Savaşın ağır şartlarının etkisinin hissedilmesiyle, Osmanlı İmparatorluğu’nun her türlü imkanları öncelikle orduların ihtiyaçlarını karşılamak üzere seferber edilmiştir. Savaşın ağır yükü daha çok tarım sektöründe çalışan üretici kesimin omuzlarına yüklenmiştir. Bu şekilde hükümet, halkın elindeki kaynaklardan yararlanarak ordunun iaşesini sağlamak amacıyla Tekalif-i Harbiye yöntemine başvurmuştur. 22 Ağustos 1914’de

yürürlüğe giren kanun gereğince ülkenin çeşitli yerlerinde Tekalif-i Harbiye Komisyonları oluşturularak ordunun ihtiyacı olan maddelere hükümet tarafından belirli bir fiyat üzerinden el konulmaya başlanmıştır (Toksoy, 2018: 143).

Tekalif-i Harbiye komisyonları, gerek iane yolu ile gerekse tekalif-i harbiye olarak ihtiyaç maddelerinin toplanması yolu ile ordunun iaşesinin sağlanmasında önemli bir rol oynamıştır. Toplanan bu ihtiyaçların, gıda, giysi, hayvan başta olmak üzere oldukça çeşitlilik gösterdiği görülmektedir (BOA., DH.İ.UM.EK., 72-84/10 Ekim 1914; BOA., DH.İ.UM.EK., 71-59/11 Ağustos 1914; BOA., DH.İ.UM.EK., 72-29/16 Eylül 1914; BOA., DH.SYS., 123-3/7 Aralık 1914; BOA., DH.EUM.MTK., 64-35/15 Aralık 1914; BOA., DH.SYS., 123-2/4 Şubat 1915; BOA., DH.ŞFR., 52-88/22 Nisan 1915; BOA., DH.İ.UM., 93-1/21 Mayıs 1915). Tekalif-i Harbiye yükümlülüğü gereği yapılan el koymalar, bedeli ödenmek üzere yapılan satın almalar niteliğinde olup, bu bedelin tespiti, Takdir-i Fiyat Komisyon'ları tarafından yapılmıştır (BOA., DH.İ.UM., 83-1/12 Şubat 1915). Yapılan el koymalarda, malına el konulan şahıslara mazbatalar verilmiştir. Kimi zaman bu mazbataların verilmediğine dair şikayetler de söz konusu olmuştur (BOA., DH.İ.UM., 83-1/5 Ekim 1915).

Ordunun iaşesi için yapılan el koymaların, özellikle İstanbul'un iaşesi açısından sıkıntı yarattığı görülmektedir. Konuyla ilgili bir belgede bu durum; *"İstanbul'daki değirmenler ile tüccar depolarında bulunan zahireye ve fırıncıların Anadolu'dan getirmek istedikleri buğdaya cihat-i askeriyece el konulduğundan İstanbul ve adalarda ekmek sıkıntısının baş gösterdiği.."* ifadeleri ile dile getirilmiştir (BOA., DH.SYS., 123-3/16 Mart 1915). Bir başka belgede ise; *"İhtiyacat-ı mahalliye'den fazla ve cihat-i askeriye namına el konulmamış veya el konulan miktar dışında, Anadolu'nun muhtelif yerlerinden İstanbul'a hububat, me'kulat ve mahrukatın ihracı ve kaymakamlıklarca bunun engellenmemesi..."* ifadelerine yer verilmiştir (BOA., DH.SYS., 123-3/4 Mart 1915). Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, iaşede öncelik orduya verilmiş, ardından İstanbul gelmiştir.

Devlet, Tekalif-i Harbiye Komisyonları'nın kanuna aykırı el koymalarına müsamaha göstermemiştir (BOA., DH.İ.UM., 93-1/15 Ağustos 1916). Nitekim, suistimallere mahal vermemek için, Tekalif-i Harbiye Komisyonları zaman zaman teftişe de tabi tutulmuştur (BOA., DH.İ.UM., 83-1/19 Nisan 1915; BOA., 83-1/29 Haziran 1915). Savaşın ardından ise seferberliğin başlangıcından bitimine kadar tekalif-i harbiye suretiyle alınan bütün eşya ve benzeri ihtiyaçların her ay için ayrı ayrı tasdikli cetvelleri ilgililerce hazırlatılarak Tedkik ve Tasviye-i Hesabat Komisyonu'nun incelemesine sunulmuştur (BOA., DH.İ.UM., 4-5/19 Temmuz 1919).

Ordunun iaşesinin sağlanmasında, oluşturulan Tekalif- Harbiye Komisyonları vasıtasıyla bedeli ödenmek üzere yapılan el koymalar dışında, ikinci bir kaynak olarak, kurulan bazı cemiyetlerin topladığı ianelerden bahsedebiliriz. "İane" kavramı sözlük anlamı itibariyle, "yardım için toplanan para, yardım parası" anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 1999: 401). İane kavramı gönüllülük esasına dayanmakla birlikte 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun yürürlüğe koyduğu bazı vergilerin "iane vergisi" olarak adlandırılması durumu, iane kavramının gönüllülük esasına dayanma niteliğindeki değişimi göstermektedir (Özbek, 2004: 255-256).

Savaş yıllarında, ianelerin cemiyetler vasıtasıyla toplandığı görülmekte olup, arşiv belgelerinde iane yapılan bu cemiyetler içinde, Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, Donanma-i Osmani Cemiyeti ve de Tekalif-i Harbiye Komisyonu'nun isimlerinin geçtiği görülmektedir. Genel menfaatler için bu cemiyetler namına iane toplama işi Cem-i İnanat Nizamnamesi ile düzenlenmiştir (BOA., DH.İ.UM., 91-1/11 Ocak 1916). Bu cemiyetler tarafından toplanan ianeler ise, İane-i Harbiye (BOA., DH.KMS., 30-9/14 Ocak 1915; BOA., DH.SYS., 112-77/4 Nisan 1914), Donanma ianesi (BOA., DH.İ.UM.EK., 74-46/13 Ocak 1914; BOA., DH.İ.UM.EK., 69-58/31 Mayıs 1914), Hilal-i Ahmer ianesi (BOA., BEO., 4246-38391/7 Ocak 1914; BOA., BEO., 4552-318831/22 Ocak 1914) adları altında toplanmıştır. Halk iane vermeye teşvik edilmeye çalışılmış (BOA., DH.EUM.VRK., 15-5/26 Haziran 1915), iane sahipleri teşekkür beyanatlari ile nişan ve madalyalar verilerek onurlandırılmışlardır (BOA., İ.DUİT., 73-89/14 Haziran 1918; BOA., İ.DUİT., 73-90/30 Haziran 1918).

İanelerin toplanmasında gönüllülük esaslı söz konusu olmakla birlikte bunun dışına çıkıldığı durumlar da olmuştur. Bir belgede; "*Muvazene-i Umumiye dahilinde maaş alanların hepsinin Kanun-ı evvel maaşlarından tekaüdiye ve mazuliyet aidatı çıkarıldıktan sonra kalanının Donanma-yı Osmani ianesi olarak bir defaya mahsus olmak üzere bütçeye ilave olunacağı...*" bildirilmekte olup memurların maaşlarının bir kısmı donanma ianesi olarak bütçeye aktarılmıştır (BOA., DH.EUM.MH., 250-40/14 Ocak 1914). Bir başka belgede ise; "*Emniyet-i Umumiye bünyesinde kurulan Osmanlı Donanma Cemiyeti İane Komisyonu'na personelden her ay belirli miktarda yardım toplanması..*" hususunun bildirildiği görülmektedir (BOA., DH.EUM.MEM., 47-41/2 Mayıs 1914). Ecnebi tabiiyyetinde bulunan istihbarat memurları maaşları ise donanma ianesinden istisna tutulmuştur (BOA., DH.KMS., 13-17/26 Ocak 1914). 18 Şubat 1914 tarihli bir belgede; "*Memleketin donanmasızlık yüzünden duçar olduğu felaketlerin giderilmesi için donanmaya iane temini*" dile getirilmekte (BOA., DH.HMŞ., 20-34/18 Şubat 1914) ve 19 Şubat 1914 tarihli bir diğer belgede; "*Donanma teşkili için para gerektiğinden memurlardan donanmaya yardım için heyet oluşturularak iane toplanılması*" bildirilmektedir (BOA., DH.EUM.MEM., 44-9/19 Şubat 1914). Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere, savaş koşulları nedeniyle donanma hususu ve donanmanın teşkili açısından ianeler devlet için oldukça önemli olmuştur.

İane konusunda sadece Anadolu halkı seferber olmamış, Anadolu'nun dışında yaşayan Müslüman halk da buldukları yerlerden gönderdikleri ianelerle destekte bulunmuşlardır. İane gelen yerler içinde, Hindistan, Suriye, İran, Mısır, Pakistan, Güney Afrika'nın yer aldığı görülmektedir (BOA., DH.İ.UM.EK., 69-58 /31 Mayıs 1914; BOA., DH.EUM.EMN., 72-16/14 Mayıs 1914; BOA., DH.İ.UM.EK., 6-99/13 Mart 1915; BOA., A-MTZ., 32-403/1 Mart 1914; BOA., BEO., 4268-320052/14 Mart 1914; BOA., BEO., 4306-322899/17 Ağustos 1914).

2.2. İaşenin Sağlanması Karşılaşılan Sorunlar

Savaş yıllarının zorlu şartları karşısında ordunun iaşesini sağlamak amacıyla, el koyma ve iane yöntemlerine başvurulmuştur. Ancak, bu kaynaklardan elde edilen ihtiyaçların toplanmasında olsun, dağıtımının zamanında ve sorunsuz bir şekilde yapılması konusunda olsun problemler de eksik olmamıştır. Bunlara farklı

sorunların da eklenmesiyle, devlet için zaten sıkıntılı olan iâşe işlerini sürdürmek daha zorlayıcı olmuştur.

Karşılaşılan bu sorunlar içinde, ordunun iâşesi için toplanan ianelerin zimmete geçirilmesi veya toplanan paraların çalınması gibi durumlar (BOA., DH.H., 63-4/28 Haziran 1914; BOA., İ.UM.EK., 71-14/1 Ağustos 1914), hiçbir usul ve kurala uyulmadan çeşitli adlar altında iane toplanması (BOA., DH.MB.HPS.M., 19-37/10 Şubat 1915; BOA., DH.HMŞ., 11-49/23 Şubat 1915), kaçakçılık faaliyetleri (BOA., DH.İ.UM., 98-1/6 Temmuz 1916), Tekalif-i Harbiye Komisyonlarınca alınmakta olan malların bedellerinin peşin ödenmesi gerekirken ödeme yapılmaması (BOA., DH.İ.UM., 93-1/13 Temmuz 1916), ecnebi tebaasından ordu için iane talep edilmemesinin bildirilmesine rağmen ecnebilere de iane toplanmasının bir takım şikayetlere neden olması (BOA., BEO., 4319-323887/4 Kasım 1914; BOA., DH.EUM.KLU., 3-14/11 Ekim 1914; BOA., BEO., 4329-324628/31 Aralık 1914), çiçek, humma ve sığır vebası gibi bulaşıcı hayvan hastalıkları (BOA., DH.İ.UM.EK., 39-75/9 Ekim 1917) şeklinde sıralayabileceğimiz farklı farklı sorunlarla karşılaşmıştır.

Belgelere göre, özellikle usulsüz iane toplama ve zimmete geçirme gibi yolsuzlukların tespiti için iane toplayan komisyonların teftişlere tabi tutuldukları görülmektedir (BOA., DH.İ.UM., 83-1/7 Ocak 1915; BOA., DH.İ.UM., 89-1/29 Nisan 1915). Teftiş sonrasında suçlu bulunanlar memuriyetten azledilme, küreğe konulma gibi çeşitli cezalara çarptırılırken, mağdur olanlara da tazminat ödenmesi gibi uygulamalar söz konusu olmuştur (BOA., DH.İ.UM.EK., 75-33/25 Şubat 1915; BOA., İ.HB., 166-1333/16 Mart 1915; BOA., DH.İ.UM., 93-1/29 Temmuz 1916).

Savaş yıllarında iâşe sorununun çözümü, sivil yönetim ile ordu arasında gidip gelmiş ancak tüm çabalar, özellikle dağıtımda yaşanan sıkıntıların üstesinden gelinemediği için yeterli olmamıştır (Doğru, 2009: 21). Ülkede, ulaştırma alt yapısının yetersizliği, ulaştırma hizmetini de kıt bir hizmet haline getirdiği için, bölgeler arasında yüksek fiyat farklılıkları oluşmuştur. Bu farkın yüksek bir oranda olmasında, ulaşım hizmetlerindeki sınırlılığın yanı sıra, araçların rolünün de etkili olduğu söylenebilir (Tekeli ve İlkin, 2004: 11).

Bu süreçte iktidarda bulunan İttihat ve Terakki'nin iâşe politikası istikrarlı bir gelişim gösterememiştir. Karneden narha kadar değişik önlemlere başvurulmuşsa da kent halkının beslenme sorununa çözüm getirilememiş, etkin bir iâşe örgütü oluşturulamamıştır. Teşvik edici bir fiyat politikası izlenmesine rağmen seferberlik nedeniyle üreticinin cepheye sevk edilmesi, tarımsal üretimi önemli ölçüde aksatmıştır. Ayrıca, ithal olanaklarının son derece kısılması durumu ülkeyi otarşik bir yapıya sürüklemiş, iâşenin sağlanmasında Anadolu'nun önemi artmıştır. Diğer taraftan fazla mahsulün müsadere edileceği korkusu üretici üzerinde tedirginlik yaratan bir husus olmuştur (Toprak, 1978: 220).

Savaş koşulları altında ordunun iâşesinin sağlanmasında merkezi örgütlere başvurulsa da, imparatorluğun geniş sınırları içinde yaşayan halkın ihtiyaçlarını karşılama işlevini üstlenen, yine de geleneksel ticaret yapısı olmuştur. Savaş öncesi dönemde dış dünyaya dönük olan bu yapı, savaş sürecinde iç pazarlara dönük hale gelmiştir. Mevcut ticaret yapısı içinde alınan yasal önlemler ve örgütsel düzenlemelerle, hem sistemin işleyişi yeni koşullara uydurulmak istenmiş hem de

İttihat ve Terakki'nin ideolojisi yönünde toplumsal dönüşümler gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. (Tekeli ve İlkin, 2004: 11).

3. Sonuç

Tüm dünyayı etkisi altına alan Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı İmparatorluğu, Avrupa'da meydana gelen ikiye bölünmüşlük içinde, Almanya'ya yakınlaşmasının bir neticesi olarak, 1914'te başlayıp, 1918'de sona eren büyük dünya savaşında, İtilaf Devletleri yanında yer almıştır.

İttihat ve Terakki Hükümeti'nin savaşın kısa sürede sona ereceği düşüncesiyle ileriye yönelik önlemlere gerek duymamış olması, savaşın uzamasıyla birlikte ordunun iaşesinin sağlanmasında sıkıntılara yol açmıştır. Çünkü, savaşın başladığı yıllarda Osmanlı İmparatorluğu, tarım, sanayi, ulaşım ve haberleşme olsun, hiçbir açıdan bu savaşı kaldırabilecek bir konumda olmamıştır. Savaş yıllarının en önemli sorunu olan ordunun ve halkın iaşesi sorunu, öncesinde bir hazırlık olmadığı için, savaş yılları süresince çeşitli uygulamaların yürürlüğe konulmasıyla çözülmeye çalışılmıştır. Savaşın ağır şartları altında, ülkenin bütün kaynakları ordunun iaşesinin sağlanması için seferber edilmiştir. Savaşın ağır yükü, hem gıda, hem de hayvan ihtiyacından dolayı daha çok tarım sektöründe çalışan üretici kesimin omuzlarına yüklenmiştir.

Ordunun iaşesinin sağlanmasında özellikle, kısmen iane ve kısmen el koyma yöntemlerine başvurulmuş topyekün halkın desteğine başvurulmuştur. Bu kaynakların ordunun iaşesi için aktarılması ise oluşturulan cemiyetler ve komisyonlar vasıtasıyla sağlanmıştır. Bunlardan en önemlilerinden biri, 22 Ağustos 1914'de yürürlüğe giren kanun gereğince ülkenin çeşitli yerlerinde oluşturulan Tekalif-i Harbiye Komisyonları'dır. Bu komisyonlar vasıtasıyla, ordunun ihtiyacı olan maddelere hükümet tarafından belirli bir fiyat üzerinden el konulmaya başlanmıştır. El koymalar dışında, ikinci bir kaynak, kurulan bazı cemiyetlerin topladığı ianelerdir. Hilal-i Ahmer Cemiyeti, Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, Donanma-i Osmani Cemiyeti ve de Tekalif-i Harbiye Komisyonu ianelerin toplandığı merkezler niteliğindedir. Toplanan ianeler ise, İane-i Harbiye, Donanma ianesi, Hilal-i Ahmer ianesi adları altında toplanmıştır. İanelerin toplanması ile ilgili olarak karşılaşılan sorunların genellikle yapılan yolsuzluklarla ilgili olduğu görülmekte olup, bu durumlarda çeşitli cezai yaptırımlara başvurulmuştur.

Netice itibariyle diyebiliriz ki; Birinci Dünya Savaşı'nın başladığı esnada, savaş koşullarını kaldıramayacak bir yapıda olan Osmanlı İmparatorluğu, ianeler ve el koymalar yolu ile, halkın fedakarlığından yararlanmaya çalışmış, ordunun iaşesi için, tüm halk topyekün seferber olmuştur.

Kaynakça

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri

BOA., DH.İ.UM.EK., 72-49, (24 Eylül 1914) / BOA., DH.İ.UM.EK., 72-84, (10 Ekim 1914) / BOA., DH.İ.UM.EK., 71-59, (11 Ağustos 1914) / BOA., DH.İ.UM.EK., 72-29, (16 Eylül 1914) / BOA., DH.SYS., 123-3, (7 Aralık 1914) / BOA., DH.EUM.MTK., 64-35, (15 Aralık 1914) / BOA., DH.SYS., 123-2, (4 Şubat

1915) / BOA., DH.ŞFR., 52-88, (22 Nisan 1915) / BOA., DH.İ.UM., 93-1, (21 Mayıs 1915) / BOA., DH.İ.UM., 83-1, (12 Şubat 1915) / BOA., DH.İ.UM., 83-1, (5 Ekim 1915) / BOA., DH.SYS., 123-3, (16 Mart 1915) / BOA., DH.SYS., 123-3, (4 Mart 1915) / BOA., DH.İ.UM., 93-1, (15 Ağustos 1916) / BOA., DH.İ.UM., 83-1, (19 Nisan 1915) / BOA., 83-1, (29 Haziran 1915) / BOA., DH.İ.UM., 4-5, (19 Temmuz 1919) / BOA., DH.İ.UM., 91-1, (11 Ocak 1916) / BOA., DH.KMS., 30-9, (14 Ocak 1915) / BOA., DH.SYS., 112-77, (4 Nisan 1914) / BOA., DH.İ.UM.EK., 74-46, (13 Ocak 1914) / BOA., DH.İ.UM.EK., 69-58, (31 Mayıs 1914) / BOA., BEO., 4246-38391, (7 Ocak 1914) / BOA., BEO., 4552-318831, (22 Ocak 1914) / BOA., DH.EUM.VRK., 15-5, (26 Haziran 1915) / BOA., İ.DUİT., 73-89, (14 Haziran 1918) / BOA., İ.DUİT., 73-90, (30 Haziran 1918) / BOA., DH.EUM.MH., 250-40, (14 Ocak 1914) / BOA., DH.EUM.MEM., 47-41, (2 Mayıs 1914) / BOA., DH.KMS., 13-17, (26 Ocak 1914) / BOA., DH.HMŞ., 20-34, (18 Şubat 1914) / BOA., DH.EUM.MEM., 44-9, (19 Şubat 1914) / BOA., DH.İ.UM.EK., 69-58, (31 Mayıs 1914) / BOA., DH.EUM.EMN., 72-16, (14 Mayıs 1914) / BOA., DH.İ.UM.EK., 6-99, (13 Mart 1915) / BOA., A-MTZ., 32-403, (1 Mart 1914) / BOA., BEO., 4268-320052, (14 Mart 1914) / BOA., BEO., 4306-322899, (17 Ağustos 1914) / BOA., DH.H., 63-4, (28 Haziran 1914) / BOA., İ.UM.EK., 71-14, (1 Ağustos 1914) / BOA., DH.MB.HPS.M., 19-37, (10 Şubat 1915) / BOA., DH.HMŞ., 11-49, (23 Şubat 1915) / BOA., DH.İ.UM., 98-1, (6 Temmuz 1916) / BOA., DH.İ.UM., 93-1, (13 Temmuz 1916) / BOA., BEO., 4319-323887, (4 Kasım 1914) / BOA., DH.EUM.KLU., 3-14, (11 Ekim 1914) / BOA., BEO., 4329-324628, (31 Aralık 1914) / BOA., DH.İ.UM.EK., 39-75, (9 Ekim 1917) / BOA., DH.İ.UM., 83-1, (7 Ocak 1915) / BOA., DH.İ.UM., 89-1, (29 Nisan 1915) / BOA., DH.İ.UM.EK., 75-33, (25 Şubat 1915) / BOA., İ.HB., 166-1333, (16 Mart 1915) / BOA., DH.İ.UM., 93-1, (29 Temmuz 1916).

Telif Eserler

- Boratav, Korkut (2015), Türkiye İktisat Tarihi 1908-2009, 21. Baskı, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Devellioğlu, Ferit (1999), Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat. 16. Baskı, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara.
- Doğru, Cem (2009), "Birinci Dünya Savaşı Döneminde Ekonomide Bir Kurumsallaşma Çabası: İaşe Nezareti", Namık Kemal Üniversitesi SBE, No: 04/2009
- Genç, Mehmet (2002), Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet ve Ekonomi, 2. baskı, Ötüken Neşriyat, İstanbul.
- Mantran, Robert (1995), Osmanlı İmparatorluğu Tarihi-II/XIX. Yüzyılın Başlarından Yıkılışa, Çev. Server Tanilli, 1. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul.
- Özbek, Nadir (2004), Osmanlı İmparatorluğu'nda Sosyal Devlet: Siyaset, İktidar ve Meşrutiyet 1876-1914, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Pamuk, Şevket (2014), Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi, 2. Baskı, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.

- Tekeli, İlhan ve İlkin, Selim (2004), Cumhuriyetin Harcı-Köktenci Modernitenin Ekonomik Politikasının Gelişimi, 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Toksoy, Nurcan, "Birinci Dünya Savaşı Sonrasında Doğu Anadolu'da Yapılan Faaliyetler", <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/26154>, (Erişim Tarihi: 05.08.2018), s. 141-184
- Toprak, Zafer (1978), "Cihan Harbi Yıllarında İttihat ve Terakki'nin İaşe Politikası", Boğaziçi Üniversitesi Dergisi, Beşeri Bilimler-Humanities Vol.6-1978, s.211-225.
- Tunçay, Mete (1997), "Siyasal Tarih (1908-1923)", Türkiye Tarihi-4/Çağdaş Türkiye (1908-1980), 5. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul.

**Journal of Strategic Research in Social Science
(JoSRess)**

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSReSS)

www.josress.com

ISSN: 2459-0029

Year: 2018

Volume: 4

Issue: 4

Constitutional Principles that Dominate the Authority to Tax

Mehmet Ezhan DOĞRUSÖZ¹ & Nergis Feride KAPLAN²

Keywords

Constitution, The
Authority of taxation,
Taxation Principles.

Abstract

Social legal state constitutes the constitution fundamentals of tax law conceptually. The process of taxation in relation to certain principles and rules is a must of social legal state. The authority of taxation as the financial of sovereignty formed by financial sovereignty gives rise to some rules of obedience apart from collecting tax on behalf of the state. For this reason, the authority to tax is formed by constitutional principles and the structural context of the state. As a consequence, in order to prevent the biased and personal use of the power to collect tax, applications on the base of the constitution are available.

The subject of the article constitutes constitutional authorities covering the right to tax. The article investigates the authority to tax conceptually and in terms of its scope as well as its constitutional principles in detail in its bases and coverage. In the final section, there is an evaluation about the authority to tax being based on constitutional principles.

Article History

Received
19 Oct, 2018
Accepted
18 Nov, 2018

Vergilendirme Yetkisine Egemen Olan Anayasal İlkeler

Anahtar Kelimeler

Anayasa,
Vergilendirme
Yetkisi,
Vergilendirme
İlkeleri.

Özet

Sosyal hukuk devleti, kavramsal olarak vergi hukukunun anayasal temellerini oluşturmaktadır. Vergilendirmenin belirli ilke ve kurallara uygunluğunun sağlanması sosyal hukuk devletinin bir koşutu niteliğindedir. Egemenliğin mali alandaki şekli olan mali egemenlikten oluşan vergilendirme yetkisi, devlet için sağladığı vergi alma hakkının yanında, uymak zorunda olduğu bazı kuralları da içermektedir. İşte bu bakımdan vergilendirme yetkisi, anayasal ilkelerle ve devletin örgütleniş biçimiyle şekillenir. Dolayısıyla devletin vergi alma konusundaki yetkisi ve gücünü ifade eden vergilendirme yetkisinin keyfi ve takdiri kullanımını önlemek için, anayasal ilkeler doğrultusunda uygulama söz konusu olmaktadır.

Makalenin konusunu, vergilendirme yetkisine egemen olan anayasal ilkeler oluşturmaktadır. Makale, vergilendirme yetkisini kavramsal ve kapsam bakımından incelemiş ve tabii olduğu anayasal ilkeleri ayrıntılı kuramsal temel ve kapsamıyla ele almıştır. Sonuç bölümünde ise vergilendirme yetkisinin anayasal ilkelerle temellendirilmesi konusunda değerlendirme yapılmıştır.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
19 Ekim 2018
Kabul Tarihi
18 Kasım 2018

* Bu makale; Dr. Öğretim Üyesi M. Ezhan Doğrusöz danışmanlığında Doktora öğrencisi Nergis Feride Kaplan tarafından, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalında devam ettirilmekte olan "Vergilendirme Alanında Yürütme Organına Tanınan Yetkiler ve Yargısal Denetimi" adlı doktora tez çalışmasının bir başlığı olarak hazırlanmıştır.

¹ ORCID: 0000-0001-9337-8739. Dr. Öğretim Üyesi, Marmara Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı, ezhan@marmara.edu.tr

² Corresponding Author. ORCID: 0000-0003-3182-7812. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalı Doktora Öğrencisi, nergisferidekaplan@gmail.com

1. Vergilendirme Yetkisi Kavramı ve Kapsamı

Vergilendirme yetkisi, devletin ülkesi üzerindeki egemenliğine dayanarak vergi alma konusunda sahip olduğu hukuki ve fiili gücü olarak tanımlanmaktadır. Bu yetki, devletin mali alanda sürdürdüğü egemenliğin içerdiği yetkilerin en önemlilerinden biridir (Çağan,1982:3). Demokratik ülkelerde devlet kamu harcamalarının gerekli kıldığı gelirleri vergileme yetkisini kullanarak karşılar. Vergilendirme yetkisinin kullanımı siyasi bir zorunluluktur (Arıkan, 1996/1997:269; Doğrusöz, 1985:18). Çünkü devletin egemenliğini sürdürebilmesi için düzenli mali kaynaklara ihtiyacı vardır. Bu bakımdan, devletin kendisine verilen kamusal nitelikli hizmetleri yerine getirebilmesi için vergilendirme yetkisini kullanarak kaynak sağlaması gerekmektedir (Erkin, 2015:10). Vergilendirme yetkisi, normal bir vatandaş için devletin sahip olduğu zor kullanma gücünün en belirgin ifadesidir. Egemenlik, devletin kendi yetkilerini ve kendi hukuk kurallarını serbest iradesiyle belirlemesidir (Teziç, 2012:118).

Vergilendirme yetkisinin kullanılması için devlet ve vergi yükümlüsü arasında “hukuki bir ilişkinin” kurulması gereklidir. Bu ilişkinin ortaya çıkabilmesi, vergi yükümlüsünün ya da verginin konusunun, ülkenin fiziki sınırları içinde meydana gelmesi veya ülkenin kişisel egemenliği altında olmasına bağlıdır (Yaltı Soydan, 1995:17).

Kısacası vergilendirme yetkisi, “egemenlik gücüne dayanarak devletin ya da devletten aldığı yetkiye dayanarak diğer kamu kuruluşlarının mali ve mali olmayan araçları gerçekleştirmek üzere Anayasal çerçevede vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükleri alma konusunda sahip oldukları hukuki ve fiili gücü kullanabilmesidir (Arıkan, 1997:270-271). Bu bağlamda vergilendirme yetkisi temelini Anayasa’dan almaktadır. Anayasanın 73’üncü maddesinde yer alan kamu giderlerinin karşılanması, kanunilik, mali güç, genellik, eşitlik, vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı ilkeleri ile birlikte anayasanın genelinden ve bazı özel hükümlerinden çıkarılan hukuk devleti ilkesi, sosyal devlet ilkesi ve hukuki güvenlik ilkesi gibi birtakım ilkelerle sınırlandırılmıştır (Gerek-Aydın, 2012/3:238). İç hukuk bakımından mali egemenlik, devletin ülke sınırları içinde vergilendirme, harcama, bütçe yapma, kamu mallarını yönetme yetkilerine sahip olmasıdır. Bu yetkileri kendi organları ve örgütleri aracılığı ile ve özgürce kullanan bir devlet, vergilendirme yetkisinin temelini oluşturan mali egemenliğe sahip bir devlettir (İdikut Özpençe-Özpençe, 2007:3).

Vergilendirme yetkisi kapsam olarak iki kategori de incelenebilir. Devletler vergilendirme yetkisini kullanırken, bu yetkiyi dar anlamda veya geniş anlamda kullanabilirler. Dar anlamda vergilendirme yetkisi, devletin kamu gelirleri içerisinde sadece vergi koymaya ilişkin yetkisini ifade ederken, geniş anlamda vergilendirme yetkisi, devletin kamu giderlerini karşılamak üzere gerçek ve tüzel kişiler üzerine koyduğu her çeşit mali yükümlülüğe ilişkin yetkisini ifade etmektedir (Budak-Yakar, 2007:136). Ortak özelliği itibarıyla devletin egemenliğine dayanılarak alınan vergi, resim, harç, şerefiye ile sosyal kamu kurumlarına dair ödenen prim, ödenek, aidatlar gibi vergi benzeri gelirleri de vergilendirme yetkisi kapsamındadır (Çağan, 1982:5). Devletler vergilendirme yetkisini kullanırken, dar ve geniş anlamda kullanabilirler. Dar ve geniş anlamda

vergilendirme yetkisinin yukarıda ifade edildiği gibi farklılıklarının yanında diğer bir farkı da kamu hizmetinden yararlanılmasında ortaya çıkmaktadır. Dar anlamda vergilendirme yetkisinde kamu hizmetinden doğrudan bir yararlanmadan söz edilemez. Örneğin iç ve dış güvenlik gibi tam kamusal hizmetlerde bireysel fayda ölçülemez. Diğer bir anlatımla bu hizmetlerin finansmanı dar anlamda vergilendirme yetkisi ile sağlanmaktadır (Arıkan, (2004), s. 8). Geniş anlamli vergilendirme yetkisinde ise, karşılıklılık esas alınmaktadır. Örneğin, eğitim ve sağlık gibi yarı kamusal mal ve hizmetlerin finansmanında vergiler, harçlar ve diğer mali yükümlülükler de kullanılır. Devletin kamu giderlerini karşılamak üzere gerçek ve tüzel kişiler üzerine koyduğu her çeşit mali yükümlülüğe ilişkin yetkisini ifade eder (Çağan, 1982:5).

Kısacası vergilendirme yetkisini, devletin ülkesi üzerindeki egemenliğinden kaynaklanan vergi salma konusundaki hukuki ve cebri gücü olarak nitelendirebiliriz. Ancak bu yetki devlete sadece vergi alma yetkisi olarak değil, uymak zorunda olduğu belli ödevleri de yüklemektedir zira bu ödevler vergilendirme yetkisinin sınırlarını oluşturmaktadır.

2. Vergilendirme Yetkisine Egemen Olan Anayasal İlkeler

2.1. Hukuk Devleti İlkesi

Hukuk devleti kavramı, iktidarın vergilendirme yetkisinin sınırlandırılmasına koşul olarak geliştirilmiştir. Hukuk devletinde, vergilendirme yetkisinin keyfi olarak kullanılması önlenmeye çalışılır. Bu yetkinin ancak bir hukuk düzeni içinde kullanılmasının sağlanması amaçlanmıştır. Hukuk devleti, temel anayasal bir ilke olarak, bütün devlet organlarının eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına bağlı olmasını ve kişilerin temel hak ve özgürlüklerinin güvence altına alınmasını amaçlamaktadır (Çağan, 1982:144). Hukuk devleti, kuralları koyarak kamu düzenini sağlamayı amaçlarken kendi koyduğu kurallara kendisinin de uyması beklenir (Bozdoğan-İlk, 2016:30). "Hukuk devleti", "hukukun üstünlüğü" kavramları, "Anayasa'nın üstünlüğü" kavramında olduğu gibi teknik anlamda yani Anayasa hükümlerinin yasalara üstünlüğü anlamında değil, devletin bütün organları ile hukukun ortak ve genel ilkelerine saygı göstermesi anlamında kullanılan ideali, hedefi gösterir (Karayalçın, 1992:203). Hukuk devleti veya hukukun üstünlüğü ilkesinin kişi açısından temel konusu, insan hakları ve temel hürriyetler, devlet açısından ise kuvvetler ayrılığı ilkesidir (Karayalçın, 1992:204).

Hukuk devletinde, yasama ve yürütme organlarının vergilendirme alanındaki yetkilerinin sınırlarının saptanmasında yargı organlarının durumu önemlidir. Devletin vergilendirme yetkisini mali amaç dışında, sosyal, ekonomik ve kültürel amaçlarla kullanması ile vergilerin son zamanlarda temel hak ve özgürlüklere uygunluğu önemli ve güncel hale gelmiştir. Temel hak ve özgürlüklerin vergi yasaları ile de olsa sınırlandırılması ölçsüz ve aşırı boyutlara ulaştığı takdirde, bu hak ve özgürlükler kullanılamaz hale gelebilmektedir (Yüzbaşıoğlu, 1993:286). Hukuk devletinde yasama, yürütme ve yargı organları, yalnız halkın sahibi ve kaynağı olduğu egemenliğin kendi alanlarına düşen bölümlerini kullanırlar. Anayasa, kanunlar ve "hukukun genel ilkeleri" bu alanlara ilişkin yetkileri belirler ve sınırlar. Böylece hukuk yoluyla karşılıklı denetlemeye dayanan bir kuvvetler ayrılığı bilindiği gibi, yasama ve onun uzantısı olan hükümet, yani siyasal iktidarla

yargı arasındadır (Tekbaş, 2010:124-125). Hukuk devletinde, vergilendirme yetkisi hukuk kuralları çerçevesinde kullanılır. Bu bakımdan, vergilerin yasallığı ilkesinin yanında diğer anayasal ilkelere de uygunluğu sağlanmaktadır. Vergi hukukunun temel belirleyici işlemleri kanunlar olduğu için ve yasama organı AYM (Anayasa Mahkemesi) tarafından denetlendiğinden, vergi hukukunun hukuk devleti ilkesi çerçevesinde gelişiminin denetimi konusunda en önemli görev AYM'ne düşmektedir (Tekbaş, 2010: 126).

2.2. Sosyal Devlet İlkesi

Türk hukukunda ilk olarak "Sosyal Devlet" kavramı 1961 Anayasasında "hukuk devleti" olarak değil "sosyal bir hukuk devleti" olarak kullanılmıştır (1961 Anayasası). Tanımsal olarak Sosyal devlet kavramı; bir toplum içinde sosyal adaletin, sosyal refahın ve sosyal güvenliğin sağlanmasını amaç olarak benimsemektedir (Erkin, 2012:240). Sosyal devletin temel amaç ve görevleri sosyal adaletin, sosyal refahın ve sosyal güvenliğin sağlanmasıdır. Bu amaçlar bakımından devlet bir yandan ekonomik bakımdan zayıfları koruyarak vatandaşları sosyal güveliğe kavuşturacak, diğer yandan da ekonomik kalkınmayı sağlayacaktır. Hukuk devletinin eşitlik anlayışının yasa önünde eşitlik olmasına karşılık sosyal devletin benimsediği eşitlik anlayışı, sosyal adalete uygun fırsat eşitliğidir. Hukuk devleti, vergi adaletinin yatay adalet yönü ile ilgilenmekte, sosyal devlet ise gelir, servet, harcama, aile durumu vb. yönlerden farklı durumlarda olanların ne ölçüde farklı vergilendirilecekleri yani dikey adalet sorunu ile ilgilenmektedir (Öncel-Kumrulu-Çağan, 2014:52).

Herkesin, kamu giderlerini karşılamak üzere, "mali gücüne göre" vergi ödemekle yükümlü olmasını öngören 1982 Anayasasınının 73. maddesi, sosyal devlet ilkesine uygun bir kural koymuştur. Öte yandan vergi politikası, ekonomik ve sosyal düzenleme aracı olarak kullanılabilir. Vergilendirme yetkisinin, gerek kişilerin mali güçlerine uygun bir biçimde vergilendirilmesinde, gerek servet ve gelir dağılımına araç olarak kullanılmasında, Anayasanın sosyal devlet ilkesi ile ne ölçüde sınırlandırıldığı veya yönlendirildiği vergi hukuku bakımından önem taşımaktadır (Çağan, 1982:191). Bugün anayasalarda yer alan "sosyal hukuk devleti" ifadesiyle birlikte değerlendirildiğinde; vergi kamusal faaliyetlerin gerektirdiği harcamaları karşılamak üzere başvurulmuş en önemli araç olduğundan, denilebilir ki, sosyal hukuk devleti aynı zamanda vergi devletidir (Tekbaş, 2012:133). Sosyal devlet ilkesinin, mali güce göre vergilendirmede ve ulusal servetin ve gelirin yeniden dağılımında önemi büyüktür. Bu bağlamda, sosyal devlet ilkesi, vergilendirme yetkisine yön gösterici ve bu yetkiyi sınırlandırıcı özelliği ile hukuk metinlerinde yerini almaktadır. Ancak, sosyal devlet ilkesinin vergilendirme yetkisini hangi kapsam ve ölçüde sınırlandırdığı, yasama organının nereye kadar takdir yetkisine sahip olduğu ve Anayasa Mahkemesinin bu konudaki yargısal denetiminin sınırları açıklığa kavuşmadan, bu konuda yapılacak değerlendirmeler soyut planda kalır (Çağan, 1982:198).

2.3. Verginin Yasallığı İlkesi

Verginin yasallığı ilkesi, bireyi devlete karşı korurken, yasal koşulların oluşması halinde devlete vergi alma yetkisi ve ödevini vermektedir. Yani bu ilke hem idare edilenleri mali açıdan devlete karşı korumanın sınırlarını çizirken aynı zamanda devlete de koşulları oluşmuşsa vergi alma konusunda bir emir niteliği taşımaktadır (Kumrulu, 1981:151). Özetlemek gerekirse verginin yasallığı ilkesinin, devletin vergilendirme yetkisinin genel, soyut, kişisel olmayan, mali yükümlülüğe ilişkin esaslı unsurları içeren ve yasama organı tarafından anayasal usullere uygun olarak çıkartılan yasalarla kullanılması anlamını taşıdığı söylenebilir (Doğrusöz, 2000:137-138). Verginin kanuniliği ilkesi vergi hukuku alanında temel sınırlayıcı bir etken olmakla birlikte idare tarafından kanunların tam ve doğru olarak uygulanmasını ifade eden “kanuni idare ilkesi”ne de açık bir anlam kazandırmaktadır (Gerçek, 2005).

Anayasa'nın 73'üncü maddesinin dördüncü fıkrasında yer alan düzenlemeye bakıldığında, yasanın belirttiği alt ve üst sınırlar dahilinde yürütme organına tanınan düzenleme yetkisinin sadece verginin oran ve matrah unsuruna ilişkin olduğu görülecektir. Dolayısıyla Anayasa koyucunun vergilerin yasallığı ilkesinin geniş yorumu doğrultusunda, vergilendirmede keyfiliği önlemek ve yükümlüye daha çok yasal güvence sağlamak amacıyla hareket ettiği açıktır (Yılmazoğlu, 2011:35). Buna göre, verginin kanuniliği ilkesinin bir sonucu da prensip olarak yürütme organına vergileme alanında takdir yetkisinin tanınmamasıdır (Saygılıoğlu, 1986:56).

2.4. Hukuki Güvenlik İlkesi

Hukuki güvenlik ilkesi hukuk devletinin bir unsurudur. Hukuki güvenlik ilkesi, herkesin bağlı olacağı hukuk kurallarını önceden bilmesi, tutumunu ve davranışlarını buna göre güvenle düzene sokabilmesi anlamına gelir (Öncel-Kumrulu-Çağan, 2014:45). Hukuki güvenlik ilkesi hukuk devleti ilkesinden doğmaktadır şöyle ki; hukuk devleti ilkesinin bireye bakan yönünü oluşturmaktadır. Bu ilke kapsamında “güvenlik”ten yararlanacak olan, Anayasa ile hak ve özgürlükleri güvence altına alınmış olan bireydir. Bu bağlamda düşünüldüğünde hukuki güvenlik ilkesi, bir üst ilke olan ve ideal durumu hedefleyen hukuk devleti ilkesinin birey düzeyinde daha da somutlaşmış hali olarak ortaya çıkmaktadır (Tekbaş, 2010:133). Bu tanımlamalarla, hukuki güvenlik ilkesinin mevcudiyetinin hukuk devleti olabilmek için olmazsa olmaz bir koşul olduğu sonucuna varılabilir. Gerçekten de hukuk güvenliği ilkesi hukuk devletlerinde Anayasa'nın bütününe egemen olan temel bir ilke görünümündedir (Oğurlu, 2003:39). Hukuki güvenlik ilkesi farklı yönleri ile şu şekilde incelenebilir; ilkenin bir yönü, kanunların içeriği ve yürürlüğü ile ilgili olarak ortaya çıkar. Bu bakımdan vergi kanunları açık, anlaşılır, kesin olacak; yoruma ve kıyasa imkan vermeyecek ve geçmişe yürütülmeyecektir. Hukuki güvenlik ilkesinin diğer yönü ise, yasama organı ve idarenin vergi ile ilgili işlem ve eylemlerinin yargı denetimine tabi tutulmasıdır. Yargı denetimi yoluyla, vergi kanunlarının çıkarılmasından somut olaylara uygulanmasına kadar bütün aşamalarda anayasal ilkelere uygunluğun sağlanması amaçlanmaktadır (Tekbaş, 2010:134).

Vergilendirmede hukuki güvenlik ilkesinin kapsamına vergilendirmenin belirliliği, kıyas yasağı ve vergi kanunlarının geçmişe yürümezliği girer (Çağan, 1982:171).

2.4.1. Vergilemede Belirlilik İlkesi

Hukuki belirlilik, hukuk devleti ilkesinin şekli bir unsurudur. Bu bakımdan şekli bir ilke olan hukuki belirlilik, yürürlükteki hukukun bilinebilirliği anlamında neredeyse hukukun varlığıyla eş zamanlı bir geçmişe sahiptir (Çağlar, 2015:33-34). Vergilerin kanuniliği ilkesi ve idarenin vergiyi doğuran olayla bağlılığı, belirlilik ilkesinin ön koşulu niteliğindedir. Buna göre, vergiyi doğuran olaylar kanunlarda kesin ve açık olarak belirtilmelidir. Hukuk devleti ilkesi, vergi kanunlarında belirsiz, birden çok anlamlı olan, içeriği bulunmayan kavramların kullanılmasını engeller çünkü vergi yükümlülerinin hukuki güvenliklerinin sağlanabilmesi için, kişisel vergi yükünün açık seçik bir biçimde önceden hesaplanabilir ve tahmin edilebilir nitelikte olması gerekir (Çağan, 1982:172-173). Vergi bakımından belirliliğin sağlanması, verginin esaslı unsurlarının ilgili düzenleyici işlemde gösterilmesini gerektirir. Geleneksel anlamda vergilendirmede belirlilik ilkesi, verginin konusunun, vergilerin miktarlarının, tarh ve tahsil zamanları ve şekillerinin gerek idare, gerek vergi yükümlüleri açısından belli ve kesin olmasını ifade eder. Vergilere ilişkin işlem ve kuralların açık ve anlaşılabilir olması vergilendirmede keyfiliğin önlenmesi amacını gütmektedir (Tekbaş, 2010:136). Belirlilik ilkesi, yasama organının yürütme organına devrettiği vergilendirme yetkisinin çerçevesinin, anayasal kurallara uygun olmasını gerektirir. Vergiyi doğuran olay konusunda idareye takdir yetkisi bırakılmamalıdır. Vergilemede belirsizlik, çeşitli vergi yükümlülerini değişik ölçülerde etkileyeceği için, eşitlik ilkesi açısından da sakıncalar meydana getirir. Ve bu durum da idarenin takdir yetkisine sahip olduğu hallerde söz konusu olabilir (Çağan, 1982:173). Ayrıca, vergi hukukunda kıyas yasağı belirlilik ilkesini tamamlayıcı nitelik taşımaktadır. Hukuki güvenlik ilkesi ile vergilerin yasallığı ilkesi, vergi hukukunda kıyas yoluna başvurulmasını engeller. Kıyas yasağı vergi hukukunda yorumun sınırını belirlemektedir. Kıyas yasağı, vergi yasalarının açık olarak yollanmadığı hallerde diğer hukuk kurallarına ilişkin yasaların kıyas yolu ile uygulanmasını önler (Öncel-Kumrulu-Çağan, 2014:46).

2.4.2. Vergilemede Kıyas Yasağı

Hukuki güvenlik ilkesinin bir alt ilkesi olan kıyas yasağı ilkesinin varlığı, kanunilik ilkesinden kaynaklanmaktadır. Toplumun, hukuki olarak güvende olduğunu hissetmesi için yasaların belirli ve istikrarlı olması gerekmektedir. Bu kapsamda ortaya çıkan durum ve olayların kanunda var olan durumlara benzetilip yeni kurallar türetilmesinin önüne kıyas yasağı ilkesi ile geçilmektedir (Bozdoğan- İlk, 2016:34). Vergi hukukunda temel prensip, kıyasın ancak kanunun açıkça izin verdiği durumlarda olmasıdır. Bu ilke maddi vergi hukuku hükümleri, başka bir deyişle verginin kurucu temel unsurları olan esaslı unsurları için geçerlidir (Tuncer, 2003:14). Kıyas yasağının olmaması halinde, idarenin veya yargı organlarının kıyas yapmak suretiyle yeni vergi doğurucu bir olay yaratmaları söz konusu olabilir. Bu durum ise bireylerin hak ve özgürlüklerini ihlal edici bir duruma düşebilir bu bakımdan hukuki güvenlik ilkesi açısından kıyas yasağının olmamasının önemi büyüktür (Aktan, 2017:109). Vergi hukukunda kıyas yoluyla yoruma başvurulması yani yasayı uygulamakla ödevli olan vergi yönetimi ile vergi

yargısı tarafından yasanın ileri götürülmesi, sadece verginin yasallığı ilkesi ve kuvvetler ayrılığı ilkesini değil, aynı zamanda hukuk güvenliği ilkesini de zedeleyecektir (Güneş, 2008:143). 1982 Anayasasının 73'üncü maddesinin 3. fıkrasında vergi, resim ve harcin yanı sıra "ve benzeri mali yükümlülüklerin" de kanunla konulup, değiştirilip, kaldırılacağı ifade edilmiştir. Kıyas yasağı ilkesi bu mali yükümlülüklerin çeşitlerini kapsayacak şekilde yasanın ancak kanunla konulup, değiştirilip, kaldırılabilir olan tüm bu mali yükümlülük türleri açısından geçerlidir. Başka bir ifadeyle kıyas yoluyla vergilerin yanı sıra resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin yaratılması da söz konusu değildir (Çağan, 1982:178).

2.4.3. Vergi Yasalarının Geriye Yürümezliği İlkesi

Geriye doğru vergileme, hükümetler tarafından çıkarılan yasalar çerçevesinde daha önce yürürlükte bulunan vergi ve mali yükümlülükler ilave yeni bir vergi ve mali yükümlülük getirilmesi veya mevcut vergi ve mali yükümlülüklerin oranlarında bir artış yapılması şeklinde tanımlanabilir. Başka bir ifadeyle, geriye doğru vergileme, yasal düzenlemelerle gelir, servet, harcama ve diğer kaynaklar üzerinden alınmakta olan vergilere daha sonra ilave bazı yeni vergiler konulması ya da daha önce yürürlükte olan vergilerin oranlarında artışlar yapılması anlamına gelmektedir (Aktan, 2017:107). Hukuk güvenliği ilkesi vergilemenin belirliliğini, vergi hukukunda kıyas yasağını ve vergi yasalarının geriye yürümezliği ilkesini içermektedir (Öncel-Kumrulu-Çağan, 2014:46). Genel olarak kanunların uygulanması yürürlüğe girdikten sonraki dönemi kapsar. Hukukun bu genel kuralının amacı, hukuka olan güveni sarsmamak ve herkesi bir işlemi yaptığı sıradaki kurallarla sorumlu tutmaktır. Bu sebeple hukuk kuralları ilke olarak geriye yürümez. Bu geriye yürümeme kuralı, kazanılmış hakları korumak için kabul edilmiştir ve "kanunların geçmişe yürümemesi" olarak adlandırılmıştır. Bir yasanın uygulanması ancak yürürlüğe girdiği tarihten sonraki olay ve ilişkileri kapsar. Bu hem özel hem kamu hukuku alanındaki yasalar için geçerli olan bir temel kuraldır (Aktan-Gencel, 2003:6). Geçmişe yürüyen ve mali yükümlülükler getiren kanunların ilke olarak yasaklanması, vergilendirme yetkisinin sınırlandırılması bakımından çok önemlidir. Çünkü bu sınırlandırmanın temeli, hukuk devletinin hukuki güvenlik ve kazanılmış haklara saygı ilkeleridir. Vergi kanunlarının, yükümlülerin lehine olan hükümlerinin geçmişe yürütülebilmesi vergilendirmede eşitlik ilkesine uyulduğu ölçüde, hukuk devleti ilkesi açısından sakınca yaratmaz fakat vergi yükümlülüğü arttıran, kaldıran hükümler hukuki güvenliği bozar (Çağan, 1982:179-180). Yükümlülerin lehine olan bazı düzenlemeler Vergi Usul Kanununda yer almaktadır. 213 sayılı VUK'un geçici 6. maddesinde ve benzer bir hüküm de 4369 sayılı Kanunda da yer almaktadır (Karakoç, 2014:161).

2.5. Ölçülülük İlkesi

Ölçülülük ilkesi, genel olarak, vergilendirme yetkisinin aşırı ölçüde kullanılmasını önlemek amacıyla, bu yetki üzerinde bir marjinal sınırlama aracı olarak değerlendirilebilir. Bu bakımdan, mali güce göre vergilendirme ilkesi, vergilendirme yetkisinin, yükümlüler üzerinde ne ölçüde kullanılabileceği ile ilgili bir vergi hukuku ilkesidir ve esas olarak "ölçülülük ilkesi" ile bağlantılıdır (Tekbaş, 2010:160). Ölçülülük ilkesinin, elverişlilik, gereklilik ve orantılılık şeklinde üç unsuru bulunmaktadır (Saygın, 2017:67). Ölçülülük ilkesi, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtildiği üzere, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasındaki sınırın genel bir ölçüsü olması nedeniyle de vergilendirme yetkisi açısından oldukça önemlidir (Erkin, 2015:92). Bu ilke genellikle devletin vergilendirme yetkisini kullanarak el koyma niteliğindeki vergi alma yetkisine marjinal sınırlar koyma şeklinde ifade edilebilir. Aynı zamanda ölçülülük ilkesi mali güce göre vergilendirme ilkesi ile bağlantılıdır.

Anayasada tanımlanmamış olan mali güç; vergi ödeme gücünü ortaya koyan ekonomik değerler toplamı olarak ifade edilebilir. Bu ekonomik değerler, gelir, servet ve harcama olarak belirlenir ve bunlar aynı zamanda verginin konusunu oluşturur (Erkin, 2012:243). Mali güce göre vergilendirme ilkesine göre, mali güç arttıkça vergi yükünün de artması gerekmektedir. Böylelikle verginin yasallığı ilkesinin engellediği keyfi vergilendirmenin bir ifadesi olan ağır vergilendirme önlenmiş olmaktadır (Güneş, 2008:98). Hukuki güvenlik ilkesinin ve ölçülülük ilkesinin bir sonucu olarak vergilendirme yoluyla temel hak ve hürriyetlerin özüne dokunulmadığı (Karakoç, 2013:1283) gibi sınırlandırılmasında amaç ve araç arasında dengeli bir ilişkinin varlığını da gerekli kılar.

3. Sonuç

Devletin vergilendirme yetkisi, egemenliğinin mali alandaki görünümü olan mali egemenlikten oluşan ve temel anayasa ilkeleriyle sınırlı olan bir yetkidir. Vergilendirme yetkisinin kullanımında önemli olan hukuki dayanaklarının ve sınırlarının Anayasa'da belirtilmesi ve daha önemlisi bu hükümlerin uygulamada işlerlik kazanmasıdır.

Hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan kişilerin hukuki güvenliğinin sağlanması, devletin vergilendirme yetkisinin yasama organı ya da yetki devri niteliğinde değerlendirilebilecek yürütme organı tarafından keyfi ve takdiri uygulamalara yol açılmasını önlemek adına düzenlenmiş olan anayasal ilkedir. Vergi hukuku bakımından ölçülülük ilkesi ile vergilendirme yetkisinin aşırı ölçüde kullanılmasını önlemek amacıyla bazı sınırlandırmalar getirilmiştir.

Anayasal ilkeler, bir yandan vergilendirme yetkisini kullanan organa bağlayıcı bir sınırlama getirirken, bir yandan da yürütme organının yasal dayanağı olmayan bir işlemle vergi koyma, değiştirme ve kaldırma yetkilerinin bulunmadığının göstergesi ve yasal dayanağıdır. Devlet, temel hak ve özgürlüklerin korunmasını vergi kanunları ile koruma yükümlülüğünde olduğu gibi sosyal devlet kimliği ile kişilerin refahlarını ön plana alarak sosyal adalet ve planlı kalkınma ile olumlu ödevler yüklenmiştir.

Hukuki güvenlik ilkesi, yürütme organı ve yargı organları bakımından vergi kanunlarındaki boşlukların kıyas yolu ile doldurulmasını önlemektedir. Bu ilkenin gerçekleşmesinin ön koşulu, devletin kendi koyduğu hukuk kurallarına kendisinin uymasıdır. Aynı zamanda hukuki güvenlik ilkesi gereği devlet, kişilerin hak ve özgürlük alanlarına vergilendirme yolu ile yaptığı müdahaleleri önceden görmeli ve buna göre önlem almalıdır.

Anayasa'nın 73/3. maddesi ile mali yükümlülüklerin kanunla konulması, değiştirilmesi ve kaldırılması işlemlerinin keyfi ve ölçsüz bir biçimde uygulamasının önlenmesi amaçlanmaktadır. Verginin yasallığı ilkesi, diğer anayasal ilkelerin yöneldiği amaçların gerçekleşmesini sağlayan bir ilkedir. Şöyle ki, mali yükümlülüklerle ilişkin diğer anayasal ilkeler vergi yasalarında yer almadan yani verginin yasallığı ilkesine bağlanmadan var olamayacaklardır. Demek oluyor ki, bireyin temel hak ve özgürlüklerini koruyucu sınırlar çizerek keyfi ve takdirli uygulamaları önleme amacı olan bu ilke mali yükümlülüklerle ilgili diğer anayasal ilkelerin temeli niteliğindedir.

Kaynakça

- Aktan, C.C. (2017). Anayasal İktisat ve Vergilemede Hukuki Güvenlik İlkesi, Hukuk ve İktisat Araştırmaları Dergisi, Cilt 9, Sayı:2
- Aktan, C.C.- Gencil, U. (2003). Türkiye'de Geriye Doğru Vergileme ve Verginin Hukukiliği ilkesinin İhlali, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 5, Sayı:1
- Arıkan, Z. (1996/1997). Vergilendirme Yetkisi ve Kullanımı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Maliye Araştırma Merkezi Konferansları 37. Seri
- Bozdoğan, D.-İlk, E. (2016). Vergilendirme Yetkisinin Bir Sınırlandırıcısı Olarak Hukuki Güvenlik İlkesi, JIMEP (Journal of International Management, Educational and Economics Perspectives) 4 (2), 28-38, <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/368406> (10.05.2018)
- Budak, T.-Yakar, S. (2007). Vergilendirme Yetkisinin Sınırlandırılması, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 16. Sayı:1
- Çağan, N., (1982). Vergilendirme Yetkisi, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul
- Çağlar, S. (2015). Hukuk Devleti Açısından Hukuki Belirlilik-Hukuk Güvenliği İlişkisi, Hukuk Güvenliği, Kamu Hukukçuları Platformu, Türkiye Barolar Birliği Yayınları 227, 8-9 Kasım Ankara
- Doğrusöz, A.B. (1985) Vergilendirme Yetkisinin Yasama ve Yürütme Organları Arasında Bölüşümü I, İstanbul, Vergi Dünyası, Sayı:43
- Doğrusöz, A.B. (2000).“Yargı Kararlarının Işığında Vergilerin Kanuniliği İlkesi Açısından Türk Vergi Mevzuatının Değerlendirilmesi”, XIII Türkiye Maliye Sempozyumu: Anayasal Mali Düzen, 14-16 Mayıs 1998, İstanbul: Marmara Üniversitesi Maliye Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayın No:12
- Erkin, G. (2015). Türk Hukukunda Vergilendirme Yetkisi, Adalet Yayınevi, Ankara

- Erkin, G. (2012). Vergilendirme Yetkisinin Tabi Olduğu Temel İlkeler, Ankara Barosu Dergisi, (<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/397988>), (08.05.2018)
- Gerçek, A. (2005). Vergileme Alanında Bakanlar Kurulu Kararlarının Hukuki Sınırı: ÖTV Açısından Bir İnceleme, http://www.muhasibetr.com/ozelbolum/001/_(10.07.2018)
- Gerek, Ş.-Aydın, A.R. (2005). Anayasa ve Vergi Hukuku, Seçkin Yayınevi, Ankara
- Güneş, G. (2008). Verginin Yasallığı İlkesi, 12. Levha Yayınları, 2. Baskı, İstanbul
- Karakoç, Y. (2014). Genel Vergi Hukuku, (Vergi Usul Hukuku, Vergi Ceza Hukuku, Kamu İcra Hukuku, Vergi Yargılaması Hukuku), Yetkin Yayınları, 7. Baskı, Ankara
- Karakoç, Y. (2013). Anayasal Vergilendirme İlkeleri Üzerine Bir Değerlendirme, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 15, Özel Sayı, (Basım Yılı:2014)
- Karayalçın, Y. (1992). Hukukun Üstünlüğü (Kavram- Bazı Problemler), <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/457/5205.pdf> (10.05.2018)
- Kumrulu, A. (1981). "Vergi Hukukunun Bir Kısım Anayasal Temelleri", A.Ü.H.F.D, (Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi) Atatürk'ün 100. Doğum Yılına Armağan, Ankara
- Oğurlu, Y. (2003). İdare Hukukunda Kazanılmış Haklara Saygı ve Haklı Beklentiler Sorunu, Seçkin Yayınları, Ankara
- Öncel, M.-Kumrulu, A.-Çağan, N. (2014). Vergi Hukuku, Gözden Geçirilmiş ve Yenilenmiş 23. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara
- İdikut Özpençe, A.-Özpençe, Ö. (2007). Küreselleşen Dünyada Uluslararası Kuruluşların Vergilendirme Yetkisi, Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, Cilt: 4, Sayı:1
- Saygılıoğlu, N. (1986). Vergi Hukukunda Yasallık İlkesi, Vergi Dünyası, Yıl 5, S:59
- Saygın, E. (2017). Ölçülülük İlkesine Yönelik Türk ve İngiliz İdare Hukuku Yaklaşımı Üzerine Karşılaştırmalı Bir Analiz, <http://www.ankarabarusu.org.tr/siteler/ankarabarusu/tekmakale/2017-2/2.pdf> (20.05.2018)
- Soydan, B.Y. (1995). Uluslararası Vergi Anlaşmaları, Beta Yayınları, İstanbul
- Tekbaş, A. (2010). Vergi Kanunlarının Tabi Olduğu Anayasal İlkeler, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 12, Özel Sayı, s.123-191 (Basım Yılı: 2012), <http://hukuk.deu.edu.tr/dosyalar/dergiler/dergimiz-12-ozel/1-mali/5-abdullahtekbas.pdf> (14.05.2018)
- Teziç, E. (2012). Anayasa Hukuku, 15. Baskı, Beta Yayınları, İstanbul
- Tuncer, S. (2003). Vergi Hukuku ve Uygulaması, Yaklaşım Yayınları, Ankara

Yılmazoğlu, Y.E. (2011). Vergilendirme Alanında Bakanlar Kuruluna Verilen Yetkiler ve Sınırları, (Yargı Kararları Işığında Bir İnceleme), Yaklaşım Yayıncılık, Ankara

Yüzbaşıoğlu, N. (1993). Türk Anayasa Yargısında Anayasallık Bloku, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, Yayın No:703

1961 Anayasası, <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa61.htm>, (14.05.2018)

Journal of Strategic Research in Social Science
(JoSReSS)

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

Effects of Mobile-Supported and Project Based Learning on Attitudes and Performances of Students

Gülten Şenkul GÜNGÖRMÜŞ¹ & Murat Paşa UYSAL²

Keywords

Project-based Learning, Mobile Learning, Mobile Application.

Abstract

Project Based Learning (PBL) is one of the recommended learning methods proposed as a solution to the problems of traditional instruction. While some of the studies provide guidelines for the design and implementation of PBL, the use of innovative educational technologies is also suggested. One of them is Mobile Applications (MA). The developments in ICT has emphasized the importance of MA and increased the search for integration of technologies. When the literature is reviewed, it is observed that there are limited researches exploring PBL and MA, however there is no study investigating them together within the constructive instructional design as of the writing date of this paper. For this purpose, a research is carried out aligned with the qualitative research methods, and thus, the effects of project-based and mobile application supported learning on students' attitudes and performances are explored. In the context of semi-experimental research design, systematic literature review, focus group discussion and semi-structured interviews are the research techniques used in the study. Expert evaluation forms and QDA Miner are the tools used to analyze the data. Consequently, this research has a potential for contributing to education technology in terms of methods, techniques and tools it use.

Article History

Received
20 Oct, 2018
Accepted
2 Dec, 2018

Proje Tabanlı ve Mobil Uygulama Destekli Öğrenmenin Öğrencilerin Tutum ve Performansına Etkisi

Anahtar Kelimeler

Proje Tabanlı Öğrenme, Mobil Öğrenme, Mobil Uygulama.

Özet

Geleneksel öğretimle ilgili sorunlara çözüm olarak önerilen öğrenme yöntemlerinden birisi olan Proje Tabanlı Öğrenme (PTÖ) ile ilgili alanda çeşitli araştırmalar mevcuttur. Söz konusu çalışmaların bir bölümü PTÖ'nin tasarımı ve uygulamasına yönelik bulgu ve yol gösterici ilkeleri sunarken bir bölümü de yenilikçi eğitim teknolojilerinin kullanımını ön plana çıkarmaktadır. Bunlardan birisi de Mobil Uygulamalar (MU) ve ilgili araçlardır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki baş döndürücü gelişmeler MU'nun önemini vurgularken, bu teknolojilerin çeşitli öğrenme ve öğretim yöntemleriyle bütünleştirme arayışlarını da artırmıştır. Literatür incelendiğinde PTÖ ve MU'ı birlikte ele alan araştırmaların

* Bu makale; Dr. Öğretim Üyesi M. Ezhan Doğrusöz danışmanlığında Doktora öğrencisi Nergis Feride Kaplan tarafından, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Anabilim Dalı, Mali Hukuk Bilim Dalında devam ettirilmekte olan "Vergilendirme Alanında Yürütme Organına Tanınan Yetkiler ve Yargısal Denetimi" adlı doktora tez çalışmasının bir başlığı olarak hazırlanmıştır.

¹ ORCID: 0000-0003-0775-318X. Öğr. Gör., Başkent Üniversitesi, gulteng@baskent.edu.tr

² Corresponding Author. ORCID: 0000-0002-8349-9403. Doç. Dr., Başkent Üniversitesi, mpuyisal@baskent.edu.tr

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
20 Ekim 2018
Kabul Tarihi
2 Aralık 2018

sınırlı olduğu, bu makalenin yazım tarihi itibarıyla de her ikisini yapılandırmacı öğretim tasarımı kapsamında araştıran çalışmaların bulunmadığı gözlenmektedir. Bu amaçla nitel araştırma yöntemleri doğrultusunda bir çalışma yürütülmüş, proje tabanlı ve mobil uygulama destekli öğrenme yönteminin öğrencilerin tutum ve performanslarına olan etkileri incelenmiştir. Yarı deneysel araştırma deseni çerçevesinde, sistematik literatür taraması, odak grup görüşmesi ve yarı yapılandırılmış mülakatlar çalışmada kullanılan araştırma teknikleridir. Amaçlı örneklem yöntemi kullanılırken çalışmanın evrenini YBS bölümündeki lisans programlarına devam eden üçüncü sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Uzman değerlendirme formları ve QDA Miner yazılımı toplanan verinin çözümlemesinde kullanılan araçlardır. Sonuç olarak bu araştırmanın, hedef aldığı problem alanı, kullandığı yöntem, teknik ve araçlar açısından eğitim teknolojileri alanındaki bilgi birikimine katkıda bulunabilecek nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

1. Giriş

Günümüzde bilgi ve iletişim teknolojilerin hızla gelişmesine bağlı olarak, bu teknolojilerin iş ve sosyal hayatın her bölümünde olduğu gibi öğrencilerin eğitim ve öğretim hayatına olan etkileri de artmaktadır. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde üniversitelerin bilişim endüstrisinin ihtiyaç duyduğu bilgi, beceri ve tutuma sahip öğrencileri yetiştirmekte güçlük çektikleri gözlenmektedir (MacKellar BK, Sabin M & Tucker AB, 2014). Dahası, yeni mezunların lisans eğitimi süresince edindikleri teknik bilgi ve becerilerini iş hayatına aktarmada güçlük çektiklerini de göstermektedir (Lee J, Cheng YC, 2014). Bunun başta gelen nedenlerden birisi de üniversitelerde yaygın olarak kullanılan geleneksel öğretim yöntemi olduğu düşünülmektedir. Araştırmalar yapılandırmacı (constructivist) öğretim yöntemlerinin geleneksel öğretim yöntemlerinden kaynaklanan problemlere çözüm getirebileceğini göstermektedir. Bunlardan birisi de proje tabanlı öğretim yöntemidir (PTÖ) (Mills JE, Treagust DF, 2003). PTÖ yönteminde öğrenenler aktif olmakta, sunuş yoluyla öğretme yerine bilgiyi keşfetme yoluyla öğrenme yaklaşımı benimsenmektedir. Ağırlıklı olarak kendi gözlem ve bireysel etkinliklerine bağlı olarak öğrencilerin bilgi, kavram, ilke ve konu alanıyla ilgili bilgi ve becerileri edinmesi hedeflenmektedir (Şahin H, 2012). Bu konudan ayrı olarak yeni nesil mobil araçların ortaya çıkması ve popüler işletim sistemleri içeren akıllı telefon ve tablet bilgisayarların kullanıcılar tarafından çabuk benimsenip kullanılmaya başlanmasıyla da, mobil öğrenme ortaya çıkmış ve hızla yaygınlaşmaya başlamıştır. Mobil öğrenme, mobil uygulama ve e-öğrenme alanlarını birleştiren aktif bir öğrenme ortamıdır. Bu nedenle gelecekte kullanılacak öğrenme süreçlerinde önemli bir paya sahip olması beklenmektedir (Trifonova, 2003). Bu kapsamda, öğrencilerin etkin katılımını sağlayacak, onları motive edecek ve bu çerçevede yoğun kullandıkları mobil teknolojilerle bütünleştirecek yenilikçi öğretim yöntemlerine ihtiyaç duyulmaktadır. Yapılandırmacı (constructivist) yöntemlerden birisi olan PTÖ yönteminin söz konusu probleme çözüm olarak önerilebileceği düşünülmektedir. Literatür incelendiğinde bu konudaki çalışmalarını sınırlı olduğu, PTÖ yöntemi ile mobil teknolojileri bütünleşik olarak inceleyen araştırmaların ise olmadığı gözlenmektedir. Bu probleme çözüm olması düşüncesiyle yürütülen bu araştırmanın literatüre olan katkıları aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- PTÖ yönteminin bilişim alanındaki lisans ve lisansüstü derslere nasıl uygulanabileceğine ilişkin bulgulara dayalı ilke ve öneriler sunması,

- PTÖ yöntemi ve mobil teknolojilerin lisans ve lisansüstü derslerde nasıl bütünleştirilebileceğine ilişkin yöntem, teknik ve araçlar önermesi,
- Bu araştırma raporunun yazıldığı an itibarıyla PTÖ ile mobil teknolojileri bütünleştirecek ilk çalışma olmasıdır.

Araştırma raporunun bundan sonraki bölümlerini çalışmanın kuramsal çerçevesi, yöntem ve uygulama, bulgular, tartışma, sonuç ve önerilerle ilgili başlıkları oluşturmaktadır.

2. Kuramsal Çerçeve

2.1. Proje Tabanlı Öğrenme

Geleneksel öğretim tasarımında sistem yaklaşımı kabul edildiğinden dersin öğrenme ve öğretme etkinliklerinde doğrusal bir yaklaşım izlenmektedir. Ders basitten karmaşığa doğru işlenmekte ve öğretim yönteminin ihtiyaçları daha önceden belirlenmiş ölçütlere göre yapılmaktadır. Geleneksel öğretim genellikle öğretmen merkezli düz anlatım, soru-cevap ve tartışma gibi yöntemlerin kullanıldığı bir öğretim yöntemidir. Bu şekilde yapılan öğretim öğrenciyi ezberleştirmekte, hazırcı, merak etmeyen, araştırmayan, sorgulamayan bireyler yetişmesine neden olmaktadır. Yapılan çalışmalar, geleneksel öğretimden kaynaklanan bu sorunlara, yapılandırmacı öğretim yöntemleri ile çözüm getirilebileceğini göstermektedir (Felder, 2003).

Yapılandırmacı öğrenme yöntemlerinden birisi olan Proje Tabanlı Öğrenme (PTÖ) yöntemi öğrenciyi öğretme-öğrenme sürecinin merkezine koyarak, kısa dönemli öğrenmeden daha çok uzun vadede öğrenmeye önem veren ve doğal yaşam konularına ve uygulamalarına yer veren bireysel veya gruplar şeklinde yapılan bir öğrenme modelidir. John Dewey, Kilpatrick ve Bruner'in öğrenme konusundaki görüşlerinin bir sentezi olarak ortaya çıkan bu yöntem, öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirmekte, uygulama, analiz ve sentez düzeyindeki hedeflerin gerçekleşmesini hedeflemektedir. Öğrenciler bu yöntemle bireysel veya grup çalışması yapabilmekte ve kendi öğrenmelerini tasarlayabilmektedirler. PTÖ'de öğretmen daha çok yol gösterici rolündedir ve proje için gerekli kaynakların bulunmasında ve kullanılmasında sınırlı şekilde öğrenciyi danışmanlık yapmaktadır (Uysal, 2016).

PTÖ yaklaşımı birçok konuda fayda sağlayabilmektedir. Örneğin, öğrencilerin öğrenme becerilerini geliştirirken yaşam boyu öğrenme becerilerini de kazanmalarını sağlamaktadır. Grupla çalışma ve iş birliğine dayalı öğrenme etkinliklerine katılımı sağlanarak öğrencilerin bilgilerini yansıtmaları olanak tanımaktadır. Ayrıca, PTÖ öğrenci performansı hakkında aileye, öğretmene ve okul yönetimine anlamlı bilgiler verilebilmektedir. Öğrenciler gerçek yaşama benzer ürünleri ve performanslarını birleştirerek problem çözme becerilerini ve dolayısıyla probleme dayalı öğrenme becerilerini de geliştirmektedirler. Öğrenciler, PTÖ ile farklı alanlarda proje yoluyla kazandığı bilgi ve becerilerini deneyimleme fırsatı bulabilmektedir. Bunun yanında Proje Tabanlı Öğrenme öğrencilere yaşamsal, teknolojiyi kullanma, bilişsel süreç, öz-denetim gibi çeşitli beceriler de kazandırabilir (Hamurcu, 2000). Proje tabanlı öğrenmenin olumlu yönlerinin yanında güçlükleri de vardır. PTÖ bazı durumlarda, öğretmenin

sorumluluğunu ve yapması gerekenler açısından yükünü artırabilir, ayrıca öğrenme için ayrılan süre artabilir ve proje için gerekli bazı teknik gereçler de bulunmayabilir. PTÖ de planlı davranmak gerekmektedir. Ders planı iyi yapılmazsa konudan sapma ve bütünlükten ayrılma gözlenebilmektedir (Kınık, 2004).

2.2. Mobil Öğrenme

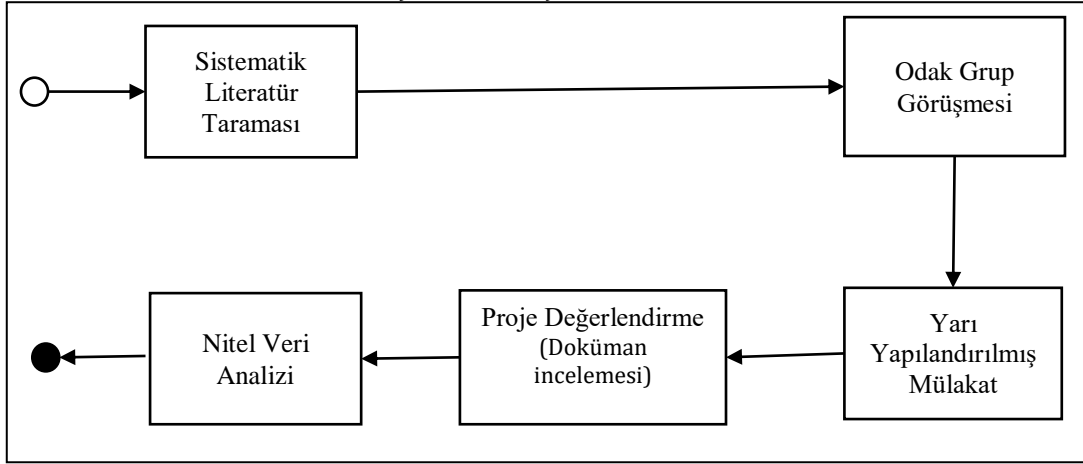
Mobil Öğrenme (MÖ), geleneksel öğretimin karşılaştığı bazı zorluklara çözüm önerilerinden birisi olarak ortaya çıkmaktadır. MÖ, her zaman mevcut olan çeşitli araç ve kaynaklarla, öğrenmenin kişiselleştirilmesi için daha fazla seçenek sunar (Mehdipour & Zerehkafe, 2013). Mobil teknolojiler aracılığıyla mekândan bağımsız olarak eğitim-öğretim içeriğine ulaşabilmek mümkün olmaktadır. Ayrıca, dinamik olarak üretilen hizmetlerden yararlanmayı ve başkalarıyla iletişim kurmaya yardımcı olmakta, öğrencinin öğrenme ihtiyaçlarına hızlı bir şekilde cevap verebilecek verimliliği, performansını arttıracak ortamı sağlayabilmektedir (Ergüney, 2013).

MÖ zaman ve mekândan bağımsız bir öğrenme olanağını sunduğu için her an her yerde öğrenme gerçekleşebilmektedir. Mobil araçlar günümüz teknolojileri ile taşınabilir, kullanıma hazır küçük araçlardır. Mobil öğrenme kapsamında masa üstü bilgisayar hariç her türlü taşınabilir telefon, akıllı telefon, tablet vb. cihazlar ele alınmaktadır (Traxler, 2005). Mobil cihazlar üzerinden yapılan MÖ için hazırlanan uygulamalar farklı şekillerde sınıflanmaktadır. Amaca göre yapılan bu sınıflandırmalara örnek olarak öğretim temelli oyun ve simülasyonlar, danışmanlık ve rehberlik hizmetleri, mesleğe yönelik yetiştirme ve performans geliştirme uygulamaları gösterilebilir.

3. Yöntem ve Uygulama

Bu çalışma nitel araştırma yöntemleri kapsamında yarı deneysel araştırma deseni ve buna yönelik yöntem, teknik ve araçlar kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın temel amacı PTÖ yöntemi ve mobil öğrenme aracının öğrencilerin tutumlarına olan etkilerini incelemektir. Çalışmada izlenen adımlar ve araştırma modeli Şekil 1’de gösterilmiştir.

Şekil 1. Araştırma Yöntemi

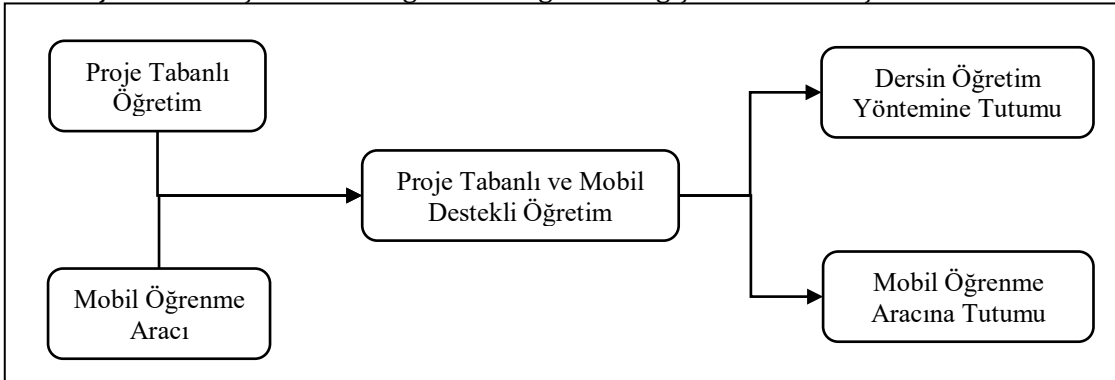
Araştırma soruları aşağıdaki gibidir:

A.S-1: Proje tabanlı öğrenme yönteminin öğrencilerin dersin öğretim yöntemine olan tutumları ve motivasyonuna etkileri nelerdir?

A.S-2: Öğrencilerin PTÖ de kullanılan mobil öğrenme aracı hakkındaki görüşleri nelerdir?

PTÖ yöntemi ve derste kullanılan mobil öğrenme aracı bağımsız değişkenleri, öğrencilerin dersin verilmesinde kullanılan öğretim yöntemine olan tutumları, motivasyonu ile mobil öğrenme aracı hakkındaki görüşlerini ise araştırmanın bağımlı değişkenlerini oluşturmuştur (Şekil 2).

Şekil 2. Araştırmanın bağımlı ve bağımsız değişkenleri ve araştırma modeli

3.1. Veri Toplama

Evren ve Örneklem: Çalışmanın evrenini Başkent Üniversitesi Yönetim Bilişim Sistemleri bölümünde okuyan 3. Sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmada amaçlı örneklem yöntemi kullanılmış ve web tasarımı dersini alan üçüncü sınıftan 8 öğrenci çalışmaya katılmıştır.

Veri Toplama Teknikleri: Odak Grup Görüşmesi, Yarı Yapılandırılmış Mülakat teknikleri çalışmada kullanılan veri toplama tekniklerini oluşturmuştur. Yarı yapılandırılmış mülakat ile öğrencilerin PTÖ ve uygulanması ile mobil öğrenme aracı hakkındaki görüşleri alınmıştır. Odak grup görüşmeleri ile çalışmada kullanılan PTÖ yönetimi ve mobil öğrenme araçları hakkında alan uzmanlarından

bilgiler toplanmıştır. Alan uzmanları bilişim alanında çalışan akademisyenlerden oluşmuştur. Ürün performans değerlendirme ölçeği, mobil öğrenme aracının ders içeriğine ve öğretim yöntemine uygunluğu, yarı yapılandırılmış mülakat formlarının uygunluğunu alan uzmanlarında değerlendirmişlerdir.

Ölçekler ve Formlar: Çalışmada kullanılan ölçekler ve uzman değerlendirme formları şunlardır:

- Proje tabanlı öğrenme yarı yapılandırılmış mülakat formu
- Mobil öğrenme yarı yapılandırılmış mülakat formu
- Proje tabanlı öğretim tasarımı alan uzmanı değerlendirme formu
- Odak grup görüşmesine yönelik alan uzmanı değerlendirme formu

3.2. Veri Analizi

Çalışmada öncelikle odak grup görüşmesi yapılarak PTÖ hakkında alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Alınan görüşler ışığında çalışma öncesi PTÖ tasarımı ile ilgili gerekli düzenlemeler yapılmıştır. Öğrenci mülakatlarından elde edilen veri QDA Miner yazılımı kullanılarak temalar ve kodlar biçiminde yeniden düzenlemiştir. Çözümlemede kullanılan kodların sıklığı frekans analizi, kodların birbirlerine yakınlığı ise dendogram grafik analiz tekniği ile gösterilmiştir.

3.3. Geçerlik ve Güvenirlik

Çalışmanın görünüş ve kapsam geçerliliğini artırmak amacıyla öğrenme yöntemi, mobil uygulama ile veri toplama araçları hakkında alan uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Kapsam geçerliliğini artırmak için dersi veren diğer hocaların görüşleri alınmıştır. Güvenirliği artırmak amacıyla içerik ve veri analizinde kodlar kullanılmış, temalar oluşturulmuştur. Mülakatlarda uygun ortam sağlanarak katılımcıların soruları rahat bir biçimde cevaplamaları sağlanarak araştırma güvenirliliğinin artırılması hedeflenmiştir.

3.4. Sınırlılıklar

Bu çalışma 2017-2018 eğitim ve öğretim yılı bahar döneminde Yönetim Bilişim Sistemleri Lisans Programına devam eden üçüncü sınıf öğrencilerle sınırlıdır. Katılımcıların göreceli olarak az sayıda olması araştırma sonuçlarının genellenebilirliğini sınırlı tutmaktadır.

4. Bulgular ve Tartışma

Çalışmada araştırma soruları doğrultusunda elde edilen bulgular ve bunlara ilişkin yorumlar aşağıda sunulmuştur. Birinci araştırma sorusu öğrencilerin öğretim ortamına ilişkin tutumları ve motivasyonunu ölçmeye yöneliktir. Bu amaca yönelik yarı yapılandırılmış mülakat formlarıyla toplanan veri daha önce belirtildiği gibi özel bir yazılım ile analiz edilmiştir. İkinci araştırma sorusu ile öğrencilerin mobil öğrenme aracına yönelik tutumları incelenmeye çalışılmıştır.

A.S-1 Proje tabanlı öğrenme yönteminin öğrencilerin dersin öğretim yöntemine olan tutumları ve motivasyonuna etkileri nelerdir?

Yarı yapılandırılmış mülakatta; (a) geleneksel öğretim ve proje tabanlı öğretimin karşılaştırılması; (b) proje tabanlı öğretimin uygulanması; (c) proje tabanlı öğretimin öğrenmeye ve motivasyona etkisi; (d) proje tabanlı öğretime dayalı dersin değerlendirilmesi olmak üzere 4 ana tema belirlenmiş, kodlamalar bu doğrultuda gerçekleştirilmiştir. Yapılan analiz Tablo 1’de gösterilmiştir.

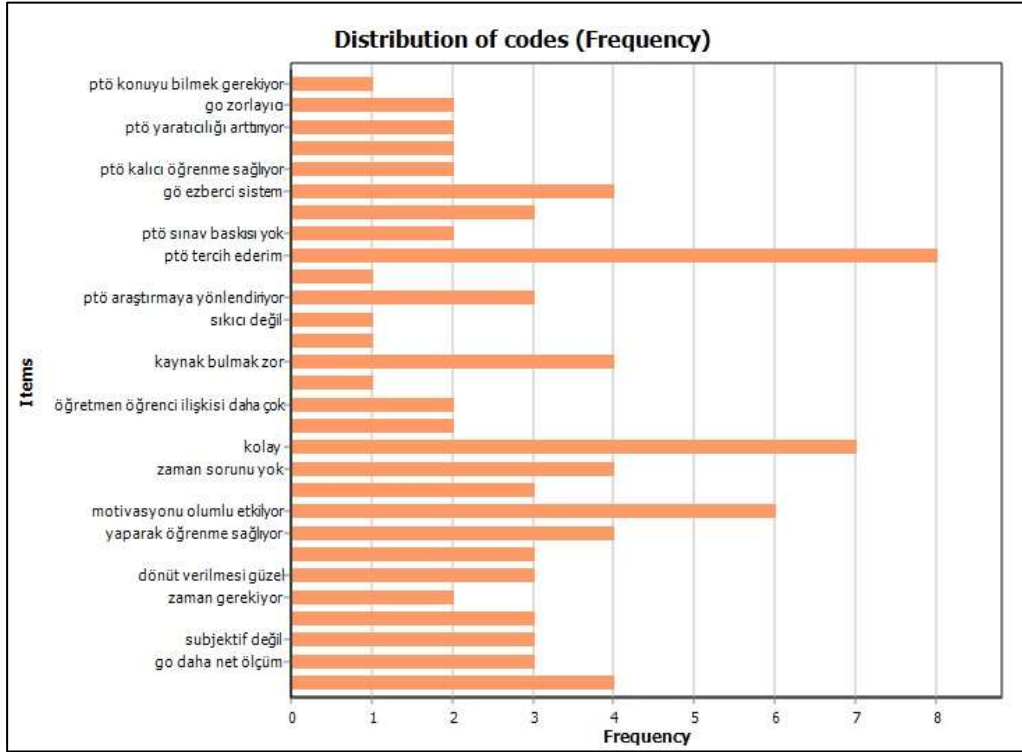
Tablo 1. Proje tabanlı öğrenme yönteminin öğrencilerin derdin öğretim yöntemine olan tutumları ve motivasyonuna etkisi ile ilgili sonuçlar

Category	Code	Count	% Codes	Cases	% Cases
ptö-gö karşılaştırma	ptö konuyu bilmek gerekiyor	1	1,20%	1	12,50%
ptö-gö karşılaştırma	gö zorlayıcı	2	2,30%	2	25,00%
ptö-gö karşılaştırma	ptö yaratıcılığı artırıyor	2	2,30%	2	25,00%
ptö-gö karşılaştırma	ptö eğlenceli	2	2,30%	2	25,00%
ptö-gö karşılaştırma	ptö kalıcı öğrenme sağlıyor	2	2,30%	2	25,00%
ptö-gö karşılaştırma	gö ezberci sistem	4	4,70%	4	50,00%
ptö-gö karşılaştırma	ptö verimli	3	3,50%	3	37,50%
ptö-gö karşılaştırma	ptö sınav baskısı yok	2	2,30%	2	25,00%
ptö-gö karşılaştırma	ptö tercih ederim	8	9,30%	7	87,50%
ptö-gö karşılaştırma	gö tercih ederim	1	1,20%	1	12,50%
ptö-gö karşılaştırma	ptö araştırmaya yönlendiriyor	3	3,50%	3	37,50%
ptö uygulama değerlendirme	sıkıcı değil	1	1,20%	1	12,50%
ptö uygulama değerlendirme	konu pekişiyor	1	1,20%	1	12,50%
ptö uygulama değerlendirme	kaynak bulmak zor	4	4,70%	4	50,00%
ptö uygulama değerlendirme	zaman alıyor	1	1,20%	1	12,50%
ptö uygulama değerlendirme	öğretmen öğrenci ilişkisi daha çok	2	2,30%	2	25,00%
ptö uygulama değerlendirme	ara değerlendirme daha çok olmalı	2	2,30%	2	25,00%
ptö uygulama değerlendirme	kolay	7	8,10%	6	75,00%
ptö uygulama değerlendirme	zaman sorunu yok	4	4,70%	4	50,00%
ptö öğrenme ve motivasyona etkisi	planlı hareket gerekiyor	3	3,50%	3	37,50%
ptö öğrenme ve motivasyona etkisi	motivasyonu olumlu etkiliyor	6	7,00%	6	75,00%
ptö öğrenme ve motivasyona etkisi	yaparak öğrenme sağlıyor	4	4,70%	3	37,50%
ptö öğrenme ve motivasyona etkisi	verimli	3	3,50%	3	37,50%
ptö öğrenme ve motivasyona etkisi	dönüt verilmesi güzel	3	3,50%	2	25,00%
ptö öğrenme ve motivasyona etkisi	zaman gerekiyor	2	2,30%	2	25,00%
ptö ders değerlendirme	sınav sistemine göre daha adil	3	3,50%	3	37,50%
ptö ders değerlendirme	subjektif değil	3	3,50%	3	37,50%
ptö ders değerlendirme	gö daha net ölçüm	3	3,50%	3	37,50%
ptö ders değerlendirme	yapılan işe göre değerlendirme adil	4	4,70%	4	50,00%

Tablo 1 ‘de görüleceği üzere; öğrencilerden PTÖ ve geleneksel öğrenme karşılaştırmaları istendiğinde 87,50% kadar önemli bir bölümünün PTÖ’i daha çok tercih ettikleri gözlenmektedir. Öğrencilerin 25,00%’lik bölümü PTÖ’nin kendilerini zorladığını, ancak bu yöntemin yaratıcılığı artırdığını, eğlenceli olduğu, sınav baskısının bulunmadığını ve öğrenmenin kalıcılığını sağladığı görüşünü paylaşmışlardır. 37,50%’lik bölüm bu yöntemin öğrencileri araştırmaya yönlendirdiğini ve araştırmacının beklentisinin aksine PTÖ verimli olduğunu belirtmiştir. Bu bulgu literatürdeki bulgulardan farklılık göstermektedir. Dikkat çeken bir diğer bulgu ise ilk defa bu dersi PTÖ yöntemiyle almalarına rağmen öğrencilerin 50,00%’lik kadar bölümünün geleneksel öğretimin ezberci bir

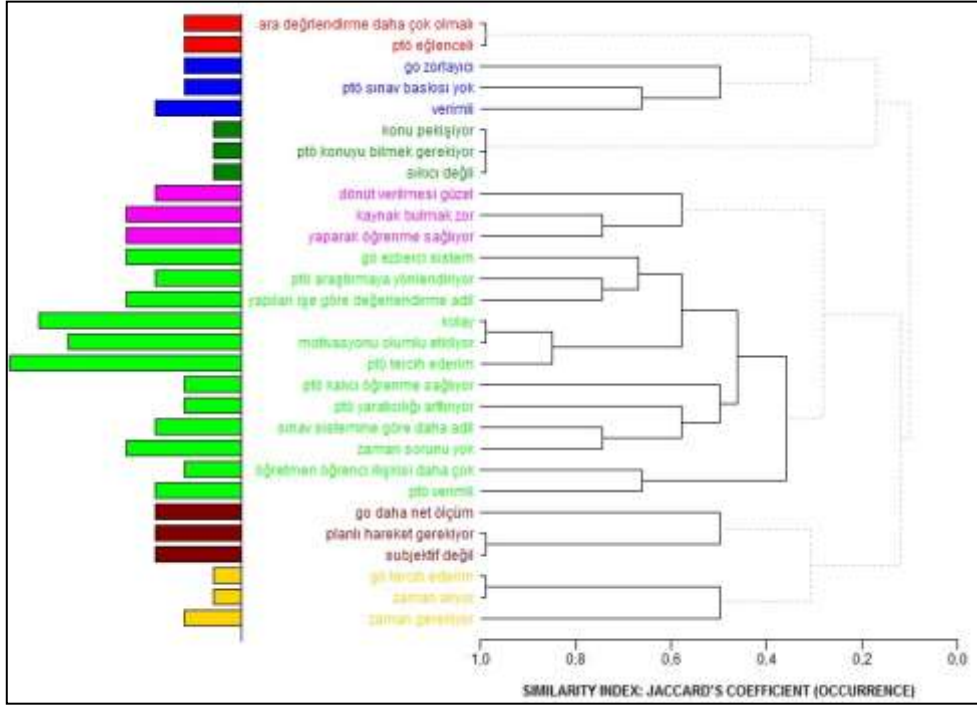
yaklaşım sergilediğini belirtmesidir. Bu durum günümüz öğrencilerinin daha aktif yöntemler içeren sınıf ortamlarına daha açık olduğunu gösterdiği söylenebilir. Öğrencilerin 12,50% kadarı, PTÖ hakkında olumsuz görüş bildirirken bu yöntemle daha zor öğrendiklerini ve dolayısıyla geleneksel öğretimi daha çok tercih ettiklerini vurgulamıştır.

Şekil 3. Proje tabanlı öğrenme yönteminin öğrencilerin tutum ve motivasyonuna ilişkin grafik sonuçları

Tablo 1 ve Şekil 3'te gösterile kod ve temaların doğrudan veya dolaylı ilişkileri de olabilmektedir. Bulguların görsel olarak daha anlaşılır olmasının yanında nesnelere birbirleriyle olan ilişkilerinin de belirlenmesi de önemlidir. Dendrogramda aslında tüm nesnelere ilişkilerini gösteren bir ağaç yapısı biçimindeki grafikdir. Bu amaçla dendrogram tekniği kullanılarak kodların eşleşmesi sağlanmıştır. Şekil 4 incelendiğinde PTÖ yönteminin öğrencilerin tutum ve motivasyonuna olan etkilerinin ilişkin benzer kodlara ait kümelerde toplandığı görülecektir.

Şekil 4. Proje tabanlı öğrenme yönteminin öğrencilerin tutum ve motivasyonuna ilişkin dendrogram

Araştırma konusu ile literatür incelendiğinde öğrencilerin PTÖ yöntemine olan tutumlarının genel olarak olumlu olduğu gözlenmektedir. Bu yönüyle çalışma bulgularının literatürdeki araştırmalarla uyumlu olduğu söylenebilir. Bunun temel nedenleri arasında öğrenci merkezli öğrenme yaklaşımlarından birisi olan PTÖ'nin ders ve ders sonrası sürece öğrencilerin aktif katılımını gerektirmesi, onlara bağımsız hareket etme ve araştırma yapma fırsatı tanınması, bilgiyi kendileri tarafından yapılandırma fırsatını sunmasının olduğu düşünülmektedir.

PTÖ'de öğrenim gören öğrenciler zaman zaman dersin kapsamı dışına çıkabilmekte ve ders konusu hakkında hangi kaynaklardan bilgi alınabileceğine ilişkin yönlendirilmelere ihtiyaç olabilmektedir. Bu durum bu araştırma ile de desteklenmiş ve öğrencilerin 50,00%'lik bölümü aynı görüşü bildirmiştir. PTÖ uygulamasında bir diğer önemli sorun ise proje gruplarında yer alan öğrencilerin kendi aralarında ders dışı etkinliklere düzenli olarak katılımlarıdır. Bilginin öğrenci tarafından yapılandırılması ve işbirlikli öğrenme açısından bu son derece önemlidir. Ancak, literatürdeki çalışmalar, dersi ilk defa PTÖ ile alan öğrencilerin bu konuda önemli sorunlar yaşadıklarını göstermektedir. Araştırmacının kendi gözlemleri de aynı doğrultudadır. Öğrenciler kendi denetimleri doğrultusunda projenin planlaması, zamanın verimli kullanımı, konu alanı olan web tasarımıyla ilgili bilgileri araştırılması, edinilmesi ve projeye yansıtılmasında güçlük çekmişlerdir. Bu çalışmada elde edilen verinin ışığı altında öğrencilerin 50,00%'lik bölümü aynı güçlükleri yaşamış olup elde edilen bulguların literatürle uyumlu olduğunu söylemek mümkündür. Son olarak çalışmaya katılımların sınırlı sayıdaki bölümü (12,50%) alışkın oldukları geleneksel öğretim yöntemini tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Ancak bu oran literatürdeki çalışmalar bulgularından düşüktür. Bu yönüyle araştırma diğer çalışmalardan farklılaşmakta olup bu bulgunun farklı çalışmalara desteklenmesi gerektiğini söylemek mümkündür.

A.S-2: Öğrencilerin PTÖ de kullanılan mobil öğrenme aracı hakkındaki görüşleri nelerdir?

Yarı yapılandırılmış mülakatta öğrencilerin mobil öğrenme aracı hakkındaki görüşleri doğrultusunda; (a) memnuniyet; (b) öğrenmeye etkisi (c) kullanılabilirliği ve (d) motivasyon olmak üzere 4 ana tema belirlenmiş, kodlamalar bunlara göre gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2. Mobil öğrenme yönteminin öğrencilerin tutumlarına ilişkin analiz sonuçları

Category	Code	Count	% Codes	Cases	% Cases
mö genel memnuniyet	dersi zenginleştirdi	3	4,20%	3	37,50%
mö genel memnuniyet	kolay erişim sağlıyor	3	4,20%	3	37,50%
mö genel memnuniyet	kolay ve kullanışlı	4	5,60%	3	37,50%
mö genel memnuniyet	kitaplar daha etkili	2	2,80%	2	25,00%
mö genel memnuniyet	güzel bir yöntem	1	1,40%	1	12,50%
mö genel memnuniyet	sadece bilgisayar derslerine uygulanabilir	4	5,60%	3	37,50%
mö genel memnuniyet	memnun değilim	1	1,40%	1	12,50%
mö öğrenmeye etkisi	bilgiye kolay erişim	3	4,20%	3	37,50%
mö öğrenmeye etkisi	verimli	2	2,80%	2	25,00%
mö öğrenmeye etkisi	fazla etkilemedi	1	1,40%	1	12,50%
mö öğrenmeye etkisi	değişik bir deneyim	2	2,80%	2	25,00%
mö öğrenmeye etkisi	olumlu etkiledi	4	5,60%	4	50,00%
mö motivasyona etkisi	derse ilgimi artırdı	2	2,80%	2	25,00%
mö motivasyona etkisi	merak ettiğim	2	2,80%	2	25,00%
mö motivasyona etkisi	amaca uygun kullanılmalı	1	1,40%	1	12,50%
mö motivasyona etkisi	motivasyonumu artırdı	6	8,30%	6	75,00%
mö motivasyona etkisi	etkilemedi	2	2,80%	2	25,00%
mö motivasyona etkisi	derse aktif katılım sağladı	1	1,40%	1	12,50%
mö motivasyona etkisi	uygulama imkanı az	1	1,40%	1	12,50%
mö aracının kullanılabilirliği	işlevsellik iyi	4	5,60%	4	50,00%
mö aracının kullanılabilirliği	kullanım kolay	6	8,30%	6	75,00%
mö aracının kullanılabilirliği	içerik ve kapsam yeterli	4	5,60%	4	50,00%
mö aracının kullanılabilirliği	genel görünüm güzel	6	8,30%	6	75,00%
mö aracının kullanılabilirliği	görünüm göz yorucu	1	1,40%	1	12,50%
mö aracının kullanılabilirliği	yavaş	1	1,40%	1	12,50%
mö aracının kullanılabilirliği	offline erişim imkanı sunmalı	1	1,40%	1	12,50%
mö aracının kullanılabilirliği	kapsam geniş	3	4,20%	3	37,50%
mö aracının kullanılabilirliği	görsel içerik az	1	1,40%	1	12,50%

Tablo 2 'den görüleceği üzere; öğrencilerden MÖ aracı hakkındaki görüşleri doğrultusunda memnuniyetleri incelendiğinde 37,50%'lik bölümün MÖ aracının kolay, kullanışlı, dersi zenginleştiren, erişimi kolay ve bilgisayar derslerinde kullanılmasının tercih edilebileceğini belirtmektedir. Öğrencilerin 12,50%'lik bölümü mobil öğrenmenin güzel bir yöntem olduğunu düşünmekte ancak 25,00%'lik bölümü kitaplardan öğrenmeyi daha çok tercih etmektedir. Mobil öğrenme aracının öğrenmeye etkisi incelendiğinde ise öğrencilerin 12,5%'nin kendi öğrenme durumlarını fazla etkilemediğini düşünmektedir. Ancak 50,00%'lik bir bölümünün Mobil öğrenme aracının öğrenmede olumlu etkilerinin olduğunu belirttiği gözlenmektedir. Öğrencilerin 25,50%'lik bölümü bu aracın bilgiye daha kolay erişimi sağlamakta etkili olduğunu ve bunu verimli bulduklarını belirtmişlerdir.

Mobil öğrenmenin öğrencilerin motivasyonuna etkisi incelendiğinde öğrencilerin 25,00%'sinin etkilemediğini, ancak 75,00% kadar öğrenci ise aracın motivasyonlarını olumlu yönde etkilediğini vurgulamışlardır. Mobil öğrenme için kullanılan MÖ aracı için öğrencilerin 12,5%'i yazılımın yavaş, tasarımın gözü yorucu ve görsel içeriğin nispeten az olduğunu ifade etmiştir. Öğrencilerin 50,00%'lik bölümü ise içerik ve kapsamın yeterli olduğu görüşündedir.75,00%'nin önemli bir bölümü ise mobil öğrenme aracının kullanımının kolay, tasarımının iyi, içeriğinin anlaşılır olduğu görüşünü paylaşmıştır.

Mobil teknolojiler ve özellikle akıllı telefonların günümüzde kişisel ve iş hayatımızın vazgeçilmez bir parçası olduğunu söylemek mümkündür. Çalışmaya katılan öğrenciler Z kuşağına ait olup internet ile bebekliğinde tanışmışlar, cep telefonlarını ilk ve ortaokul sıralarından itibaren kullanmaya başlamışlardır. Bir başka ifadeyle akıllı telefonlar onların hayatında çok önemli bir yer kaplamaktadır. Tablo-2 deki veriler incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin de 75,00%'lik bir bölümünün bu düşüncede olduğu görülecektir. Cep telefonun derste kullanımı başlangıçtan itibaren öğrencilerin tutumunu olumlu yönde etkilediği söylenebilir. Literatürdeki araştırmalar mobil uygulamaların öğrenmeyi zenginleştirdiğini, PTÖ ortamıyla birlikte öğretim ortamını eğlenceli hale getirdiğini göstermektedir. Bu çalışmadaki öğrencilerin 37,50%'lik bölümünün aynı fikirde olması araştırma bulgularının kısmen de olsa literatürle uyumlu olduğunu söylemek mümkündür. 7 x 24 saat bilgiye ulaşma olanağını sağlayan mobil uygulamaların öğretim içeriğiyle, öğretim yöntem ve teknikleriyle de uyumlu olmak zorundadır. Bu araştırmada kaynak kısıtlılığı dolayısıyla ücretsiz ve hazır bir mobil uygulama kullanılmıştır. Her ne kadar alan uzmanları büyük ölçüde uygulamanın derse uygun olduğu görüşünü belirtmiş olsalar da aslında bu durumun eğitim teknolojileri ve öğretim tasarımı bilim dalı açısından olumsuz olduğunu söylemek mümkündür. Ancak, aksine bu çalışmadaki öğrenciler, kullanılan mobil uygulamanın işlevselliği, görünümü ve kullanım kolaylığı konusunda sırasıyla 50,00%, 75,00% ve 75,00% oranlarında olumlu görüş bildirmişlerdir. Bu durumun araştırmanın güvenilirliği de artırdığını söylemek mümkündür. PTÖ yönteminin öğretim yaklaşımı, felsefesi ile çalışma süresince öğrencilerin zaman ve mekândan bağımsız gerçekleştirdikleri öğretim etkinlikleri dikkate alındığında, derste kullanılan mobil uygulamanın PTÖ yöntemini olumlu yönde desteklediğini söylemek mümkündür.

5. Sonuç ve Öneriler

Yüz yıl öncesiyle kıyaslandığında insanlığın teknolojik ve kültürel değişimine paralel olarak kişisel, iş ve sosyal hayattaki birçok kurum, konu ve kavram köklü değişiklikler geçirmiştir. Ancak bu durumun aksine eğitim kurumların birçoğu halen sanayileşme dönemine ait eğitim paradigmasını benimsemekte ve ona uygun uygulamaları hayata geçirmektedir. Bunların en başta geleni ise üniversitelerdir. Bu kurumlar bir yandan araştırma ve geliştirme etkinlikleri ile yeni bilgi ve teknoloji üreterek toplumun refah seviyesini artırırken bir yandan da toplumsal kültürü bir sonraki kuşaklara taşıma görevini üstlenmişlerdir. Ancak, bunu bir asır öncesine ait sınıf ortamındaki geleneksel öğretim yöntemleriyle gerçekleştirmenin mümkün olmadığı bilim insanlarınca kabul edilmiştir. Bu amaçla gelişmiş ülkeler, eğitim ve öğretim sistemlerini gözden geçirmekte, bilgi çağında kendilerini her yönüyle ileriye götürecek yeni ve etkin öğretim

sistemlerinin arayışı içerisinde dirler. Çözüm olarak önerilebilecek yöntemlerden en başta geleni problem ve proje tabanlı öğrenme yaklaşımlarıdır. Bu bağlamda, PTÖ yöntemi ile birlikte kullanılan mobil öğrenme aracının öğrencilerin tutumlarını nasıl etkilediğini incelemek amacıyla deneysel bir araştırma yürütülmüştür. Çalışmada ulaşılan ana sonuçlar şöyle özetlenebilir:

- Öğrenciler PTÖ geleneksel öğretime nazaran daha zevkli, ilgi çekici ve gerçek hayatla ilişkili bulmuştur. Bu sonuç literatürde yer alan bulgularla da uyumludur.
- PTÖ yoğun kaynak kullanımı gerektirirken aynı zamanda öğrenci ve öğretmen açısından da iyi bir planlamayı ve uygulamayı gerektirmektedir. Öğretmen açısından bu durum öğretimin tasarımı ve uygulanması açısından da birçok akademik ve idari sorunları beraberinde getirmektedir.
- Bu çalışmada geleneksel öğretimi tercih eden öğrencinin az sayıda olduğu görülmüştür. Aslında bu sonuç literatürdeki çalışmalardan belirli ölçüde farklılaşmaktadır. Buna etki eden en önemli faktörün sınav kaygısının ortadan kalkması ve proje sayesinde öğrencilere performanslarını her an düzeltme fırsatının tanınmasının olduğu düşünülmektedir.
- Mobil öğrenme aracının kullanımı öğrencilerin derse olan tutumunu olumlu yönde etkilerken PTÖ'ün uygulaması sırasında ders dışı öğrenci etkinlikleri de desteklemiştir.
- Mobil öğrenme araçları sadece ders konularını içermemeli, PTÖ vb. yapılandırıcı öğretim yöntemlerinin planlama, uygulama ve değerlendirme süreçlerini de destekleyecek nitelikte tasarlanmalıdır.

Sonuç olarak bu araştırma, hedef aldığı problem alanı, kullandığı yöntem, teknik ve araçlar açısından alandaki bilgi birikimine katkıda bulunabilecek düzeyde olduğu söylenebilir. Öte yandan, araştırmanın sınırlılıkları da mutlaka dikkate alınmalıdır. Örneğin evren ve örneklem büyüklüğü bakımından çalışma bulgularının genellenebilirliği zayıf düzeydedir. Yine de araştırma sonuçları bu haliyle gelecekteki çalışmalara sınırlıda olsa ışık tutabilecek niteliktedir. Dolayısıyla, gelecekte yapılacak daha kapsamlı araştırmalarının bu araştırmanın boşluklarını kapatabileceği gibi yeni araştırma fırsatlarını da ortaya koyabileceği değerlendirilmektedir.

Kaynakça

- Beckett, G. H. (2002) "Teacher and student evaluations of project-based instruction", *TESL Canada Journal*, 19(2), 52-66, 2002.
- Chi, M. T. H. (1997). Quantifying qualitative analyses of verbal data: A practical guide. *The Journal of Learning Sciences*, 6(3), 271-315.
- Ergüney, M.(2017). Uzaktan Eğitimde Mobil Öğrenme Teknolojilerinin Rolü. *Ulakbilge*, Cilt 5, Sayı 13.
- Felder RM, Brent R.(2003) "Designing and teaching courses to satisfy the ABET engineering criteria". *Journal of Engineering Education*, 92(1), 7-26.
- Georgieva, E.,Smrikarov, A., Georgiev, T., A. (2005). General Classification of Mobile Learning Systems, *International Conference on Computer Systems and Technologies, CompSysTech*.
- Hamurcu, H. (2000). "Okul Öncesi Eğitimde Fen Bilgisi Öğretimi Proje Yaklaşımı", 4. Fen Bilimleri Eğitim Kongresi, Ankara
- Kınık, Ayşegül (2004). Fen Bilgisi Dersinde Proje Çalışmalarının Öğrencilerin Bilim Anlayışına ve Bilimsel Süreçleri Algılamalarına Etkisi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Lee J, Cheng YC.(2011) "Change the face of software engineering education: A field report from Taiwan". *Information and Software Technology*, 53, 51-57.
- MacKellar BK, Sabin M, Tucker AB. (2014). Bridging the Academia-Industry Gap in Software Engineering: A Client-Oriented Open Source Software Projects Course. Editor: Yu L. *Overcoming Challenges in Software Engineering Education*, 373-396, USA, IGI-Global.
- Marx RW., Blumenfeld PC., Krajcik JS., Soloway E. "Enacting project-based science: challenges for practice and policy", *Elementary School Journal*, 97, 341-358, 1997.
- Mehdipour, Y. & Zerehkafi H. Mobile Learning for Education: Benefits and Challenges. *International Journal of Computational Engineering Research*, 3 (6), 93- 10, 2013.
- Mills JE, Treagust DF. (2003)."Engineering education–is problem-based or project-based learning the answer". *Australasian Journal of Engineering Education*, 4, 2-18.
- Rogers, M. A. P., Cross, D. I., Gresalfi, M. S., Trauth-Nare, A. E., & Buck, G. A.(2011). "First year implementation of a project-based learning approach: The need for addressing teachers' orientations in the era of reform", *International Journal of Science and Mathematics Education*, 9(4), 893-917.
- Şahin H. (2012) "Proje tabanlı öğrenme yaklaşımının uygulanmasında fen ve teknoloji öğretmenlerinin karşılaştıkları güçlüklerin incelenmesi". *AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(1), 145-166.

- Tamim, S. R., & Grant, M. M. "Definitions and uses: Case study of teachers implementing project-based learning", Journal of Problem-Based Learning, 7(2), 72-101, 2013
- Tarımer, İ., Okumuş, T. (2010). "The Usage of Mobile Communication Devices as Education Tool", Academic Informatic 2010, February, Muğla.
- Thomas JW. "A Review of Research on Project-Based Learning. The Research Review and the Executive Summary Report". http://www.bobpearlman.org/BestPractices/PBL_Research.pdf (07.02.2018)
- Thompson JB. (2010) "why better industrial/academic links are needed if there is to be an effective software engineering workforce". Conference on Software Engineering Education and Training, Pittsburgh, PA, USA, 9-12 March 2010.
- Traxler, J. (2005). Defining mobile learning. Proceedings IADIS International Conference Mobile Learning 2005, Malta, pp 261-266.
- Trifonova, A. (2003). Mobile learning-review of the literature, University of Trento. Technical Report # DIT-03-009
- Uysal, Ö. (2016). Harmanlanmış öğrenme ortamında proje tabanlı öğrenmenin gerçekleştirilmesi. AUAd, 2(2), 89-113.

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSRess)

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

Control of European Union Borders from "Old" Frontex to "New" Frontex

Mehmet Hanifi BAYRAM¹

Keywords

Frontex, External border, European Union, Management, Control.

Article History

Received
28 Oct, 2018
Accepted
30 Dec, 2018

Abstract

In order to manage migration more effectively, improve the Union's internal security and guarantee the free movement of persons, the European Union is striving to gradually implement the integrated border system. To this end, the new regulation has established a European Border and Coast Guard and Frontex has been integrated into this structure. In order to ensure the management of the external borders on the basis of shared responsibility, the tasks are divided between the Member States and the EU. As a result of this new division of tasks, the Frontex tasks are considerably modified, in particular as regards the harmonization of the control of the external borders and the assistance to the Member States in this area. In parallel with these changes in tasks, significant progress has been made in the financial and material resources, management and control of Frontex.

"Eski" Frontex'ten "Yeni" Frontex'e Avrupa Birliği Sınırlarının Denetimi

Anahtar Kelimeler

Frontex, Dış sınırlar, Avrupa Birliği, Yönetim, Denetim.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
28 Ekim 2018
Kabul Tarihi
30 Aralık 2018

Özet

Göçü daha etkin bir şekilde yönetmek, Birliğin iç güvenliğini geliştirilmek ve kişilerin serbest dolaşımı sağlamak için Avrupa Birliği, sınır entegre sistemini aşamalı olarak gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Bu amaçla yeni Tüzük Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Birimi oluşturmuş ve bu yapıya Frontex'i entegre etmiştir. Dış sınırların birlikte güçlü bir şekilde denetimini sağlamak amacıyla üye devletler ile AB arasındaki ortak sorumluluk temelindeki görev paylaşımını gerçekleştirilmiştir. Bu yeni görev paylaşımının sonucu olarak, Frontex'in dış sınırların denetiminde uyumlaştırmayı sağlama ve gerektiğinde üye devletlere destek sağlama gibi görevlerinde önemli değişiklikler olmuştur. Görevlerdeki bu değişikliklere paralel olarak, Frontex'in mali ve maddi imkanları, yönetimi ve denetimi alanlarında da önemli gelişmeler sağlanmıştır.

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0003-1142-7096. Doç. Dr. Öğretim Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı, mehmetbayram@akdeniz.edu.tr

1. Giriş

2004 yılında kurulan Frontex², 2016/1624 sayılı Tüzük³ ile “Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı”na dönüştürülmüştür (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 6/I). Frontex akronimini⁴ kullanılmaya devam eden Ajans (2016/1624 sayılı Tüzük, paragraf 11), yeni Tüzük tarafından Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Birimi’ne entegre edilmiştir. Bu yeni Birim, Avrupa Sınır ve Sahil Koruma Ajansı (“Ajans” olarak adlandırılmaktadır) ve sınır yönetiminden sorumlu ulusal makamlardan ve sınır kontrol görevlerini yerine getirdikleri ölçüde ulusal sahil korumalarından oluşmaktadır. Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Birimi’nin kurulmasına karşın, tüzel kişiliğe sahip olup bunu devam ettiren Frontex olmuştur (2016/1624 sayılı Tüzük, paragraf 51; 2016/1624 sayılı Tüzük, m. 56/I).

Frontex’in 1985 yılında kurulan “Schengen Alanı”nın⁵ işleyiş mantığı çerçevesinde kurulduğunu hatırlatmakta fayda vardır. Schengen Anlaşması ile iç sınırların kaldırılması dış sınırlarının denetlenmesi sorununu beraberinde getirmiştir (Köktaş, 2011: 241). “Schengen Alanı”nın güvenliğinin sağlanabilmesi için Schengen ülkelerinin doğal olarak iş birliğine gitmeleri gerekmiştir. Bu iş birliği sayesinde, dış sınırların kontrolünde ortak kriterler, Schengen Alanı’na girişte ortak kurallar ve katılan ülkeler arasında ileri polis iş birliğinin sağlanması

² Avrupa Birliği Üye Devletlerin Dış Sınırlarında Operasyonel İşbirliği Yönetimi için Avrupa Ajansı olarak kurulmuştur.

³ 2016/1624 sayılı Tüzük ile Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Birimi kurulduğu gibi 2016/399 sayılı Tüzük (Schengen Sınır Kanununa ilişkin) değiştirilmiş; 863/2007 sayılı Tüzük (Acil Sınır Müdahale Ekiplerinin - RABİT kurulmasına ilişkin) ile 2007/2004 sayılı Tüzük (Avrupa Birliği Üye Devletlerin Dış Sınırlarında Operasyonel İşbirliği Yönetimi için Avrupa Ajansının (Frontex) kurulmasına ilişkin) ile 2005/267 sayılı Konsey Kararı (Üye Devletlerin Göç Yönetim Hizmetleri için Web-tabanlı Güvenli Bilgi ve Koordinasyon Ağına ilişkin) yürürlükten kaldırılmıştır.

⁴ “Frontex” akronimi (kısmı ad) Fransızca “frontières extérieures (dış sınırlar)” sözcüklerin ilk harflerinden oluşturulmuştur. Bu birimin adı İngilizce “European Border and Coast Guard Agency”; Fransızca “Agence européenne de garde-frontières et de garde-côtes” olduğunu belirtmekte fayda vardır. (KUTUCU, 2014: 151).

⁵ Beş AET üyesi devletin (Almanya, Fransa, Belçika, Hollanda ve Lüksemburg) 14 Haziran 1985 tarihinde imzaladıkları “Schengen Anlaşması” ile temelleri atılan ve sonraki yıllarda AB ülkelerinin büyük bir çoğunluğu ve bazı AB üyesi olmayan ülkelerin de dâhil olmasıyla oluşturulan alandır. Söz konusu alan, ilk anlaşmaların imzalandığı (14 Haziran 1985) Lüksemburg kentinin adına istinaden Schengen Alanı olarak adlandırıldı. 19 Haziran 1990 tarihli Uygulama Sözleşmesi bu Alanın rejimini oluşturmada önemli bir adım olmuştur. Kişilerin bu Alan içinde (iç sınırlardan) geçişi ve dış sınırlardaki sınır yönetimi üzerine tedbirlerin benimsenmesi AB hukukuna dahil olan Schengen müktesebatıyla olmuştur. 1997’de Amsterdam Andlaşması ile Schengen sistemi AB yasal düzenlemelerinin bir parçası haline gelmiştir. “Vize, Göç, Kişilerin Serbest Dolaşımı” III. Sütundan I. Sütuna alınmıştır. Sınır yönetimi ile ilgili AB kurallarını sağlamlaştıran Schengen Sınırları Kanunu kapsamında değişmeye ve gelişmeye devam etmektedir. Schengen Alanı’na dâhil olan ülkelerin birbirleriyle paylaştıkları sınırlarda sınır kontrolü uygulanmamaktadır. Schengen müktesebatı, dış sınır kontrolleri yapmak için birleşik bir sistem sunarak bireylerin Schengen bölgesi içindeki sınırlar arasında özgürce seyahat etmesine olanak vermektedir. Bu sayede insanlar pasaport kontrolünden geçmeden bir Schengen ülkesinden diğerine serbestçe seyahat edebilmektedir. Schengen Alanı, anlaşmalara dahil olan Avrupa ülkelerinin topraklarıyla gitgide genişlemiştir: 1990 yılında İtalya, 1991’de İspanya ve Portekiz, 1992’de Yunanistan, 1995’te Avusturya ve 1996’da Danimarka, Finlandiya ve İsveç toprakları Schengen Alanı’na dahil olmuştur. 2004 yılında AB’ne üye olmuş 10 ülkeden 9’u 21 Aralık 2007’den bu yana Schengen Alanı’na dahildir (Estonya, Litvanya, Letonya, Macaristan, Malta, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya ve Slovenya). AB’ye tüm üye devletler (İrlanda dışında) Schengen müktesebatını uygulamakla yükümlü olduklarını belirtmek gerekir. AB’ye üye olmuş GKRK, Hırvatistan, Bulgaristan ve Romanya halihazırda Schengen Alanı’na dahil değillerdir. AB üyesi olmayan İzlanda, Lihtenştayn, Norveç, İsveç ve üç mikro devlet Monako, San Marino ve Vatikan da bu Alana dahildir (Servantie, 2017: 39-40; tr.ambafrance.org, 2018).

hedeflenmiştir. Bu alanlarda ortak politikaların geliştirilmesi konusunda Lizbon Andlaşması'nın hükümlerinin açık olduğu söylenebilir. Birliği'nin İşleyişine İlişkin Andlaşma'nın (ABİA) 4/II-j maddesinde “özgürlük, güvenlik ve adalet alanı”nda Birlik ve üye devletler arasında paylaşılan yetkinin söz konusu olduğu belirtilmiştir. ABİA'nın 67/II maddesinde ise “iltica, göç ve dış sınırların kontrolü” alanında ortak politikaların geliştirilmesini düzenlemiştir. ABİA'nın 77/I-b ve c maddesinde özellikle “dış sınırların geçilmesinde kişilerin kontrol edilmesinin ve bu geçişlerin etkili biçimde izlenmesinin sağlanması” ve “dış sınırlar için entegre bir yönetim sisteminin aşamalı olarak uygulamaya konulması” için ortak politikaların ortaya konulmasını hüküm altına alınmıştır. Bu yasal temel üzerine Schengen Sınırlar Kanunu (SSK)⁶ oluşturulmuştur. Dış sınırların denetiminde AB'nin temel organı olan Frontex, entegre sınır yönetiminin somut ifadesi olduğu söylenebilir (Çilingir, 2018: 33). Bu amaçla kabul edilen ortak hükümler çerçevesinde üye devletler, kendilerine ait dış sınırların kontrol ve gözetiminde birinci derecede sorumludurlar (2007/2004 sayılı Tüzük, m. 1/II ve 2016/1624 sayılı Tüzük m. 5/I).

Görüldüğü gibi Schengen Alanı'nın iyi işleyişi esas olarak üye devletlere kalmaktadır (İneli-Ciğer, 2015: 225). Sınır kontrolü, yasa dışı göç ve insan ticareti ile mücadeleye yardımcı olduğu gibi, üye devletlerin kamu güvenliği, kamu düzeni, kamu sağlığı ve uluslararası ilişkilerine yönelik tehditleri de önlemektedir (2016/399 sayılı Tüzük, paragraf 6). AB dış sınırların kontrolündeki ihmale bağlı olarak, “kamu düzenine ve kamu güvenliğine ciddi bir tehdit olan durumlarda” üye devletler istisnai olarak iç sınırlarda sınır denetimlerini geçici olarak yeniden uygulamaya koyabilirler (2016/399 sayılı Tüzük, m. 29).

Dış sınırların güvenliği sağlamadaki devletlerin sorumluluğu hususunu “Avrupa Ortak İltica Sistemi” de göz önünde bulundurmaktadır (ABİA, m. 78/II). Dublin düzenlemeleri, “iltica taleplerini inceleme” sorumluluğunu, isteyerek veya dış sınır kontrolündeki ihmali nedeni ile başvuru sahibinin ortak alana ilk girişine izin veren ülkeye bırakmaktadır (604/2013 sayılı Tüzük- Dublin III Tüzüğü)⁷. Ayrıca, ortak iltica sistemindeki aksaklıklar nedeniyle AB, Türkiye gibi göçün kaynağında ve geçiş güzergahında olan devletlerle anlaşarak bu konudaki sorunları çözmeye çalışmaktadır (Dost, 2014: 27; İzol, 2016: 397).

Yukarıda anlatılanlardan anlaşıldığı üzere Schengen müktesebatına göre, sınırların denetimi ve gözetimi alanında üye devletler egemenliklerini muhafaza etmektedirler. Frontex'in kurulması ile de AB'nin dış sınırların her yerinde aynı standartlara göre denetim ve gözetim sağlanmaya çalışılmıştır. Kuruluşundan beri

⁶ 2016/399 sayılı Tüzük “Schengen Sınırlar Kanunu” (15 Mart 2006 tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzüğü Kişilerin sınırdan geçişlerini düzenleyen hükümleri içeren bir Birlik kanunu tesis edilmesine ilişkin 562/2006 sayılı Tüzüğün yerini almıştır (Schengen Sınırlar Kanunu).

⁷ Dublin III Tüzüğü, bir sığınma başvurusunun incelenmesinden hangi devletin sorumlu olduğunu belirlemektedir. Yönetmeliğin belirlediği kriterlere dayanarak, başvurunun incelenmesinden bir başka devlet sorumlu ise, yönetmelik kişinin bu devlete transfer edilmesini öngörmektedir. Dublin Tüzüğü'nü uygulayan devletler yani 28 AB üye ülkesi, İzlanda, Liechtenstein, Norveç ve İsviçre ile ilgilidir. Dublin Tüzüğü, uluslararası koruma başvurularının incelenmesinde üye ülkeler için sorumluluk dağılımı öngörmektedir; başvurusunu bir AB üye ülkesinde yaptıktan sonra bir diğer ülkeye giden kişilerin başvurularını incelemek için sorumluluk verilmesi konusunda bir kriter hiyerarşisi vardır. Dublin Tüzüğü'nü uygulayan tüm devletlerin güvenli olduğuna ve AB Temel Haklar Şartı ile AİHS'ye uygun davrandıklarına dair aksi ispat edilebilir bir varsayım mevcuttur (Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı, 2014 :79-80, 104).

Frontex, dış sınırların yönetimine ilişkin Birlik tedbirlerinin etkili bir şekilde uygulanmasını kolaylaştırmaya çalışmaktadır (Ritleng, 2017: 438). Bu çerçevede Frontex, dış sınırların yönetimi alanında üye devletler arasındaki operasyonel iş birliğini destekleyip koordine etmektedir (2007/2004 sayılı Tüzük, paragraf 3-5). Frontex sadece bir üye devletin talebi üzerine müdahale edebiliyordu ve kendisini devletin yerine ikame etmesi söz konusu değildi.

Tasarlandığı bu şekli ile Schengen sistemi, dış sınırlardaki göç baskısı ılımlı kaldığı sürece düzgün bir şekilde işliyordu (Kaya, 2017: 115). Sorumluluklarını yerine getirmek için üye devletler, bilgi-değişim (veri tabanları) sistemleri (SIS⁸, VIS⁹, EURODAC¹⁰)¹¹ ve ortak kurallara (bu alandaki Birlik müktesebatına) dayanıyorlardı. Gerekliğinde üye devletler Frontex'ten yardım talebinde bulunabiliyorlardı. "Arap Baharı" olayları ile hızlı artış gösteren göç akınına karşı Akdeniz'e sınırı olan üye devletler maliyeti yüksek sınır denetimleri yapmak zorunda kalmışlardır (Balleix, 2017: 8). Coğrafi durumlarına bağlı olarak orantısız bir şekilde göç akını ile karşı karşıya gelen üye devletlerin, mevcut imkanları ile bu sorunla baş etmeleri mümkün değildi. 2015 yılında zirve yapan göç krizi, Schengen sisteminin ve devletlerin dış sınırların yönetiminde temel dayanak teşkil eden bireysel sorumluluk prensibinin sınırını ortaya koymuştur. Üye devletler arasındaki operasyonel iş birliği ve dayanışmanın yetersizliği de, Birlik dış sınırlarının denetiminde başarılı olunmasını engellemiştir. İmkân ve yetkileri açısından yetersiz olan Frontex, dış sınırların yönetimi konusunda üye devletler arasında operasyonel dayanışmayı ve iş birliğini empoze edememiştir. AB Frontex vasıtası ile, Akdeniz'e kıyısı olan üye devletlere sınır denetiminde destek olmak üzere Hermes, Triton, Poseidon adlı ortak operasyonlar gerçekleştirmiştir

⁸ SIS (Schengen Bilgi Sistemi)

Schengen Bilgi Sistemi (SIS), 1985 tarihli Schengen Anlaşması Uygulama Sözleşmesi'nin IV. başlığı ile düzenlenmiştir. Schengen Bilgi Sisteminin yerini, 9 Nisan 2013 tarihinde hayata geçirilen ikinci nesil Schengen Bilgi Sistemi (SIS II) almıştır. Yasal dayanakları SIS II Tüzüğü ve SIS II Kararı olan SIS II, sistemin çok daha gelişmiş bir halidir ve sorgu yaparken biyometrikler ve gelişmiş olanaklar kullanma gibi daha üstün fonksiyonlar içermektedir (Karaca, 2016:26-27). Görüldüğü gibi, SIS, Schengen üyesi devletler, Europol ve Eurojust arasında veri paylaşımını sağlayarak sınır güvenliğini artırmak üzere kurulmuştur. Uygulanmasına 2013'te başlanan SIS II, merkezi sistem ve bağlı ulusal sistemler ağından oluşan bir uyarı mekanizmasıdır (Çilingir, 2018: 30).

⁹ VIS (Vize Sistemi)

Vize Bilgi Sistemi, AB ülkeleri arasında vize bilgi alışverişini ve ortak vize politikası ile ortak prosedürlerin uygulanmasını sağlar. AB Parlamentosu ve Konseyi tarafından alınan 767/2008 numaralı karar ile Vize Bilgi Sistemi (VIS) yönetmeliği kabul edilmiştir (Karaca, 2016:26-27). VIS esas olarak, vize karar sürecini hızlandırmaya ve vize başvuru yapan bireylerin birden fazla üye devlete başvuru yapmasını önlemeye yöneliktir. Ancak, üye devletlerin iç güvenliğine yönelik tehdit oluşturan bireylerin tespiti ve sığınma başvurularından sorumlu devletlerin belirlenmesi için de kullanılmaktadır (Çilingir, 2018: 29).

¹⁰ Eurodac (European Dactyloscopy)

2725/2000 sayılı Konsey Tüzüğü ile düzenlenen, Dublin Sözleşmesi'nin etkili uygulanması amacı ile parmak izi karşılaştırılması için Eurodac isimli bir sistemin kullanılmasını öngören tüzük Haziran 2003'te AB Bakanlar Konseyi tarafından kabul edilmiştir. AB'nin göç ve iltica politikası kapsamında ortaya çıkmış Eurodac, Avrupa'da iltica başvurusu yapan kişilerin parmak izlerinin karşılaştırılması ve kimliklerinin tespit edilmesi amacıyla oluşturulmuş bir veri tabanıdır (Servantie, 2017: 16). Görüldüğü gibi, esasen sığınma başvurusundan sorumlu devleti belirlemede kullanılmaktadır, fakat aynı zamanda bireylerin terör veya diğer suçlar şüphesiyle aranıp aranmadığı tetkik edilmektedir. 2003'te çıkarılan tüzüğü, 2013'te 603/2013 sayılı Tüzük ile yenilenmiştir (Çilingir, 2018: 33).

¹¹ SIS II, VIS ve EURODAC sistemlerine bilgi işlem teknolojisi desteği veren EU-LISA (2012), sınır yönetimine özgü bir başka AB kurumudur. Teknik altyapı sağlama ve bilgi paylaşımı amaçlı kurumun yönetimi, Komisyon yetkilileri, Europol ve Eurojust yetkilileri ve AB üyesi olmayanlar dahil olmak üzere Schengen üyesi devletlerin temsilcilerinden oluşmaktadır (Çilingir, 2018: 33-34).

(Commission, 2016: 5). Ancak, finansman ve araçların yeterli olmaması nedeni ile bu operasyonla sınır denetimi sorununun aşılmasında istenilen sonucu vermemiştir (Balleix, 2018: 7). Bu durum, Schengen sisteminin sürdürülmesini imkânsız kılmıştır (Commission, 2018).

İç sınırların olmadığı Schengen Alanı'nın ayakta kalması için, Frontex'in yetki ve kaynakların artırılmasının gerekli olduğu ortaya çıkmıştır. "Schengen Ruhuna Geri Dönüş" adlı belgede Komisyon, Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı'nın hayata geçirilmesini Schengen Alanı'nın iyi işleyişi için bir koşul olarak görmüştür (Commission, 2016: 3-5). Yeni Tüzük ile yapılan değişiklikler analiz edildiğinde, dış sınırların denetiminde önemli değişikliklerin yapıldığı söylenebilir. Özellikle Frontex'in iki temel alandaki görevlerinde değişiklikler görülmektedir. Birinci değişiklik, dış sınırlarda denetim yükümlülüklerini yerine getirmede zorlanan üye devletlere destek olmak üzere üye devletler arasındaki işlevsel iş birliğinin eşgüdümü ve yönetimine ilişkindir. İkinci değişiklik ise, dış sınırların denetiminde uyumlaştırmaya ilişkindir. Bunlara ek olarak, Frontex'in mali ve maddi imkanları, yönetimi ve denetimi alanında da önemli gelişmeler sağlanmıştır.

2. Frontex'in Temel Görevlerindeki Değişiklikler

Frontex'in görevlerindeki yeni değişiklikleri ele almadan önce Eski Frontex'in kuruluşundan beri görevlerindeki değişikliklere ana hatlarıyla değinmekte fayda vardır.

2.1. Eski Frontex'in Görevlerindeki Değişiklikler

Eski Frontex'in, 1 Mayıs 2005 tarihinde yürürlüğe girişinden beri tedricen görev ve yetkilerinin arttığı görülmektedir. Frontex'in başlangıçtaki ana görevi, risk analizleri yaparak ve üye devletlere ulusal sınır muhafızların eğitiminde yardımcı olarak, dış sınırların yönetimi alanında üye devletler arasındaki operasyonel iş birliğini koordine etmek olarak belirlenmiştir (Kutucu, 2014: 151). Frontex'in operasyonel yetkileri ise, dış sınırların kontrolü ile ilgili üye devletlere teknik ve operasyonel destek vermek ve ortak geri dönüş operasyonlarında üye devletlere gerekli yardımı sunmak ile sınırlanmıştır (2007/2004 sayılı Tüzük m. 2). Görüldüğü gibi Ajans, hava ve deniz sınırlarında ortak operasyonlar yoluyla işlevsel destek sağlamaktadır.

2007/2004 sayılı Tüzük'te değişiklik yapan 863/2007 sayılı Tüzük, Frontex bünyesinde Acil Sınır Müdahale Ekipleri'ni (RABİT) kurarak Frontex'in operasyonel yetkilerini artırmıştır. Ulusal muhafızlardan oluşan RABİT, göç akınına uğrayan devletlerin acil yardım talebi doğrultusunda harekete geçmektedir (FIDH-Migreurop-REMDH, 2014). Yunan hükûmetinin talebi üzerine Yunanistan-Türkiye sınırının denetimi faaliyetlerine yardımcı olmak için ilk defa aktif hale geçirilmiştir (bulten.ikv.org.tr, 2010). 2011 yılında Frontex Tüzüğünde yapılan ikinci bir değişiklikle Frontex'e ulusal muhafızlardan Avrupa Sınır Muhafız Ekipleri'ni oluşturma ve ortak operasyonlarda kullanma imkânı tanınmıştır (2007/2004 sayılı Tüzük, m. 2-e bis, m. 3 et m. 3 bis).

2013 yılında ise, 1052/2013 sayılı Tüzük ile Avrupa Sınır Gözetim Sistemi (EUROSUR) kurulmuştur. AB'nin dış sınırlarının yönetimini kolaylaştırmak üzere getirilen bu gözetleme sistemi sayesinde Frontex operasyonlarının etkinliğini de

artırmıştır. Sağlanan bu kurumsal ve mali imkanlar (2015'te bütçesi üçe katlanmıştır) sayesinde Frontex, Triton (İtalya) ve Poseidon (Yunanistan) gibi önemli operasyonlar gerçekleştirilmiştir (Sakızlı, 2017:36-38). Bu operasyon ile Frontex, ilgili devletlere sınır gözetimine ilişkin kontrollerin güçlendirilmesi, göçmen kayıt prosedürlerinin iyileştirilmesi, deniz kurtarma ve geri gönderme kapasitelerinin artırılması konusunda destek olmuştur.

Frontex'in müdahalesinin etkinliği üye devletin iyi niyetine bağlı olduğunu belirtmek gerekir. Frontex operasyonlarının başarısı esasında üye devletlerin tahsis ettiği personel ve araçlara bağlı kalmaktaydı (Ritleng, 2017: 445). Zira, üye devletlerin sınır muhafızlarını Frontex'e tahsis etme yükümlülüğü göreceli kalmaktaydı; üye devletler ulusal görevlerin yürütülmesini gerekçe göstererek bu yükümlülükten kurtulabiliyorlardı (2007/2004 sayılı Tüzük m. 3 ter II-III). Frontex, sadece güç durumunda kalan (ihtiyaç sahibi) üye devletin talebi üzerine teknik destek verebildiğini belirtmek gerekir (2007/2004 sayılı Tüzük m. 8/III). Ortak operasyonlar ve pilot projeler de ev sahibi devletin yetki ve otoritesi altında gerçekleşmektedir (2007/2004 sayılı Tüzük m. 3). Ortak operasyon sırasında göçmenler kabulüne veya geri gönderilmesine karar veren de aynı şekilde ev sahibi devlet idi (Caniard, 2013: 91). Ortak operasyonlar sırasında, Avrupa Sınır Muhafızları Ekipleri içerisinde yer alan diğer üye devletlerin personeline emir verme yetkisinin de ev sahibi devlete ait olduğunu eklemek gerekir (2007/2004 sayılı Tüzük m. 3 quarter). Görüldüğü gibi, AB dış sınırlarının yönetimine ilişkin Frontex'in dayattığı operasyonel iş birliği ve dayanışma yoktu (Lafarge, 2016: 141).

2.2. Uyumlaştırma Alanındaki Değişiklikler

Aynı zamanda AB'nin de sınırları olan üye devletlerin kendi sınırlarına uygulamak zorunda oldukları ortak hukuk – Schengen Sınırlar Kanunu- uygulamada otomatik olarak aynı sonucu vermemekteydi. Yani sonuç olarak ortaya yeknesak bir sınır denetimi çıkmıyordu. Bu nedenle, yeni Tüzük Birlik dış sınırlarının denetimini uyumlaştırmaya çalışmıştır. Bu yeni Tüzük çerçevesinde, Frontex'e iki temel görev verilmiştir. Birincisi, Avrupa entegre sınır yönetimi için strateji hazırlamaktır. Bu stratejinin daha önceden hazırlanması gereken siyasi çerçeveye entegre olması gerekir, ancak buna ilişkin bir düzenleme yeni Tüzükte yoktur. İkincisi ise, sınırların denetiminde ulusal uygulamalar arasında uyumlaştırmayı sağlamak için periyodik risk analizleri, önleyici savunmasızlık değerlendirmesi ve ulusal muhafızların eğitimini gerçekleştirmektir (Lafarge, 2016: 141).

Bu bağlamda, dış sınırların yönetiminde eksikliklerin ve güvenlik açığının erken tespit edilmesi için Frontex'e, periyodik risk analizleri (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 11) ve önleyici savunmasızlık değerlendirmesi yapmak, irtibat görevlisi tayin etmek gibi imkânlar sağlandığını belirtmek gerekir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 13).

Önemli bir yenilik olan savunmasızlık değerlendirmesinin amacı, Ajans'ın, üye devletlerin dış sınırlardaki mevcut ve gelecekteki tehditler ve güçlülere karşı koyma kapasitelerini ve hazırlık durumlarını ele alınmaktadır. Bu değerlendirmede, Ajans, üye devletlerin kendi topraklarında çok sayıda insanın potansiyel gelişini yönetme yetenekleri de dahil olmak üzere tüm sınır yönetimi görevlerini yerine getirme kapasitelerini dikkate almaktadır. Bu değerlendirme

kapsamında, üye devletlerin 20/V. maddede belirtilen hızlı müdahale havuzuna (reserve) katkıda bulunma kapasiteleri de değerlendirmektedir. Üye devletlerin dış sınırlardaki zorluklara karşı koyma kapasiteleri yıllık olarak değerlendirilmektedir. Ocak 2017’de Ajans, üye devletlerin 2017’de savunmasızlık değerlendirmelerini gerçekleştirmeleri için bir zemin ve ana referans oluşturmak üzere veri toplamaya başlamıştır.

Ayrıca, üye devletlerin Birliğin dış sınırlarının yönetimine ilişkin faaliyetlerinin düzenli olarak izlenmesi için sorumlu irtibat görevlilerin oluşturulması da önemli bir gelişmedir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 11).

Bunlara ek olarak, Ajans tarafından koordine edilen tüm sınır denetim faaliyetine katılan personel için davranış kurallarının geliştirilmesi ve bu personelin eğitimine ilişkin yetkiler de belirtilebilir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 11). Frontex’in ortak geri dönüş operasyonlarına yönelik davranış kuralları da, üye devletleri zorunlu dönüşlerin izlenmesi için bir sistem kurmasını öngörüyor. Görüldüğü üzere, bu yeni yetkilerle üye devletlerin Birliğin dış sınırlarının denetim faaliyetleri için bir standart oluşturmaya çalışılmaktadır.

2.3. Üye Devletlere Destek Sağlama Alanındaki Değişiklikler

Dış sınırlarda teknik ve operasyonel (takviye) destek gerektiren durumlarda üye devletlere destek olmak ta Frontex’in temel görevidir. Frontex’in bu alandaki yetkilerine ilişkin önemli değişik, esas olarak Ajans’ın iş birliği operasyonlarının artması ve yoğunlaşması ile gerçekleşmiştir (Lafarge, Neframi, Manganot, 2017: 195).

Bu çerçevede ilk olarak, Frontex’in geri dönüş operasyonlarındaki yetkilerinin genişletilmesi belirtilebilir. Başlangıç Tüzüğünde Frontex’in yetkileri, üye devletin talebi üzerine gerekli teknik desteği sağlamak ve ortak geri dönüş operasyonların eşgüdümünü sağlamak ile sınırlıydı (2007/2004 sayılı Tüzük, m. 9). Oysaki yeni düzenlemeye göre Ajans, üye devletlere geri dönüş operasyonlarının yapılmasına ilişkin destek ve eşgüdüm önerilerini (kendi inisiyatifi ile) yapabilmekte ve geri dönüş izleme görevlisi, geri dönüş eskortu ve geri dönüş uzmanlarından oluşan üç yeni havuz oluşturabilmektedir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 29-33/II). Ajans, geri dönüş operasyonlarının düzenlenmesi ve eşgüdümünde üye devletleri desteklemek, geri dönüş ve yeniden kabul için üçüncü ülkelerle iş birliği amacıyla 690 geri dönüş izleme görevlisi, geri dönüş eskortu ve geri dönüş uzmanlarından oluşan üç yeni havuzu 7 Ocak 2017’den itibaren devreye sokmuştur. Ajans daha şimdiden geri dönüşle ilgili faaliyetlerini önemli ölçüde artırmıştır. Yeni tüzüğün yürürlüğe girdiği Ekim 2016’dan beri Ajans 3,421 yasadışı göçmenin geri döndürülmesi için 78 geri dönüş operasyonu düzenlemiştir (europa.eu, 2017).

Sınır yönetimi alanındaki işlevini tam olarak yerine getirmesi amacıyla Yeni Frontex’in her an kullanabileceği en az 1500 ulusal muhafızdan oluşan daimi bir birim olan Hızlı Müdahale Rezervi kurulmuştur. Bu birim beş iş günü içinde operasyonel olabilmektedir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 20/V). Oysaki eski Ajans’ın bünyesinde daimi çalışan personeli yoktu. Acil bir durumla karşılaşıldığında üye devletlerden sınır muhafızı talep ediliyordu, ancak bu çok zaman alıyordu ve çoğu kez ihtiyacı karşılamıyordu. Yeni Ajans’ının hızlı müdahale yeterliliğinin artırılması için kaynakların zorunlu olarak bir havuzda birleştirilmesi

gerekliydi. Sorumlu ulusal sınır muhafızlarının işgücünü güçlendirmek amacıyla 7 Aralık 2016'den itibaren, hızlı sınır müdahalelerinde bulunmak için gemi ve helikopterler gibi ekipmanlardan oluşan bir Hızlı Müdahale Ekipman Havuzu oluşturulmuştur. Frontex'in operasyonlar için gerekli olan uçak, gemi, motorlu araçlar gibi gerekli ekipmanların alımı, bakımı ve kullanımı için AB Komisyonu 2021-2027 dönemi için 2, 2 milyar Avro düzeyinde önemli bir bütçe ayırdığını belirtmek gerekir (ec.europa.eu, 2018). Bunun yanında sınır muhafızı ve diğer görevlilerden oluşan bir Hızlı Müdahale Havuzu üye devletlerin talebi üzerine acil müdahaleler için yerinde destek sağlamak amacıyla Ajansın kullanımına sunulmuş durumdadır. Hızlı müdahale kapasitesi Ajansın devam eden ortak operasyonlarının odak noktasındadır ve sorumlu üye devletlerin konuştuğu ulusal sınır muhafızlarının çalışmalarını tamamlayıcı niteliktedir. Ajans şu anda, üye devletlerin mevcut 100000'in üzerindeki sınır güvenlik muhafızlarından oluşan mevcut ulusal kapasitelerini tamamlayıcı olacak şekilde, üye devletlere dış sınırlarında destek olmak üzere konuşlandırılmış 1550'den fazla görevliye sahiptir (2020 yılında bu rakam 10000 düzeyine çıkartılması planlanmaktadır) (ec.europa.eu, 2018). Bu şimdiki kadar üye devletlerin oluşturduğu en büyük havuz olsa da, Ajans'ın devam eden operasyonları hala konuşlanma boşluklarıyla karşı karşıyadır ve üye devletlerin bu boşlukların düzgün olarak doldurulmasını sağlamalıdır (Commission, 2017: 3).

Yeni Frontex Tüzüğü'nün 19. Maddesine göre, Schengen Alanı'nın işleyişine zarar verecek seviyede dış sınırlarda denetimin yetersiz kalması durumunda, dış sınırlardaki özel ve orantısız zorluklarla karşı karşıya olan üye devlet talepte bulunmaması halinde bile Ajans, AB Konseyi'nin kararı doğrultusunda duruma gerekli tedbirleri alabilir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 19/I-a ve b). Ancak, ilgili üye devletin Konsey Kararı'na uymayıp, Ajans ile iş birliği yapmaması durumunda, öngörülen yaptırım, ihlal davası prosedürünün konusu olmaktan ziyade, diğer üye devletlerin, SSK'nın 29. maddesine uygun olarak iç sınır denetimlerini yeniden başlatmalarına izin verilmektedir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 19/X). Böylece, iç sınır kontrolünün yeniden başlatılması ile, sadece üye devletin dış sınırlarının yönetimindeki başarısızlığı cezalandırılmıyor, aynı zamanda denetim sorununu çözmek yönünde Frontex ile operasyonel iş birliğini reddetmesi de cezalandırılıyor (Ritleng, 2017: 452).

Her ne kadar üye devletler yeni Tüzük çerçevesinde de kendilerine ait dış sınırların kontrol ve gözetiminde birinci derecede sorumlu olmaya devam etseler de (2007/2004 sayılı Tüzük, m. 1/II ve 2016/1624 sayılı Tüzük m. 5/I.), Ajans da belli şartlarda dış sınırların denetiminde müdahale yetkisi elde etmektedir. Yeni Tüzükte bu yeni yaklaşımın Frontex'in ismine de yansıdığını belirtmek gerekir. Yeni Tüzük ile "Avrupa Birliği Üye Devletlerin Dış Sınırlarında Operasyonel İşbirliği Yönetimi için Avrupa Ajansı"nın (Frontex) ismi "Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı" olarak değiştirilmiştir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 6/I). Bu isim değişikliğinde görüldüğü gibi Ajans'ın ilk isminde "üye devletlerin dış sınırları" ifadelerine yer verilirken, yeni Ajans'ın isminde ise "Avrupa Sınır ve Sahili" ifadeleri tercih edilmiştir. Frontex'in ismindeki bu değişiklik ile devletlerin sınırlarından ziyade Birliğe vurgu yapıldığı söylenebilir. Bu durum aynı zamanda

sınırların denetiminde Birlik ile üye devletler arasında yetki paylaşımında gerçekleşen değişimi de yansıtmaktadır (Bilgin, 2017: 60).

3. Maddi ve Mali İmkanlar Alanındaki Değişiklikler

Frontex'i sınır denetiminde tam anlamıyla etkin kılmak için, yetkilerinin artırılmasına bağlı olarak kendisine tahsis edilen mali ve maddi kaynaklarda da artış da sağlanmalıdır. Bu bakımdan, Frontex'in organize ettiği, koordine ettiği veya yardım sağladığı faaliyetler için gerekli olan teknik teçhizatı satın almak veya kiralamak için yetkilendirilmesi önemlidir (2016/1624 sayılı Tüzük m. 38). İlgili devlet bu şekilde edinilen mallar, bu teknik ekipmanı yasal ve emniyete uygun bir şekilde işletmek için gerekli uzmanları ve teknik personeli temin etmelidir. Ayrıca üye devletlerin prensip olarak Ajansın teknik ekipman havuzuna katkıda bulunması gerekmektedir (2016/1624 sayılı Tüzük m. 39/IX).

Frontex'in artan görevlerine bağlı olarak tahsis edilen mali kaynak (2017 yılında) 302 milyon Avrodan 1,3 milyar Avroya çıkartılmıştır (2019-2020 dönemi için). Sınır koruma için ayrılan bu kaynağın 2021-2027 dönemi için 11,3 milyar Avro seviyesine yükseltilmesi planlanmaktadır (ec.europa.eu, 2018). Komisyon, sınır yönetimine toplamda 21,3 milyar Avro tahsis edilmesini ve 9.3 milyar Avroluk yeni bir Entegre Sınır Yönetimi Fonunun (IBMF) oluşturulmasını teklif etmektedir (avrupa.info.tr, 2018). 28-29 Haziran 2018 tarihlerinde gerçekleştirilen AB Konseyi Zirvesi sonuç bildirisinde de, AB'nin dış sınırlarının güçlendirilmesi için Frontex'e daha fazla katkı aktarılması gerektiği yenilemiştir (Nas, 2018: 37-38).

4. Yönetim Alanındaki Değişiklikler

Frontex'in yönetimi ile ilgili değişikliklere değinmek gerekir ise, öncelikle İcra Kurulunu (Yürütme Kurulu) kurmak üzere Yönetim Kuruluna verilen yetkiden söz edilebilir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 62/VII). İcra Kurulu, karar ve programların hazırlanması aşamasında, faaliyetlerin gerçekleştirilmesi sırasında Yönetim Kuruluna yardımcı olmaktadır. Ayrıca, bazı durumlarda Yönetim Kurulunun yerine acil ve geçici kararlar alabilmektedir. Ajans'ın daha hızlı ve etkili çalışmasını sağlamak amacıyla da, Yönetim Kurulu belli görevleri yerine getirmek üzere İcra Kurulunu yetkilendirebilmektedir.

Yönetim ile ilgili ikinci değişikliğe ilişkin olarak Temel Haklar Sorumlusu (Görevlisi) ve İstişare Forumu olmak üzere yeni kurulan bu iki organ belirtilebilir. Yönetim Kurulu tarafından oluşturulan İstişare Forumu, temel haklar konusundaki tavsiye kararları ile İcra Direktörü ve Yönetim Kuruluna destek olmaktadır (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 61-c, m. 70). Temel haklar alanında stratejisinin belirlenmesi, şikayetleri inceleyecek mekanizmanın kurulması ve davranış kodunun belirlenmesi konularında İstişare Kurulu, görüş bildirebilmektedir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 70/III). Temel Haklar Sorumlusu (Görevlisi) ise, şikâyet mekanizması çerçevesinde gelen şikayetleri incelemekle görevlidir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 72/IV ve 2016/1624 sayılı Tüzük, paragraf 50). Görevlerini yerine getirirken tamamen bağımsızdır olan Temel Haklar Sorumlusu, sadece Yönetim Kurulu'na karşı sorumludur (Lafarge, Neframi, Mangenot, 2017: 203). Ajans'ın karar alma yetkisine sahip olduğu dış sınırlara hızlı müdahale ve geri dönüş operasyonları göçmenlerin temel haklarının ihlal edilmesine yönelik

birçok riski barındırmaktadır. Bu nedenle, bu yeni mekanizmalar ile temel haklar alanında güvencelerin artırılması yerinde olmuştur.

5. Denetim Alanındaki Değişiklikler

Frontex'in yetkilerindeki artış, beraberinde üzerinde düşünülmesi gereken bağımsızlık ve denetim ikilemini de gündeme getirmektedir. Mali ve idari özerkliğe sahip olan Frontex'in, teknik ve operasyonel görevlerini yerine getirmede bağımsız olduğu açıkça belirtilmiştir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 56/III; 2016/1624 sayılı Tüzük, paragraf 51 ve 53). Bu bağlamda Frontex'in yöneten İcra Direktörü de görevini yerine getirmede tam bağımsız olup hiçbir hükümet ya da organın talimatını almamaktadır (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 68/I). Bununla birlikte, üye devletlerin Frontex üzerindeki esas denetimi, İcra Direktörünü atayan ve görevden alabilen (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 69/II ve IV) üye devletten birer temsilcinin bulunduğu Yönetim Kurulu vasıtasıyla gerçekleşmektedir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 62/II-a). Ayrıca, birçok faaliyetinde Ajans, bir üye devleti ilgilendirmesi durumunda, ilgili devletin Yönetim Kurulundaki temsilcisinin olurlarını almak zorundadır (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 62/III).

Bu denetim aynı zamanda Ajans'ın bütçesini onaylayan ve icrasını kontrol eden Birlik makamı tarafından da yapılmaktadır (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 75/IX-X ve m. 78). Önceki dönemde olduğu gibi Frontex, Avrupa Yolsuzlukla Mücadele Ofisi – OLAF (European Anti-fraud Office - Office Européen de Lutte Antifraude) ve AB Sayıştay'ının denetimine de tabidir (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 76 ve 77).

Görüldüğü üzere, yeni Tüzük tarafından Ajans'a tanınan yetki ve görevlerin artmasına paralel olarak faaliyetlerine daha sıkı bir denetim getirilmiştir. Frontex, sadece Konsey önünde değil, aynı zamanda Avrupa Parlamentosu önünde de bir sorumlu tutulmuştur (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 7). Yeni düzenleme ile, Frontex'in faaliyetleri hakkında daha iyi bilgilendirilme olanağını elde eden Parlamento, İcra Direktörünün atanması sürecinde yer almaktadır (2016/1624 sayılı Tüzük, m. 69/II). Frontex'in artan yetkileri göz önünü alındığında, demokratik olarak seçilmiş Parlatentonun denetim gücünün artırılması yerinde olmuştur.

6. Sonuç

Avrupa entegre sınır yönetimine ilişkin üye devletler ile AB arasındaki ortak sorumluluk temelindeki görev paylaşımını gerçekleştirmek için Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Birimi kurulmuştur. Ancak bu yeni görev paylaşımının sonucu olarak, dış sınırların denetiminde Frontex'in görevlerinde önemli değişiklikler yapılmıştır. Özellikle Frontex'in dış sınırların denetiminde uyumlaştırmayı sağlama ve gerektiğinde üye devletlere destek sağlama gibi görevlerinde değişiklikler olmuştur. Görevlerdeki değişikliklere paralel olarak, Frontex'in mali ve maddi imkanları, yönetimi ve denetimi alanlarında da önemli gelişmeler sağlanmıştır. Yeni Birim'in kurulması ve Frontex'in yetki ve görevlerinin artması dış sınırların denetiminde Birlik ile üye devletler arasında yeni bir aşamaya geçildiğini göstermektedir. Ancak Birliğin dış sınırlarının yönetiminde üye devletlerin kilit rolünün devam ettiği söyleyebilir, çünkü Birlik, henüz tüm dış sınırlarda denetimi sağlayacak sayıda sınır muhafızını yönetme kapasitesini ortaya koymamıştır.

Kaynakça

- Avrupa Birliği Temel Haklar Ajansı (2014), Sığınma, Sınırlar ve Göç İle İlgili Avrupa Hukuku El Kitabı, Avrupa Konseyi, Lüksemburg: Avrupa Birliği Resmî Yayınlar Ofisi, 2015 (Erişim tarihi: 05/6/2018, https://www.echr.coe.int/Documents/Handbook_asylum_TUR.pdf).
- Bilgin, A. A. (2017), Göçmenlere Yönelik Deniz Operasyonlarında Frontex'in Müdahale Yetkisinin Uluslararası Hukuk Kapsamında Değerlendirilmesi, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 7(2), s. 55-82.
- Caniard H. (2013), "La coopération opérationnelle aux frontières extérieures : l'agence Frontex", içinde Les frontières de l'Union européenne, Blumann, C. (Ed.), Bruylant, s. 91-100.
- Commission (2017), Report on the operationalisation of the European Border and Coast Guard Brussels, 25.1.2017 COM(2017) 42 final, s. 3.
- Commission (2016), Communication-Revenir à l'esprit de Schengen - Feuille de route (Schengen Ruhuna Geri Dönüş - Yol Haritası), 4 Mart 2016, COM(2016) 120 final, s. 5
- Çilingir, S. (2018), Kriz Gündeminde AB Göç Politikasının Yetkiler, Hedefler ve Araçlar İtibariyle Değerlendirilmesi: Sınır Yönetimi Örneği, İşletme Fakültesi Dergisi, Cilt 19, Sayı 1, s. 19-49.
- Dost, S. (2014), "Ulusal ve Uluslararası Mevzuat Çerçevesinde Ülkemizdeki Suriye'li Sığınmacıların Hukuki Durumu", Süleyman Demirel Üniversitesi, Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt:4, Sayı:1, s. 27-70.
- FIDH-Migreurop-REMDH (2014), Yunanistan ve Türkiye Arasında Frontex: Geri Çevrilme Sınırı (Erişim tarihi: 15/10/2018, <https://www.frontexit.org/fr/docs/59-rapport-frontex-greceturquie-frontiere-deni-turc/file>).
- İneli-Ciğer, M. (2015), "Has the Temporary Protection Directive Become Obsolete? An Examination of the Directive and its Lack of Implementation in view of the Recent Asylum Crisis in Mediterranean", içinde Seeking Asylum in the European Union: Selected Protection Issues Raised by the Second Phase of the Common European Asylum System, BAULOZ İ. & INELI-CİĞER, M., & SINGER S. & STOYANOVA V. (Eds), Brill/ Martinus Nijhoff, s. 225-247.
- İzol, R. (2016), "Stratejik Avantajlar Bağlamında Türkiye-AB İlişkileri", içinde 21. Yüzyılda Avrupa, İzol R., Atvur S., Öztürk T. (Ed.), Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 397-416.
- Karaca, İ. (2016), AB'nin Entegre Sınır Yönetimi Kurumu Frontex'in Rolü Ve Türkiye'nin Uyum Süreci (Yüksek Lisans Tezi Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü), İstanbul.
- Kaya, G. (2017), "AB'de Yeni Bir Ortak Sığınma Sistemine Doğru: Dublin Sisteminin Reformu" içinde Türkiye-AB İlişkilerinde Yeni Bir Konu: Mülteci Sorunu Ve Türkiye-AB İşbirliği, Yaprak Gülcan, & Sedef Akgüner, & Yeşim Kuştepe (Ed.), İKV Yayınları, Yayın No: 293, s. 115.

- Köktaş, A. (2016), "Özgürlük, Güvenlik ve Adalet Alanı", içinde, Avrupa Birliği: Tarihçe, Teori, Kurumlar ve Politikalar, B. Akçay vd. (Ed.), 3. Basım, Seçkin Yayınları, Ankara, 2016, s. 241.
- Kutucu, A. S. (2014), Avrupa Birliği'nde Üçüncü Devlet Vatandaşlarının Serbest Dolaşımı, Ortak Sınır Denetimi ve Vize Politikası, Seçkin.
- Lafarge, F. (2016), "Frontex et la gestion des frontières extérieures de l'Union européenne", içinde La frontière, Actes de la troisième rencontre des mémoires, J.-P. Rioux et M. Spisser (Ed.) , Strasbourg, éd. Canopé, s. 141.
- Lafarge, F., & Eleftheria, N., & Mangenot M. (2017), Chronique de l'administration européenne, Revue française d'administration publique, 2017/1 (N° 161), s. 195-224.
- NAS, Ç. (2018), AB Yoluna Devam Ederken: Göç, Reform, Genişleme ve Diğer Konular, İKV Dergisi, N0:230, Haziran-Temmuz 2018, s. 34-40.
- Ritleng, D. (2017), La nouvelle Frontex: évolution plutôt que révolution, RTD Eur., s. 437-456.
- Sakızlı, E. (2017), AB'ye Mülteci Akınları ve Akdeniz'deki Operasyonlar, İKV Dergisi, N0:224, Aralık 2017, s. 36-38.
- Servantie, D. (2017), Türkiye-AB Mülteci Sözleşmesi, İKV Yayını, No: 290.
- http://europa.eu/rapid/press-release_IP-17-123_fr.htm?locale=FR (Erişim tarihi: 16/9/2018).
- https://ec.europa.eu/commission/sites/beta-political/files/soteu2018-factsheet-coast-guard_fr.pdf (Erişim tarihi: 15/10/2018)
- <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/ab-butcesi-komisyon-daha-guclu-sinirlar-ve-goc-konusunda-ciddi-bir-fon-artisi-yapilmasini> (Erişim tarihi: 8/10/2018)
- <https://tr.ambafrance.org/Schengen-Alani,1870> (Erişim tarihi:17/08/2018)
- http://bulten.ikv.org.tr/?ust_id=3328&id=3332&anahtar=rabit(Erişim tarihi:17/08/2018)
- 2725/2000 sayılı Eurodac Tüzüğü- Dublin Sözleşmesi'nin etkili şekilde uygulanmasına istinaden parmak izlerinin karşılaştırılması için 'Eurodac'ın tesis edilmesine ilişkin (EC) 2725/2000 sayılı ve 11 Aralık 2000 tarihli Konsey Tüzüğü, OJ L 316, 15.12.2000, s. 1-10.
- 343/2003 sayılı Dublin Tüzüğü-EC 343/2003 sayılı ve 18 Şubat 2003 tarihli Konsey Tüzüğü; Üye Devletlerden birinde üçüncü ülke vatandaşı tarafından yapılan bir sığınma başvurusunu incelemekten sorumlu Üye Devleti belirleme amaçlı kriterleri ve mekanizmaları tesis eder; OJ L 50/1, 25.02.2003, s. 1-10.
- 2007/2004 sayılı Frontex Tüzüğü- Avrupa Birliği'nin Üye Devletlerinin Dış Sınırlarda Operasyonel İşbirliği Yönetimi Ajansını tesis eden (EC) 2007/2004 sayılı ve 26 Ekim 2004 tarihli Konsey Tüzüğü, OJ L 349/1, 25.11.2004.

- Décision 2005/267/CE du Conseil du 16 mars 2005 établissant un réseau d'information et de coordination sécurisé connecté à l'internet pour les services des États membres chargés de la gestion des flux migratoires, JO L 83 du 1.4.2005, s. 48.
- 562/2006 sayılı Tüzük- Kişilerin sınırlar içinde dolaşımını yöneten kurallara ilişkin bir Topluluk Kanunu tesis eden Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (EC) 562/2006 sayılı ve 15 Mart 2006 tarihli Tüzüğü (Schengen Sınırları Kanunu), OJ L 105, 13.4.2006, s. 1-32.
- 1987/2006 sayılı SIS II Tüzüğü- İkinci kuşak Schengen Bilgi Sistemi (SIS II)'nin kurulması, işletilmesi ve kullanılmasına ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (EC) 1987/2006 sayılı ve 20 Aralık 2006 tarihli Tüzüğü, OJ L 381, 28.12.2006, s. 4-23.
- 2007/533/GAI sayılı SIS II Kararı- İkinci kuşak Schengen Bilgi Sistemi (SIS II)'nin kurulması, işletilmesi ve kullanılmasına ilişkin 2007/533/JHA sayılı ve 12 Haziran 2007 tarihli Konsey Kararı, OJ L 205, 7.8.2007, s. 63-84.
- Règlement (CE) n° 863/2007 du Parlement européen et du Conseil du 11 juillet 2007 instituant un mécanisme de création d'équipes d'intervention rapide aux frontières et modifiant le règlement (CE) n° 2007/2004 du Conseil pour ce qui a trait à ce mécanisme et définissant les tâches et compétences des agents invités, JO L 199 du 31.7.2007, s. 30.
- 767/2008 sayılı VIS Tüzüğü- Vize Bilgi Sistemi (VIS) ve kısa süreli vizelere istinaden Üye Devletler arasındaki veri değişimine ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (EC) 767/2008 sayılı ve 9 Temmuz 2008 tarihli Tüzüğü (VIS Tüzüğü), OJ L 218, 13.8.2008, s. 60-81.
- 810/2009 sayılı Tüzük)- Vizelere ilişkin Topluluk Kanununu (Vize Kanunu) tesis eden (EC) 810/2009 sayılı Tüzük, OJ L 243, 15.9.2009, s. 1-58.
- 81/2009 sayılı Tüzüğü- 562/2006 sayılı Schengen Sınırları Kanunu VIS'İN kullanımı ile ilgili değiştiren Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (EC) 81/2009 sayılı ve 14 Ocak 2009 tarihli Tüzüğü (Règlement (CE) n o 81/2009 du Parlement européen et du Conseil du 14 janvier 2009 modifiant le règlement (CE) n o 562/2006 en ce qui concerne l'utilisation du système d'information sur les visas (VIS) dans le cadre du code frontières Schengen (11/04/2016 tarihinden itibaren yürürlükte değil; 2016/399 sayılı Tüzük "Schengen Sınırları Kanunu" ile yürürlükten kaldırılmıştır, OJ L 35, 4.2.2009, s. 56-58.
- 2010/252/EU sayılı Konsey Kararı, CJEU C-355/10 tarafından iptal edilmiş- Avrupa Birliği'nin Üye Devletlerinin Dış Sınırlarda Operasyonel İşbirliği Yönetimi Ajansı tarafından yürütülen operasyonel işbirliği bağlamında deniz dış sınırlarının gözetimi münasebetiyle Schengen Sınırları Kanununu tamamlayan 26 Nisan 2010 tarihli Konsey Kararı, OJ L 111/20, 04.05.2010, s. 1-7.

- 1168/2011 sayılı Tüzük- Avrupa Birliği'nin Üye Devletlerinin Dış Sınırlarda Operasyonel İşbirliği Yönetimi Ajansını tesis eden (EC) 2007/2004 sayılı Konsey Tüzüğünü değiştiren, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (EU) 1168/2011 sayılı ve 25 Ekim 2011 tarihli Tüzüğü, OJ L 304, 22.11.2011, s. 1-17.
- 610/2013 sayılı Tüzük- Sınırlar içinde kişilerin dolaşımını yöneten kurallara dair bir Topluluk Kanunu tesis eden Avrupa Parlamentosu'nun ve Konseyi'nin (EC) 562/2006 sayılı Tüzüğünü (Schengen Sınırları Kanunu), Schengen Anlaşmasını uygulayan Sözleşmeyi, (EC) 1683/95 ve (EC) 539/2001 sayılı Konsey Tüzükleri ile Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (EC) 767/2008 ve (EC) 810/2009 sayılı Tüzüklerini değiştiren; Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (EU) 610/2013 sayılı ve 26 Haziran 2013 tarihli Tüzüğü, OJ L 182, 29.6.2013, s. 1-18.
- 1051/2013 sayılı Tüzük- İstisnai durumlar hariç olmak üzere iç sınırlardaki sınır kontrolünün geçici olarak tekrar getirilmesine dair ortak kuralları sağlama amaçlı (EC) 562/2006 sayılı Tüzüğü değiştiren, Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (EC) 1051/2013 sayılı ve 22 Ekim 2013 tarihli Tüzüğü, OJ L 295, 6.11.2013, s. 1-10
- Reglement (UE) n ° 1052/2013 du Parlement européen et du Conseil du 22 octobre 2013 portant création du système européen de surveillance des frontières (Eurosur) OJ L 295, 6.11.2013, s. 11-26.
- 603/2013 sayılı Eurodac Tüzüğü - Üye Devletlerden birinde üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişi tarafından yapılan bir uluslararası koruma başvurusunu incelemekten sorumlu Üye Devleti belirleme amaçlı kriterleri ve mekanizmaları tesis eden (EU) 604/2013 sayılı Tüzüğün etkili uygulanması için parmak izlerinin karşılaştırılması amacıyla 'Eurodac'ın kurulmasına ilişkin; ve yasaların uygulanması amacıyla Üye Devletlerin kolluk kuvvetleri yetkilileri ve Europol tarafından Eurodac verilerinde yapmaya yönelik taleplere ilişkin; ve özgürlük, güvenlik ve adalet alanlarında büyük ölçekli Bİ sistemlerinin operasyonel yönetimine istinaden bir Avrupa Ajansı tesis eden (EU) 1077/2011 sayılı Tüzüğü değiştiren; Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (EU) 603/2013 sayılı ve 26 Haziran 2013 tarihli Tüzüğü, OJ L 180, 29.6.2013, s. 1-30.
- 604/2013 sayılı Dublin Tüzüğü- Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin EU 604/2013 sayılı ve 26 Haziran 2013 tarihli Tüzüğü; Üye Devletlerden birinde üçüncü ülke vatandaşı veya vatansız kişi tarafından yapılan bir uluslararası koruma başvurusunu incelemekten sorumlu Üye Devleti belirleme amaçlı kriterleri ve mekanizmaları tesis eder; OJ L 180, 29.6.2013, s. 31-59.
- 2013/158/EU sayılı Konsey Kararı- İkinci kuşak Schengen Bilgi Sistemi (SIS II)'nin kurulması, işletilmesi ve kullanılmasına ilişkin Avrupa Parlamentosu ve Konseyi'nin (EC) 1987/2006 sayılı Tüzüğünün uygulama tarihini değiştiren 7 Mart 2013 tarihli Konsey Kararı, OJ L 87, 27.3.2013, s. 10-11;

- 2013/157/EU sayılı Konsey Kararı- İkinci kuşak Schengen Bilgi Sistemi (SIS II)'nin kurulması, işletilmesi ve kullanılmasına ilişkin 2007/533/JHA sayılı Kararının uygulama tarihini değiştiren 7 Mart 2013 tarihli Konsey Kararı, OJ L 87/8, 27.03.2013, s. 1-2.
- 2016/1624 sayılı Tüzük ile Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Birimi kurulduğu gibi 2016/399 sayılı Tüzük (Schengen Sınır Kanununa ilişkin) değiştirilmiş; 863/2007 sayılı Tüzük (Acil Sınır Müdahale Ekiplerinin -RABİT kurulmasına ilişkin) ile 2007/2004 sayılı Tüzük (Avrupa Birliği Üye Devletlerin Dış Sınırlarında Operasyonel İşbirliği Yönetimi için Avrupa Ajansının (Frontex) kurulmasına ilişkin) ile 2005/267 sayılı Konsey Kararı (Üye Devletlerin Göç Yönetim Hizmetleri İçin Web-tabanlı Güvenli Bilgi ve Koordinasyon Ağına ilişkin) yürürlükten kaldırılmıştır, JOUE n° L 251 du 16 Eylül 2016, s. 1.
- 2016/399 sayılı Tüzük "Schengen Sınırlar Kanunu" (15 Mart 2006 tarihli Tüzük- Kişilerin sınırdan geçişlerini düzenleyen hükümleri içeren bir Birlik kanunu tesis edilmesine ilişkin) 562/2006 sayılı Tüzüğün yerini almıştır (Schengen Sınırlar Kanunu), JOUE n° L 77 du 23 Mart 2016, s. 1,

**Journal of Strategic Research in Social Science
(JoSReSS)**

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

New Initiatives in Enhancing the Quality of the Visual Landscape of Erzurum City*

Elif ÖNAL¹ & Serkan ÖZER²

Keywords

Visual analysis,
Visual quality, Visual
design.

Abstract

The aim of this study was to determine the important spaces that may have high usage density in Erzurum city which hosted the 2011 Universiade Winter Olympic Games and to increase their visual impact values.

For this purpose, 12 Mart, Mevlana and Dr. Refik Saydam streets forming the connection among the important facilities built for Palandöken Mountain and the winter games were determined as study locations. By performing the analysis of the visual impact values of the spaces, designs that could be a suggestion were prepared by combining the visual design elements with the design principles. Existing spaces and the suggested designs prepared as an alternative to them were submitted to the group of people and expert for the evaluation in the framework of variables of environmental identifications (beauty, ugliness, interestingness, etc.).

A positive increase was achieved between the existing visual impact values and the suggested impact values of the spaces through the formed method. In accordance with suggested approaches that receive high scores in the evaluation, suggestions that might be useful to the authorized institutions were presented in the studies to be conducted to renew the city image.

Article History

Received
28 Oct, 2018
Accepted
30 Dec, 2018

Erzurum Kenti Görsel Peyzaj Kalitesinin Yükseltilmesinde Yeni Açılımlar

Anahtar Kelimeler

Görsel analiz, Görsel
kalite, Görsel tasarım.

Özet

Bu çalışmada, 2011 yılı Universiade kış olimpiyat oyunlarına ev sahipliği yapmış olan Erzurum kentinin, kullanım yoğunluğu yüksek olabilecek önemli mekânları saptanarak görsel etki değerlerinin artırılması amaçlanmıştır.

Bu amaçla Palandöken dağı ve kış oyunları için yapılan önemli tesisler arasında bağlantıyı oluşturan 12 Mart, Mevlana ve Dr. Refik Saydam caddeleri çalışma mekânları olarak belirlenmiştir. Mekânların mevcut görsel etki değerlerinin analizi yapılarak, görsel tasarım öğeleri tasarım ilkeleri ile bir araya getirilerek öneri olabilecek tasarımlar oluşturulmuştur. Mevcut mekânlar ve onlara alternatif olarak oluşturulan öneri tasarımlar çevresel tanımla değişkenleri (güzellik, çirkinlik, ilginçlik. vb.) çerçevesinde uzman ve halktan oluşan grubun değerlendirmesine sunulmuştur.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
28 Ekim 2018
Kabul Tarihi
30 Aralık 2018

* Bu çalışma 274668 nolu 'Universiade 2011 Kapsamında Erzurum Kenti Görsel Peyzaj Kalitesinin Yükseltilmesinde Yeni Açılımlar' adlı yüksek lisans tezi verilerinden hazırlanmıştır.

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0002-8458-2305. Öğr. Gör., Atatürk Üniversitesi, Tortum Meslek Yüksekokulu, Park ve Bahçe Bitkileri Bölümü, elif.onal@atauni.edu.tr

² ORCID: 0000-0002-1220-206X. Prof. Dr., Atatürk Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, sozer@atauni.edu.tr

Oluşturulan yöntem ile mekânların mevcut görsel etki değerleri ve öneri etki değerleri arasında olumlu artış sağlanmıştır. Değerlendirmede yüksek puanlamayı alan öneri yaklaşımlar doğrultusunda kent imajını yenilemeye yönelik yapılacak olan çalışmalarda yetkili kurumlara faydalı olabilecek öneriler sunulmuştur.

1. Giriş

Kentsel dış mekânlar, yapıların oluşturduğu kentlilerin algıladığı ve tüm kentsel olayların ilişkilendiği bir bütündür. Kent için önemli olan, bu dış mekânların dekorasyonu, canlandırılması ve bilinçli olarak düzenlenmesidir (Bakan, 1987:31). Kentlerde insanların sağlıklı ve mutlu yaşamaları, kentin sosyo-ekonomik yapısının gelişmişliği ve buna bağlı olarak yeşil alan sistemlerinin gereksinimlere cevap verecek düzeyde olmasına bağlıdır. Açık yeşil alanların ve park alanlarının işlevsel olabilmeleri için, kişi başına düşen alan miktarı, donatı elemanları, her bir yeşil alanın kendi sınırları içinde hizmet yönünden niteliği ve görsel etkinliği önemlidir (Etili, 2002: 48).

Kentlerin fiziksel büyümeleriyle artan görsel kirlilik ya da genel ifadeyle, kentsel peyzajdaki bozulmalar nedeniyle kimlik, anlam ve imge yaratma kavramları günümüz kentsel tasarım çevrelerinin temel sorunları olmuştur. Doğal ve kültürel değerleri korunmuş sağlıklı kentsel çevrelerde yaşama hakkına sahip kent halkının, tekdüze beton yığınları arasında yaşamak zorunda kalması da bu sorunların çözümü için yeni yöntemler geliştirilmesini gerektirmektedir (Kelkit, 2002: 18). İnsanın, isteklerine ve zevkine uygun bir mekânda yaşama arzusu; estetik ve işlevsel açıdan en uygun dış mekânların yaratılması, tasarım amacına en uygun elemanların seçilmesi ve bilinçli kullanılmasıyla gerçekleştirilebilir (Kelkit, 2002:19).

Kentlerdeki dekorasyon ve canlandırma çalışmalarında peyzaj estetiği diğer ifade ile görsel kalite kavramları dikkate alınmalıdır. Bir yerin ne derece çekici veya zevk verici olduğu, o kaynağın görsel kalitesini verir (Özgüç, 1999:119). Görsel kaynakların kalitesinin ölçümü ve değerlendirilmesi, görsel kaynak yönetiminin doğru yapılabilmesi için önceliklidir.

Görsel kalite değerlendirmesi, peyzaja ait görsel bilginin, bir gözlemci tarafından, idealize edilmesi, peyzaja uygunluğunun ölçülmesidir. Kalite ölçümü ve değerlendirilmesinde izlenen yöntem, kaynağa ait niteliklerin ilişkilendirilmesi, sınıflandırılması, alanın analizinin yapılması ve buna bağlı olarak peyzaj değerinin belirlenmesi, alan kullanım kararlarının alınması ve önerilerin getirilmesinde temel oluşturmaktadır (Kaptanoğlu, 2006:36). Bir proje çalışmasında, daha karar aşamasında, yörenin görsel niteliğinin saptanarak analizin yapılması, görsel kaynakların korunması için en doğru olan yöntemdir. Bu, çevrenin görsel ve ekolojik yapısının korunmasının yanı sıra, gerek çalışmalar sırasında ve gerekse daha sonra ortaya çıkacak masraflarında en aza inmesini sağlayacaktır (Özgüç, 1999:120).

Görsel etki değerlendirme çalışmalarının ortak amacı, planlama ve tasarlama süreçlerinde kullanılacak görsel ölçüt ve modelleme süreçleri geliştirerek, çevre koruma ve geliştirme için gerekli çevresel veriler dizisini genişletmektir(Özgüç, 1999:120).

Bu çalışmada kış olimpiyat oyunlarına ev sahipliği yapmış olan Erzurum kentinin, kullanım yoğunluğu yüksek olabilecek önemli mekânları saptanarak görsel etki değerlerinin artırılmasına yönelik mevcut durum analizleri ve yeni öneri tasarımlar yapılmıştır.

2. Materyal ve Yöntem

Çalışma Doğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük kenti olan Erzurum'da gerçekleştirilmiştir. Kentin nüfusu son verilere göre 762321 olmuştur (Anonim, 2016). Kent çevre il ve ilçelerden göç alıp dışarıya göç vermektedir. İl arazisinin büyük çoğunluğunda, karasal iklim özellikleri egemendir. Kentte kışlar uzun ve sert, yazlar kısa ve sıcak geçer. Kent'te en soğuk ay ortalaması, -8,6 °C, en sıcak ay ortalaması 19,6 °C, en düşük sıcaklık -35 °C ve en yüksek sıcaklık ise, 35 °C olarak ölçülmüştür. Yıllık yağış ortalaması 453 mm.'dir. En az yağış kış devresinde düşer. Bu devrenin yağışları kar biçiminde olup, kar yağışlı gün sayısı 50 ve kar örtüsünün yerde kalış süresi ise 114 gün kadardır. Özellikle kırsal kesimde halk geçimini tarım ve hayvancılıkla sağlamaktadır. Kentte memur ve işçi istihdamı, üniversite öğrencileri, askeri birlikleri ve sağlık sektörünün bulunması ekonominin hareketliliği bakımından önemli bir etki sağlamaktadır (Anonim, 2016a). Palandöken dağı eteklerinde kurulu olan, tarihi yönden çok zengin birçok eseri barındıran ve adeta bir kültür merkezine benzeyen kent günümüzde önemli bir turizm potansiyeli taşımaktadır. Son yıllarda kış turizmi açısından da büyük önem kazanmıştır. Kış turizmi ile ön planda olan Erzurum 2011 Universiade kış olimpiyatları için ev sahipliği yapmıştır.

Çalışmanın ana materyali olarak kış olimpiyat oyunlarına ev sahipliği yapmış olan kentin kullanım yoğunluğu yüksek olabilecek, Palandöken dağı ve kış oyunları için yapılan önemli tesisler arasında bağlantıyı oluşturabilecek 12 Mart, Mevlana ve Dr. Refik Saydam caddeleri belirlenmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Alınan harita görüntüsünde çalışma alanları
(<http://earth.google.com/>)

Çalışma yöntemi 7 aşamadan oluşmaktadır. İlk aşamasında konuyla ve çalışma alanı ile ilgili önceden yapılmış olan çalışmalar taranmıştır.

İkinci aşamada her bir araştırma alanına gidilerek alanın mevcut durumu incelenmiştir. Seçilen caddelerin çevresinde bulunan yapılar ve doğal elemanlar belirlenmiştir. Mevcut yapıların cephe kaplamaları, onların alan ile uyumu ya da

modern kent görünümüne uygunlukları gibi özellikleri incelenmiştir. Caddelerde kullanılan asfalt ve kaldırım döşemelerinin görsel olarak etkileri ve varsa kullanılan donatı elemanlarının etüdü yapılmıştır. Ayrıca alandaki mevcut ağaçların ve çalılarının, kullanılan aydınlatma elemanları ve elektrik direklerinin de etüdü yapılmıştır.

Üçüncü aşamada alanda yapılan gözlem ve analizler doğrultusunda alanı tanımlayabilecek algı noktalarından alternatif olarak oluşturulacak tasarımları en iyi şekilde gösterecek çeşitli görüntüler alınmıştır. Bilgisayar ortamına aktarılan görüntülerden en uygun olanları seçilerek, her bir görüntü için Adobe Photoshop CS2 ve Realtime Landscaping Photo programlarında görsel kalite artırımlarına yönelik dört adet öneri olabilecek görüntü hazırlanmıştır (Hepecan, 2003:64). Adobe Photoshop CS2 programında fotoğrafların netlik ve ışık ayarları yapılmıştır. Realtime Landscaping Photo programında ise öneri tasarımlar oluşturulmuştur. Mevcut fotoğraf üzerine gözlemlenen olumsuzluklar da dikkate alınarak ağaç, çalı ve yer örtücüler ile değişik yer döşemeleri, donatı ve aydınlatma elemanları konularak tasarımlar yapılmıştır.

Dördüncü aşamada ise mevcut alan görüntüleri ve her biri için hazırlanan dört adet öneri görüntü Microsoft Power Point programında sunum şeklinde değerlendirme yapılması için hazırlanmıştır. Alanların mevcut durumu ve onların görsel kalitelerinin artırılmasına yönelik hazırlanan öneri görüntülerin anket ile karşılaştırılması amaçlanarak, görsel kalite değerlendirme kapsamında yapılan önceki çalışmalarda kullanılan anket formları taranmıştır. Temelli'nin uyguladığı anket örnek alınarak çalışma amacına uygun iki bölümden oluşan yeni bir anket formu hazırlanmıştır. Anketin ilk bölümünde katılımcıların sosyal yapısını belirlemek için cinsiyet, yaş, eğitim vb. sorulara yer verilmiştir. İkinci bölümünde ise, mekânların görsel tasarım öğeleri (renk, çizgi, biçim, ölçü, doku) ışığında, çevresel tanımlama değişkenlerine (güzellik, çirkinlik, uyumluluk, ilginçlik vs.) göre verilen mevcut ve öneri görüntülerin arasındaki görsel kalite artışının sayısal değerlerinin belirlenmesi amaç edinilmiştir. Bu amaçla standart anket formları hazırlanmıştır. Anket formunda yer alan çevresel tanımlama değişkenleri Baytin (1994)'in yapmış olduğu çalışmadan esinlenerek belirlenmiştir.

Beşinci aşamada anketler Atatürk Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı bölümü 2. ve 4. sınıf yaz okulu öğrencileri, peyzaj mimarları ve halktan oluşan 100 kişilik grubun değerlendirmesine sunulmuştur. Ankette kişi sayıları belirlenirken amaçlı örnekleme hedef alınmıştır. Amaçlı örnekleme, araştırmacının tesadüfi örnekleme yapmadan oluşturmaya çalıştığı, genellenebilirlik özelliği taşıyan örnekleme yöntemidir (Anonim, 2010). Bu doğrultuda çalışmanın amacına uygun kişiler belirlenmiştir.

Uygulanan anketlerin değerlendirme aşamasında ise anketler gözden geçirilerek, eksik veri ya da protest cevap veren anketler elenmiştir. Eleme sonrasında anketlerde yer alan veriler SPSS 13.0 programı ile bilgisayar ortamına aktarılmıştır. SPSS 13.0 programının kullanım amacı anketten elde edilen verilerin sonuçlarını istatistiksel olarak sağlıklı şekilde ortaya koymaktır.

Değerlendirme yapılırken her bir görüntüdeki peyzaj elemanları (bitki, zemin ya da yapı olarak) ayrı ayrı değil de mekânda bütün olarak ele alınarak her bir

mekânın öneri ve mevcut peyzaj elemanları görsel etki değerleri açısından karşılaştırılarak, en yüksek puanlamayı alan görüntüler belirlenmiştir. Tasarım öğeleri ışığında çevresel tanımlama değişkenlerine göre her bir mevcut görüntü ve onlara sunulan öneri görüntülerin arasında yapılan değerlendirmeler arasında beğeni sırası ortaya konması amaçlanmıştır. Her bir çevresel tanımlama değişkeni için ayrı ayrı puanlama sonuçları ortaya konulmuştur. Bu şekilde anket uygulanan kişilerin hangi mekânı hangi değişkene göre daha estetik buldukları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Veri puanlarının istatistiksel sonuçlarını ortaya koymak için, uygulama amacına ve durumuna göre Chi-Square (Ki-kare) bağımsızlık test yöntemi kullanılmıştır. Anketimizde çevresel tanımlama değişkenleri birden fazla ve görüntülerde birden fazla olduğu için gruplar uygun görülmüştür. Bu görüntülere puanlama yapılırken mevcut ve öneri görüntülere değişkenler ışığında verilen cevapların arasında bağımlılık olup olmadığının tespiti amaçlanmıştır (Anonim, 2010a).

Yöntemin son aşamasında elde edilen değerlendirme bulguları ortaya konmuştur. Bulguların belirtilmesinin ardından çalışma alanlarının görsel kalite değerlendirme sonuçları belirtilerek yapılması gereken öneriler sunulmuştur.

3. Araştırma Bulguları

Tasarım öğeleri dikkate alınarak çevresel tanımlama değişkenlerine göre verilen etki değerleri, konu ile ilgili uzman (peyzaj mimarı, mimar, görsel sanat meslek adamları, eğitim almakta olan üniversite öğrencileri vb.) ve halktan oluşan 100 adet katılımcıya, 2010 yılının haziran ve temmuz aylarında uygulanan standart anket formları aracılığı ile saptanmıştır. Anket katılımcılarının sosyal yapısı değerlendirildiğinde aşağıdaki tablo elde edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Anket katılımcılarının sosyal yapısı

Kişisel özellik		%	Kişisel özellik		%
Yaş	15-25	47	Cinsiyet	Bayan	46
	26-35	28		Bay	54
	36-50	16	Yaşanılan yer	Köy	0
	>50	9		Kent	98
Eğitim	İlköğretim	0	Oturulan ev	Kasaba	2
	Lise	31		Kentte bahçesiz konut	32
	Üniversite	69		Bahçeli apartman	60
Meslek	Öğrenci	35	Gelir	Bahçeli tek ev	8
	İşsiz	25		Düşük	18
	Memur	40		Orta	78
				Yüksek	4

Anket değerlendirmelerinde her bir alan için hazırlanan fotomontaj görüntüler ve mevcut görüntülerin frekans değerleri ve aralarında anlamlı bir fark olup olmadığını göstermek amacıyla Chi-Square (Ki-Kare) testi kullanılmıştır. Ki-kare testinde karşılaştırma sonrasında elde edilen çıktı tablolarında P değeri (Asymp. Sig.) 0.05 den büyük olursa anlamlı ilişki olmadığı yani bağımsız olduğu tespit

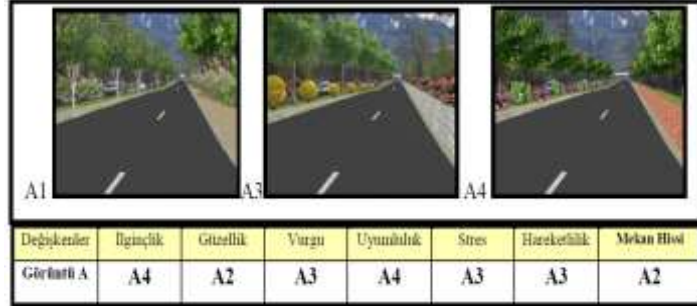
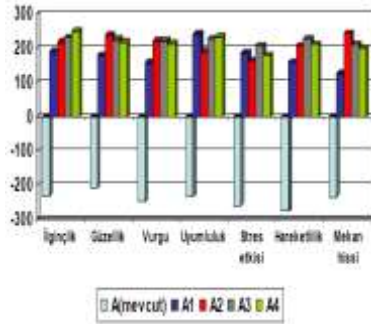
edilir. Çalışmada elde edilen verilerin çıktılarında P değeri 0,805 olarak bulunmuştur. Yani her görüntü için çevresel tanımlama değişkenlerine bağımsız cevaplar verilmiştir.

12 Mart caddesinden alınan algı noktalarına ait mekânların görüntüsü A, B, C olarak belirtilmiştir(Şekil 2). Tasarlanan öneri görüntüler ise mevcut görüntü harfleri üzerinden (A1, A2,A3,A4,B1, ...) numaralandırılmıştır. Belirlenen mekânlar için elde edilen sonuçlara göre toplam değerler grafik yardımı ile belirtilmiştir (Şekil 3, 4, 5).

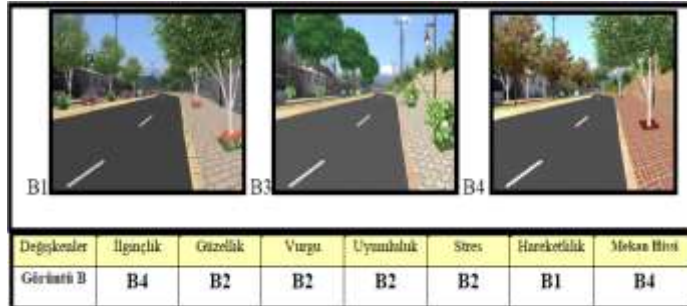
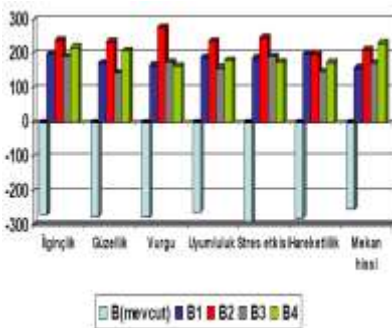
Şekil 2. 12 Mart Caddesi için belirlenen algı noktaları (Görüntü A, B ve C)

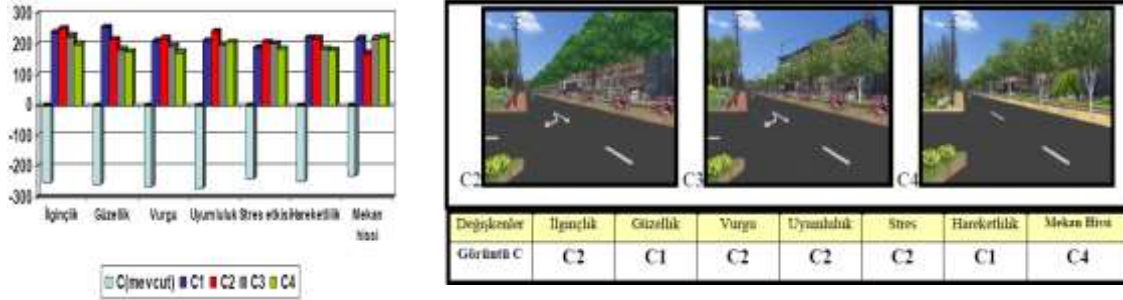
Şekil 3. Görüntü A'ya ait toplam değerler ve çevresel tanımlama değişkenlerine göre en yüksek puanları alan görüntüler

Şekil 4. Görüntü B'ye ait toplam değerler ve çevresel tanımlama değişkenlerine göre en yüksek puanları alan görüntüler

Şekil 5. Görüntü C'ye ait toplam değerler ve çevresel tanımlama değişkenlerine göre en yüksek puanları alan görüntüler

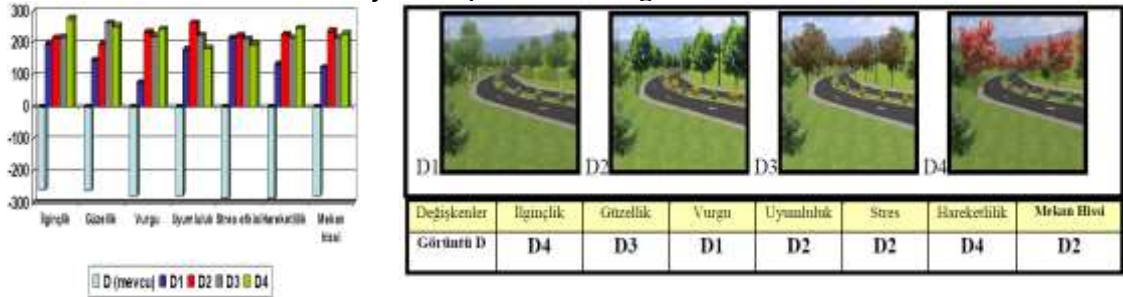

Mevlana caddesinden alınan algı noktasına ait mekânın görüntüsü D olarak belirtilmiştir. Tasarlanan öneri görüntüler ise mevcut görüntü harfi üzerinden (D1,D2,D3,D4) numaralandırılmıştır. Belirlenen mekân (görüntü D) için elde edilen sonuçlara göre toplam değerler grafik yardımı ile belirtilmiştir (Şekil 6 ve 7).

Şekil 6. Mevlana Caddesi için belirlenen algı noktası (Görüntü D)

Şekil 7. Görüntü D'ye ait toplam değerler ve çevresel tanımlama değişkenlerine göre en yüksek puanları alan görüntüler

Dr. Refik Saydam Caddesinden alınan algı noktalarına ait mekânların görüntüsü E, F olarak belirtilmiştir (Şekil 8). Tasarlanan öneri görüntüler ise mevcut görüntü harfleri üzerinden (E1, E2,E3,E4,F1, ...) numaralandırılmıştır. Belirlenen mekânlar için elde edilen sonuçlara göre toplam değerler grafik yardımı ile belirtilmiştir (Şekil 9, 10).

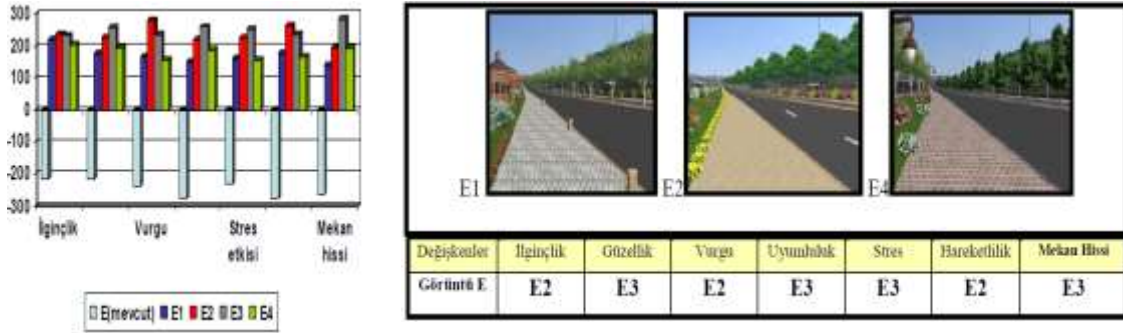
Şekil 8. Dr. Refik Saydam Caddesi için belirlenen algı noktaları (Görüntü E, F)

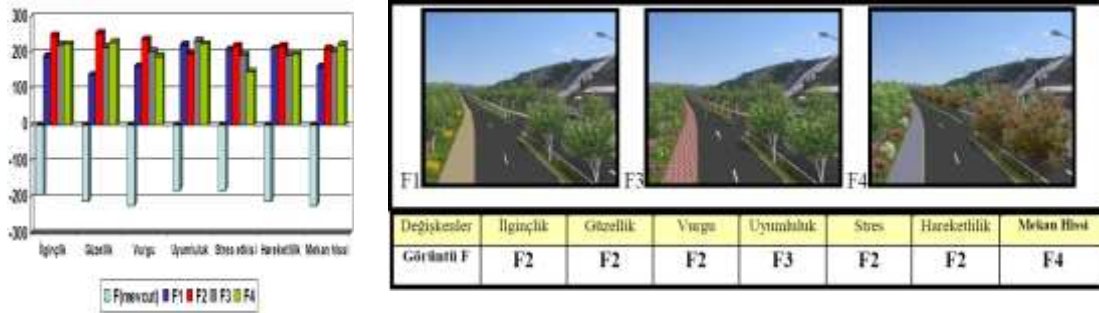
E

F

Şekil 9. Görüntü E'ye ait toplam değerler ve çevresel tanımlama değişkenlerine göre en yüksek puanları alan görüntüler

Şekil 10. Görüntü F'ye ait toplam değerler ve çevresel tanımlama değişkenlerine göre en yüksek puanları alan görüntüler

4. Sonuç ve Değerlendirme

Seçilen mekânlarda peyzaj, Sardon (1979), Sardon *et al.* (1988), çalışmalarındaki gibi düzlem, bitki ve yapı olarak bölümlenerek incelenmemiştir. Düzenleme alanları yol güzergâhlarında olduğu için ve yapı elemanları değerlendirilecek yoğunlukta olmadığından yapı elemanı düzeyinde incelemeyi engellemiştir. Diğer elemanlar (bitki ve zemin) içinde test anketlerinde anket uygulanan kişilerde tek düze bakım gözlemlendiği için mevcut alan ve öneri görüntüler bir bütün olarak incelenmiştir. Değerlendirme yapılırken her bir görüntüdeki peyzaj elemanları (bitki, zemin ya da yapı olarak) ayrı ayrı değil de

mekânda bütün olarak ele alınarak her bir mekânın öneri ve mevcut peyzaj elemanları görsel etki değerleri açısından karşılaştırılarak, en yüksek puanlamayı alan görüntüler belirlenmiştir.

Olimpiyat tesislerine ulaşım ağında bulunan, yoğun ziyaret alabilecek caddelerin görsel analizleri sonucunda görsel kalitelerinin yeterli olmadığı belirlenmiş ve yapılan bu çalışmayla görsel kalitesinin artırılması amaçlanarak alternatif düzenlemeler yapılmış, değişik gruplardaki kullanıcıların fikirleri alınmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler ışığında kent imajını yenilemeye yönelik yapılacak olan peyzaj mimarlığı çalışmalarında yetkili kurumlara öneriler sunulması amaçlanmıştır.

Uygulanan yöntem ile tüm öneri görüntülerde mevcut alana göre görsel ölçüt değerlerinde olumlu artış gerçekleşmiştir. Peyzaj tasarım ilkelerine uygun yapılan çalışmaların kullanıcılar tarafından beğeni gördüğü sonucuna varılmıştır. Katılımcıların yaptığı değerlendirmeye göre görsel değerlendirme yapılırken her çevre tanımlama değişkeni için ayrı beğeni olabileceği sonucuna da varılmıştır. Yani mekâna bakıldığında güzel ancak mekân hissi yaratmaması gibi değerlendirmeler yapılabilmektedir.

Bu değerlendirme farklılıklarını göz önüne alarak tasarım yapılacak alanda önce beklentilerin belirlenmesi için ön çalışma yapılması gereği, ardından o doğrultuda tasarım yapılması sonucuna ulaşılmıştır. Bu yöntem ile zaman ve ekonomik yönden kayıpların önüne geçilebilecek ve görsel yönden amaca uygun bilinçli çalışmalar elde edilebilecektir.

Uygulanan anket değerlendirmelerinden elde edilen sonuçlara göre öneri görüntülerde özellikle rengiyle etkili ağaçların kullanılması kullanıcıları cezpt etmektedir. Yüksek puan alan görüntülerde özellikle *Prunus ceracifera* „Atropurpurea“ (Süs Eriği), *Malus x purpurea* „Eleyi“ (Süs Elması) ağaçlarının bulunması bu sonuca ulaşılmasını sağlamıştır (Şekil 5.1).

Şekil 11. *Prunus ceracifera* „Atropurpurea“ ve *Malus x purpurea* „Eleyi“ nin uygulandığı yüksek puan alan görüntüler

F2

D4

A2

Çalışmada alternatif öneri getirilen üç cadde için yapılan değerlendirme sonuçlarına göre en yüksek puanlamayı alan görüntü 286 puanla mekân hissini verdiği belirtilen görüntü E3'tür (Şekil 5.2).

Şekil 12. Öneri görüntüler arasında en yüksek puanı alan görüntü E3

Bu sonuç beklentiler arasında yer almaktadır. Peyzaj tasarım ilkelerine uygun yapılan çalışmaların kullanıcılar tarafından beğeni gördüğü sonucuna varılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre kentlerde yapılacak olan peyzaj düzenlemelerine yönelik öneriler şöyledir;

- Yüksek yapıların bulunduğu alanlarda, mekân daraltma baskısı azaltılmalı ve insan ölçeğine indirgenmeli,
- Ağaçların ölçü, renk, form, doku, gibi bireysel ve kitlesel değerleri ile görsel (estetik) katkı sağlanmalı,
- Mekânda istenmeyen çirkin görünüm varsa; maskeleyme, gizlilik (mahremlik); perdeleme ve görülebilir bir engel oluşturabilme hedefleri ilke edinilerek tasarımlar yapılmalı,
- Yer döşemesi uygulamalarında malzeme seçimi, farklı renkteki malzemelerin kullanımı ile monotonluğun kırılması amaçlanmalı,
- Yaya kullanım alanlarında güvenlik içinde rahatça dinlenme ve yürüme olanağını sağlayacak, gölge ve çekici ortam oluşturup monotonluğu kırarak tasarımlar yapılmalı,
- Araç ve yaya mekânlarını fiziksel olarak birbirinden ayırıp, engelleyen ve yönlendiren tasarımlar düşünülmelidir.

Kaynakça

Anonim2010,http://www.istatistikanaliz.com/ornekleme_turlerine_karar_verilmesi.asp

Anonim2010a,<http://kemaldoyumus.files.wordpress.com/2009/12/kikaretestleri.pdf> #322,15, Ki-Kare Bağımsızlık Testi

Anonim 2016, <http://www.tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>

Anonim 2016a, <http://www.erzurum.gov.tr/sosyal-durum>

Bakan, K., 1987. Türkiye’de Kentsel Dış Mekanların Düzenlenmesi, Tübitak Yayınları, Ankara.

- Baytin, C., 1994. Tarihi Çevrelerde Yeni Yapı Olgusuna Bir Yaklaşım, İstanbul Örneğinde Bir Uygulama Modeli. Doktora Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Etli, B., 2002. Edirne İli Merkez İlçe Yeşil Alan Sisteminin Peyzaj Mimarlığı İlkeleri Yönünden İrdelenmesi, Trakya Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Dergisi, B Serisi, Cilt 3, No 1, 47-59, ISSN 1302 647X.
- Hepcan, C., 2003. Urla(İzmir) Kent Merkezi ve Yakın Çevresi Örneğinde Görsel Etki Değerlendirme Çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Kaptanoğlu, A., 2006. Peyzaj Değerlendirmesinde Görsel Canlandırma Tekniklerinin Kullanıcı Tercihine Etkileri. Doktora Tezi. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Kelkit, A. 2002. Çanakkale Kenti Açık-Yeşil Alanlarda Kullanılan Bitki Materyali Üzerinde Bir Araştırma. Ekoloji 10, 17-21.
- Özgüç, İ.M., 1999. TEM Hadımköy-Kınalı arası peyzaj planlaması üzerinde görsel araştırmalar, (Doktora Tez Özeti), İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi Seri A.49(2): 115-132.
- Smardon, R. C.,1979. Prototype Visual ImpactAssessment Manual, School of landscapearchitecture, University of New York.
- Smardon, R.C.,Palmer J. F., Knopf A., Grinde K., Henderson J. E. and Peyman-Dove L. D.,1988. Visual ResourcesAssessmentProcedurefor US ArmyCorps of Engineers. Instruction Report EI-88-1, EnvironmentalLab, US ArmyWaterwaysExp. Stn.,Vicksburg, Miss. 5-80 pp. plusappendices. Nowavailable on line at <http://www.esf.edu/es/via>

Journal of Strategic Research in Social Science
(JoSReSS)

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

Chamber Music in Traditional Ottoman/Turkish Music

Ayşe Özlem AKDENİZ¹ & Hüseyin Bülent AKDENİZ²

Keywords

Music in Ottoman,
Chamber Music,
Music, Music Groups
in Ottoman.

Article History

Received
23 Oct, 2018
Accepted
30 Dec, 2018

Abstract

Turkish music is evolved within the framework of monody as well as its maqams and methods, unlike western music, for centuries. Music in Ottoman palaces had mostly great importance both in connection with its education and execution, and sultans grew up in the music culture.

It shall be accurate to qualify Traditional Ottoman/Turkish music as “chamber music” in terms of both their general playing styles and the number of performers in the community. This music was generally an indoor music.

There are very important technical and aesthetical reasons, which caused Traditional Ottoman/Turkish music to be played as a chamber music and in this manner in the past even it was not always mentioned clearly.

In this study, instead of chamber music, which was a communication media during experience of Traditional Ottoman/Turkish music for centuries, it was tried to underline its importance and requirement.

Geleneksel Osmanlı/Türk Musikisinde Oda Müziği

Anahtar Kelimeler

Osmanlı'da Musiki,
Oda Müziği, Müzik,
Osmanlı'da Müzik
Toplulukları.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
23 Ekim 2018
Kabul Tarihi
30 Aralık 2018

Özet

Türk müziği, yüzyıllar boyunca, batı müziği sisteminden farklı olarak tek sesli ve kendi makam ve usulleri çerçevesinde gelişme göstermiştir. Osmanlı saraylarında müzik, gerek eğitimi gerek icrası açısından çoğunlukla büyük önem taşımış, sultanlar müzik kültürüyle iç içe büyümüşlerdir.

Geleneksel Osmanlı/Türk musikisini gerek genel icra tarzları gerekse toplulukta yer alan icracıların sayısı bakımından esas itibarıyla bir “oda müziği” olarak nitelendirmek doğru olur. Bu müzik genellikle kapalı mekân müziği olmuştur.

Geleneksel Osmanlı/Türk musikisinin bir oda müziği üslubunda icra edilmesini ve her zaman açıkça ifade edilmemiş olsa bile geçmişte de her zaman o üslupta icra edilmesine neden olan çok önemli teknik ve estetik sebepler vardır.

Bu çalışmada, geleneksel Osmanlı/Türk musikisinin yüzyıllarca sürmüş tecrübesinde bir iletişim aracı olan oda müziğinin yerine, önemine ve gerekliliğine ışık tutmaya çalışılmıştır.

1. Giriş

Osmanlı musikisi; tezhibi, nakşî (minyatürü), halısı, hattı ve ebrusuyla, Batılıların sublime art dedikleri 'ulvî' bir güzellik olan Osmanlı sanatının mimarîdeki taş yerine seste billurlaşmış şeklidir. Tablolarında uzun süre en koyu bordo, narçiçeği ve kestane renklerini kullandıktan sonra, paletinde siyah ve griden başka renk,

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0003-2383-7121. Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, ozakdeniz@anadolu.edu.tr

² ORCID: 0000-0003-4128-898X, Doç. Dr., Anadolu Üniversitesi, Devlet Konservatuvarı, hbakdeniz@anadolu.edu.tr

tualinde belirsiz dikdörtgenlerden başka şekil bırakmayan M. Rothko'nun (1903-1970) resmi gibi, en yalın ezgilerle zaman ötesini anlatan, derinliğiyle insanı sonsuza kanatlandıran bir müzik. Mehteri ile başkasına karşı olan küçük savaşı (cihâd-ı asgar), âyin ve zikirleriyle ise kendi benliğine karşı olan asıl büyük savaşı (cihâd-ı ekber) kazanmayı hedeflemiş bir iman müziği (Tanrıkorur, 2011:15).

Süflilerin 'dilsizlerin dili' (İsân-ı bîzebânân) sözüyle anlattıkları, kelimeye dökülmesi mümkün olmayan, ancak sadece hissedilebilen "gerçek"i terennüm eden bu musikinin karakteri, kaynağı olan Türk musikisinin genel karakteri içinde mütalaa edilir. Yani: Kuzey ve Doğu Asya'da 5 (pentatonik), Güney ve Batı Asya'da 7 (heptatonik) aralık üzerine kurulu, genellikle tizden pese doğru sönerek inen ses dizilerine dayalı; tarihî orijininde tek kişinin (ozan tarzına uygun) usullü veya usulsüz, ama mutlaka bir makama bağlı olarak çalıp söylediği; müziğin sadece ritim ve melodi unsurlarını kullanıp insan sesine ağırlık veren ve nihayet, nesilden nesile aktarımı Batı müziğindeki gibi nota yoluyla değil³, meşk yoluyla sağlanan bir şahsî üslup ve ifade müziği. Osmanlı musikisi bu genel karakteri bariz şekilde taşımakla birlikte, sonuç olarak bir imparatorluğun müziği olmak bakımından, musikiyle doğrudan ilgili askerî, dinî-tasavvufî, saray ve elit çevrelerde müessesleşmiş, çok çeşitli etno-kültürel unsurların katılımıyla renklenmiş ve zenginleşmiş büyük bir sentez sanatıdır. Gerek hızla gelişmesinin, gerekse hem kendi içinde, hem çevresindeki etki gücünün kolaydı hazmedilip yaygınlaşmasının sırrı, bu muhteşem sentezdedir (Tanrıkorur, 2011:16).

Osmanlı mûsikîsi, Osmanlı saray veya halk müzisyenlerinin askerî, dini, klâsik ve folklorik türlerde ürettiği ve toplumun her kesiminde kullanılmış bir sanattır (Kuloğlu-Gülmemed, 2009:1). Osmanlı'nın müzik kültürü de kendisi gibi kozmopolit bir yapıdadır ve Asya'dan gelen saf bir Türk müzik kültüründen bahsedilemez. Altaylılardan itibaren gelen Asya Türk müzik kültürü 9. yüzyıldan itibaren Türklerin Müslüman olmasıyla "Orta ve Yakın Doğu" etkisine girmiş, Türk müzik kültürü de "Orta ve Yakın Doğu" etkisiyle makamsal müzik alanında kendini göstermiştir. İstanbul'un fethiyle 15. yüzyıldan itibaren Batı müzik kültürüyle de tanışan Osmanlı'nın "Orta ve Yakın Doğu" etkili geleneksel müzik kültürü, Türklerle birlikte Levanten ve azınlık müzik adamlarının da etkisiyle gelişmeye başlamıştır (Yöre, 2008:414).

Müzik, Osmanlı toplumunda çok önemli bir yere sahipti. Osmanlı sarayları hem kadınların hem de erkeklerin yoğun olarak müzik eğitimi aldıkları yerlerdi.

³ Değil, çünkü tâ Uygurlar'ın ayalgu denen nota yazısından itibaren geliştirilmiş pek çok nota sisteminden hiçbirine fazla itibar etmemiş olan Türk musikicileri; eserlerinin notasını amaçlı olarak yazmamışlar, duygu ve üslubu kâğıtlara değil, anlayanların kulak ve ruhlarına emanet etmeyi tercih etmişlerdir. Yani "nota bilmez" değillerdi. Ancak bazı ünlü Batılı orkestra şeflerince de ifade edildiği gibi "müziğin nota kâğıdında yazmadığını" bildiklerinden, eserlerini yazmaz, öğrencilerine kesinlikle notadan icra yaptırmazlardı. Tıpkı eserlerinin notasını tam olarak yazmayıp içi boş nota başlarıyla bırakan ve öğrencilerine bizzat meşk eden Büyük Couperin'le (1668-1733). XVII-XVIII. y.y. icracılarının özellikle ağır bölümlerine melodik ve ritmik eklemelerle bozarak çalma alışkanlıklarından bîzar olup Noel Konçertosu'nun (op. 6, no. 8) (1714) 4/2 Grave kısmının başına "ne görüyorsanız onu çalın" anlamında "arcate sostenute e come sta" uyarısını yazmak zorunda kalan Corelli gibi. Nitekim solo icranın ve dolayısıyla doğaçlamanın ağır bastığı Jazz ve Flamenco gibi müziklerin de notası yoktur. Bu yüzden, sonradan yazılmış olan klâsik Türk musikisi notalarının "aslına uygun" (yani bestekârın okuduğu veya çaldığı şekilde) olduğu hiç iddia edilemez.

Müziğin Osmanlı'daki önemini anlayabilmek için kültüründe yerleştiği yeri kavrayabilmek gereklidir.

Saray; Türklerde çok eski bir geleneği devam ettirerek bu müziğin en ileri gelenlerini de hat ve şiirde olduğu gibi toplamış ve desteklemiştir. Himaye edilen bu sanatkârlar arasında ırk, dil, din, mezhep vs. gözetilmemiş, sanatta liyakât ön planda tutulmuş ve bu sayede azınlık veya yabancı asıllı sanatkârlar müziğe büyük katkıda bulunmuşlardır. İslam kültür dairesine bağlı toplumlar birbirlerinden söz alıp vermişler, saz alıp vermişler, kız alıp vermişlerdir (skylife.com.tr, 2018).

Osmanlı geleneğinde devlet, saray, padişah terimleri kavram ve mekân olarak birbirlerinden ayrılmaz bir bütünlük gösterirler. Devlet denildiğinde, onu temsil eden padişah ile hem padişahın evi, hem de devletin yönetildiği mekân olan saray bir arada düşünülür. Saray belli bir yerdeki bina da olsa, seferdeki otağ da olsa, padişahla birlikte devletin simgesidir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunda egemenliği, devleti ve beyliği simgeleyen işaretler arasında musikin de önemli bir yeri olduğu görülür. Osman Gazi'ye Konya'daki Selçuklu Sultanı Gıyaseddin Mesud'un, beylik ve egemenlik simgesi olarak gönderdiği sancak, tabl (davul) ve tuğ, Osmanlı'da saraya bağlı Cemaat-ı Mehteran-ı Âlem, Mehteran-ı Tabl ü Âlem-i Hassa, Mehteran-i Tabl ü Âlem gibi adlar alan "Tabl ü Âlem Mehterleri"ni doğurmuştur. Saraya bağlı olan Tabl ü Âlem Mehterleri saltanat sancağının korunmasıyla görevli alemdarlar ile çalıcı mehterlerden oluşmuştu. Mehter her gün ikindiüstü padişahın bulunduğu yerde, ya çadırının önünde ya da sarayda her zamanki yerinde çalardı (Pekin, 1998:10).

Şekil 1. Kanuni'nin iki şehzadesi Cihangir ve Bayezid'in 1539 yılının kasım ayındaki sünnet düğününde.

Osmanlı musiki geleneğinde dinî musiki dindışı musiki birbirinden kesin çizgilerle ayrılmaz. Çünkü dinî ve dindışı musiki ürünlerini besteleyen ve icra eden kimseler aynı musikicilerdir. Sadece dinî eser bestelemiş olan musikici sayısı azdır.

Tekkelerde dindışı musiki üzerinde de çalışılıp, dindışı musiki eserleri icra edilmiştir. Tekkeler İstanbul'un en bilgili musiki adamlarının toplandıkları bir musiki mahfili durumundadır. Şehrin tanınmış musikicileri musiki dinlemek için tekkelere gelip, fikir alışverişinde bulunarak, dinî ve dindışı repertuarı ve genel musiki bilgilerini kuşaktan kuşağa aktarmışlardır. Genç musikiciler de kendilerini tanıtmak, üstadlardan musiki öğrenmek amacıyla tekkelere gitmişlerdir. Tekkelere hiç uğramamış bir Osmanlı musikicisi tasavvur edilemez. Gayrimüslim musikiciler bile musiki dinlemek, bilgilerini ilerletmek için tekkelere devam etmişlerdir. Musikicilerin çok büyük bir çoğunluğu sarayda değil, tekkelerde yetişmiştir. Saraydaki Enderun okulunun Osmanlı okumuş çevre musikisinin resmî kurumu olmasına karşılık, tekkeler "sivil" kurumu durumunda olmuştur (Aksoy, 1999:806).

Geleneksel Osmanlı/Türk musikisinin öğretimi ve aktarımı bütünüyle meşk adı verilen yöntemle yapılırdı. Hem ses veya saz öğrenimi hem de öğrencinin bir eser dağarcığı edinmesi meşk ederek olurdu. Göreceğimiz gibi, meşk etme süreci hem bütünsel bir eğitim sistemi hem de Osmanlı musiki dünyasının iç dayanışma ve tutarlılığı sağlayan bir tür harç, bu dünya içerisinde pratik olduğu kadar sembolik işlevler de yerine getiren bir yol idi.

Dinî musiki alanında tekkelerin meşkhânesinde hemen hemen sanatkâr olan şeyhlerin gayreti ile dinî ve din dışı musiki öğrenimi teşvik edilmiştir. Özellikle mevlevihâneler birer güzel sanatlar akademisi gibi olmuştur. "Cami Musikisi" gittikçe zenginleşmiş ve din dışı musikide şaheserler vermiş bestekârlar bu vadede de eşsiz eserler vermişlerdir (Özalp, 2000:299).

Meşk, Osmanlı musiki dünyasının hat sanatından ödünç aldığı "yazı örneği", "yazı alıştırması" ya da "yazı karalaması" anlamına gelen bir terimdir. Meşk, hattatın talebesine ders olarak verdiği yazı örneği ya da karalamasıdır. Ancak bu kelime soyut olarak ders ya da genel öğrenim anlamında da kullanılmıştır. Ancak, "meşk edilen yer, öğrenim görülen mekân" anlamındaki meşkhâne kelimesinin musiki dışındaki sanat alanları için kullanıldığı pek görülmez. Mevlevî dervişinin semâ etmeyi öğrenmesine semâ meşki, bu amaçla kullanılan tahtaya da meşk tahtası denirdi (Behar, 2016:15).

Bu konuda Cinuçen Tanrıkorur bir kitabında şöyle söylemektedir; "*Meşk, Hattan sonra musiki eğitiminde de kullanılan ustadan-çırağa bir öğretim. Amaçlı olarak kesinlikle notasız (çünkü nota hafızayı körelttiği gibi üslûbu da yok eder) ama mutlaka güfte ezberletilip usûl vurularak uygulanan bu metot, Türk Müziğinin nesilden nesile aktarılmasında yegâne âmil olmuştur. Âşık Paşa da (ö:1333) ünlü Garipnâme'sinde "okumakla yazmakla olmaz, tâ üstadın görmeyince"* diyor (Tanrıkorur, 2005:208).

Kullanım alanı zamanla sadece bazı sanat ve hünerlerin öğreniminde yoğunlaşan meşk sözcüğü, Osmanlı'nın son iki yüzyılında sadece güzel yazı ve müzik öğrenimine inhisar ettirilmiştir. Saray'ın müzik zevklerinin Batı'ya yönelmeye başladığı Sultan Abdülmecit döneminde bile bu sözcüğün aynı anlamda kullanılmaya devam ettiğini görüyoruz. Öğretilen Batı müziği veya piyano olabilir ama Çırağan, Dolmabahçe ve Yıldız saraylarında musiki öğrenme işlemine yine meşk, musiki dersleri verilen odaya da yine meşkhane deniyordu (Köseihal, 1939:111-112).

Şekil 2. Osmanlı/Türk Musikisi Çalgıları.

2. Oda Müziği

Adından da anlaşılacağı üzere, öncelikle “oda”da, yani kapalı bir mekânda yapılan bir müziktir bu. Bir “oda”da yapıldığı için de müziği icra edenlerin ve dinleyicilerin sayısı o “oda”nın hacmiyle sınırlı olmalıdır. Bir bakıma, oda müziğinin doğası geniş sahneli modern konser salonlarında veya kalabalık bir dinleyici kitlesi önünde icra edilmeyi dışlar. Zaten yakın zamanlara kadar da bu böyleydi.

Genellikle en fazla on ya da on iki kişiden müteşekkil müzisyen grupları tarafından icra edilmek üzere tasarlanıp bestelenen müziklere oda müziği denilmektedir (İng. chamber music, Fr. musique de chambre, Alm. kammermusik). Oda müziği terimi gerçekte hem bir müzik türünü hem de farklı bir icra üslubunu birlikte kapsayacak ölçüde genişlemiş bulunmaktadır. Yani oda müziği adını hak eden bir müzik gerekirse pekâlâ açık havada da icra edilebilir: bir terasta, bir bahçede, deniz üstündeki bir kayıkta ya da bir geminin güvertesinde mesela. Bu farklı ve çeşitli açık mekânlar icra edilen müziği oda müziği olmaktan kesinlikle çıkarmaz (Behar, 2015:43).

Oda müziği ilk olarak 16.yüzyılın ortalarında kilisedeki vokal müzik topluluklarından farklı olarak soylu kişilerin saraylarında ses toplulukları tarafından icra edilmiştir. 17. yüzyılda oda müziği, soyluluğun bir göstergesi olarak evlerde yemek ve söyleşilerden önce çalgılı ya da çalgısız (vokal) olarak icra edilmeye başlanmıştır. 18. yüzyılın sonlarında oda müziği ağırlıklı olarak hem solistik hem de orkestra için bestelenen müzik türü olarak ön plana çıkmış ve 19. yüzyılın sonlarında solistik ve çalgı için bestelenen müzik topluluğu olarak anılmaya başlanmıştır. Bu süreç içerisinde notasyona bağlı olarak gelişen belli oda müziği toplulukları gelişmiştir: yaylı kuartet, trio, kentet, piyanolu trio, piyanolu kuartet, piyano-keman için sonat, flüt kuartet, klarnet beşlisi vb...19. yüzyılın başlarından itibaren bu toplulukların dinleyiciler için popüler hale gelmesiyle bu

yüzyılın sonuna doğru oda müziği halka açık olarak konser salonlarında ve özel davetlerde icra edilmiştir (Soytok, 2017).

Mehter musikisi dışında, geleneksel Osmanlı/Türk müziği genellikle bir kapalı mekân müziği olmuştur. Kaldı ki, mehter müziği dahi, esas itibariyle çok sınırlı zaman ve alanlarda fonksiyonel olabilen, temel amaç ve işlevleri belli, kullanım alanları ise nispeten kısıtlı olan bir askeri müzik türüydü. Zihinsel ve duygusal çağrışımları da gayet dar, katı ve kesindi. Şan ve azamet belirtmek için, padişah, vezir ya da sefirlere refakat etmek için ve bu amaçla öncelikle askerin ve Devletin gücünü vurgulamak için kullanılırdı mehter musikisi. Harpler ve seferler sırasında ise Osmanlı askerinde gayret, cesaret ve şecaat, düşmanda ise şaşkınlık, korku ve panik gibi duyguları uyandırmak gerektiğinde devreye girerdi.

Dolayısıyla da bu müzikte amaç mümkün olduğu kadar çok sayıda boru, nakkare, davul, zurna, zil ve köslerle mümkün olduğu kadar büyük bir ses hacmi elde etmektir. Yüksek volümlü ses çıkarmak, “gürültülü” olmak, çok uzaklardan duyulabilmek esastır. Bu şekilde “yeri göğü inletmek” için de mehter müziğinin genellikle açık havada, büyük meydanlarda, geniş alanlarda icra edilmesi gerektiği ortada. “İnce saz” kategorisine giren olağan müziklerden ayırt etmek için olsa gerek, mehter müziği birçok kaynakta “kaba saz” olarak adlandırılmıştır.

On yedinci yüzyılın ortalarında önce müzisyen sonra da tercüman sıfatıyla Topkapı Sarayı’nda yirmi yıldan fazla geçirmiş olan Ali Ufkî Bey Saray’daki günlük yaşamı anlattığı Saray-ı Enderun adlı kitabında musiki icrasındaki bu ayırımın daha o zaman böyle olduğunu açıkça ifade eder (Behar, 2015:44-45):

“Musikleri iki türlüdür; birincisi ev musikisi veya bir oda içinde dinlenebilen musikidir; diğeri ise çok gürültülü, savaşta ve açık yerlerde dinlemeye uygun olan mehter müziğidir” (Berthier- Yerassimos, 2002:76).

On sekizinci yüzyılın Avrupalı seyyah ve müsteşrikleri arasında Osmanlı kültür, edebiyat ve müziğini en iyi tanıyan ve en yansız bir biçimde tanıtır yorumlayanlardan biri olan Venedikli Cizvit papazı Giambattista Toderini (1728-1799), İstanbul’da gördüğü musiki âletlerini iki temel kategoriye ayırır. İlk kategori zurna, kaba zurna, boru, zil, çevgân, davul, nakkare ve kös gibi çalgılardan oluşur. Toderini bu kümeyi “Mehterhane, yani savaş çalgıları” diye adlandırır. Diğer çalgı grubu ise keman, sinekemanı, ney, girift, miskal, rebab, tanbur ve daire gibi Türk musikisinin birçoğu bugün de kullanılan bildiğimiz çalgılarını kapsar. Toderini bu kategoriyi de “Oda müziği çalgıları” olarak adlandırır ve “Saray’da Sultan için birçok oda müziği çalgıcısı...” bulunduğundan söz eder.

Osmanlı Türk Musikisinin sarayda oluşmaya ve kimliğini kazanmaya başladığı yıllardan, sarayın siyasi gücünü kaybettiği yıllara kadar geçen dönem, musikişinaslar açısından incelendiği zaman; padişah huzurunda yapılan tüm musiki meclislerinin erkek hanende, sazende ve bestekârlardan oluştuğu görülmektedir. Kadınlardan oluşan musiki topluluklarının varlığı kaynaklar doğrultusunda tespit edilse de; icra kadınlar arasındaki musiki meclislerinde ve haremde yapılmaktadır.

Buna paralel olarak, Osmanlı sarayına ait görsel ve yazılı belgelere göre; iç mekânlarda ve özellikle haremde kadınlar tarafından çalınan çalgılar, dış

mekânlarda ve padişah huzurunda yapılan etkinliklerde erkekler tarafından çalınmaktadır. Örneğin Derviş Ali Risale-i Musiki adlı eserinde (1485) kemañceyi³ bir kadın çalgısı olarak tanımlasa da, çalgının özellikle padişah huzurunda yapılan enliklerde ve dış mekân icralarında kadınlar tarafından çalındığına rastlanılmamaktadır (Çolakoğlu, 2010:182).

Osmanlı musikisi anonim olarak kulaktan kulağa yayılmanın yanı sıra meşķ yöntemiyle (müzik eğitiminde nota v.b. yazılı kaynak kullanılmaksızın, saz ve ses eğitiminin hafıza yoluyla, eser ezbere alarak yapılması) hocadan öğrenciye aktarılan, sistemli bir eğitim ile ilerleyen bilimsel bir alan olmuştur. Bu yönüyle halk müziğinden ayrılmıştır. İstanbul, Bursa, Selanik, Şam gibi şehir kültürüne sahip vilayetlerde icra mekânı bulmuştur. Şehirlerde yaşayan halk tarafından benimsenmiş, saray dışında da cami, tekke, konak v.b. birçok icra ve dinlenme mekânı bulmuştur. 16.yy'dan itibaren tasavvuf anlayışının gelişmesiyle müzik dini ritüellerde daha geniş yer bulmaya başlamıştır. Bu zaman diliminde Mevlevi ve Bektaşî tarikatlarının Türk Makam Müziği'nin gelişimine önemli katkısı olmuştur.

Meşķhane, Türk Makam Müziği'nin icra edildiği ve meşķ yöntemi ile intikalinin sağlandığı her türlü mekândır. Meşķhane; sarayda ayrılan bir oda, bir tekke, cami olabileceği gibi kimi zaman bir müzik hocasının konağı ya da bir kahvehane de olabilir (Behar, 1993:37).

“Oda müziği” denince de sadece icra mekânlarına dair birtakım sınırlamalardan önce, icracı sayısının azlığıyla birlikte aynı zamanda bireysellik, samimiyet, dinleyiciyle yakın ilişki ve dolaysız iletişim gibi doğrudan doğruya icra üslubuna, müzikal ifade türüne ve müzikal algıya ait özellikler akla geliyor. Bunun yanı sıra, oda müziği icra edecek müzisyenden beklenen beceriler de hem senfonik ya da koral müzik icra edecek müzisyenlerden hem de solistlerden beklenenlerden elbette çok farklıdır (Behar, 2015:43).

Oda müziği, geleneksel olarak bir saray odasına yerleştirebilecek ufak bir grup enstrüman için yazılmış bir klasik müzik biçimidir. Çok genel olarak, her icracı bir parçayı çalmak üzere, az sayıda icracının çaldığı her türlü sanatsal müziği içerir. Samimi yapısından dolayı, oda müziği “dostların müziği” olarak tanımlanmaktadır. Bir taneden beş veya daha fazla enstrüman için yazılmış kompozisyonlar, oda müziğinin esaslarıdır.

Geleneksel Osmanlı/Türk musikisini esas itibariyle bir “oda müziği” olarak nitelmemizin yukarıdaki çok genel tanımlara uyan önemli nedenleri vardır. Hemen ve açıkça ifade etmek gerekirse, koro musikisi ve koral icra anlayışı geleneksel Osmanlı/Türk musikisinin özünü pek bağdaşmaz. Bu bağdaşmama durumunun da önemli nedenleri vardır. Günümüzde de ister ses ister enstrümantal olsun bu müziğin koral veya senfonik niteliklerden uzak, düz ve sade bir oda müziği anlayışıyla icra edilmesi gerekiyor. Bu gereklilik bir yandan tarihsel diğer yandan da teknik ve estetik nitelikte çok esaslı nedenlere dayanmaktadır (Tan, 2012:1).

Diğer yandan, nispeten az sayıda ve birbirini iyi tanıyıp icrada gerekli uyumu sağlayabilmiş müzisyenlerden oluşan bir oda müziği topluluğunda da bu uyumu

³ Bugünkü adıyla rebab.

sağlamak ve yorumu dışarıdan yönlendirmek için geniş hacimli orkestralarda mutlaka gerekli olan devamlı bir “şef”e ihtiyaç yoktur. Fraklı ya da smokinli, eli sopalı ve tek işi müzisyenler arasında müzikal koordinasyonu sağlayarak onları “yönetmek” ve tutarlı bir müzikal yorum oluşturmak olan bir şefin uyumlu bir oda müziği topluluğuna katabileceği fazla bir şey yoktur zaten. Elinde tefiyle geleneksel fasıl heyetlerinin başında bulunan serhânendenin rolü ise tamamen farklıdır.

Daha önceleri ise fasıl heyetinin başında elinde tef, bendir ya da dairesiyle usul vuran serhânende bulunurdu. Bunu Levnî'nin bazı minyatürlerinde de görmek mümkün. Mutlaka her fasılda bir serhânendenin bulunması da gerekmezdi. Ancak ve bulunduğu zaman serhânendenin “koro şefinden” farklı olan önemli bir niteliği de şuydu: Serhânende bir yandan elindeki defle usul vurup icra heyetini yönlendirirken diğer yandan da hânendelerle birlikte icra edilen eserleri okurdu. Yani icranın koordinasyonu ve usulün vurulması bizzat icracılardan biri tarafından yapılırdı. Müzisyenler de icra sırasında aralarındaki müzikal iletişimi ve gerekli uyumu bir “şef” aracılığıyla ve bu yöneticinin anlık işaretlerine uymaya çalışarak değil, doğrudan doğruya birbirlerini dinleyerek ve serhânendenin vurduğu usule kulak vererek sağlardı. Ayrıca, diğerleriyle aynı eseri icra etmekle beraber her icracı buna uyumlu süslemeler eklemekte de serbestti.

Şekil 3. Sultan III.Ahmet, şehzadeleri ve sadrazam Nevşehir'li Damat İbrahim paşa köçekleri izlerken görülüyor.

Tasavvuf musikisinde de durum bundan pek farklı değildi. Örneğin Mevlevî dergâhlarındaki mukabelelerde âyin okunurken tüm mutrîb heyetinin başı sayılan

kudümzenbaşı icracılar arasında bulunur ve kudüm vururdu. Diğer tarikatların zikir ayinlerinde de zâkirbaşı'nın sesiyle ve/veya bendiriyle zikri yönlendirdiğini bilmekteyiz.

Şekil 3. Osmanlı/ Türk Musikisi Oda Müziği.

Geçmişte geleneksel müziğin öğretilip icra edildiği önemli mekânlar arasında çeşitli tarikatların tekkeleri de vardı. Özellikle de Mevlevîhaneler. Mevlevîlik kuruluşundan itibaren musikiye çok önem vermiş, kendi içinde müzisyenler yetiştirmiş, müziği her zaman ibadetin önemli ve vazgeçilmez bir parçası, belki de bizzat kendisi olarak görmüştür. Tarikat erkânı' içinde müzisyenler hep ön plana çıkarılmış, Mevlevîhanelerde müzik icrası bir sosyal ve dini ritüel hâline getirilmiştir. Netice itibarıyla Mevlevîhaneler de sık sık ve haklı olarak dönemlerinin birer “konservatuarı” olarak anılmıştır (Behar, 2015:43-49).

Mevlevîhaneler, ciddi müzik eğitimi veren dergâhlarıyla müziğin gelişmesinde önemli bir görev almış özellikle İstanbul başta olmak üzere ülke geneline yayılmış tekkeleriyle yine önemli müzisyenlerin yetişmesinde rol oynamıştır. Bunların bazıları hoca olarak saraya kabul edilmişlerdir. Bunlara örnek olarak; Neyzen Salih Dede, Sayit Dede, Yusuf Paşa, Salim Bey, Kanuni Ethem Efendi gibi isimleri verilebilir. Mevlevî dergâhlarında Mevlevî müziğinin yanında dinî ve din dışı müziğin her çeşidi öğretilmekteydi. Burada her türlü müzik icrası ve meşkinin yanında müzik konusunda sohbetler edilir, ayrıca semâ meşki de yapılarak semâzen yetiştirilirdi. Anadolu'nun en ücra ve küçük şehirlerinden başka imparatorluğun Balkan ve Ortadoğu eyaletlerinde de açılmış olan Mevlevîhaneler Osmanlı müziğinin yayılmasında başlıca rolü oynadılar (Somakçı, 2017:177).

Klâsik eğitim ve terbiye metotlarının hemen hepsinin uygulandığı Mevlevîhanelerde eğitim programı öğrencilerin ve hocanın alaka ve becerilerine

göre belirlenmekteydi. Dervişler birikimlerine göre belirli kademelere ayrılır ve kendi branşlarında eğitimlerine devam ederlerdi (Yöndemli, 2007:23). Bu branşlardan olan hânende ve sâzende gruplarına dâhil olan öğrenciler gerekli beceri ve bilgiyi kazanmalarının mutrib heyetine katılırlardı. Başlangıçta sadece kudüm, rebab ve neyden oluşan müzik topluluğuna XVII. y.y.'dan itibaren ud, keman, kanun, santur, tanbur, kemençe, girift hatta zamanla piyano ve viyolonselde katılmıştır. Ancak Abdülbâkî Gölpınarlı piyano ve viyolonselde sadece birkaç mukabelede kullanıldığını belirtmiştir (Gökpınarlı, 1983:35). Mûsikî hocalarının maaşları Mevlevihanelerin bağlı buldukları vakıflar tarafından ödenmekteydi. Görevi herhangi bir nedenle biten musikişinasın yerine uygun görülen başka biri atanmaktaydı.

Osmanlı Devleti'nde musiki hocalarının evde ders verme âdetinin saraydaki câriyelerin evlerine derse gönderilen hocalarla başladığı söylenebilir. 17. yüzyıldan sonra kız çocukları, saz öğrenimleri ve büyük formda sözlü eserlerin meşki için hocaların evlerine gönderilmeye başlanmıştır. Böylelikle bu sefer saraydan dışarıya müzik eğitimi için çıkışlar olmuştur.

II. Mahmud döneminde Enderun'un itibarını kaybetmesiyle zayıflayan Türk müziği-saray münasebetlerindeki bu olumsuzluk konaklara da yansımış, neticede saray ve konaklardaki müzik toplantıları yerini evlerdeki toplantılara ve son dönemlerde halkın kurduğu müzik cemiyetlerine bırakmıştır. Bu tür toplantıların düzenli ve uzun süreli olmasında ev sahibinin kişiliği önemli rol oynamıştır (Somakçı, 2017:178).

İzmir'de doğup uzun yıllar İstanbul'da yaşamış ve 1795-1799 yılları arasında da İstanbul'da İsveç büyükelçisi olmuş olan Ermeni asıllı Muratcan Tosunyan -nâm-ı diğher İgnace Mouradjea d'Ohsson(1790) o yıllarda (1740' 1807) İstanbul'daki musiki topluluklarından söz ederken şöyle yazar:

"Bu Müslüman, Hristiyan veya Yahudi müzisyenler sekiz ya da on kişilik topluluklar hâlinde isteyenlerin evlerinde fasıl icra ederler."

İstanbul Saraylarında geçirdiği on sekiz yılın olaylarının anlattığı Letâif-i Rivâyât-ı Enderün adlı eserinde Çuhadar Hâfız Hızır İlyas Ağa (1801-1864) sık musikişinas Padişah II. Mahmud'un huzurunda çeşitli vesilelerle yapılan musiki fasıllarından söz eder. Bu musiki fasılları kâh sarayın içinde, kâh bahçe, köşk ve kasırlarda, zaman zaman da padişahın gezintiye gittiği çeşitli mesire yerlerinde yapıyordu. Hızır İlyas Ağa'nın bize aktardığı olaylardan anlaşıldığı kadarıyla da Padişah huzurunda yapılan bu musiki fasılları çoğu kez sadece beş ya da altı müzisyenle yapılmaktaydı.

Musiki icrasını veya çeşitli müzikli eğlenceleri konu edinen Osmanlı minyatürlerini gözden geçirdiğimizde eğer mehter alaylarını konu alan minyatürler hariç tutulursa resmedilen müzisyen sayısının da genellikle on ya da on ikiyi geçmediğini görürüz. Örneğin, Lale Devri'nde Padişah III. Ahmed'in şehzâdelerinin İstanbul'u günlerce meşgul etmiş olan zengin ve şatafatlı sünnet düğünü şenliklerini konu alan Sürnâme-i Vehbî'de durum böyledir. Tek istisna yine mehter takımıdır. 17. Padişah huzurunda yapılan musiki fasıllarını konu alan minyatürlerde resmedilen müzisyen sayısı sekiz ya da onu geçmez. Levnî'nin bu

minyatürlerinde görünen müzisyen sayısı normal bir oda müziği topluluğunun hacmini aşmaz.

Daha geç dönemlerden de birçok örnek vermek mümkündür. İkinci Meşrutiyet'i hemen izleyen yıllarda İstanbul'da ilk kez halka açık Türk musikisi konserleri verilmeye başlandı. Tanburi Cemil Bey'in de saziyla katıldığı bu konserlerden bazıları Tepebaşı Tiyatrosu'nda veriliyordu. Bu konserlerde sahneye çıkanların sayısı ise hiçbir zaman dört ya da beş tanesi hânende olmak üzere toplam on dört ya da on beş kişiyi geçmemiştir.

Daha sonraları Saray Fasil Heyeti'nden Cumhuriyet dönemine miras olarak kalan Riyaseticumhur İncesaz Heyeti'nde ise yalnızca üç ya da dört hanende ile birlikte aralarında tanburî Refik Fersan'ın da bulunduğu yedi ya da sekiz sazende bulunuyordu. Bu yöndeki örnekleri çoğaltmak zor değil. Ne var ki, neresinden bakarsak bakalım varılacak sonuç değişmiyor: Mehter icraları dışarıda bırakılırsa, geleneksel Osmanlı/Türk Musikisi ister kapalı mekânda ister açık havada olsun her zaman nispeten az sayıda müzisyenle, küçük gruplarla icra edilirdi.

Geleneksel Osmanlı/Türk musikisinin bir oda müziği üslubunda icra edilmesini ve her zaman açıkça ifade edilmiş olmasa bile geçmişte de her zaman o üslupta icra edilmesine neden olan çok önemli teknik ve estetik sebepler vardır.

Bilindiği üzere, Ortadoğu'nun tüm geleneksel müzikleri gibi Osmanlı! Türk müziği de Avrupa müziklerinin standartize edilmiş, " tampere " ses ve aralıklarını kullanmaz. Kullandığı perde ve aralıkların sayısı da, bir oktav içerisinde, on ikiden fazladır. Bu perdelerin sayısı kimine göre on yedi ya da on sekiz, kimine göre yirmi bir, kimine göre yirmi dördür. Kimine göre ise bu perdelerin sayısı kırk biri bulur. Sayıları kaç olursa olsun bu ses ve ses aralıkları sistemsiz olmamakla birlikte tamamen sabit ve standartlaşmış da sayılamazlar. Önemli olan sadece bu mikrotonal aralıkların kendileri ve bileşimleri, dört ya da beş tanesinin bir araya gelerek meydana getirdikleri cinsler değildir. Melodinin bu perde ve ses aralıkları içinde nasıl "gezindiği", yani seyri de çok önemlidir. Bütün bunlar kullanılan makamsal dilin temel taşlarını teşkil eder. Bu ses aralıkları sadece makamdan makama değil, aynı makamdaki bir eserin içinde dahi melodik çizginin seyrine ve yapılan nağmenin niteliğine göre değişebilir. Makamlara, eserlere ve icralara kişiliklerini veren temel özelliklerden biri de budur.

Dinleyicide amaçlanan etkiyi uyandırabilmeleri için ise doğaldır ki bu perde ve aralıkların birbirlerinden her koşulda ve her zaman açık seçik olarak ayırt edilebilmeleri, tam bir entonasyonla ve doğru baskılarla icra edilmeleri ve en önemlisi, bunların dinleyiciye duyurulabilmeleri gerekir. Bu musikinin dinleyici tarafından estetik algısının tam ve yerinde olması için sine qua non bir şarttır bu (Behar, 2015:53-54).

3. Sonuç

Orijinal anlamıyla oda müziği, tiyatro ya da konser salonu için yazılmış olanların aksine küçük mekânlar için bestelenmiş müzik anlamına gelmektedir. Oda müziğinin temel bir özelliği de kullanılan performans grubunun sınırlı boyutudur. Yani bu müzik türü ince ve rafine edilmiş müzikal fikirlerin ifadesine uygun samimi

bir müziktir. Küçük dinleyici guruplarına hitaben, başta bir şef olmaksızın yapılan bir müzik türüdür oda müziği.

Bu geleneksel müziğin yaşadığı mekânlar ise tekkeler, şehirlerin bürokratik, ekonomik, kültürel anlamda taşıyıcı katmanlarına sahip konaklar ve nihayetinde saraylardır.

Kendi tarihi gelişimi içerisinde, saray, tekke ve medreselerden destek gören klasik Türk müziğini, tarihi süreç içerisinde tek sesli olarak gelişen, yenilenen; kendine öz makam, usul ve tekniğe sahip, sesli ve sözlü Türk Sanat türü olarak tanımlayabiliriz (Yıldız, 2014).

Geleneksel Osmanlı/Türk musikisi esas olarak bir oda müziğidir. Yani ne bir “koro müziği”dir ne de bir “senfonik müzik”. En fazla on ya da on iki kişilik ses ve saz guruplarıyla icra edildiğinde kendini en iyi ele veren bir müzik türüdür (Behar, 2015:63).

Genel olarak Türk, özel olarak Osmanlı musikisinin karakterleriyle ilgili çok önemli bir husus şudur: bu müzik -ordu, tekke ve eğlence uygulamaları dışında- bir toplu icra müziği değildir; hele koro ile hiçbir zaman icra edilmemiştir. Sarayda ve elit çevrelerde yapılan klâsik veya halk tarzı vasıflar ise, gerek kadro, gerek repertuar bakımından, günümüz korolarının çok, ama çok uzağındadır. Koro Osmanlıda Türk musikisinin aslî karakteriyle taban tabana zıt bir uygulamadır (Tanrıkorur, 2003:23).

Dinleyicide amaçlanan etkiyi uyandırabilmek için perde ve aralıkların birbirlerinden her koşulda ve her zaman açık seçik olarak ayırt edilebilmeleri, tam bir entonasyonla ve doğru baskılarla icra edilmeleri ve en önemlisi, bunların dinleyiciye duyurulabilmeleri gerekir. Geleneksel Osmanlı/Türk musikisinin yüzyıllarca sürmüş tecrübesi ise böylesi bir estetik iletişimin ancak icracı topluluk içinde nispeten az sayıda müzisyen bulunduğu zaman mümkün olabildiğini doğrulamaktadır. Sorun sadece çok sayıda müzisyenin akord sağlama gücüğü değildir elbette. Şefli veya şefsiz çok kalabalık gurupların her zaman şaşmaz bir biçimde aynı yerlerde aynı perdeyi basmalarının ve bunu hep aynı nüansla yapmalarının neredeyse olanaksız hâle gelişinden söz etmekteyiz. Böyle bir geniş topluluğun makamların ve bunlara bağlı çeşitli geçki ve çeşnilerin duygusal yükünü her zaman açık seçik bir biçimde tefrik edebilmesi ve sarahatle duyurabilmesi neredeyse imkânsızdır.

Geleneksel Osmanlı/Türk musikisi icralarında topluluk fazla büyük tutulursa genel olarak ses hacminden, volümden kazanılan diğer yandan estetik olarak son derece belirleyici olan diğer özelliklerden, kesinlik ve keskinlikten, dakiklikten, açıklıktan ve ifade zenginliğinden kaybedilir. Büyük heyetlerle, kalabalık guruplarla yapılan icralarda çalgıların özgün tınıları eritilir, kritik perde ve aralıklar belirsizleşir, uğultu içinde bir sis bulutu ince nüans ve nağmeleri örter, makam ve geçkiler orijinallik, kişilik ve netliklerini kaybederler (Behar, 2015:23).

Geleneksel Osmanlı/Türk müziğiyle Avrupa'nın klâsik müziklerinin şu ya da bu türü arasında her zaman birebir paralellikler kurmaya çalışmak elbette doğru değildir.

Bunlardan Mevlevihaneler ülke geneline yayılmış olan tekkeleriyle musikişinasların saray dışında Anadolu'da da yetişmesinde önemli rol oynamıştır. Dini ve Klasik Türk Müziğinin ülkemizde tanınırlığını sağlamış, bu müzik türlerinin sevilmesinde ve gelişmesinde büyük katkılarda bulunmuşlardır. Yine evlerde verilen özel meşkhaneler önemli müzisyenlerin yetişmesine imkân sağlamıştır. Önemli müzisyenlerin bazıları arzu edenlerin evlerinde talebe kabul ederek bazen tek tek, bazen de toplu olarak meşk etmişlerdir.

Saraydaki bazı cariyeler müzik eğitimleri için bu evlere gönderilmiş ya da oralardaki üstadalar saraya hoca olarak maaşlı girebilmiştir.

Sonuç olarak şunu söyleyebiliriz ki, geleneksel Osmanlı/Türk müziği genellikle bir kapalı mekân müziği olmuştur. Geleneksel Osmanlı/Türk musikisini gerek genel icra tarzları gerekse toplulukta yer alan icracıların sayısı bakımından esas itibarıyla bir "oda müziği" olarak nitelendirmek doğru olur.

Kaynakça

- Aksoy, B. Ortadoğu Klasik Musikisinin Bir Merkezi: İstanbul, Osmanlı, Yeni Türkiye Yayınları, C.10 Ankara, 1999.
- Behar, C. Aşk Olmayınca Meşk Olmaz, YKY Yayınları, İstanbul 2016.
- Behar, C. Osmanlı/Türk Musikisinin Kısa Tarihi, YKY Yayınları, İstanbul 2015.
- Behar, C. Zaman-Mekân- Müzik, Afa Yayıncılık, İstanbul 1993.
- Berthier, A. – Yerassimos, S. Albertus Bobovius ya da Ali Ufki Bey'in Anıları: Topkapı Sarayında Yaşam, Kitap Yayınevi, İstanbul 2002.
- d'Ohsson, I. M. Tableau General de l'Empire Ottoman, Cilt 2, Paris 1790.
- Çolakoğlu, G. (2010), "Toplumsal Cinsiyet Teorisi Bağlamında Osmanlı-Türk Musikisi İcra Mekânlarının Kadın İcraçılar Üzerindeki Etkisi", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 3, 31-50.
- Gazimihal, M. R. Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri, Nümune Matbaası, İstanbul 1939.
- Gölpınarlı, A. Mevlâna'dan Sonra Mevlevîlik, İnkılap ve AkaYayınevi, İstanbul 1983.
- Kuloğlu, Ü. – Gülmemed, S. Osmanlı Müzik Kültürü, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Kültür Portalı Ptojesi, Ankara 2009.
- Özalp, M. N. Türk Mûsikîsi Tarihi, C.1, Milli Eğitim Yayınevi, İstanbul 2000.
- Pekin, E. Sultan Bestekârlar, Ekinciler Holding, İstanbul 1998.
- Somakçı, P. (2017), "Osmanlı Saraylarında Uygulanan Müzik Eğitimi Ve Müzik Kurumları", Cilt: 2, 2, 171-182.
- Tan, Z. Eugene Bozza'nın Oda Müziği Eserlerinde Obuanın Yeri (Sanatta Yeterlik Tezi), Trakya Üniversitesi, Edirne 2012.
- Tanrıkorur, C. Osmanlı Dönemi Türk Mûsikîsi, Dergâh Yayınları, İstanbul 2003.

- Toderini, G. Letteratura Turchea, Venedik, Giacomo Storti, 1787, Tükçe çeviri: Türklerin yazılı Kültürü-Türklerin Edebiyatı, YKY, İstanbul 2012.
- Yöndemli, F. Mevlevîlikte Sema ve Mûsikî, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, İstanbul 2007.
- Yöre, S. (2008), "Osmanlı/Türk Müzik Kültüründe Levanten Müzikçiler", Türkiyat Araştırma Dergisi, 24, 413-437.
- Soytok, S. (2017). Müzik Eğitimi Anabilim Dallarındaki Flütlü Oda Müziği Gruplarında Karşılaşılan Sorunlar. http://amader.aku.edu.tr/wp-content/uploads/2017/01/c3s5_10-se%C3%A7il-soytok.pdf (01.11.2018).
- Yıldız,K.T.(2014).<https://polen.itu.edu.tr/bitstream/11527/12646/1/413021029.pdf> (22.10.2018).
- <http://ben-nejat.blogspot.com/2008/04/levni-minyatr-ustas.html>, (19.9.2018).
- <http://www.piyanocu.net/pages/osmanli-devleti-sarayi-klasik-turk-musikisi-bati-muzigi.html>, (19.9.2018).
- <https://www.skylife.com/tr/2014-04/klasik-turk-muzigi>, (22.9.2018).
- <https://sultanabdulaziz.com/abdulaziz-donemi-bestekarlar/turk-osmanli-muzigi-ve-muzik-aletleri-hakkinda-bilgiler/>, (22.9.2018).
- <https://tr.pinterest.com/pin/453878468675366650/?lp=true>, (20.9.2018).

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSRess)

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

Life Satisfaction Social Capital and Communication

Şerafettin KELEŞ¹ & İbrahim AKKAŞ²

Keywords

Life Satisfaction,
Social Capital, Social
Interaction, Social
Media Use.

Article History

Received
29 Oct, 2018
Accepted
30 Dec, 2018

Abstract

The relationship between life satisfaction and Social Capital, social interaction and the use of social media constitutes the subject of the study. Social capital and social interaction were found to have a positive and meaningful relationship on life satisfaction, while the negative relationship between social media use and life satisfaction was found to have a negative relationship.

Yaşam Memnuniyeti Sosyal Sermaye ve İletişim

Anahtar Kelimeler

Yaşam Memnuniyeti,
Sosyal Sermaye,
Sosyal Etkileşim,
Sosyal Medya
Kullanımı.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
29 Ekim 2018
Kabul Tarihi
30 Aralık 2018

Özet

Yaşam memnuniyeti ile sosyal sermaye, sosyal etkileşim ve sosyal medya kullanımı arasındaki ilişki çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Elde edilen bulgular, sosyal sermaye ve sosyal etkileşimin yaşam memnuniyeti üzerinde olumlu ve anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya konulurken; sosyal medya kullanımı ve yaşam memnuniyeti arasında negatif yönlü bir ilişkinin varlığı saptanmıştır.

1. Giriş

Yaşam memnuniyeti son yıllarda oldukça yoğun çalışma yapılan alanlardan biridir. Yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, gelir, iş, ekonomik refah, cinsiyet ve daha birçok demografik ve ekonomik değişkenin yaşam memnuniyetini üzerindeki etkisi birçok araştırma konusu olmuştur. Kişisel, demografik ve ekonomik etkenlerin yanı sıra sosyal bir varlık olan insanın diğer bireylerle ve toplumla kurduğu ilişki, ilişkinin niteliği, toplumsal rolleri, ayrışmaları ve ortak yanları da bu bağlamda araştırılmıştır. Özellikle psikolojide ve sosyolojide kişilik, tutum, insan ilişkileri, inançlar, hedonik algı (Diener, 1988; Diener vd.,1999; Kroll, 2011), ekonomide ise sosyoekonomik durum, ekonomik göstergeler, doğal çevre, sosyal sermaye ve

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0002-5147-0825. Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İİBF, skeles2580@gmail.com

² Dr. Öğr. Üyesi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, İİBF, ibrahima363@gmail.com

kültür gibi faktörlerin (Dolan vd., 2008; Inoguchi ve Fuji 2009; Leung vd., 2011) yaşam memnuniyeti ile ilişkileri merak konusu olmuştur.

Sosyal sermaye kavramı sosyal bilimlerin birçok alanında, bilhassa siyaset, sosyoloji ve ekonomi alanlarında büyük bir ilgi görmüş; birçok şekilde tanımlanmış ve tartışmalara konu olmuştur (Bjørnskov ve Sønderskov, 2013). Bireylerin kendi aralarında ve toplumla olan ilişkilerinde güven, karşılıklı dayanışma, sosyal ağlar, sosyal normlar, ortak amaçlar etrafında kenetlenme ve karar alma süreçlerine katılım gibi payelerde sosyal sermaye tanımlanmıştır (Bourdieu, 1980; Coleman, 1988; Putman, 1993, 2000). Sosyal sermaye farklı boyutlarda ve türlerde ele alınsa da en çok odaklanılan parametre genel güven olmuştur (Portela, 2013; Keleş, 2014).

Sosyal sermaye ve yaşam memnuniyeti makro ve mikro ölçekte değişik tür ve boyutlarıyla araştırmaların da başat parametrelerden biridir. Sosyal sermaye daha çok güven, sosyal ağlar ve sosyal normlar üzerine odaklanmaktadır (Bourdieu 1980, 1984; Coleman 1988; Putman 1993, 2000). Yaşam memnuniyeti ve sosyal sermaye arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu birçok çalışmada ortaya konulmuştur (Leung vd., 2011). Putman (1983), yaşam memnuniyeti ve sosyal sermayenin üç boyutu -güven, sosyal normlar ve örgütsel işlevler- arasında kurguladığı çalışmasında güven ve yaşam memnuniyeti arasında pozitif bir korelasyon tespit etmiştir. Yine, Bjørnskov (2006) çalışmasında güven ve yaşam memnuniyeti arasında çok güçlü bir bağ olduğu sonucuna varmıştır. Leung vd., (2011) yaşam memnuniyeti ve sosyal sermayenin boyutları arasında güçlü bir ilişki tespit etmiştir. Portela vd., (2013), sosyal sermayenin boyutlarının yaşam memnuniyeti üzerinde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Yine, Avrupa, Amerika ve Asya'da birçok çalışmayla (Rodríguez-Pose ve Berlepsch; 2014; Ateca-Amestoy vd., 2014; Yuan ve Golpelwar 2012; Matsushima ve Matsunaga 2015; Hommerich ve Tiefenbach, 2018) yaşam memnuniyeti ve sosyal sermaye arasında pozitif bir korelasyon tespit edilmiştir.

Mikro düzeyde sosyal sermaye bireye sosyal katılım ve sosyal dayanışma sağlayarak içinde yaşadığı toplulukla "Gemeinschaft" bütünleştirirken makro düzeyde, bireyin toplumla "Gesellschaft" olan ilişkisini anlamlandırmaktadır (Tonnies, 1887). Bireylerin içinde yaşadıkları topluma olan özverileri, sadakat ve aidiyet duyguları bütünleştirici bir etki oluşturarak millet olmayı sağlarken, milletin bir ferdi olarak bireylere de yaşam memnuniyeti kazandırmaktadır.

Bireyler birbirleriyle ve toplumla iletişime geçerek bağlar oluştururlar. Yüz yüze ve sanal ağlar üzerinden kurulan iletişim bireyleri sosyalleşir ve böylece toplumsal bütünleşme gerçekleşir. Bireylerin toplum içinde saygınlık kazanması, kendini değerli hissetmesi ve aidiyet duygusunun oluşmasında iletişim önemlidir ve bu sosyal bütünleşme ve sosyal bağlantılarla gerçekleşir (Hommerich ve Tiefenbach, 2018). Ters durum sosyal dışlanma ve yabancılaşma olarak adlandırılır (Bohneke 2005). Sosyal yabancılaşma çaresizlik, kötümserlik ve duyarsızlık gibi durumlara yol açmakta psikososyal süreçte toplumda dejenereasyona neden olmaktadır (Jessor ve Jessor 1977).

Yapılan çalışmalar yaşam memnuniyeti ile iletişim -ister yüz yüze olsun ister sosyal medya üzerinden- arasında pozitif yönlü bir korelasyon olduğunu

göstermektedir (Abbott ve Wallace 2012). İletişim kanalına olan güven önemli bir etken olmakla birlikte sosyal bütünleşme ve paylaşım bunda öne çıkmaktadır. Bu bağlamda iletişim, sosyal kabul ve sosyal bütünleşme ile yaşam memnuniyeti arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur (Keyes, 1998). Özellikle yüz yüze ilişkilerin sosyal güvenin oluşmasını sağladığı ve sosyal güvenle birlikte sosyal bütünleşme gerçekleştiği saptanmıştır (Phillips, 2006).

Bu çalışma yukarıda ifade edilen kuramsal çerçeveye dayalı olarak yaşam memnuniyeti ile sosyal sermaye, sosyal etkileşim ve sanal iletişim arasındaki ilişkiyi araştırmak için yapılmıştır. Çalışmanın temel hipotezi yaşam memnuniyeti ile sosyal sermaye, sosyal etkileşim ve sanal iletişim arasında pozitif bir ilişki olduğudur.

2. Materyal ve Metot

Çalışma materyalini Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileriyle yapılan anketler oluşturmaktadır. Sınıf ortamında yüz yüze görüşmeyle yapılan anketler 2018 yılına ait yatay kesit verileridir. SPSS 22 ve LISREL 8.72 paket programları yazılım materyali olarak kullanılmıştır.

2.1. Örnek Büyüklüğünün Tespiti ve Anket Sorularının Hazırlanması

Fakültenin beş ayrı bölümünde 2018 yılında toplam 2349 öğrenci bulunmaktadır. Bu öğrencilerin 1064'ü erkek ve 1185'i kızlardan oluşmaktadır. Tesadüfi Örnekleme Yöntemine göre anket sayısı aşağıdaki formülle belirlenmiştir.

$$n = \frac{N \cdot P \cdot Q \cdot Z^2}{(N - 1) \cdot d^2 + P \cdot Q \cdot Z^2}$$

formülünden yararlanılmıştır ((Yamene, 1967). n= Örnek hacmi, N= Örnekleme çerçevesine ait toplam birey sayısı, P = yaşamlarından memnun olanlar (0,8 olarak alınmıştır), Q = yaşamlarından memnun olmayanlar (0,2 olarak alınmıştır), (Q=1-P), Z = % (1-α) Z test değeri, α = önem düzeyi, d = hata (tolerans) payıdır. Z Güven katsayısı (%95'lik güven katsayısı, 1,96 alınmıştır), yaşam memnuniyetini ifade edenlerin sayısı fazla olduğu düşünüldüğünden (P=0,8) ve %5 hata payı ile ana kütle temsil edebilecek örnek büyüklüğü 236 olarak hesaplanmıştır.

2.2. Anket Sorularının Hazırlanması ve Analiz Süreci

Anket sorularının hazırlanmasında Diener vd. (1985) ve Dolan vd. (2008) yaşam memnuniyeti konulu çalışmaları, Hommerich ve Tiefenbach (2018) sosyal sermaye ve yaşam memnuniyeti konulu çalışmaları, Ateca-Amestoy vd., (2014) Sosyal etkileşimler ve yaşam memnuniyeti konulu çalışmaları, Okan ve Şahin (2016) internet kullanımı, Balcı ve Koçak, (2017) sosyal medya kullanımı ile yaşam memnuniyeti çalışmaları ve Keleş (2014) kırsal alanda sosyal sermayenin oluşumu üzerine çalışmalarından faydalanılmıştır.

Yapılan anket çalışmalarından elde edilen veriler Yapısal Eşitlik Modellemesi ile analiz edilmiştir. Anketlerle elde edilen gözlenen değişkenler SPSS 22 paket programına aktarılmış ve burada test edilerek Lisrel 8.72 paket programında Path Diyagram analizi yapılmıştır. Sonra gizil değişkenlerin gözlenen değişkenler tarafından nasıl tanımlandığını ve gözlenen değişkenlerin ölçüm özelliklerini (güvenilirlik ve geçerlilik) gösteren ölçüm modeli tanımlanmıştır (Jöreskog and

Sörbom, 1996). Yapısal Eşitlik Modeli gözlenen ve gizil değişkenler arasındaki bağlantıların bir kümesini oluşturmaktadır. Yapısal model gizil değişkenler arasında nedensel ilişkileri belirlemekte, nedensel etkileri tanımlamakta ve açıklanan ve açıklanmayan varyansı göstermektedir. Daha sonra yapısal modelin uygunluk ölçütleri hesaplanmış ve son olarak model tahmini yapılmıştır.

3. Teorik Çatı

3.1. Yapısal Eşitlik Modeli

Yapısal Eşitlik Modelleri gözlenen (açık) ve gözlenemeyen (gizil-latent) değişkenler arasındaki nedensel ilişkilerin sınanmasında kullanılan kapsamlı bir istatistiksel teknik olarak tarif edilmektedir (Reisinger ve Turner, 1999). Yapısal Eşitlik Modellemesi (YEM) verileri ölçüm hatalarını açıkça hesaba katarak istatistiksel olarak çözümlenmektedir. Ölçüm hatalarının giderilmesinin yanı sıra yapısal eşitlik modelleri araştırmacıların çok değişkenli karmaşık modeller geliştirilmesi, tahmin edilmesi ve test edilmesine de imkân sağlamakta ve verilen modeldeki değişkenlerin direkt ve dolaylı etkilerini de dikkate almaktadır. Temel olarak yapısal eşitlik analizinin amacı, önceden belirlenen bir ilişki örüntülerinin veri tarafından doğrulanıp doğrulanmadığını ortaya koymaktır (Yılmaz 2004).

3.2. Modelin Varsayımları

- Gözlenen değişkenlerin çok değişkenli normal dağılıma sahip olduğu,
- Gizil değişkenlerin çok değişkenli normal dağılıma sahip olduğu,
- Gizil değişkenler arasında doğrusal ilişkilerin olduğu,
- Gözlenen ve gizil değişkenler arasında doğrusal ilişkilerin olduğu,
- Aykırı değerlerin var olduğu,
- Hata terimlerinin korelasyonsuz olduğu,
- Çoklu doğrusal bağlantı sorununun olmadığı,
- Yeterli örneklem büyüklüğünün olduğu varsayılmaktadır.

Araştırmada kullanılan modelde bağımlı dışsal gizil değişken **Yaşam Memnuniyeti (YM)**'dir.

Yaşam Memnuniyeti Dışsal Gizil Değişkeni Parametreleri (YM);

- M1 Kendimden hoşnudum.
- M6 Pek çok şeyi eğlenceli buluyorum
- M7 Hayat güzeldir
- M9 Hayatımdaki her şeyden oldukça memnunum
- M10 Çok mutluyum.
- M12 Yapmak istediğim her şeye zaman bulabilirim.
- M13 Genellikle neşeli ve sevinçliyim.

Araştırmanın *içsel gizil bağımlı değişkenleri* ve gözlenen değişkenler ise;

- Sosyal Etkileşim (SE)
 - EM1 Birisi, benimle sohbet etmek isterse rahatlıkla sohbete başlarım.
 - EM3 Sosyal bir ortamda, ne yapacağımı bulmakta zorlanmam
 - EM6 Haber programlarında acı çeken insanları görürsem üzülürüm.
 - EM8 Başkasının nasıl hissettiğine hızlıca dikkatimi verebilirim.
 - EM9 Başka birisinin ne hakkında konuşmak istediğini kolaylıkla kavrarım.
 - EM11 Karşımdaki kişinin ne yapacağını önceden kestirmekte iyiyimdir.
- Sosyla Medya Kullanım (SM)
 - EM13 Sosyal medyayı faydalı buluyorum
 - SM1 Günümün çoğunu sosyal medyada geçiriyorum
 - SM2 Sosyal medyada paylaşımlarda bulunmak mutlu ediyorum
 - SM5 Sosyal medyaya farklı kullanıcı adı ve hesaplarla katılırım.
 - SM7 Sosyal medyadaki paylaşımlarımın beğenilmesini isterim.
 - SM9 Sosyal medyada kendimi daha özgür ve rahat hissedirim.
- Bağlayıcı Sosyal Sermaye (BSS)
 - G1 Bu şehirde kendimi güvende hissediyorum.
 - G2 Aileme güveniyorum
 - G3 Arkadaşlarım güvenilir kişilerdir.
 - G4 Okul arkadaşlarımın güvenilir olduğunu hissediyorum.
 - G5 Hocalarıma güveniyorum
- Birleştirici Sosyal Sermaye (EMPT)
 - G8 Devlete güvenirim.
 - G9 Türkiye'deki eğitim sistemine güvenirim.
 - G11 Hükümete güvenirim.
 - G14 İnsanların çoğu dürüştür.
 - G15 İnsanların çoğu güvenilirdir.
 - G16 Tanımadığım insanlara güvenirim.

4. Çalışmanın Bulguları ve Tartışma

4.1. Demografik ve Sosyoekonomik Bulgular

Cinsiyet Dağılımı: Ankete katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımı Tablo 1’de verilmiştir. Ankete katılanların %60’ı erkeklerden, %40’ı kız öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 1. Ankete katılanların cinsiyet dağılımı

Kız	Frekans	95
	Oran %	39,9
Erkek	Frekans	143
	Oran %	60,1
Toplam	Frekans	238
	Oran %	100

Kaynak: Orijinal hesaplama

Katılımcıların bölümlere göre dağılımı: Katılımcıların fakülte bölümlerine göre dağılımı Tablo 2’de gösterilmektedir.

Tablo 2. Katılımcıların öğrenim gördüğü bölümlere göre dağılımı

Bölümler	Siyaset Bilimi ve Kamu Yön.	Sağlık Yönetimi	İktisat	İşletme	Sosyal Hizmet	Toplam
Frekans	77	74	46	26	15	238
Oran %	32,4	31,1	19,3	10,9	6,3	100

Kaynak: Orijinal hesaplamalar

4.2. Ölçüm Modeli

Ölçüm modeli, ölçeklerin güvenilirlik testleri ve istatistikî analizleri yapılmıştır. Güvenirlilik için en yaygın kullanılan yöntem olarak Cronbach’s Alpha katsayısı, ortalama, standart sapma, standardize edilmiş faktör yük değerleri ve *t* değerleri hesaplanmıştır. Tablo 3’te model ve ölçeklere ilişkin güvenilirlik sonuçları ve istatistikî değerler verilmiştir. Cronbach’s Alpha katsayısı 0,80 ile 1 arası olduğundan anket verilerinin yüksek düzeyde güvenilirlikte olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Model ve ölçeklere ilişkin güvenilirlik sonuçları ve istatistikî bulgular

İçsel Bağımlı ve Gözlenen Değişkenler	Ortalama	Standart Sapma	t değeri	Faktör Yük Değerleri	Cronbach's Alpha Değeri
Yaşam Memnuniyeti (YM)					
M1	3,91	1,083	4,99	0,36	0,841
M6	3,32	1,031	8,84	0,59	0,838
M7	3,40	1,221	8,80	0,59	0,840
M9	2,97	1,086	8,40	0,57	0,841
M10	3,11	1,122	9,29	0,62	0,842
M12	3,67	0,969	7,87	0,54	0,840
M13	3,91	1,083	8,17	0,55	0,841
Sosyal Etkileşim (SE)					
EM1	3,87	1,063	8,34	0,54	0,840
EM3	3,82	0,999	9,04	0,58	0,840
EM6	4,16	1,131	9,29	0,60	0,839
EM8	4,03	0,989	13,67	0,80	0,838
EM9	3,97	0,965	11,23	0,69	0,839
EM11	3,78	0,953	8,53	0,56	0,841
Sosyal Medya Kullanımı (SM)					
EM13	3,18	1,208	9,90	0,62	0,835
SM1	2,95	1,225	11,90	0,72	0,839
SM2	2,96	1,294	12,91	0,76	0,837
SM5	2,35	1,378	7,90	0,51	0,843
SM7	2,58	1,315	12,28	0,73	0,839
SM9	2,75	1,274	12,26	0,73	0,836
Bağlayıcı Sosyal Sermaye (BSS)					
G1	3,32	1,238	6,26	0,44	0,838
G2	4,34	1,082	5,83	0,41	0,842
G3	3,76	1,192	11,15	0,72	0,838
G4	3,37	1,285	10,73	0,70	0,836
G5	3,34	1,238	8,78	0,59	0,838
Birleştirici Sosyal Sermaye (BISS)					
G8	3,38	1,400	3,35	0,23	0,836
G9	2,62	1,387	6,78	0,44	0,837
G11	3,26	1,438	4,78	0,32	0,837
G14	2,31	1,277	16,12	0,88	0,839
G15	2,29	1,231	17,16	0,92	0,839
G16	2,30	1,344	8,72	0,55	0,845

Kaynak: Orijinal hesaplamalar.

Chi-Square = 1066.03 df = 395

P-value = 0.00000

RMSEA = 0.085

Modelde yer alan gözlenen değişkenlerin hepsinin t değerleri ± 1.96 büyük olduğu için %5 önem seviyesinde istatistikî olarak önemli bulunmuştur.

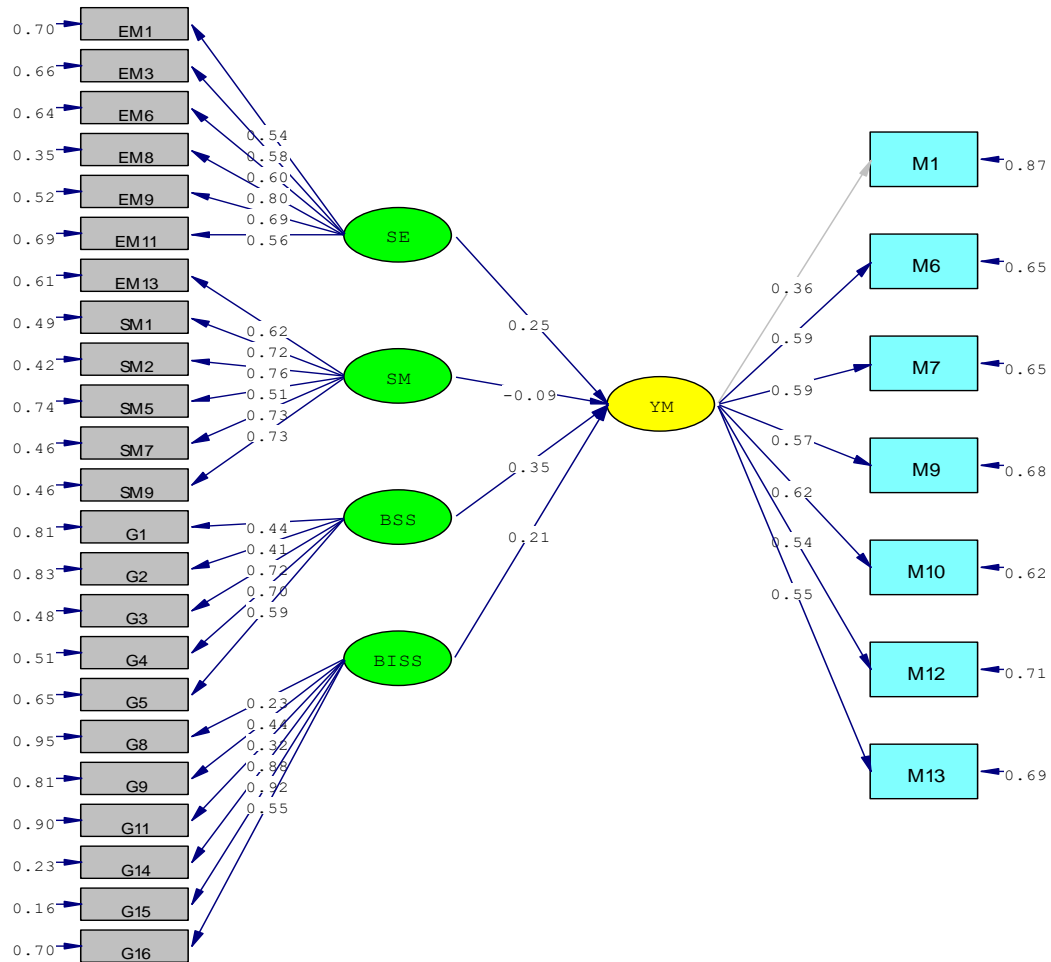
Veri ile model arasındaki uyumu değerlendirmede kullanılan ölçüm kriteri olarak Ki-kare/serbestlik derecesi (X^2/DF), p değeri ve RMSEA (Root-mean-square error approximation) değerleri incelenmiştir. Model için için X^2/DF değeri(1066.03/395) 2,69 olarak hesaplanmıştır. Bu değer kabul edilebilir değer olan beş ve beşten küçük değerler içerisinde yer almaktadır. Aynı şekilde RMSEA değeri yine kabul edilebilir değer olan 0.10 ve daha düşük değerler içerisinde

(0.085). Model $p < 0.0000$ değerini aldığı için %5 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır. RMSEA için ise 0,05'e eşit veya daha küçük değer mükemmel bir uyuma, 0,08 ile 0.10 arasındaki altındaki değerlerin kabul edilebilir bir uyuma, 0,10'dan daha büyük değer de kötü uyuma karşılık gelmektedir (Hayduk, 1987).

4.3. Yapısal Model

Yapısal model gizil değişkenler arasındaki ilişkiyi tanımlamak ve önerilen dönenceyi test etmek için kullanılır. Ölçüm modeli ile tanımlanan yapısal modelin uyum istatistikleri ölçüm modeliyle aynıdır. Ölçüm modelinden farklı olarak gizil değişkenler arasındaki yapısal katsayılar incelenir (Yılmaz, 2004). Şekil 1'de yapısal eşitlik modeli ve standart değerleri verilmektedir. Buna göre yapısal eşitlik modeli için X^2/DF değeri 2,69 olarak hesaplanmıştır. Bu değer kabul edilebilir değer olan beş ve beşten küçük değerler içerisinde yer almaktadır. Aynı şekilde RMSEA değeri yine kabul edilebilir değer olan 0.10 ve daha düşük değerler içerisinde (0.085). Model $p < 0.0000$ değerini aldığı için %5 önem seviyesinde istatistiksel olarak anlamlıdır.

Şekil 1. Yaşam Memnuniyeti Sosyal Sermaye ve İletişim Ölçüm Modeli ve Standart Değerleri

Kaynak: Orijinal hesaplama

Standardize edilmiş katsayıların birin üzerinde olmaması gerekir. Standardize edilmiş çözümlene değerleri her bir gözlenen değişkenin kendi gizil değişkenini ne kadar iyi temsil ettiğini göstermesi açısından son derece önemlidir (Yılmaz, 2004). Modelde standardize edilmiş katsayılar birin üzerinde değildir.

Modelin veri setine ne kadar uyduğunu değerlendirmede kullanılan kriterler Tablo 5'te verilmiştir. Söz konusu değerlerin 1'e yakın olması veri ile model arasındaki uyumun mükemmel olduğunu göstermekte, sıfır ise uyumsuzluğu temsil etmektedir (Çelik ve Yılmaz, 2014). Bu araştırmada söz konusu kriterlere ilişkin değerler 1'e yakındır. Bu durum model ile veri setinin uygunluğunu göstermektedir.

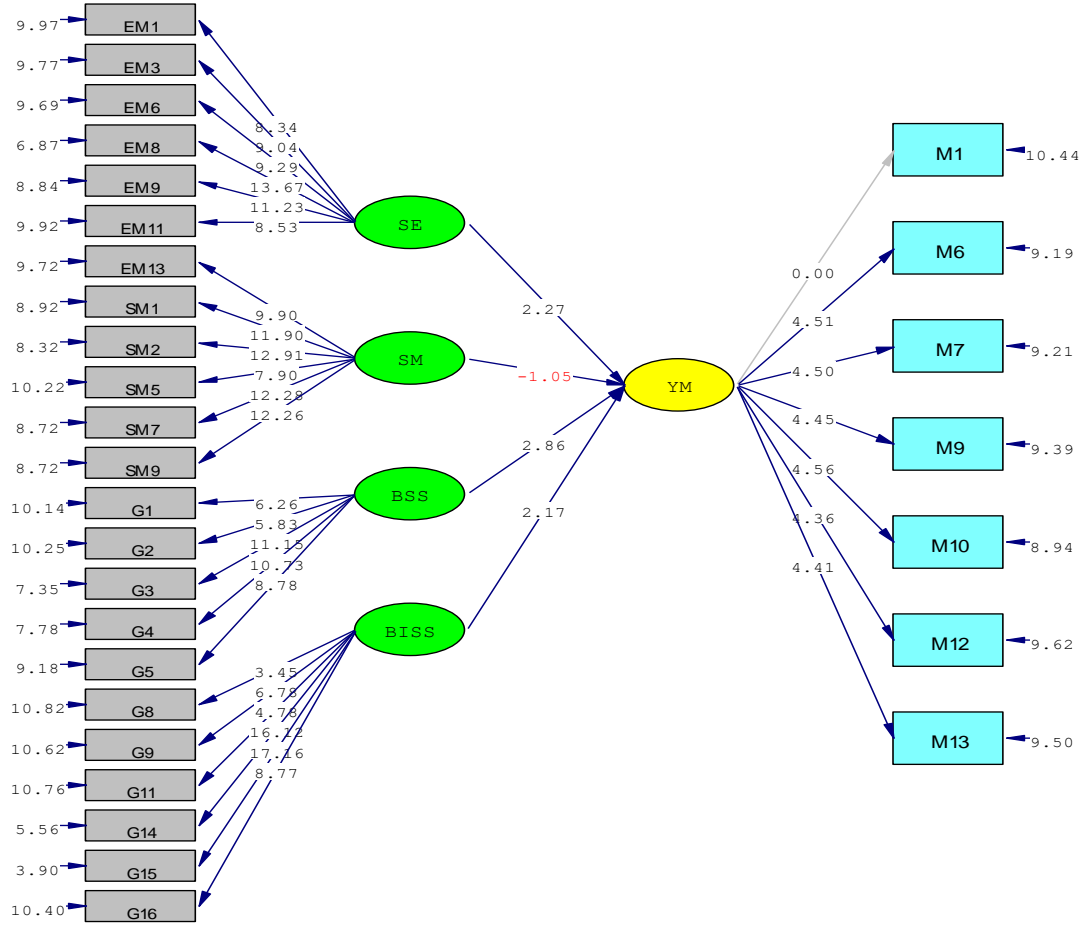
Tablo 5. Yapısal modelinin uyum indeksleri

Uyum indeksleri	Uyum indeksleri sembolleri	Model değeri
Uyum iyiliği indeksi	GFI	0.77
Düzeltilmiş uyum iyiliği indeksi	AGFI	0.73
Normlaştırılmış uyum indeksi	NFI	0.80
Tucker-Lewis indeksi	NNFI	0.85
Göreceli uyum indeksi	RFI	0.78
Karşılaştırmalı uyum indeksi	CFI	0.86
Artırmalı uyum indeksi	IFI	0.87

Kaynak: Orijinal hesaplamalar.

Şekil 2'de Yaşam Memnuniyeti Sosyal Sermaye ve İletişim Ölçüm Modelinin *t* değerleri verilmiştir. Buna göre sırasıyla gizil içsel değişkenlerden Sosyal Medya kullanımı (-1,05) olarak bulunduğu için %5 önem seviyesinde istatistiki olarak anlamlı ve önemli bulunmamıştır. Diğer içsel gizil değişkenler %5 önem seviyesinde istatistikî olarak anlamlı ve önemli bulunmuştur.

Şekil 2. Yaşam Memnuniyeti Sosyal Sermaye ve İletişim Ölçüm modeli *t* değerleri

Kaynak: Orijinal Hesaplama

Yaşam Memnuniyeti dışsal gizli değişken ile sosyal medya kullanımı içsel gizli değişkeni arasında ($\gamma = -0,09$; $t = -1,05$) negatif yönlü düşük düzeyde ve anlamlı olmayan bir ilişki bulunmuştur. Diğer içsel gizli değişkenlerle Yaşam Memnuniyeti arasında düşük düzeyde pozitif yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bulgular sosyal medya kullanımının yaşam memnuniyetine negatif bir etkisi varlığını göstermektedir. Yaşam memnuniyeti üzerinde bağlayıcı sosyal sermayenin pozitif yönde anlamlı ($\gamma = 0,35$; $t = 2,86$) orta düzeyde etkisi bulunduğu görülmüştür. Bağlayıcı Sosyal Sermaye'nin en önemli gözlenen değişkenleri sırasıyla "(G3) Arkadaşlarım güvenilir kişilerdir" olarak yer almaktadır. Üniversite öğrencilerinin yakın çevresini sınıf arkadaşları oluşturmaktadır. Bağlayıcı sosyal sermaye yakın çevreye güven yani duygusal güvenden oluşmaktadır. Sosyal etkileşim, yaşam memnuniyetini pozitif yönde ve anlamlı ($\gamma = 0,25$; $t = 2,27$) düşük düzeyde etkilemektedir. En önemli içsel gizli değişkenler ise "(EM8) Başkasının nasıl hissettiğine hızlıca dikkatimi verebilirim" "(EM9) Başka birisinin ne hakkında konuşmak istediğini kolaylıkla kavrarım" değişkenleridir. Sosyal etkileşim yüz yüze iletişimle gerçekleşir ve bireyi toplumla kaynaştırarak ve sosyal kabul sağlamaktadır. Yine birleştirici sosyal sermaye ve yaşam memnuniyeti arasında

düşük düzeyde olumlu ve anlamlı ($\gamma = 0,21$; $t = 2,17$) bir ilişki bir ilişki bulunmuştur. En önemli gözlenen değişkenler ise “(G15) İnsanların çoğu güvenilir” ve “(G14) İnsanların çoğu dürüsttür” olarak tespit edilmiştir.

Yaşam memnuniyetini ölçen gözlenen değişkenler anlamlı orta düzeyde pozitif değerler almışlardır. Yani Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencileri orta düzeyde mutlu olduklarını ifade etmişlerdir.

5. Sonuç

Yaşam memnuniyeti ile sosyal sermaye, sosyal etkileşim ve sosyal medya kullanımı arasındaki ilişkiyi konu edinen bu çalışmanın bulguları, sosyal sermaye ve sosyal etkileşimin yaşam memnuniyeti üzerinde olumlu ve anlamlı bir ilişkinin varlığını ortaya koyarken; sosyal medya kullanımı ve yaşam memnuniyeti arasında negatif yönlü bir ilişkinin varlığını saptamıştır. Sosyal medya kullanımının zaman içerisinde bireyleri yalnızlaştırıp toplumdan uzaklaştırdıkları ifade edilmektedir (Gönül, 2002). Çalışma bulguları, toplumdan izole olan bireylerin mutsuz olduğunu ortaya koymaktadır. Toplumla iletişim halinde bulunmak, sosyal ilişkileri güçlendirdiği gibi bireylerin yaşam memnuniyetine de katkı sunmaktadır (Cüceloğlu, 2002). Bu çalışma göstermiştir ki sosyal etkileşim olarak ifade edilen yüz yüze iletişim bireyleri sosyalleştiriyor ve sosyalleşen birey yaşamdan memnuniyet duyuyor. Bağlayıcı sosyal sermaye yakın çevreye duyulan duygusal güvendir. Yaşam memnuniyetinde bağlayıcı sosyal sermayenin etkisi yadsınamaz. Yine birleştirici sosyal sermaye bireylerin toplumun diğer fertlerine ve kurumlara olan güvenini ifade etmektedir. Bu çalışma yüksek güven düzeyinin yüksek yaşam memnuniyeti sağladığını göstermiştir.

Kaynakça

- Abbott, P., & Wallace, C. (2012). Social quality: A way to measure the quality of society. *Social Indicators Research*, 108, 153–167. doi:10.1007/s11205-011-9871-0.
- Ateca-Amestoy, V., Aguilar, A. C., & Moro-Egido, A. I. (2014). Social interactions and life satisfaction: Evidence from Latin America. *Journal of Happiness Studies*, 15(3), 527-554.
- Balcı, Ş., & Koçak, M. C. (2017). Sosyal medya kullanımı ile yaşam doyumu arasındaki ilişki: üniversite öğrencileri üzerinde bir araştırma. 1. Uluslararası İletişimde Yeni Yönelimler Konferansı Bildiri
- Bjørnskov, C. (2006). Determinants of generalized trust: A cross-country comparison. *Public Choice*, 130, 1–21. doi:10.1007/s11127-006-9069-1.
- Bjørnskov, C., & Sønderskov, K. M. (2013). Is social capital a good concept? *Social Indicators Research*, 114, 1225–1242.
- Bourdieu, P. (1980). Le capital social: notes provisoires. *Actes de la recherche en sciences sociales*, 31, 2–3.
- Coleman, J. S. (1988). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology*, 94, 95–120.

- Cüceloğlu, D. (2002). *Yeniden İnsan İnsana*. 27. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Çelik, H. E. ve Yılmaz, V., 2014. *Lisrel 9.1 ile Yapısal Eşitlik Modellemesi*. Arı Yayınları İstanbul.
- Diener, E. (2000). Subjective well-being: The science of happiness and a proposal for a national index. *American Psychologist*, 55, 1, 34-43.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of personality assessment*, 49(1), 71-75.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125(2), 276-302.
- Dolan, P., Peasgood, T., & White, M. (2008). Do we really know what makes us happy? A review of the economic literature on the factors associated with subjective well-being. *Journal of Economic Psychology*, 29(1), 94-122.
- Gönül, A. S. (2002). Atolojik İnternet Kullanımı. *Yeni Symposium* (Vol. 40, No. 3, pp. 105-110).
- Hayduk, L.A., (1987). *Structural Equation Modeling with LISREL Essential and Advances*, The John Hopkins Universty Press.
- Hommerich, C., & Tiefenbach, T. (2018). Analyzing the relationship between social capital and subjective well-being: The mediating role of social affiliation. *Journal of Happiness Studies*, 19(4), 1091-1114.
- Inoguchi, T., & Fuji, S. (2009). The quality of life in Japan. *Social Indicators Research*, 92, 227-262. doi:10.1007/s11205-008-9351-3.
- Jessor, R., & Jessor, S. L. (1977). *Problem behavior and psychosocial development. A longitudinal study of youth*. New York: Academic Press.
- Jöreskog, K. G., & Sörbom, D. (1996). *PRELIS 2 user's reference guide: A program for multivariate data screening and data summarization: A preprocessor for LISREL*. Scientific Software International.
- Keleş, Ş. (2014). *Kırsal Alanda Sosyal Sermayenin Oluşumu Üzerine Bir Araştırma: Erzurum İli Örneği* (Doctoral dissertation). Atatürk Üniversitesi
- Keyes, C. L. M. (1998). Social well-being. *Social Psychological Quarterly*, 61(2), 121-140.
- Kroll, C. (2011). *Towards a sociology of happiness: The case of an age perspective on the social context of well-being*. Available at SSRN: doi:10.2139/ssrn.1809833.
- Leung, A., Kier, C., Fung, T., Fung, L., & Sproule, R. (2011). Searching for happiness: The importance of social capital. *Journal of Happiness Studies*, 12, 443-462. doi:10.1007/s10902-010-9208-8.
- Okan, E. Y., & Şahin, A. (2016). İnternet Kullanımı Motivasyonlarının Elektronik Ağzdan Ağıza İletişim (E-WOM) İle İlişkisi Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 7(13).

- Phillips, D. (2006). *Quality of life: Concept, policy and practice*. New York: Routledge.
- Portela, M., Neira, I., & del Mar Salinas-Jime'nez, M. (2013). Social capital and subjective well-being in Europe: A new approach on social capital. *Social Indicators Research*, 114, 493-511. doi:10.1007/s11205-012-0158-x.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic tradition in modern Italy* (with Robert Leonardi and Rafaella Y. Nanetti). Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Reisinger, Y. ve Turner, L., (1999). *Structural Equation Modeling with LISREL: Aplication in Tourism*, *Tourism Management*, Vol.20, pp.71-88.
- Rodríguez-Pose, A., & Von Berlepsch, V. (2014). Social capital and individual happiness in Europe. *Journal of Happiness Studies*, 15(2), 357-386.
- Tönnies, F. (1887). *Gemeinschaft und Gesellschaft. Abhandlung des Kommunismus und des Sozialismus als empirischer Kulturformen*. Leipzig: Fues.
- Yamane, T., 1967. *Statistics: An Introductory Analysis*, 2nd edition, New York: Harper and Row
- Yılmaz, V. (2004). Lisrel ile yapısal eşitlik modelleri: Tüketici şikayetlerine uygulanması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*.

**Journal of Strategic Research in Social Science
(JoSReSS)**

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

Crisis Management in Social Media Platform, Twitter: The Case Study of KFC

Nihal TOROS NTAPIAPIS¹

Keywords

Social media,
Twitter, crisis
Management, KFC,
crises.

Article History

Received
23 Oct, 2018
Accepted
30 Dec, 2018

Abstract

Nowadays, the consumers are able to share their ideas and collaborate easily by reaching each other via social media. One of the biggest reasons for the bankruptcy of the big companies is that collective dissatisfactions attain to the great messes quickly. In order to avoid such misadventures, having a full command of social media sources and being able to use them effectively might be the first thing that could be chosen as solutions in case of an emergency situation. Thanks to this, the company would be able to reach to the bigger messes while having hard times and also the reformation process would be quickened. In this article, my aim will be examining UK Kentucky Fried Chicken's usage of social media as a platform to solve the crisis, which the company had to shut its restaurants down in February 2018, and the reactions of the company's customers on social media platforms.

Sosyal Medya Mecrası Twitter'da Kriz Yönetimi: KFC Örneği

Anahtar Kelimeler

Sosyal medya, kriz,
kriz yönetimi,
Twitter, KFC.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
23 Ekim 2018
Kabul Tarihi
30 Aralık 2018

Özet

Günümüzde yaygınlaşan sosyal medya kullanımı ile tüketim döngüsü içerisindeki bireyler, seslerini çok daha kolay bir şekilde duyurup benzer şikayetlere sahip topluluklara kısa süre içerisinde ulaşarak birlik haline gelebilmektedirler. Büyük firmaların çöküşlerinin en büyük sebeplerinden biri ise toplu memnuniyetsizliklerin genellikle daha büyük kitlelere daha hızlı bir şekilde ulaşmasıyla vuku bulmasıdır. Böylesi talihsizlikleri önleyebilmek adına sosyal medya kaynaklarına hakim olup onları etkili bir biçimde kullanabilmek, herhangi bir olası felaketin cereyan etmesi durumunda tercih edilebilir çözümlerin başında gelmektedir. Bu sayede şirketin kan kaybediyorken çok daha az bir maliyetle büyük kitlelere ulaşma hedefi tamamlanmış, ayağa kalkma sürecine hız kazandırılmış olacaktır. Bu makalede, Birleşik Krallık Kentucky Fried Chicken restoranlarının 2018 yılı Şubat ayında yaşadıkları şube kapatma krizi esas alınarak, firmanın sosyal medyayı kriz çözme aracı olarak kullanışı, karşılığında da müşterileri tarafından yine sosyal medya üzerinden firmaya karşı verilen tepkilerinin incelemesi hedeflenmiştir.

1. Giriş

Global dünyanın ekonomik konjonktürüne bakıldığında, bireylerin hatta toplumların tüketim döngüsü içerisinde yaşadıkları görülmektedir. Sosyal medyanın bu döngüye etkisi ise memnuniyet ya da memnuniyetsizlik derecelerinin hızlı bir şekilde daha büyük kitlelere ulaşması ve bu büyük kitlelerin değer

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0002-7533-9629. Dr. Öğr. Üyesi Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi Reklam Tasarımı ve İletişimi Bölümü, nihal.toros@uskudar.edu.tr

yargılarının ürün üzerindeki etkileri ve ürünün değişimleridir. Sosyal medya aracılığı ile döngünün içerisinde bulunan ve yaşanan problemleri çözmek için çabalayan ancak belli düzeydeki şirketler, kurumsal kimliklerini desteklediklerini ve fırsat/risk tablosu değişimleri üzerine planlarını, itibarları gibi sağlam stratejilerin altında yaptıklarını göstermiş olmaktadır.

Yeni medya çağında, birçok sosyal platform; herhangi bir ürün, firma, organizasyon, veya kuruluş için olumsuz neticeler doğurabilecek her türlü sürecin hızlanmasına sebebiyet verebileceği gibi performans yükseltmek, imaj tazelemek, kalite artırıcı mesaj ve bilgilendirmelerde bulunmak, bozulmuş dengeyi şartlar dahilinde iyiye götürmek gibi gelişmeleri de sağlayabilir. Yaşamımızın neredeyse her alanına etki eden bu tüketim döngüsü üzerinde sosyal medyada toplu diye nitelendirilebileceğimiz değerlendirmeler bütünü, değerlendirmenin niteliğine bağlı olarak firma ya da ürün üzerinde bir fırsat ya da kriz yönetimi olasılıklarını beraberinde getirmektedir.

2. Krizin Tanımı ve Kriz Yönetimi

Bir kuruluşun, rutini dahilinde ilerlemeye devam ederken iç veya dış kaynaklı olumsuzluklardan etkilenip düşüşe geçmesi olası bir durumdur. Böyle durumlar kriz olarak adlandırılmaktadır. Kriz; bir yönetimin savunma mekanizmalarını olumsuz etkileyen, doğal çalışma düzenini bozan, olabildiğince hızlı davranılarak çözülmesi gereken, genellikle de aniden vuku bulduğu belirtilen sorunlar öbeği olarak tanımlanmaktadır. (Özdemir, 2015). Sözlükte ise "bir kuruluşun varlığı süresinde rastlanan güç dönem, bunalım, buhran" olarak ifade edilmiştir (TDK, 2018).

Krizi önlemek veya o duruma müdahale edebilmek gerekli olan, yönetim ekibinin profesyonelce ve durumun tabanına uygun bir biçimde çözüm önerileri geliştirebilmesi ve bunların hayata kolayca geçirilmesini sağlamaktır. Kriz anında objektif kararlar alıp sağlıklı bir kriz yönetiminde bulunabilmek için krize dair belli başlı normların farkında olmak ve bu normları durumun figürüne sadık kalarak izlemek önemli bir süreçtir. Bu süreci maddeler halinde sıralamak istersek izlenecek yok şu şekilde olmalıdır (Baltaş, 2002:26-27):

1. Aşama: Krizi Yönetmeye Hazır Olmak: Krizden önce hazırlanmış bir kriz planına sahip olmak ve kriz anında bu planı uygulamak.

2. Aşama: Krizi Tanımlamak: Krizi gerçek boyutlarıyla ve yaratacağı etki düşünülerek tanımlamak ve nelere mal olabileceğini ortaya koymak.

3. Aşama: Krizi Dondurmak: Krizin tanımlanması aşaması bittikten sonra, uygun stratejiyi geliştirmek.

4. Aşama: Krizi Çözmek: Bir önceki aşamada dondurulan krizin etkilerini değerlendirmek, planlar geliştirmek ve yapılan çalışmalarını gözden geçirmek.

5. Aşama: Krizden Yarar Sağlamak: Krizi fırsata çevirmek, yeni katma değerler yaratmak, yapısal olarak şirkette yeni düzenlemelere gitmek.

Olası bir krizi önceden ileriye gören, bununla alakalı doğru bir şekilde planlama yapan, bunun öncesindeki ve sonrasındaki etkileri olabildiğince doğru hesaplayan şirketler ya da yöneticiler bu ve ya bundan sonraki krizleri minimum zararlarla

atlatmayı başmakta, hatta krizleri fırsata dönüştürebilmektedirler. Günümüzde şirketler için her saniyenin olası bir kriz riski taşıdığı rahatlıkla söylenebilir; bu yüzden kriz yönetimi üzerinde uzmanlaşmak şirketlerin ya da yöneticilerin salahiyeti için önemli bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

Kuruluşlar açısından zor bir durum olan kriz, güncel olarak saklanan ve uygulanan bir plan ve iyi oluşturulmuş kriz ekibi sayesinde kuruluşa imkanlar sunan bir oluşum olarak da değerlendirilebilir. Kriz yönetimindeki asıl başarı, krizi fırsata çevirmektir (Canöz, 2018:124). Çünkü krizlerin yarattığı itibar kaybı kaliteli iş gücünün işletmelerden uzaklaşmasına, şirkete karşı güven sorunu yaşanmasına, finansal problemlere yol açarken; diğer taraftan iyi yönetilen ve izlenen etkili iletişim politikalarıyla yönetilen krizlerin fırsata dönüştürülme olasılığı artmaktadır (Peltekoğlu, 2014: 448) Bu da etkili iletişim becerisine sahip, krizleri fırsata dönüştürmede tecrübe sahibi kriz yöneticilerinin kuruluşlar için önemli bir güç olacağını göstermektedir (Ertem, 2016:359).

3. Sosyal Medyada Kriz Yönetimi

İnsanoğlunun iletişim ihtiyacı, var oluşunun ilk zamanlarından günümüze kadar gelen ve gelişen süreç içerisinde değişime uğramayan ilkel dürtülerden bir tanesidir. Bu ilkel dürtü değişirse de, bunun gelişim süreci içerisinde çok farklı boyutlar kazanıp hızlı ve sürekli hale gelmesi ise kaçınılmaz bir durumdur. Günümüz teknolojisiyle günlük iletişim ihtiyaçlarının büyük bir bölümünü sosyal medya üzerinden giderilmektedir. “Sosyal medyanın yaygın kullanımını sağlayan temel özellik, “zaman ve mekân sınırlarının” ortadan kalkmış olmasıdır. Mobil tabanlı oluşu tüm dünya üzerinde aynı anda milyonların iletişim kurmasını sağlamaktadır. Paylaşımın, tartışmanın esas olduğu bir insanî iletişim şekli olan sosyal medya, ülkeler arası sınır tanımaksızın insanları bir araya getirmektedir” (eticaret.org, 2013). Sosyal medya sadece günlük ve kişisel iletişimden çok kitlesel ve çok daha büyük çaplı iletişime dayalı birçok alanda etkili rol oynamaktadır. Sürekli gelişen ve her alanda ilerleme kaydeden global düzende yer edinmek ve mevcut pozisyonlarını korumak ve ilerletmek isteyen kuruluşların sosyal medya ağlarını etkin bir şekilde kullanmalarını beklemek hiç de yanlış olmayacaktır. Bir kriz anını sosyal medya üzerinden yönetmek kuruluşun lehine sonlanabilmekte ve hatta beklenmedik şekilde kuruluşun itibarını artırmasında etkin rol üstlenmektedir.

Sosyal medyanın hem küresel hem de yerel düzeyde veri, enformasyon ve bilgiye erişimi kolay hale getirmesi, düşük maliyetli olması ve paylaşılan bilgilerin sınırsız olması gibi olumlu yönleri kurumlar için önem taşımaktadır (Bat ve Yurtseven, 2014).

Bu kadar etkili bir aracın sayısız getirisi olabileceği gibi, tehlikeli yanları da mevcuttur. Sosyal medya ağları virüs etkisi ile hareket eden ve manipülasyona oldukça elverişli ortamlardır. Bu sebeple özellikle büyük kuruluşlar kendilerini zarara uğratabilecek en ufak hareketten dahi kaçınmak durumundadırlar.

Krizi minimum zararla atlatmayı sağlayacak ilk yol krizden kaçınmaya çalışmaktır. Sosyal medya hızlı bir araçtır ve yöneticiler krizi çoğu zaman kaçınılmaz bir son olarak görmektedirler. Krizden kaçınmayı takip eden bir sonraki aşama ise krizi yönetmeye hazırlanmaktır; olası bütün sonuçları negatif ya da pozitif olarak hesap

edip buna uygun önlemler almak gerekmektedir. Çünkü yukarıda belirtildiği gibi sosyal medya çok hızlı bir o kadar da öngörülemez bir araçtır. Hazırlık aşamasında yapılan tüm planlar, bir sosyal medya fenomeninin tek bir paylaşımıyla negatif ya da pozitif manada değişebilir. Krizle alakalı yönetimsel planı yaptıktan sonraki aşama ise krizin en zor ve tehlikeli aşaması olan krizi saptamak yani onun varlığını kabul etmektir. Krize verilen tepki ne kadar gecikirse, kriz sosyal medyada hızla katlanarak büyüyecek ve artık önlem alınmaz bir vaziyet alacaktır. Dördüncü aşamadaki önlem olarak krizi dondurmaktır. Bu hızlı karar almayı gerektiren bir süreçtir. Krizin kabul edilmesi bir refleks haline getirilmediyse, vaziyetin (krizi dondurma) gerekliliklerinin (hızlı karar alma soğukkanlı olma ve kararlılık) gerçekleştirilmesi düşük bir ihtimaldir. Tüm bunlar geniş çaplı bir yaklaşımla uygulanabilmişse artık krizi çözme namına bir şansın doğduğu söylenebilir. Fakat kriz çözme aşamasında da en önemli faktör hızdır. Kriz bekleyen bir kavram değildir. Frekans ve reaksiyon ne kadar doğru olursa olsun bir o kadar da zamanında olmalıdır (Sezgin, 2003).

Bu makalede, Birleşik Krallık Kentucky Fried Chicken restoranlarının teslimat firması kontratını Bidvest Logistics şirketinden çekip DHL firması ile anlaşma yapmasıyla birlikte 2018 yılının Şubat ayında tavuk stoklarında problem yaşamaları, restoranlarının büyük bir kısmını kapatması ve bu hadisenin sosyal medyada büyük bir yankı uyandırıp yaşanan krizin sosyal medyada yarattığı etki ve markanın krizi sosyal medya üzerinden yönetme çalışmaları ele alınmıştır.

3.1. Kriz Başlangıcı

Bir krizin sebebi, piyasa kaynaklı belirsizlikler ve değişimler olabileceği gibi tıpkı ele alınan konu gibi iç kaynaklı değişimler de olabilir. Birleşik Krallık Kentucky Fried Chicken restoranlarının teslimat için Bidvest Logistics firmasından anlaşmalarını çekerek DHL nakliyat firması ile kontrat imzalamıştır. 2018 yılının Şubat ayında 900 şubeden, başta 562 restoranını tavuk stoklarının eksikliği ve gerekli teslimatların şubelere zamanında ulaşmaması sebebiyle kapatmış ve hızlı bir düşüşe geçmiştir. Şirket ürünlerinin kalitesinden ödün vermek istemedikleri için restoranlarını kapattığını belirtse de birçok müşterisini hızla kaybetmeye ve müşterilerinin öfkesinin çığ gibi büyümesine sebep olmuştur. Sadece restoranları kapatmakla kalmayıp müşterilerine sınırlı menüler sunmuş, aynı zamanda bazı restoranlarda çalışma saatlerini azaltmıştır (Weaver, 2018). Görüldüğü üzere yaşanan kriz, aslında tamamen içeriden başlayıp şirketin vazgeçemediği politikalar yüzünden dışarıya yani müşterilerine ulaşmıştır. Bu durumda şirket, iç kaynaklı problemine hızlı bir çözüm getirememiş olsa da mevcut ve potansiyel müşteri tabanına hitaben acil durum programı hazırlayarak krizi, en az zarara uğrayacak şekilde atlattırma çalışmalıdır. Böyle bir durumda -hele ki bu durumda şube kapatmakla sonuçlanıyorsa- şirketin cirosunda ciddi düşüşler yaşamaları kaçınılmaz bir gerçektir. Buradaki acil durum planı, en az maliyetle büyük kitlelere ulaşmayı ve bu kitlelerin hem ilgisini çekmeyi hem de öfkesini olabildiğince dindirmeyi hedeflemek üzerine kurulmuş olmalıdır. Bu planın çözüm anahtarı olarak en etkili platformlarından biri sosyal medyadır ve bu aracı etkin bir şekilde kullanma yolundan geçmektedir.

3.2. Sosyal Medyada Krizin Ele Alınması

Daha önce de belirtildiği üzere sosyal medya insanların seslerini çok daha özgürce duyurabildikleri geniş iletişim platformlarından oluşmaktadır. İletişim ağlarının bu denli genişliği ve hızı, sosyal medya kullanıcılarını –ki bu bireyler aynı zamanda şirketlerin müşteri ve potansiyel müşteri kitlelerinden oluşmaktadır- tüketimde buldukları markaların kaderleri hakkında da direkt olarak söz sahibi yapmaktadır. Ele alınan konu üzerinden buna örnek olarak *The BigPac* adlı bir YouTube kullanıcısı Manchester’da 4 kapalı Kentucky Fried Chicken restoranı gördükten sonra 18 Şubat 2018 tarihinde 02.07 dakikalık 12.955 kez görüntülenmiş bir video yayınlamakla öfkesini dile getirmiştir. Aynı zamanda da rakip bir firma olan McDonald’s firmasını tercih etmek zorunda kaldığını söyleyerek serzenişte bulunmuştur (Weaver, 2018). Kullanıcının/müşterinin bu hareketi, videonun izlenme sayısına bakılarak büyük bir kitleye ulaşmış ve hatta krizin yayılmasında önemli bir rol oynamıştı. Bunun yanı sıra Twitter üzerinden *KFC Crisis* isimli bir hashtag açılmış ve KFC müşterileri seslerini Twitter üzerinden duyurmaya başlamışlardır.

Firma, video öncesinde yani 17.02.2018 tarihinde Twitter üzerinden yayınladığı bir yazıyla yeni anlaştıkları taşıma şirketinin gerekli zamanda şubelere dağıtım yapmadığını ve bu yüzden aslında suçlu olan tarafın DHL şirketi olduğunu ima etmiştir, Üstelik bunu yine 900 şubeye sahip olan bir firmayla çalışmanın zorluğunu vurgulayarak yapmıştır (KFC UK & Ireland, 2018). Kriz yönetiminde yapılması ve yapılmaması gerekenleri incelediğimizde bunun son derece tehlikeli bir hareket olduğunu görülmektedir. Bunun sebebi ise, kriz anında bir şirketin ne kadar çok şeffaf olması ve açıklama yapması gerekiyorsa, hitap ettiği kitleyle empati yapıp özür dilemesi de o kadar önem taşımaktadır. Zira sosyal medya araçları bir haberin çok hızlı yayıldığı platformlar olup manipülasyona açık niteliktedirler. Buradan hareketle, bir kuruluşun kriz anında şeffaflığını korurken, özür dilemesinin elzem bir davranış biçimi olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır(Lüle, 2018). Bu esasları dikkate alan KFC, videonun da etkisiyle, önce resmi web siteleri üzerinde müşterilerinin adreslerine en yakın KFC restoranını bulan bir sayfa açmış ve Twitter aracılığı ile haberin duyurusunu yapmıştır. Ayrıca bu süre zarfında KFC, markanın baş harflerinin yerlerini değiştirerek hazırladığı afişle hitap ettiği müşteri tabanından esprili bir dille özür dilemiştir(Abed, 2018). Kısa sürede müşterilerinin ilgisini çekip yine Twitter’da ve birçok sosyal platformda takdir ve beğeni toplamıştır.

Bir kriz anından faydalanmak isteyen kesim şüphesiz ki rakip firmalardan oluşacaktır. KFC restoranları da tahmin edilebileceği üzere bu durumla karşı karşıya kalmıştır. Yapılan bir röportaj sırasında bir müşterinin Burger King’e gitmek zorunda kaldığını söylemesi, hayatında sadece iki defa orada bulunduğunu ve bunun için ücretsiz bir pilav menüsü talep ettiğini belirtmesi birçok Twitter kullanıcısı tarafından alaycı bir tavırla ele alınan bir konu olmuş ve 21 Şubat’ta bu akıma KFC de aynı tavırla ana şubelerinde kendisi için bir adet pilav menü artakaldığını ve üzerinde isminin yazılı olduğunu söyleyerek katılmıştır. Buna istinaden Burger King ise KFC’nin teklifine karşılık olarak kadının bir sene boyunca ücretsiz bir şekilde alabileceği taze patateslerini sunmuş ve kadınla iletişime geçmek istediğini KFC’nin tweetini alıntıyla söylemiştir (Tingle,2018). Aslında

KFC'nin bu tutumu, yaşanan hadisenin bu denli dramatize edilmesinin yersiz olduğunu vurgulaması riskli fakat bulunduğu ülkenin kültürel yapısı yani İngiliz mizahı göz önünde bulundurularak yerinde bir hareket olmuştur. Birçok Twitter kullanıcısı ve yerel halk bu harekete olumsuz yaklaşmamış ve hatta tweet 4300'den fazla beğeni ve 1100'den fazla da retweet almıştır (KFC UK & Ireland, 2018).

Bir kriz anında müşterilerin sorularını yanıtlamamak ve bu sorulardan kaçmak özgüvensizliğin simgesini oluşturup büyük bir güven problemine neden olabilmektedir (Ayvaz, 2013). Bu sebeple firmalar mümkün olduğunca sorulara kısa bile olsa net cevaplarla karşılık vermelidirler. KFC yine mizahtan ödün vermediği bir tavırla "kümeste bazı dedikodular dolaşüyor, işte gerçekler" (KFC UK & Ireland, 2018) tweeti ile paylaştığı görsellerle en sık sorulan ve en merak edilen soruları ve bunların cevaplarını yanıtlayarak yine şeffaflık (Lüle, 2015) ve samimiyet ilkelerini korumayı başarmıştır. Şubelerinin % 90'ına yakın kısmının açıldığını yine Twitter üzerinden duyurmasından sonra 26.02.2018 tarihinde "WherisMyChicken" hashtagiyle doğrudan KFC UK & Ireland hesabına mesaj göndererek müşterilerinin buldukları noktalara en yakın KFC şubelerini sorabilecekleri doğrudan mesaj kutusu oluşturmuş ve bu tweet 3000'den fazla beğeni almıştır.(KFC UK & Ireland, 2018).

4. Sonuç

Sosyal medyada kriz yönetimi hususunda örnek bir tavır sergileyen KFC, kriz sonrasında da tüketiciyle iletişimini yine sosyal medya üzerinden sürdürmeye devam etmiştir. Yaşadıkları kriz süresi boyunca takipçilerini/müşterilerini sürekli olarak gelişmelerden haberdar eden KFC UK & Ireland 26.02.2018 tarihinde İrlanda'da tamamı olmak üzere şubelerinin % 95'ine yakınının açıldığını yine Twitter üzerinden yayınladıkları bir yazı ile duyurmuştur (KFC UK & Ireland, 2018). Bu duyurunun Twitter aracılığıyla yapılması dahi sosyal medya platformlarının güçlerinin ne boyutlara ulaştığının önemli bir göstergesidir.

The Guardian gazetesinin web sitesinde 8 Mart 2018 tarihinde yer alan haberine göre Kentucky Fried Chicken restoranları DHL ile olan anlaşmalarını feshedip, Bidvest Logistics ile 6 Mart 2018 tarihinde yeniden anlaşma imzalamışlardır (Wood, 2018). Artık KFC gibi dünya çapında örgütlenen firmalar dahi karar mekanizmaları içerisine sosyal medya bileşenini katmak durumundadırlar. KFC'nin müşterilerinin DHL'den olan memnuniyetsizliğini bu kadar hızlı ve net görebilmesi sosyal medyanın gücü sayesinde gerçekleşmiştir. Olası bir DHL - KFC iş birliği devamında müşterilerde oluşabilecek güven probleminin de yine sosyal medya kullanımının sayesinde önüne geçilmiştir.

KFC, rakip firmalar tarafından özellikle sosyal medya gibi sarsıcı ve ulaştırıcı iki farklı, aynı zamanda temel niteliğe sahip mecraların üzerinden yapılan baskılara taviz göstermeden; bilgi kirliliğini önleyerek yaptıkları açıklamalarla büyük takdir toplamıştır. Özellikle, sorumluluk almaktan kaçmadıklarını, nakliyat şirketini suçlamayı bırakıp hatayı üstlenerek özür dileme yoluna gitmeleri ile göstermiştir.

Sonuç olarak; sosyal medya, bu gibi zamanlarda uygulanması planlanan stratejilerin ortaya konması için güçlü araçlardan biri olduğunu, firmanın kitle iletişim becerilerini kriz üzerinde etkili bir şekilde kullanmasıyla kanıtlamıştır.

Kaynakça

- Abed, R. (2018, 23 Şubat), *KFC Just Handled a Public Relations Crisis Perfectly With a Single Picture*. Erişim adresi <https://www.inc.com/robbie-abad/kfc-just-handled-a-public-relations-crisis-perfectly-with-a-single-picture.html>
- Ayvaz, T. (2013), *Sosyal Medya Kriz Yönetimi Nasıl Yapılır?*, Erişim adresi: <http://www.dijitalajanslar.com/sosyal-medya-kriz-yonetimi-nasil-yapilir/>
- Bat, Mikail ve Yurtseven, Çağla (2014). *Sosyal Medyada Kurumsal Kriz Yönetimi: Onur Air Örneği*, Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi, Vol:2, No:3.
- Baltaş, Zuhâl (2002). *Krizde Fırsatları Görmek: Yöneticiler İçin Krizde Yönetim El Kitabı*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Canöz, Kadir (2018). *Sağlık Kuruluşlarında Halkla İlişkiler Uygulamaları*, Palet Yayınları, Konya.
- Ertem, Tuğçe (2016). "Kriz Yönetimi", *The Practice of Public Relations*, On İkinci Basımdan Çeviri, Editör: Seda Mengü, Nobel Akademik Yayıncılık, ss:349-364, Ankara
- Eticaret 2013, (14 Aralık), *Sosyal Medyanın Tanımı ve Önemi Nedir ?*. Erişim adresi: <http://www.eticaret.org/sosyal-medyanin-tanimi-ve-onemi-nedir/>
- KFC UK & Ireland. [KFC_UKI]. (2018, 26 Şubat) [Tweet]. Erişim adresi: https://twitter.com/KFC_UKI/status/968172756910166016
- KFC UK & Ireland. [KFC_UKI]. (2018, 17 Şubat) The Colonel is working on it. [Tweet]. Erişim adresi: https://twitter.com/KFC_UKI/status/964838797841190912
- KFC UK & Ireland. [KFC_UKI]. (2018, 21 Şubat). There's gossip in the hen house, here's the facts... [Tweet]. Erişim adresi: https://twitter.com/KFC_UKI/status/966340148173660162
- KFC UK & Ireland. [KFC_UKI]. (2018, 21 Şubat). The horror. We would like to locate this lady. We have one Ricebox left at Head Office and it has her name on it. https://twitter.com/_MichaelMartin/status/966076725867270154 ... [Tweet] Erişim adresi: https://twitter.com/KFC_UKI/status/966267903145381888
- KFC UK & Ireland. [KFC_UKI]. (2018, 26 Şubat). You always want what you can't have... but now you can Just hit the [#WheresMyChicken](#) button below and find your nearest open KFC... Erişim adresi: https://twitter.com/KFC_UKI/status/968148378881282048
- Lüle, Z. (2015), *10 Adımda Etkili Kriz Yönetimi*, Erişim adresi: <http://www.sivilsayfalar.org/2015/08/13/10-adimda-etkili-kriz-yonetimi/>
- Özdemir, N.B. (2015), *Kriz Yönetimi Nedir?*

<http://www.gazetebilkent.com/2015/10/22/kriz-yonetimi-nedir/>

Peltekoğlu, Filiz Balta (2014). *Halkla İlişkiler Nedir?*, Beta Yayınları, İSTANBUL.

Sezgin, F. (2003, Şubat). *Kriz Yönetimi*. Erişim adresi: http://journals.manas.edu.kg/mjsr/oldarchives/Vol04_Issue08_2003/329.pdf

TDK (2018). *Türk Dil Kurumu İnternet Sözlüğü*. Erişim adresi: http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5baac371c83cc2.04221488

Tingle, R. (2018), *Ever Tried Cooking? Hilarious Moment Irate KFC Fan rants 'I've Had To Go To Burger King' As Frustration Over Crisis Reaches Boiling Point With Customers Complaining To Police And Their MPs*, Daily Mail. Erişim adresi: <http://www.dailymail.co.uk/news/article-5417169/Moment-KFC-customer-rants-Ive-Burger-King.html>

Weaver, M. (2018), *Most KFCs in UK Remain Closed Because of Chicken Shortage*, The Guardian. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/business/2018/feb/19/kfc-uk-closed-chicken-shortage-fash-food-contract-delivery-dhl>

Wood, Z. (2018, 8 Mart), *KFC Returns To Original Supplier After Chicken Shortage Fiasco*, The Guardian. Erişim adresi: <https://www.theguardian.com/business/2018/mar/08/kfc-returns-to-original-supplier-after-chicken-shortage-fiasco>

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSRess)

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved

John Calvin's Understanding of Faith*

Osman Murat DENİZ¹

Keywords

Christianity,
Reformation, John
Calvin, Faith,
Knowledge.

Article History

Received
27 Oct, 2018
Accepted
30 Dec, 2018

Abstract

Today's philosophers of religion, like Alvin Plantinga, base their opinions concerning religious epistemology on John Calvin's thoughts which has had a significant influence impact on the shaping of the Protestant reformed tradition. So, clarifying his theological views, is of vital importance for further studies. This paper studies John Calvin's understanding of faith, What he defines as faith is studied in the context of his ideas about the knowledge of God. Faith as a means of knowledge, a theme which peculiarly have an importance for Calvin, is emphasized. Calvin's understanding of faith is evaluated and its place in the context of Christian models of faith will be tried to be determined. Calvin's understanding of faith has a lot in common with all Christian models of faith.

John Calvin'in İman Anlayışı*

Anahtar Kelimeler

Hıristiyanlık,
Reformasyon, John
Calvin, İman, Bilgi.

Makale Geçmişi

Alınan Tarih
27 Ekim 2018
Kabul Tarihi
30 Aralık 2018

Özet

Alvin Plantinga gibi günümüz Hıristiyan din felsefecileri dini epistemolojiyi ilgilendiren görüşlerini Protestan yenilikçi geleneğin şekillenmesinde önemli tesiri olan John Calvin'e dayandırmaktadırlar. Bu bakımdan Calvin'in teolojisinin anlaşılması önem arz etmektedir. Calvin'in imanın doğasına ilişkin görüşleri Augustinci ve Lutherci anlayışları yansıtsa da, iman-bilgi ilişkisine yönelik görüşleri dikkat çekicidir. Bu makale onun iman anlayışını ele almaktadır. Calvin'in imandan ne anladığı incelenmekte, iman anlayışı Tanrı bilgisi hakkındaki düşünceleri ile bağlantılı olarak ortaya konmaktadır. Calvin için özellikle önem arzeden imanın bilgiye dönük yönü vurgulanmaktadır. İman anlayışı değerlendirilerek Hıristiyan iman anlayışları bağlamındaki yeri gösterilmeye çalışılmaktadır. Calvin'in iman anlayışı bütün Hıristiyan iman modellerini kuşatıcı bir niteliğe sahiptir.

1. Giriş

İnsanın, Tanrı'nın var olup olmadığı, mahiyeti, ne tür fiillerde bulunduğu ve yarattıkları üzerindeki maksatlarının neler olduğu gibi konularda doğru bir inanca sahip olmasının hayati bir önem taşıdığı açıktır. Teolojik bir önerme söz konusu olduğunda, Hıristiyan düşüncesinde takdir edilen değer, basit bir inanç değil, iman olduğu görülür. İmana yapılan bu vurgu sonucu, iman yapısını şekillendiren farklı iman anlayışları ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Calvin'in iman anlayışını incelemeye önce Hıristiyan düşüncesinde öne çıkan iman anlayışlarına

* This study was produced from master's thesis. Bu makale yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Corresponding Author. ORCID: 0000-0002-5538-3278, Dr. Öğretim Üyesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri, Bölümü, Din Felsefesi Anabilim Dalı, osmandeniz@gmail.com

değınmemız gerekmektedir. Hıristıyan dűşüncesindeki farklı iman anlayışlarını üç kısma ayırarak değerdendirebiliriz:

- Tanrı'nın var olduğunu zihnen tasdik ederek inanmak.
- Tanrı'nın vahyettiğı şekliyle, Tanrı'nın Sözü olmasına dayanarak, bir doktrine inanmak.
- Tanrı'ya, güvenerek ve teslimiyet göstererek, inanmak.

Tanrı'ya iman, yukarıda saydığımız anlayışların ilkinde, Tanrı vardır önermesinin doğruluğunu tasdik etmektir. Bu inanca, farklı yollarla ulaşmak mümkündür. Kişi yeterli gördüğü bir delile bağılı olarak Tanrı'nın var olduğuna inanabileceğı gibi, Tanrısız bir dünya kendisine ürkütücü geldiğı için de inanmış olabilir. Kişiyi bu inancı, aldığı dini bir eğitimin sonucunda, öğretilmiş de olabilir. Bu değışen derecelerdeki kanaatlerle kabul edilebilen ve farklı davranış tipleri ile ifadesini bulabilen bir inançtır (Kenny, 1992:3).

İkinci anlamdaki Tanrı'ya iman, sadece Tanrı'nın var olduğuna inanmaktan öte bir şeydir. Tanrı vardır önermesinin yanında, bazı farklı önermelere, Tanrı tarafından vahyedilmiş oldukları temeli üzerine inanmaktır. Tanrı'nın Sözüne dayanarak bir önermeyi doğru kabul etmektir. Böylece, örneğın kişi, İsa Mesih'in tekrar geri döneceğine ve dünyayı yargılayacağına inanabilir. Kişi bunun Tanrı'nın vahyettiğı bir hakikat olduğuna inanır (Kenny, 1992:4).

Çağdaş din felsefecisi Swinburne'nun yaptığı iman tasnifinde bu, Thomist iman anlayışı olarak isimlendirilir. Buna göre kısaca, iman, Tanrı'nın bildirdiğı ilahi hakikatlerin zihinsel bir kabulüdür. Aquinas'a göre, Tanrı'ya iman etmek, sadece bir Tanrı'nın var olduğuna değil, birtakım önermelere de, vahyedilmiş olmaları temelinde inanmaktır. Bu durumda iman, herhangi bir Tanrı'ya iman değil, belli eylemleri yapan ve yapacak olan bir Tanrı'ya imandır (Swinburne, 1983:105).

Thomist iman anlayışı, zihinsel bir imandır. Kalbin değil, kafanın imanındır. Hıristıyan hayatında herhangi bir meyvesi olmadan da gerçekleşen bir imandır. Ancak, kişiyi iyi eylemlerde bulunmaya sevk eden bir iman övülür (Swinburne, 1983:110).

Üçüncü anlamdaki iman, Tanrı'nın vahyettiğı belirli önermelerin doğruluğuna akli teslimiyette bulunmanın da ötesindedir. Bu tür bir inanç, kabul edilen önermelere göre eylemlerde bulunma kararlılığını da beraberinde getirir. Ayrıca bu iman anlayışı, kişinin Tanrı'nın vahyettiğı ilahi maksatlarına kendisini adanmasını ve bunları hayatına hâkim kılması için gerekli imkanı, Tanrı'nın vereceğine de güvenmesini içerir. Bu sadece, Tanrı'ya iman şeklinde tasvir edilmez. Aynı zamanda, Tanrı sevgisini de içinde barındırır. Tanrı'yı her şeyin üstünde tutmak ve sevmektir (Kenny, 1992:4).

Bu tür bir iman anlayışı, Swinburne'nün, Lutherci iman anlayışı olarak nitelendirdiğı anlayıştır. Bu imanının en belirgin özelliğı, güveni ön plana çıkarmasıdır. Bu anlayış, Thomist imanının teorik inançlarını ve yaşayan bir Tanrı'ya olan güveni bir arada ele almaktadır. İman sahibi, sadece Tanrı'nın var olduğuna ve O'nun hakkındaki birtakım önermelere inanmakla yetinmez. Tanrı'ya güvenir, tam bir teslimiyet içindedir (Swinburne, 1983:115).

Reform döneminde, ikinci ve üçüncü anlamdaki iman anlayışları çerçevesinde şiddetli tartışmalar yapıldı. Reformcuların ısrarla üzerinde durdukları ve onları Roma Kilisesi'nden ayrılmaya götüren temel meselelerden birisini de, iman tanımları oluşturur. Katolik geleneğe göre iman, Tanrı'nın vahyettiği doktrinlerin zihinsel bir tasdiki anlamına gelir. İman, ümit ve merhamet üçlüsü, ilahi faziletler olarak kabul edilir. İlahi faziletlerden biri olması hasebiyle iman, bir fazilettir ve değerlidir. İman, Tanrı sevgisi ve teslimiyet ile birlikte bulunursa, yaşayan iman, değilse ölü iman adını almaktadır. Protestan reformu için ise, iman demeye değer tek iman, Kitab-ı Mukaddes'te övülen, Tanrı'nın kurtarıcı maksatlarına teslim olmak ve güvenmektir (Kenny, 1992:4).

Reformcuların iman üzerinde durmalarının sebebi, fiillerle ya da amellerle değil, imanla aklanma doktrininin, Hıristiyan akidesinin baş ve köşe taşı olarak kabul edilmesidir. Sadece iman, (sola fide) sadece lütuf, (sola gratia) ve sadece Kitab-ı Mukaddes, (sola scriptura) sloganları, Reformasyonun ateşleyici unsurlarıdır. Kilisenin otoritesini reddeden teolojisi, tek otorite olarak Kitab-ı Mukaddes'i almış, Tanrı'nın Sözü, İsa Mesih merkezli bir anlayışı benimsemiştir. İmanla aklanma doktrininde, insanların günahlarından arındırılması ve doğruluğun insanlara kazandırılması işini, Tanrı'nın Oğlu üstlendiğinden, imanının nesnesi İsa Mesih olmaktadır. Bu yüzden, reformcuların iman anlayışları Mesih merkezlidir. Kilisenin, bir kişiye yapmasını söylediği şeyleri sadece yapmak ama hiçbir anlayışa sahip olmamak iman değildir. İman, cehalet değil, Tanrı'nın ve iradesinin bilinmesidir. İman Kilise'ye saygı duymak değildir. İman, Tanrı'yı ve Mesih'i tanımaktır. Tanrı'nın iyi niyetini ve merhametini bilmektir. İmanın hedefi olan Mesih'i tanımanın tek yolu, Kitab-ı Mukaddes'tir.

İkinci nesilden bir reformcu olarak Calvin'in teolojisi, büyük ölçüde selefi Luther'in izlerini taşır. Ayrıca, Calvin'in imanın doğası hakkında söyledikleri pek yenilik içermez. Genel anlamda Lutherci iman anlayışı içinde değerlendirilebilecek görüşler ileri sürer. Bununla birlikte, Calvin'in iman anlayışının, kendine has özelliklerinin bulunduğunu da belirtmemiz gerekir. Calvin'in ayırt edici özelliği, kendinden önceki reformcuların görüşlerini, sistematik ve açık bir şekilde ifade etmesidir. Bunu yaparken kendinden de bir şeyler kattığı açıktır.

Calvin'in döneminde, iman konusunda, Roma Katolik Kilisesi ile Reformcular arasındaki tartışmalar şiddetinden bir şey kaybetmemiştir. Böyle bir dönemde yazılan *Institutes of Christian Religion* başlıklı eseri, Hıristiyan okuyucuya gerçek imanın doğasını öğretme niyetiyle kaleme alınmıştır. İmanı tanımlama ve açıklama çabası bir boşluğa doldurma çabası olarak görülebilir.

Calvin'in *Institutes*'a yazdığı önsözdeki ifadelerinden bu eseri yazmasındaki temel amacının, Hıristiyan imanının özelliklerini öğrenmek isteyen duyarlı Hıristiyanları bilgilendirmek olduğu anlaşılır. Bu bağlamda Calvin, daha çok pedagojik bir tutum içindedir ve bir kapalılığa yer vermeyecek şekilde düşüncelerini ifade ettiği görülür (Serene, 1995:61).

2. John Calvin'in İman Anlayışı

Calvin'in iman anlayışının temelinde, imanının nesnesinin ne olduğu sorunu yatar. Calvin, imanının doğasının, imanının nesnesi tarafından belirlendiği düşüncesindedir. İmanın nesnesi nedir? Calvin'in bu soruya verdiği cevaplar İsa Mesih'e atfettiği

sıfatlarla doğrudan ilgili olduğu için sonuçta bizi tek bir noktaya götürür. İmanın nesnesi “İsa Mesih’tir” (Calvin, 1960:3.2.1). Calvin, “İsa Mesih, Tanrı tarafından bizler için bilgelik kılındı. Doğruluğumuz, kutsanışımız, kurtuluşumuz O’dur” İncil ayetini bu düşüncesini destekler mahiyette yorumlar (Calvin, 2018: I Cor. 1/30; Col. 1/4). Dolayısıyla, bir reformcu olarak Calvin’in iman anlayışı, Mesih Merkezlidir.

Calvin’e göre, İsa Mesih hakkında gerçek bilgiye ulaşmadan iman sahibi olmak mümkün değildir. İlk bilinmesi gereken ise İsa Mesih’in “Tanrı’nın Sözü” olduğu bilgisidir. İsa Mesih Tanrı’nın Sözü’dür. Bu bağlamda imanın nesnesi Tanrı’nın Sözü olmaktadır. Calvin, burada Söz (Word, Kelam) ile, Kitab-ı Mukaddes’te açıklanan Tanrı’nın vaatlerini kasteder. Ona göre Söz, gerçek imanın sadece nesnesi ve hedefi değil, temeli ve esasıdır. Bu yüzden bu tür bir iman doğal yollarla kazanılamaz. Tümüyle Tanrı’nın bir işidir (Pitkin, 1999:17).

İster Katolik olsun isterse Protestan olsun klasik teoloji, imanın nesnesini tanımlamaya çalışır. İmanın nesnesine Tanrı’yı değil de İsa Mesih’i yerleştirmesinin arka planında iki sebebin yattığını söyleyebiliriz. İlki, Calvin’in imanı, kurtarıcı işlevi paralelinde ele almasıdır. Bu anlayışta Soteriolojik bir kaygı hissedilmektedir. Bu anlamda, İsa Mesih, Kurtarıcı Tanrı’dır ve imanın nesnesidir. İkincisi, Calvin’in ortodoks teslis anlayışı gereği imanın nesnesi Tanrı’dır demekle, İsa Mesih’tir demek arasında vurgu yönünden bir fark vardır. Çünkü Hıristiyan teolojisine göre, üçte bir olan Tanrı, tek bir öze sahiptir. Fakat kurtuluş Mesih’in kişiliğinde bulunur. “Ebedi kurtuluş, ancak iman yoluyla verilen Tanrısal bir Lütuf ile kazanılır. İnsan’a düşen görev, sağlam bir iman ile Tanrı’nın merhametini kabul etmek ve sarsılmaz bir umutla Tanrı’nın vaadine güvenmektir” (Calvin, 1960:3.2.1).

Calvin’in iman anlayışına temel teşkil eden üç önemli öncülü şöyle ifade edebiliriz:

- Tanrı, ne yapmamız gerektiğini Yasa aracılığı ile belirlemiştir. Tanrı’nın bizlere verdiği Yasa’nın herhangi bir bölümünü yerine getirmede başarısız olduğumuz takdirde, Yasa’nın bildirdiği ebedi ölüm cezası üzerimizde kalacaktır.
- Düşmüş insanın Yasa’yı harfiyen yerine getirmesi, zor olmaktan öte, gücünün ve tüm yeteneklerinin üzerindedir. Böylece, eğer sadece kendimize güvenecek olursak, ebedi ölümden kurtulmak için hiçbir umudumuz kalmayacaktır.
- Bu felaketten bizi kurtarabilecek, tek bir kurtuluş vasıtası vardır. O da Kurtarıcı Tanrı’nın, İsa Mesih’in ortaya çıkmasıdır. O’nun aracılığı ile Baba Tanrı, sonsuz iyiliği ve merhametinden dolayı bize acıyarak, yardım etmeyi takdir etmiştir.

Calvin’in klasikleşen iman tanımında belirginleşen nokta; onun, Tanrı hakkındaki bilgi ile imanı aynı anlamda kullanmış olmasıdır. Ayrıca, bu tür bir bilgiyi, dolayısıyla imanı nasıl kazandığımız ve bu soruya verilen cevaplar, Calvin’in imanı değerlendirişinde belirleyici olmaktadır.

Calvin, imanı şöyle tanımlar: “İman, Mesih’teki lütüfkâr vaadin gerçeği üzerine temellenen, Kutsal Ruh’un zihinlerimize vahyetmiş olduğu ve kalplerimize mühürlemiş olduğu ilahi inayetin bilgisidir” (Calvin, 1960:3.2.1).

Calvin, bu tanımlamasıyla, imanın doğa üstü bir şey olduğunu vurgular. İman ne doğal bir dini içgüdü ne de bir safdilliktir. İmanı veren bizzat Tanrı’dır. Teslis’in üçüncü Kişisi, Kutsal Ruh tarafından verilir. İman, Tanrının vaadine, ilahi vahyin varoluşuna dayanır. Başka bir deyişle, iman mantıken ilahi vahyi gerektirir. İman zihni kullanımı içerir, akli dışlamaz. Calvin, akıl ile imanı doğrudan çarpıştırmaz. Çünkü, ilahi vahyi anlamak için akletmek zorunludur (Helm, 1998:23). Fakat burada Calvin’in kastettiği haddini bilen, teslim olmuş bir akıldır.

Calvin’in iman tanımında beş özellik göze çarpar:

1. *İman bilgidir.* Biçimsiz ya da muğlak değildir. Bir içeriği vardır. Calvin’de içerik, “Tanrı’nın inayeti,” yani seçilmişlere karşı bağışlayıcılığı ve iyi niyeti şeklinde belirtilir (Brown, 1974:25). Calvin’in bu yaklaşımı, Roma Kilisesinin iman anlayışına yöneltilen bir eleştiriyi barındırır. O Katoliklerin, Kilisenin iradesine teslim olmadıkça, hiçbir şey anlamamak, şeklindeki görüşe karşı çıkar. Kilisenin otoritesinin yerine, Kitab-ı Mukaddes’in otoritesini yerleştirerek, tek güvenilir bilgi kaynağı olan vahye müracaat eder. İman söz konusu olduğunda, çoğu doktrinde olduğu gibi, “anlamak için inanıyorum” diyen Augustine’nin izindedir (Parker, 1995:80).

Tanrı’nın merhameti şeklinde tezahür eden İsa Mesih, imanın hem nesnesi hem de yaratıcısıdır. Burada vurgulanması gereken, İsa Mesih’in Tanrı’nın merhameti olduğu gerçeğini kabul etmeden imanın oluşmayacağıdır. İsa Mesih bilinmelidir. Calvin, anlamadan yoksun bir iman anlayışını savunan her türlü düşünceye şiddetle karşı çıkar. Merhametin, Tanrı’nın bize dönük iradesi olduğu kavranmalıdır. “İman, cahilliğe değil bilgiye dayanır” (Calvin, 1960:3.2.2). Calvin, “düzensiz ve belirsiz bir bilgiye sahip olanlar” ile “açık ve tam bir anlayışa sahip olanları” karşılaştırır (Calvin, 2018: Col. 2/2). Bu anlamda imanı, sağlam ve kesin olarak bilmek şeklinde ifade eder. İman, hakikat bilgisini içerir (Calvin, 2018: Tit. 1/1).

Calvin’e göre, imanın özünde daima bilgi vardır. Ancak insanları otorite kılıp, ne anlatılırsa anlatılsın tümünü doğru kabul ederek kurtuluşa kavuşmak mümkün değildir. “Mesih aracılığı ile gerçekleştirilen barıştırma eylemi sonucu, Tanrı’nın bizim Merhametli Babamız olduğunu bildiğimiz” ve de “Mesih’in bize, doğruluk, kutsanmışlık ve hayat olarak verilmiş olduğunu bildiğimiz” zaman kurtuluşa ereriz (Calvin, 1960:3.2.2).

Pavlus’un sözlerini de Calvin, düşüncesini destekler mahiyette yorumlar. Pavlus, Tanrı’nın iyiliğinin açıkça anlaşılmasının, iman için gerekli olduğuna işaret etmiştir. Böyle bir yetkin anlayış olmaksızın iman da yoktur. Pavlus’un, “ikrar kurtuluş için zaruridir” şeklindeki ısrarı, sadece şu anlama gelebilir: Bilgi yoksa, sadece görünüşte bir iman vardır. Çünkü iman ikrarı, bilgiyi gerektirir (Calvin, 1960:3.2.2).

Bununla beraber Calvin birtakım hususlardaki bilgi eksikliğinin imanı ortadan kaldırdığı iddiasında değildir. İman edenler dahi mutlak bilgiye sahip değildirler.

Dünyada olduğu sürece bir Hıristiyan imanını, henüz yetkinliğe ulaşmamıştır. İnananlardaki bilgi eksikliği olguların anlaşılmasını bir derece zorlaştırır da, Tanrı'nın merhametini kabul edip, sahte tanrıları reddetmeye mani değildir. Calvin bu noktada havarileri örnek verir. Havarilerin bilgisi, İsa'nın dirilmesinin ardından artmıştır. Bilgilerindeki bu artış, havarilerin evvelce kalplerinde saklı iman tohumu sayesinde mümkün olmuştur. Havariler daha başta, İsa Mesih'i tek rehber olarak kabul etmişlerdi (Calvin, 1960:3.2.4). Calvin havarilerin, Tanrı'nın merhametini tam anlamıyla tanıdıklarını ve anladıklarını söyler. İsa Mesih'in ilahi tabiatını ve insanların faydasına olan eylemlerini tanıma yoksa, söz konusu olan iman değil, boş inançtır. Bununla birlikte Calvin, hakiki mümin oluncaya dek imanın içeriğinin tüm inceliklerini açıkça dillendirme kabiliyetine gerek olmadığını da belirtir. Ancak bir iman sahibi, Tanrı'nın merhametine sıkıca bağladığı güvenini asla yitirmez (Calvin, 1960:3.2.2).

İmanı oluşturan bu bilginin kendine özgü doğası nedir? Calvin'in iman ile ilişkilendirdiği bilgi, doğal duyularımızı kullanarak etrafımızdaki şeyler hakkında edindiğimiz bilgiler değil, insan aklının üzerinde olan, daha yüce bir bilgidir. Calvin'e göre iman, duyumuzun çok ötesindedir. İmana erişmek için zihnin kendisini aşması gerekir. İnsan zihni imana ulaştığında bile hissettiklerini tam manasıyla kavrayamaz. Fakat zihin, kavrayamadığı şey hakkında ikna edilirken, imanın verdiği kesinlik sayesinde beşerî herhangi bir şeyi algılayışının çok üstünde bir anlayışa sahip olur (Calvin, 1960:3.2.14). Calvin, iman yoluyla kazanılan bilginin temel niteliklerini açık ifadelerle izah eder. Calvin'in açıklamaları bizi şu sonuçlara götürür:

1. İman bilgisi, duyu bilgisiyle aynı türden bir bilgi olmadığından, insanlara özgü bir imkân değildir. İnsanın doğal yetileri, imanın oluşması için elverişli ve yeterli değildir. Tanrı bilgisi hususunda, lütuf sadece iman bilgisinin kazanılmasına aracılık eder, insan doğasını mükemmelleştiremez.

Calvin, bu son noktayla ilgili saptamalarına daha çok Kitab-ı Mukaddes ifadelerini yorumlarken yer verir:

“İnsanlar, doğalarının gelişmesiyle Tanrı'nın lütfunu almaya hazır hale getirilirler, diyenlerden hemen uzaklaş. Onlar, ölümler yürür de, diyebilirler” (Calvin, 2018: John 11/25)

“Kutsal Ruh'u ilgilendiren hiçbir mesele akıl yürütülerek öğrenilmez. O sadece iman tecrübesi ile bilinebilir” (Calvin, 2018: John 14/27)

“Kutsal Ruh'un armağanları doğanın armağanları değildir. Rab onları açıncaya dek kalp gözümüz kapalıdır. Tanrı'nın Ruhu, gizli bir vahiy yolu ile bilinebilir kılıncaya kadar Tanrı'nın çağrısı hakkındaki bilgimiz zihnin sınırlarını aşar” (Calvin, 2018: Eph. 1/17).

“Hiçbir insan dünyanın ve kendisinin üstüne yükseltilmedikçe Tanrı'ya yaklaşamaz” (Calvin, 2018: Eph. 3/19).

Kısacası Calvin, yaratılışı gereği, insan zihninin imana giden yolu bulamayacağını, çünkü iman için gerekli olan niteliklerden yoksun olduğunu iddia eder. İman bilgisini elde etmeyi sağlayan yetenek Kutsal Ruh'un armağanıdır.

2. İman bilgisi duyu bilgisinden daha kesindir. Çünkü bilgiye ulaşmadaki zayıf karakteri sebebiyle insan doğasının sahip olduğu yetilerle elde edilmez. İman bilgisi herhangi bir görüşe ya da "hüsnü kuruntuya" indirgenemez. Bilmek sözcüğü imanın kesinliğini gösterir, böylece onu kanaatten (opinion) ayırır (Calvin, 2018: 1 John 3/2).

3. İnsan zihni, "ne hissettiğini kavrayamaz." Bu yüzden ne tahmin yürütme ne de rasyonel kanıtlama iman bilgisini çabuklaştırılmaz. Calvin'in metafiziksel varsayımı, ilahi ve beşerî varlık alanlarının birbirinden ayrı olduğu ve sadece inayet tarafından birleştirildiğidir (Calvin, 1960:3.2.6).

4. Calvin, "insan zihni, inandırıldığı şeyi kavrayamaz" diyerek, rasyonel düşüncüyü dışarıda bırakır. Ancak bununla beraber, doktrinsel içeriğin doğruluğunu araştırmaksızın kabul etmeyi iman bilgisinin bir gereği olarak görmez. Bu noktada Calvin, sonraki Kalvinciler'den ayrı bir çizgidedir (Helm, 1998:24). Calvin, iman bilgisinin doktrinle hiçbir ilişkinin olmadığı düşüncesinde değildir. Tanrı'nın Sözü, kutsal yazılardan farklı iken, asla ayrı değildir.

5. İman bilgisi kesinliğini kendi içinde barındırır. Doğru bir bilgi olduğunu ispatlamak için kendi dışında hiçbir dayanağa gereksinim duymaz. Calvin'e göre, bu bilgi delillerden yola çıkılarak varılan yargılarla karıştırılmamalıdır. İman kanıtlanamaz ama yine de bilgidir. Doğal insan aklı tarafından meydana getirilmeyişi doğru bilgi olmasına engel değildir. Aslında iman bilgisi gösterilebilir delillerce desteklenenlerden daha büyük bir kesinliğe sahiptir. Calvin iman bilgisinin kavrayıştan ziyade güvene dayandığı sonucuna varır. Çünkü bu bilgi görüşe değil imana aittir (Calvin, 1960:3.2.14).

6. Bu bilgi akıl yürütmeler veya teolojik çıkarımlar sonucu elde edilen bilgilerden farklıdır. Calvin'in ifadesiyle, "ruhsuz ve basit bir Tanrı bilgisi ile kurtuluşa erişemeyiz. Bu yüzden kurutulmuş iman yoluyla gelir, çünkü Tanrı ile birleştirir" (Calvin, 2018: James 2/14). Calvin, iman bilgisini ortak Tanrı bilgisi ile mukayese eder. "Güneşi gözleriyle görmeleri insanların semaya yükselmelerine yetmediği gibi, insanların Tanrı hakkında bir takım genel bilgilere sahip olmaları da Tanrı ile irtibat kurmalarını sağlayamaz" (Calvin, 2018: James 2/19).

Calvin'e göre, Tanrı iradesini bilmek, insanların uydurdukları tüm bilgileri ve Tanrı'nın Sözü'yle çelişkili tüm yorumları bertaraf eder. Çünkü Tanrı'nın amacının ve iradesinin ne olduğu, Sözüden başka hiçbir yerde bulunamaz. Tanrı'nın iradesi doğru bilginin tek kuralıdır (Calvin, 2018: Col. 1/9). Kısaca ifade edersek, Tanrı'nın iradesi merhamettir. İman, bu merhametin tanınması ile başlar. İnsan Tanrı'nın merhamet olduğu bilgisine kendisi ulaşamaz.

2. *İman, güvenilir bir bilgidir.* Doğruluğu güvence altına alınmıştır, "sağlam ve kesindir." Calvin, iman söz konusu olduğunda, sağlam ve kesin bir bilgiden ne anladığını şu sözlerle açıklar: "*Sağlam ve kesin* kelimelerini, inancın değişmezliğini daha katı bir şekilde ifade etmek için ekliyoruz. Çünkü iman içeriğinde şüpheli ve değişken bir kanaat olmayacağı gibi, muğlak ve karartılmış bir anlayış da bulunmaz. İman, tam ve değişmez bir kesinliği gerektirir. İnsanların tecrübe ettikleri ve ispatladıkları şeylerden edinmeye alışkın oldukları bir kesinlik gibidir" (Calvin, 1960:3.2.15).

Calvin'i bu düşünceye iten sebep, Tanrı'nın dürüst ve doğru olmasından kuşku duymaması; Tanrı'nın, seçilmişlere karşı tutumunun iyi niyetinin bir eseri olduğuna güvenmesidir. Calvin, iman ve bilgi arasındaki ilişkiyi, Tanrı'nın bizi aldatmayacağı ve Tanrı'nın Sözü'nün doğruluğu önkabulleri üzerine temellendirir. Calvin'e göre, iki husus kavranmalıdır. İlki, Tanrı'nın Sözü'ne güvenilmesi gerekir. Çünkü, Tanrı'nın niyetini bilip bilmemekte kuşkulu olunursa veya Tanrı'nın vaatlerine sadık kalıp kalmayacağı konusunda tereddüde düşülürse, kurtuluş güvencesinden asla bahsedilemeyecektir. Kişinin, Tanrı'nın vaadini kabul etmesi zorunludur. Mesih'in kendisi için de öldüğüne güvenmelidir. İkincisi, güven ve güvence² imanın kendisine değil, imanın nesnesine tevdi edilmelidir. Mesih bağlılığında, Tanrı'nın lütfuna güvenilir. İmana güvenmek kibirliliktir ve sonu hüsrandır (Brown, 1974: 26).

Luther gibi Calvin de, Kitab-ı Mukaddes'e dayanan bir güvence doktrini geliştirmiştir. Bu doktrin, imanı yaşamadaki, ilk ve süre gelen tecrübelerin bir doğrulaması şeklinde hizmet eder. Calvin'in güvence doktrini, Lutherin ve Zwingli'nin bu bağlamdaki temel ilkelerini teyit eder. Luther ve Zwingli'de olduğu gibi, Calvin'e göre de iman, asla sadece tasdik değildir. Fakat her zaman hem bilgiyi hem de güveni (fiducia) içerir (Beeke, 1994:47).

Bu noktada Calvin'i bilhassa dönemi itibari ile özgün kılan düşüncesinin, iman tanımında saklı olduğu söylenebilir. Calvin imanı, sağlam ve kesin bir bilgi şeklinde tanımlamakta, imanın özünde güvenceyi ve güveni de barındırdığını iddia etmektedir (Calvin, 1960:3.2.15). Calvin'i bu düşünceye iten temel sebep, Tanrı'nın merhametli, adil ve doğru olduğundan emin olması ve Tanrı'nın bize dönük tutumunun iyi niyetinin bir sonucu olduğuna güvenmesidir (Calvin, 1960:3.2.29). İman, güvenceyi içerir ya da güvence imanın özüne aittir ne demektir? Calvin bu kavramı gerçek imanın doğasını vurgulamak için kullanır. İmanın güvenceyi içermesi durumunda imanlı insan, Tanrı'nın günahkarlara vaatlerde bulunduğu inanmakla yetinmez. Bunun yanı sıra Tanrı'nın bilhassa kendisine karşı da merhametli ve iyiliksever olduğunun farkına varır. Bu bakımdan tüm inananların Tanrı ile ilgili böyle bir güvene sahip olmaları gereklidir. Aksi taktirde gerçekten iman etmiş olmazlar. Calvin'in, imanı, Tanrı'nın bize dönük iyilikseverliğinin sağlam ve kesin bir bilgisi şeklinde tanımlaması, güvence ile birlikte oluşan bir imana işaret eder (Helm, 1998:24). Dolayısıyla Calvin, iman ve bilgi arasındaki ilişkiyi Tanrı'nın bizi aldatmayacağı ve Tanrı Sözü'nün doğruluğu ön kabulleri üzerinde temellendirir. Ona göre, böyle bir iman, genel anlamda, vadin bize hitap ettiğine inanmaktan daha fazlasını içerir. Bizi ilgilendirdiğine; bu vaade dahil olduğumuza ve bize uygulandığına inanmaktır. Bu bakımdan, inanan ama

² Güvence kelimesini "assurance" karşılığı kullanılmaktadır. Güvence kavramı ile güven kavramı birbirine karıştırılmamalıdır. Burada güvence kelimesine Kalvinci literatür içerisinde bir anlam veriyoruz. Buna göre "güvence", insanın İsa Mesih aracılığıyla kurtulacağına dair Tanrı'nın verdiği söze güvenmek anlamına gelir. İbranilere Mektup, 10/22'de güvence ifadesi şöyle geçer: "Buna göre yüreklerimiz kötü vicdandan arınmış ve bedenimiz temiz su ile yıkanmış olarak, imanın verdiği tam güvenceyle, yürekte bir içtenlikle Tanrı'ya yaklaşalım." Joel Beeke, güvenceyi, kişinin kurtuluşunun kesinliği olarak tanımlar (Beeke, 1994:43). Güven kelimesini ise, "trust" ve "confidence" karşılığı kullanılmaktadır. İbranilere Mektup, 11/1 de iman şu şekilde tanımlanır: "İman, ümit edilenlere güvenmek, görünmeyen şeylerin varlığından emin olmaktır."

inanırken Mesih tarafından kurtarıldığı kanaatini taşımayan kişi gerçek mümin değildir (Zachman, 1992:177).

Calvin, Tanrı'nın Sözü'ne güvenilmesi gerektiğini söyler. Çünkü Tanrı'nın iradesini bilip bilmediğimizden kuşkulanırsak veya Tanrı'nın vaatlerine sadık kalıp kalmayacağı hususunda tereddüde düşersek, güvencenin varlığından asla bahsedilemez. Bu güvenceyi elde etmemiz, Tanrı'nın bizi sevdiğini ve Mesih'in bizim için de öldüğünü kabul etmemize bağlıdır (Parker, 1995:82).

Tanrı'nın iradesinin bizden uzak olduğunu düşünmemiz halinde, yaptığı vaatler gerçekliklerini yitirirler ve bu güvence, asla gerçekleşmeyecektir: "İmana sahip olabilmek için zihni, sabit bir güvenceyle ve mükemmel bir güvenle güçlendirmek gerekir" (Calvin, 1960:3.13.3).

İmanı oluşturan unsurlardan biri olan bilgi, asla şüphe, kanı, ispat veya tahmin yürütme kabul etmez. Aksine bu bilgi, imanlı insana İsa Mesih'in, onun (imanlı insanın) varoluşunu belirlediği hususunda kesin güvence veren bir bilgidir. Bu sebeple Calvin'e göre, bu kurtuluş güvencesi birkaç ayrıcalıklı insana tahsis edilmiş manevi bir lütf değildir. "Bilakis, güvencenin olmadığı yerde iman da yoktur" (Calvin, 2018: Rom. 8/16). Kendisini Mesih'in bir parçası olarak görmeyen hiç kimse, "Tanrı'nın çocuğu" olarak isimlendirilemez ve iman dairesi içinde kalmaz: Kitab-ı Mukaddes'in bize şunu gösterir: "Vicdanın verdiği tam güvence ile kavranmadıkça, Tanrı'nın vaatleri yerine getirilmeyecektir. Şüphenin veya belirsizliğin olduğu her durumda bu vaatler hükümsüzdür" (Calvin, 1960:3.13.4)

Bu güvenceyi veren iman, Kutsal Ruh'un seçilmişlere bahsettiği bir armağandır. Ruh, Tanrı'nın Mesih'teki vaatlerinin güvenilirliğine günahkarı ikna eder (Calvin, 1960:3.2.16). Böylelikle kişi, faydaları ile birlikte gelen İsa Mesih'le spiritüel bir birleşmeyi tecrübe edebilir. Dolayısıyla Tanrı sadece Sözü'ünü (İsa Mesih'i) bize tevdi ederek güvenceyi verir (Calvin, 1960:3.2.15). Bu yüzden Calvin'e göre, Kurtuluş güvencesi veren iman ile kurtaran bilgi, Kitab-ı Mukaddes, İsa Mesih, Tanrı'nın vaatleri, Kutsal Ruh ve seçilmişler arasında zorunlu bir ilişki vardır (Beeke, 1994:49). Bizzat Tanrı imanın güvencesidir ve Tanrı'nın lütfundan ayrı olarak bunun tecrübe edilmesi mümkün değildir. (Calvin, 2018: Rom. 8/16).

Calvin'e göre; insanın iman etmek için doğal hiçbir yeteneği yoktur. Bu düşünce, insanın kendisini güvence altına alması için de bir yeteneğinin olmadığı sonucunu doğurur. Calvin'in söyledikleri bu yöndedir: "Tanrı'nın söylediklerinin güvencesine sahip olmak, insan zihninin kapasitesini aştığı için, Tanrı'nın vaatlerini doğrulamak Kutsal Ruh'un işidir" (Calvin, 2018: II Cor. 1/22). İmanın yönelmesi gereken başlıca dayanak noktası, Tanrı'nın vaatlerinin doğruluğuna güvenmektir ve bunları kabul etmekle kalmayıp içselleştirmektir. Bundan dolayı güvence ve güven, gerçek iman için zorunludur (Calvin, 1960:3.2.16). "Mesih'i kendimizden veya kendimizi O'ndan koparmamalıyız" diyen Calvin'e göre, "Mesih bize aittir." Mesih'e gerçek değeri O'nun içimizde ikamet ettiği düşünülerek verilebilir (Calvin, 1960:3.2.24). Çünkü, 'İsa Mesih merhamettir' demek, bu merhametten faydalananlar olduğunu kabul etmekle bir anlam kazanır. Bu bağlamda Calvin, gerçek bir Hıristiyanın, Tanrı'nın müşfik ve iyi niyetli bir Baba olduğuna kani olmasının zorunluluğuna işaret eder. İman eden kişi, Tanrı'nın her şeyi cömertliğinden dolayı kendisine vaat ettiğine inanır. Tanrı'nın vaatlerine güvenir, kurtuluşu hususunda şüpheden uzak

bir ümide sarılır (Calvin, 1960:3.2.16). Calvin, güvencenin imanla olan ilişkisini bir analogi ile açıklar. Güvence ve iman arasındaki bağıntı, ısının ve ışığın güneşle olan münasebeti gibidir: “Isı ve ışık nasıl Güneşten ayrı düşünülemezse, güvence de imandan ayrılamaz” (Calvin, 2018: Col. 2/2).

Calvin imanı, tam bir emin oluş hali şeklinde nitelendirirken imanın kesinliğine vurgu yapar gibi görünmektedir: “Titreyen, tereddüt eden, kuşku duyan bir vicdan, inançsızlığın bir göstergesidir.” Bununla birlikte Calvin, tüm inananların aynı kesinlik derecesine sahip olduklarını iddia etmez. Kendilerine bahşedilen iman mertebeleri nispetince, elde edilen bir güvenceden bahsedilebilir. Calvin’in esas vurgulamak istediği, gerçek imanın her zaman belli bir ölçüdeki bir güvenceyi içermesi gerektiğidir. (Calvin, 2018: Eph. 3/12). Ona göre, Pavlus tam güvence tabiriyle imanın doğasına işaret eder ve Mesih’in lütuflarını sadece sağlam ve tereddütsüz bir kanaati olanların alabileceğini hatırlatır. (Calvin, 2018: Heb. 10/22).

Calvin, inananların hiç şüpheleri olmadığını söylemez. İman bilgisi bilimsel bilgi gibi apaçık değildir. Calvin’in kastettiği şudur. İmanla gelen bilginin yeterliliği o kadar açıktır ki, geri kalanına da güvenebiliriz Calvin’in bu konuda verdiği örnek açıklayıcıdır: “İman eden kişinin durumu, Güneş ışınlarının eğik geldiği ve oldukça dar bir pencere yoluyla kısmen aydınlatılmış bir hücreye kapatılan ve Güneşi görmekten yoksun bir adamın durumuna benzer. Ancak gözleri, Güneşin değişmeyen, sabit parlaklığını görür, sızan ışıktan faydalanır. Böylece, dünyevi vücudun zincirleri ile bağlı olsak ve her yandan büyük bir karanlık ile kuşatılmış olsak da, sağlam güvenceye olan ihtiyacımız nispetince, Tanrı’nın ışığı, aydınlığından az bir miktar saçtığında bile, aydınlanırsınız” (Calvin, 1960:3.2.19). Yani, Tanrı’nın ışığı, “aydınlığından” az bir miktar bile saçsa bizim için yeterlidir. Kurtuluşumuz için yeterli bir bilgidir (Brown, 1974:26).

3. *İman, varoluşsal bir bilgidir.* Bu tabir elbette Calvin’e ait değildir. Fakat bugün, varoluşsal kelimesinin bize çağrıştırdığı anlam; ‘iman, Tanrı’nın bizlere olan iyi niyetini bilmektir’ diyen Calvin’in kastettiği ile aynıdır. Kierkegaard şöyle der: Varoluşsal hakikat benim için doğru olan hakikattir. Bu konuda Kierkegaard, Calvin ile aynı kaygıyı paylaşmaktadır. Calvin, kendinde varlık olarak Tanrı’yla çok az ilgilenir. Tanrı’ya olan ilgisi, insanlarla olan ilişkisi uyarıncadır. Tanrı ve insan ilişkisi çerçevesinde konuya yaklaşır (Brown, 1974:26).

Calvin’in imanı bir gönül imanıdır. “İmanın yerleştiği yer kafada değil, kalptedir” diyerek (Calvin, 2018: Rom. 10/10), imanın duygusal boyutuna vurgu yapar. İman tanımının soyut olmasını önleyici açıklamalarda bulunur. “İman, sadece Tanrı’nın var olduğunu bilme meselesi değildir. Ayrıca, Tanrı’nın bize yönelik iradesinin ne olduğunu bilmektir.... O’nun kendinde varlık olarak, kim olduğunu bilmek çok fazla ilgi alanımıza girmiyor. Bizi esas ilgilendiren, Tanrı’nın bizim için neyi irade ettiğidir. Şimdi, o halde imanı, Tanrı’nın bize dönük iradesinin bir bilgisi olarak kabul ediyoruz” (Calvin, 1960:3.2.6)

Calvin, imanının sağlam ve kesin bir bilgiyi beraberinde getirdiğini söylese de, kastettiği elbette duyu tecrübesi ve akıl yürütme ile elde edilen bir bilgiyle mukayese edilebilecek bir kesinlikte değildir. Calvin, iman kavramı ile zihni

idrakimizi aşan bir bilgiyi kasteder. Fakat bu bilgi türü, diğerlerinin sağladığı bilgiden yine de daha sağlam ve kesindir.

Kurtuluş güvencesinin, Tanrı'nın vaadine dayanması; imanın, müminin zihnine ve kalbine Kutsal Ruh tarafından yerleştirilmesi, bu bilgiyi elde etmede, insanın tamamen pasif olduğunu gösterir. Böylece iman, sadece seçilmişlerin sahip olabileceği bir şey olmaktadır. Calvin'in nazarında iman, Tanrı ve iradesi hakkındaki bilgiden de öte bir şeydir. Çünkü, Şeytan da Tanrı'nın var olduğunu ve iradesinin ne olduğunu bilir, ancak imanı yoktur. Bunun sebebi, Şeytanın, vaadin iştirakçisi olmamasıdır (Gonzalez, 1975:140). Görüldüğü gibi Calvin, imanı daha çok varoluşsal bir bilgi içermesi, işlevi ve doğurduğu sonuçlar çerçevesinde ele almaktadır. Temel kaygısı, İsa Mesih'le tinsel bir birleşmeyi gerçekleştirmede, imanın rolünü Hıristiyan okuyucuya açıklamaktır.

4. *İman bir armağandır.* İmanı armağan olarak nitelendirmek, fani insanları, kibirli iddialardan sakındırmak için ileri sürülen, psikolojik bir görüş değildir. İnsanların kendi başlarına imanı oluşturabileceklerini veya sorumluluklarını yerine getirmeye çabalayarak, Tanrı'nın huzuruna giden yolu hazırlayabileceklerini iddia etmek, ona göre temelsizdir. İmanın bir armağan olduğu şeklindeki kabul, Calvin'in iman anlayışının içeriğinden kaynaklanmaktadır. İyiliksever ve merhametli bir Tanrı, kendisini açıkça sunan bir Tanrı'dır. İnsanlara karşı olan iradesi iyidir. Onların esenliklerini arzular Tanrı'nın farkına varmazdan önce kollarını onlara uzatır. Dolayısıyla imanı, karşılıksız olarak verir (Brown, 1974:26).

Calvin, böyle bir Tanrı hakkında bilebileceğimiz içeriğe, şunu ekler. "İman, Mesih'teki lütufkar vaadin gerçeği üzerine kurulur." Lütuf her zaman en başta. Öyle ki, cevap verebilirken asla başlatamayız. En fazla, yapabileceğimiz, hediye almaktır. Bu hediyeyi reddetmek insanın elinde değildir. Yine Calvin, iman, "Kutsal Ruh aracılığı ile hem zihinlerimize hem de kalplerimize mühürlenmiş bir bilgidir," dediğinde, inisiyatifin Tanrı'ya ait olduğunu belirtir. Tanrı, vahiy hediyesini sunar ve kudretiyle onu almamızı sağlar (Brown, 1974:27).

İmanın bir armağan olduğunu söylemek, iman etme sürecinin tümüyle bizim irademiz dışında olduğunu söylemekle aynı anlama gelmez mi? Calvin, tasdik, imanın bir parçası olduğunu da ifade eder. Ancak iman, sadece tasdik ile nitelendirilmemeli ve tasdike indirgenmemelidir. "Aslında gerçek imana ait olan tasdik, kafadan ziyade kalbe aittir. Anlayıştan ziyade, insanın doğasına aittir" (Calvin, 1960:3.2.8) Tanrı, seçtiği insanlara iman armağanını verirken, seçilmişliğin dışında kalan insanları neden mahrum bıraktığını Calvin, bize açıklamaz. Tanrı'nın kendine göre bir sebebi olduğunu ve bizimle paylaşmadığını söylemekle yetinir.

5. *İman bir ilişkidir.* İnsanın bütününe kapsar. "Zihinlere açıklanırken, aynı zaman da kalplere de mühürlenir." Calvin'in zihin ile kalbi aynı cümlede zikretmesi önemlidir. Böylece sadece zihne vurgu yapan entelektüalizm ile sadece kalbe vurgu yapan sentimentalizm arasında bir yerde iman anlayışını konumlandırma çabasında olduğu anlaşılmaktadır. Tanrı ile yakın ve sıcak bir ilişkiye girmeye davet eden Calvin'e göre, zihne ve kalbe yerleştirilen "hediye", inananı hediyein bağışlayıcısı ile yüzleştirir. (Brown, 1974:27). Calvin, bu ilişkinin sadece kişisel şartlar içinde anlaşılabilen biri ile mümkün olduğunu düşünür. İfade ettiğimiz gibi, "iman, Mesih'teki lütufkar vaadin gerçeği üzerine dayanır." Burada vurgulanan

kelime, vaaadden ziyade Mesih kelimesidir. Çünkü vaat, ilişki kurabileceğimiz bir kişide bize gelir.

Calvin, imanın baştanbaşa nesnel olduğunu göstermek ister. İman, basitçe, aklın veya kalbin bir iç hali değildir, bir ilişkidir. Bu özel ilişkiyi, Tanrı ve insan arasında kuran İsa Mesih'tir (Parker, 1995:80). Bu bağlamda iman, İsa Mesih aracılığı ile tesis edilen bir ilişkidir. Otoritenin veya birtakım inanç önermelerinin kabulünden ibaret bir iman anlayışı, bu ilişkinin reddedilmesi anlamına gelir (Calvin, 1960:3.2.8).

Calvin'in Skolastiklerden ayrıldığı temel nokta, *fides informis* ve *fides formata* şeklinde yaptıkları ayrımı doğru bulmamasıdır. *Fides informis*, içinde herhangi bir fazileti barındırmadan ayakta durabilen, dini önermelerin tasdikinden ibaret bir imandır. *Fides formata* ise, sevginin eklenmesi ile ikmal edilmiş, Tanrı ile sıcak bir ilişkiyi tesis etmiş olan bir imandır. Calvin, imanın sevgi olmaksızın var olduğunu düşünmez. İman ile sevgi baş başa giderler. Vahyedilmiş hakikatleri tasdik etme şeklinde düşünülen iman bile, insanın bütününe bir tasdikidir. Calvin, iman söz konusu olduğunda, Tanrı Sözü'nün doğruluğunun tasdik edilmesinin, insanın sadece bilişsel yaniyla ilgili olmadığını savunur. Yani, kafadan ziyade kalbin bir işidir. Anlamadan ziyade bir istektir (Parker, 1995:80).

Calvin'in imanı sırf sevgiye ve kalp işi olmasına indirgediğini söylemek yanlış olur. Ancak Thomist iman anlayışı ile karşılaştığımızda, iman anlayışının, rasyonellikten de oldukça uzak olduğu söylenmelidir. Calvin'in demek istediği, insanın bir parçası olan aklın, Tanrı ile doğru bir ilişkide bulunabilirken, diğer yanı olan kalbin, yine Tanrı'nın etki alanı dışında bulunduğunu düşünmenin imkânsız olduğudur. İman, insanın bütününe bir etkinliği olması gerektiğinden, iman ve sevgi ayrılmaz iki unsurdur. "Sevgiyi attığında, geriye kalan iman değildir" (Calvin, 1960:3.2.41).

Calvin, imanı ele alırken şunu açıklığa kavuşturmaya çalışır. İman, basitçe, öğrenilmesi gereken bir içerik değildir. Bu içeriğe teslim olmak ve Tanrı ile bir ilişki kurmaktır. Calvin'in iman anlayışında, duygusal bilişsel ve iradi unsurların bir arada bulunduğu görülür. Fakat imanın bir ilişki olduğunu ifade etmesi, duygusal boyutun daha hâkim olduğu izlenimini vermektedir. Calvin'in ifadesiyle, "Tanrı'nın Sözü, sadece akılla anlaşılmalıysa, imanla kabul edilmemiş demektir. İnsanın tüm yapısı-kalp, duygular ve irade- tarafından kabul edilmelidir" (Calvin, 1960:3.2.36)

İman, geçmişle bir tür ilişkiye sahiptir. Özellikle Hıristiyan iman söz konusu olduğunda, bu ilişki daha da ön plana çıkar. Geçmişte vuku bulan olayın ne olduğunu tespit etmek zordur. Nasıralı İsa etrafında gelişen bir olay vardır. Pavlus, Irenaeus, Anselm, Luther, Calvin, Schliermacher, Rahner ve diğerleri bu olayı farklı şekillerde yorumlarlar. Olayın anlamı hakkında, doktrin formunu alan, enkernasyon, kefarete, barışma vb. öğretiler vardır. Hangi doktrinleri ve yorumları, doğru olarak kabul edeceğimiz hususunda, Kitab-ı Mukaddes, gelenek ve bir şahsiyet gibi, farklı otoriteler karşımıza çıkar (Brown, 1974:28). Calvin'de ise otorite Kitab-ı Mukaddes'tir. İmanı anlamlandırmak için Kitab-ı Mukaddes'ten başka bir otoriteye müracaat edilemez. Bununla birlikte, Kitab-ı Mukaddes'in izinden ayrılmadığını düşündüğü, Augustine ve diğer Kilise Babalarının yorumları da onun için önemlidir.

Hıristiyan tarihindeki paradokslardan biri şudur. Tanrı, bir yandan bizimle bir ilişkiyi başlatır ve O'nun önceliğine karşılık vermede bize yetki verir. Diğer yandan ise sorumluluğunu tümüyle bizim taşıyacağımız bir karara varmamız istenir. Eğer beni Tanrı seçiyorsa, bir karar almakta nasıl hür olabilirim? Eğer kararları ben alıyorsam, Tanrı'nın beni seçtiği nasıl söylenebilir? Bu bir paradokstur (Brown, 1974:32). Calvin de bu paradoksun farkındadır. Fakat onun için önemli olan, herhangi bir doktrinin Kitab-ı Mukaddes'te yerinin olup olmadığıdır. Çünkü Kitab-ı Mukaddes, bir seçilmişlik doktrini ihtiva etmektedir.

Calvin'in imanı insanın iradi bir seçimi şeklinde değil de, Tanrı'nın bir armağanı, ilahi takdirin bir neticesi olarak görmesini anlayışla karşılamak mümkün değildir. Tanrı'nın mutlak kudret sahibi, her şeyi bilen ve takdir eden, zorunlu varlık olduğunu kabul etsek de, insanın yaptıklarından sorumlu tutulabilmesi için, iman edip etmeme hususunda, hür iradeye sahip olduğunu kabul etmemiz gerekir.

Calvin'in iman anlayışı, önceden belirlenmişlik ve seçilmişlik doktrininin etkisi altındadır. Tanrı'nın sıfatlarını yorumlaması onu, insanın iradesini yok saymaya sevk etmiştir. Önceden belirlenmişlik doktrinine göre, Tanrı, kimlerin iman edip, kimlerin etmeyeceğine, ezeli ve ebedi olarak karar vermiştir. Bu Tanrısal yazgıyı insanların değiştirmesi mümkün değildir. Dolayısıyla Calvin, imanı sadece seçilmişlerle sınırlandırmaktadır. İman kavramına, Calvin'in düşünceleri doğrultusunda yaklaşıldığında, imanın değerinden söz etmek problemlile hale gelmektedir. Zira iman, ancak insanın hür iradesine bağlı olursa anlamlı ve değerli olur.

Calvin'in iman tanımı daha çok iman kelimesinin nasıl kullanılması gerektiği hakkında bir tavsiyedir. Calvin, okuyucularının tinsel beklentilerini arttırma çabasıdadır. *Institutes*'un yazıldığı dönemdeki Hıristiyanların manevi sıkıntılarını giderme arzusundadır. Parker, bu durumu şu sözlerle açıklar: "Calvin, vaftiz olmuş kişiler için yazıyordu. Dinini ciddiye alan, iyi birer Hıristiyan olmayı arzulayan ama başarısızlıklarından dolayı üzüntü duyan, her şeyin üzerinde dinlerinin vicdan huzurunu sağlamamasının ıstırabını çeken, kişiler için yazdı...*Institutes*, Orta Çağ Kilisesinin pastoral zulmü altında inleyen insanlara hitap etti" (Helm, 1998:30).

3. Sonuç

Calvin gençlik yıllarında kilise bünyesinde bulunmuş ve skolastik bir eğitim almıştır. Humanist çevrelerle yakın ilişkileri olmuştur. Reform hareketlerine katılması, öncelikle ilişki kurduğu arkadaşlarının yönlendirmesiyle olmuştur. Bununla birlikte, Roma Katolik Kilisenin öngördüğü Tanrı ve iman anlayışlarını kabullenememesinin de Reform hareketine katılmasında, önemli ölçüde etkili olduğu vurgulanmalıdır. Calvin, başta Luther olmak üzere, diğer reformcuların teolojik görüşleri ile Kitab-ı Mukaddes'ten elde ettiği kendi görüşlerini birleştirmiş, Protestanlığı sistemli bir hale getirmiştir. İman ve vahiy kavramlarına kendine özgü yaklaşımıyla Hıristiyan dininin temellerini ve içeriğini yeniden formüle etmiştir.

Calvin imanı, kurtuluşa yönelik tanrısal bir tasnifin sonucu olarak görmüştür. İman kurtuluşa götüren Tanrı Söz'ünün dil ile ikrarı, kalp ile tasdikidir. Tanrı, imanı ancak kurtuluşa erdireceği insanlara bir armağan olarak sunarken, seçilmemiş kişileri, bu imanlı olma durumundan mahrum bırakmaktadır. Dolayısıyla kişisel

irade ve gayretle imana ulaşamaz. İmanın gerçek yeri, insanların kalpleridir ve bu iman oraya Tanrı tarafından yerleştirilmiştir. Kutsal Ruh ise, hem imanı veren hem de vahyedilmiş hakikatlerin doğruluğuna tanıklık eden bir rol üstlenmiştir. Böyle bir anlayış, felsefi argümanlarla uyumsuz. İnsan iradesini ve sorumluluğunu yok sayan bir anlayış, imanın değerini ve anlamını karartacaktır. İman, vahye verilen bir cevaptır. Bir cevaptan söz edebilmek için öncelikle bir soru ile muhatap olmamız gerekir. Eğer soruya verdiğimiz cevabın niteliği, bizim değerimizin ölçütü olacaksa, cevabın tümüyle bize ait olması için, hür irademizi ve anlayışımızı yansıtmamız gerekir. Oysa Calvin'in iman ve vahiy arasında kurduğu ilişki böyle gözükmemektedir. Soruyu soran da cevaplayan da Tanrı'nın kendisi olmaktadır.

Kaynakça

- Beeke, Joel R. (1994), Assurance of Faith: Calvin, English Puritanism and Dutch Second Reformation, Peter Lung Publishing, New York.
- Brown, Robert. (1974), MccAfee, Is Faith Obsolete?, Westminster Press, Philadelphia.
- Calvin, John (1960), Institutes of the Christian Religion, I-II volume, edited by. J. T. McNeill, translated by F. L. Battles, The Westminster Press, Philadelphia.
- Calvin, John (n.d), Calvin's Commentaries, Complete, From the Calvin Society Edition, (J. Owen, Trans & Ed.). <http://www.ccel.org/ccel/calvin/commentaries.i.html> (15.10.2018)
- Gonzalez, Justo L. (1975), A History of Christian Thought: From the Protestant Reformation to the Twentieth Century, Vol. III, Orbis Books, New York.
- Helm, Paul. (1998), Calvin and Calvinists, MPG Books, Bodmin.
- Kenny, Anthony. (1992), What is Faith? Essays in The Philosophy of Religion, Oxford University Press, New York.
- Parker, T. H. L. (1995), Calvin: An Introduction to His Thought, Wellington House, London.
- Pitkin, Barbara. (1999), What Pure Eyes Could See: Calvin's Doctrine of Faith in Its Exegetical Context, Oxford University Press, New York.
- Serene, Jones. (1995), Calvin and The Rhetoric Piety, Westminster John Knox Press, Louisville.
- Swinburne, Richard. (1983), Faith and Reason, Clarendon Press, Oxford.
- Zachman, Randall C. (1992), The Assurance of Faith: Conscience in The Theology of Martin Luther and John Calvin, Fortress Press, Minneapolis.

Journal of Strategic Research in Social Science (JoSRess)

ISSN: 2459-0029

www.josress.com

2018 © All Rights Reserved